UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

ANALELE ŞTIINŢIFICE ALE UNIVERSITĂŢII DE STAT DIN MOLDOVA

Seria „Lucrări studenţeşti”

Ediţia 2025

Ştiinţe umanistice

Ştiinţe sociale

Chişinău, 2026

CZU 082:378.4(478-25)=00
A 48

Analele ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova
Seria „Lucrări studenţeşti”, ediţia 2025
Ştiinţe umanistice
Ştiinţe sociale

***

Culegerea „Analele ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova” include rezumatele tezelor de licenţă şi de master, susţinute de studenţi şi masteranzi care au manifestat pe parcursul anilor de studii capacităţi deosebite şi sunt recomandaţi să-şi continue studiile la doctorat.

***

Responsabilitatea asupra conţinutului rezumatelor revine în exclusivitate autorilor și conducătorilor ştiinţifici

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

Analele Ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova : Seria "Lucrări studenţeşti" / Universitatea de Stat din Moldova ; colegiul de redacţie: Georgeta Stepanov (redactor-şef) [et al.]. – 2021 – . – Chişinău : Editura USM, 2026 – . – ISBN 978-9975-158-38-1.

Cerinţe de sistem: PDF Reader.

Ştiinţe umanistice. Ştiinţe sociale, ediţia 2025. – 2026. – 374 p. : fig. – Texte : lb. rom., engl., fr., etc. – Rez.: lb. rom., engl. – Ref. bibliogr. la sfârşitul art. – ISBN 978-9975-77-580-9 (PDF). – Text : electronic.

082:378.4(478-25)=00
A 48

©USM, 2026

ISBN 978-9975-77-580-9 (PDF)

Colegiul de redacţie al culegerii „Analele ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova”, Seria „Lucrări studenţeşti”, ediţia 2025, *Științe umanistice. Științe sociale*

Redactor-şef/ Responsabil de ediţie	***Georgeta STEPANOV, dr. hab., prof. univ.,*** prorector pentru activitate științifică
Redactori coordonatori	*Veronica PRISĂCARU, dr., conf. univ.,* șef, Departament Cercetare și Inovare
	Carolina ȚURCANU, dr., conf. cerc., șef, Secția Promovare și Protecția Rezultatelor Științifice
	Marianna SAVVA, dr., specialist principal, Secția Promovare și Protecția Rezultatelor Științifice
Corectură	*Ana-Laura PAȘNIC,* redactor principal, Secția Promovare și Protecția Rezultatelor Științifice
Machetare computerizată	*Tatiana CAPLIUC,* inginer-machetator, Editura USM
Atribuire indice CZU	*Lilia DOGOTER,* Șef, Biblioteca Centrală USM
	Alexandra COJUHARI, Șef Secție, Biblioteca Centrală USM
Membri:	*Igor BERCU, dr., lector univ.,* decan, Facultatea de Istorie şi Filosofie
	Andrei COROBCEAN, dr., lector univ., prodecan, Facultatea de Istorie şi Filosofie
	Ludmila USATÂI, dr., conf. univ., decan, Facultatea de Litere
	Victoria FONARI, dr., conf.univ., Facultatea de Litere
	Victoria BULICANU, dr., conf.univ., decan, Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţe ale Comunicării
	Ecaterina DELEU, dr., lector univ., Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţe ale Comunicării
	Alexandru SOLCAN, dr., conf. univ., decan, Facultatea de Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
	Svetlana CEBOTARI, dr. hab., prof. univ., Facultatea de Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative
	Maia ȘEVCIUC, dr., prof. univ., decan, Facultatea de Psihologie şi Ştiinţe ale Educaţiei, Sociologie şi Asistenţă Socială
	Nadejda BUTNARI, dr., lector univ., Facultatea de Psihologie şi Ştiinţe ale Educaţiei, Sociologie şi Asistenţă Socială

ISTORIE ŞI FILOSOFIE

EXPERIMENT AGRICOL. CULTIVAREA BUMBACULUI ÎN RSSM

Andreea GORGAN,

studentă, anul IV, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 633.51(478)(091) E-mail: andreeagorgantudor@gmail.com

Tema cultivării bumbacului în RSS Moldovenească a fost puțin abordată în literatura de specialitate, fapt ce îi conferă actualei teze de licență o relevanță semnificativă. Prin valorificarea surselor arhivistice inedite din fondurile 2848, 3036, 1790 și 51 ale Arhivelor Naționale ale Republicii Moldova, studiul expune o perspectivă detaliată asupra desfășurării experimentului agricol, dezvoltă un cadru analitic nou pentru înțelegerea politicilor agricole sovietice și contribuie la completarea lacunelor din istoriografie.

Cercetarea minuțioasă a condus la următoarele concluzii: Introducerea culturii bumbacului în RSS Moldovenească a făcut parte dintr-o politică economică de amploare a Uniunii Sovietice, menită să diminueze deficitul intern de bumbac și să asigure materia primă indispensabilă industriei textile în perioada postbelică [5, p.3]. Contextul regional a fost favorabil, întrucât după organizarea deportărilor din 1949, a fost posibilă colectivizarea a 97% din gospodăriile individuale până în 1950 [4, p. 581]. Această reorganizare agricolă a facilitat introducerea culturilor subtropicale, precum bumbacul, care nu puteau fi cultivate eficient în gospodăriile țărănești, unde se creșteau doar soiurile tradiționale. Extinderea bumbacului în această regiune a fost posibilă exclusiv prin intermediul colhozurilor. O altă premisă pentru introducerea bumbacului în RSSM a fost cultivarea anterioară a acestei plante în județul Cahul, sub administrația românească, începând cu anul 1935 [6, p. 18]. Cu toate că progresul a fost limitat de lipsa echipamentelor moderne, pregătirea redusă a țăranilor și condițiile climatice dificile, rezultatele au evidențiat un potențial agricol al zonei. Pornind de la convingerea că agrotehnica sovietică depășește metodele occidentale, autoritățile centrale au ales sudul RSS Moldovenești ca zonă strategică pentru extinderea culturii bumbacului. În ciuda condițiilor climatice nefavorabile, proiectul a fost susținut de ambițiile „Marelui plan stalinist de transformare a naturii", fundamentat pe teoria miciurinistă, care promova ideea că plantele pot fi adaptate artificial la medii ostile [3, p.7]. Astfel, RSSM a fost integrată într-un vast program de aclimatizare a culturilor subtropicale, devenind un spațiu de testare pentru cultura bumbacului.

Dezvoltarea culturii bumbacului în RSS Moldovenească a cunoscut o evoluție etapizată. În faza inițială, cuprinsă între anii 1949-1950, bumbacul a fost cultivat ex-

perimental pe suprafețe restrânse, scopul principal fiind evaluarea potențialului de adaptare al plantei la condițiile locale. Rezultatele obținute în 1949, pe o suprafață de 139,5 ha în 7 raioane din sud, au fost slabe din cauza lipsei de experiență a colhoznicilor, aplicării incorecte a tehnologiilor agricole, insuficienței utilajelor necesare și a unui climat nefast [7, p.261]. În anul 1950, suprafața cultivată cu bumbac a ajuns la 3.000 de hectare în 11 raioane din sud, iar situația s-a ameliorat ca urmare a instruirii muncitorilor și îmbunătățirii infrastructurii agricole [13, p.75]. Apogeul programului de extindere a culturii bumbacului a fost atins în perioada 1951-1952, când suprafețele însămânțate au crescut semnificativ, ajungând la 30.000-50.000 hectare, în cadrul strategiei sovietice de dezvoltare a industriilor conexe bumbacului. Atunci au fost lansate inițiative pentru construirea unei fabrici de filare la Chișinău și a unei unități de extracție a uleiului la Bender [8, p.132; 9, p.255]. Un moment notabil l-a constituit experimentul de cultivare a bumbacului irigat în lunca Prutului, în 1951 [1, p.3]. Totodată, au existat planuri ambițioase de extindere a culturii către centrul și nordul republicii pe o suprafață de 5080 de hectare, însă acestea nu au fost implementate [10, p. 291; 11, p. 123]. Perioada a fost marcată și de recolte nesatisfăcătoare, determinate atât de lipsa tehnologiilor adecvate, cât și de condițiile meteorologice nefavorabile. În anul 1953, autoritățile sovietice au decis suspendarea temporară a cultivării bumbacului în RSS Moldovenească, cel mai probabil ca urmare a eșecului recoltei din 1952 și a schimbărilor politice din conducerea centrală [12, p.18]. Ulterior, în perioada 1954–1955, sectorul bumbacului a cunoscut un regres semnificativ, reflectat prin diminuarea treptată a suprafețelor cultivate. Acest declin a fost alimentat de factori precum instabilitatea meteorologică, dotarea tehnică insuficientă și participarea redusă a colhoznicilor. În acest context, în 1956, conducerea RSSM a propus excluderea definitivă a bumbacului din programul agricol, invocând randamentele scăzute și competitivitatea slabă în raport cu alte culturi prioritare, precum porumbul și floarea-soarelui [14, p.1]. Măsura a fost aprobată înainte de elaborarea noului plan cincinal, marcând o reorientare clară a politicilor agricole sovietice în regiune.

Cultivarea bumbacului în RSS Moldovenească a fost un eșec determinat de factori pedoclimatici, tehnici și umani. Deși sudul republicii părea promițător, clima instabilă cu primăveri reci, veri scurte și toamne timpurii, nu asigura căldura necesară dezvoltării plantei pe parcursul întregii perioade de vegetație. Solurile locale (cernoziom) erau compacte, se încălzeau greu și nu favorizau germinarea bumbacului, iar seceta frecventă agrava situația. La aceste constrângeri s-au adăugat atacurile constante ale dăunătorilor, precum păduchii, omizile, fluturii de fâneață, gândacii de nisipuri și viermii-sârmă [2, p.69]. Din punct de vedere tehnologic, lipsa infrastructurii de uscare și depozitare, mecanizarea deficitară și aplicarea necorespunzătoare a îngrășămintelor și pesticidelor au dus la pierderi semnificative. Rezistența populației locale, lipsa tradiției în cultivarea bumbacului și percepția acestuia ca fiind o cultură impusă și nerentabilă au accentuat eșecul. Rezultatele experimentului agricol au fost negative, manifestându-se prin deteriorarea stării de sănătate a populației locale, apariția unor dezechilibre ecologice ca urmare a utilizării intensive a substanțelor chi-

mice (DDT, granozan, compușii pe bază de arsen ș.a), precum și prin generarea unor pierderi economice semnificative, fără o justificare reală din punct de vedere financiar.

Tema experimentelor agricole sovietice în RSSM reprezintă un interes științific continuu, având în vedere că, pe lângă bumbac, au fost aclimatizate și alte specii subtropicale, precum citricele. Prin urmare, consider că este indispensabilă extinderea studiilor în acest domeniu.

Referințe:

• *Cărți și publicații monografice:*

1. *Îndrumătorul agronomic la creșterea bumbacului irigat în colhozurile RSS Moldovenești*, Chișinău: Editura de Partid a Comitetului Central al PC(b) M, 1952. 12p.
2. *Regulile agrotehnice pentru cultivarea bumbacului în RSS Moldovenească pe anul 1951*, Chișinău: Editura de Stat, 1951. 76 p.
3. КОВДА В. А., *Великий план преобразования природы*, Москва: ИЗДАТЕЛЬСТВО АКАДЕМИИ ПАУК СССР, 1952. 115 с.

• *Materiale/teze de comunicare în congrese, conferințe:*

4. ȘIȘCANU I., *Colectivizarea în RSS Moldovenească: conjunctură, modalități și consecințe.* În: „Historia est Magistra Vitae: Valori, paradigme, personalităţi”, Chişinău, Moldova, 6 octombrie 2019, pp. 567-581.

• *Publicistică:*

5. ȘNÎREV V., *Cultivarea bumbacului în Moldova*. În: Sovietskaia Moldavia. 1949, 27 martie

•*Documente de arhivă:*

6. ANA DGAN, F. 1790, inv. 1, d. 267.
7. ANA DGAN, F. 2848, inv. 22, d. 76.
8. ANA DGAN, F. 2848, inv. 22, d. 107.
9. ANA DGAN, F. 2848, inv. 22, d. 108.
10. ANA DGAN, F. 2848, inv. 22, d. 113.
11. ANA DGAN, F. 2848, inv. 22, d. 116.
12. ANA DGAN, F. 2848, inv. 22, d. 149.
13. ANA DOSPRM, F. 51, inv. 9, d. 1.
14. ANA DOSPRM, F. 51, inv. 15, d. 74.

Recomandat
***Liliana ROTARU**, dr., conf. univ.*

ORIZONTUL CELTIC DIN BAZINUL CARPATIC (SECOLELE IV–II A. CHR.)

Natalia GRIGORJEVSCHI,

studentă, anul III, Facultatea Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 94(364)"-03/01" E-mail: grigorjevschinatalia5@gmail.com

Civilizația La Tène, specifică celei de-a doua epoci a fierului (aproximativ 450-50 a. Chr.), a influențat Europa preromană prin interconectivitate culturală, economică și socială. În bazinul carpatic, orizontul celtic din secolele IV–II a. Chr. reprezintă o expresie regională a acestei civilizații [1, p. 8], caracterizată prin colonizare selectivă, interacțiuni cu populațiile locale și formarea identităților hibride.

Relevanța studierii orizontului celtic din bazinul carpatic constă în contribuția sa la înțelegerea proceselor de colonizare și interacțiune culturală din Europa preromană. Subiectul dat clarifică modul în care comunitățile celtice s-au integrat în peisajul carpatic, influențând configurația culturală a regiunii.

Scopul cercetării este elucidarea procesului de constituire a orizontului celtic în bazinul carpatic în secolele IV-II a. Chr., punând în evidență colonizarea, interacțiunile culturale și identitățile hibride. Obiectivele includ: identificarea etapelor colonizării celtice; analizarea relațiilor dintre colonești și populațiile indigene; evaluarea rolului mobilității individuale și al comerțului în diseminarea elementelor culturale La Tène; descrierea diversității identităților de grup în contextul sintezei culturale.

Cadrul geografic cuprinde bazinul carpatic, o regiune delimitată de Carpați, Dunăre și Tisa, caracterizată prin resurse naturale, precum sarea și minereurile, care au atras coloniștii. Cronologic, cercetarea se concentrează pe fazele La Tène B1–C1 (380-190 a. Chr.), corespunzând perioadei de expansiune celtică și consolidare a prezenței în regiune [2, p. 235]. Această delimitare temporală permite analiza proceselor de colonizare și interacțiune culturală în contextul evoluțiilor sociale și economice din Europa preromană.

Istoriografia orizontului celtic din bazinul carpatic a evoluat în mai multe etape. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, cercetările s-au axat pe colectarea și catalogarea artefactelor, multe provenind din descoperiri fortuite. Această etapă descriptivă a vizat constituirea colecțiilor muzeale, instituții ca Muzeul din Deva sau Muzeul din Cluj având un rol important în conservarea materialelor celtice. Primele sinteze au stabilit cronologia și distribuția artefactelor, confirmând prezența celtică în regiune. În a doua jumătate a secolului XX, săpăturile sistematice din situri, precum cele de la Moreşti și Sebeș, au furnizat date despre așezări și necropole, accentuând analiza detaliată a materialelor arheologice și elaborarea cronologiilor regionale. Începând cu anii 1970, cercetările s-au orientat spre relațiile

dintre celți și populațiile locale, punând accent pe hibridizarea culturală. În ultimele decenii, metodele interdisciplinare, inclusiv analizele izotopice, au permis studierea mobilității umane și a rețelelor comerciale [3, p. 42], oferind o imagine detaliată asupra diversității regionale a orizontului celtic.

Metodologic, cercetarea utilizează metode istorico-comparative, analitice și sintetice. Metoda istorico-comparativă permite corelarea datelor din bazinul carpatic cu cele din alte regiuni La Tène, identificând similarități și diferențe. Metoda analitică examinează artefactele, siturile și datele izotopice pentru a reconstrui dinamica socială și culturală. Metoda sintetică integrează aceste date într-o imagine coerentă, evidențiind interconexiunile dintre colonizare, comerț și identitate.

Civilizația La Tène s-a extins în bazinul carpatic în a doua jumătate a secolului IV a. Chr., în fazele B1-C1 (380–190 a. Chr.). Colonizarea a fost determinată de suprapopularea regiunilor de origine și de necesitatea accesului la resurse. Coloniștii s-au stabilit de-a lungul râurilor Mureș, Someș și Tisa, zone cu terenuri fertile și resurse naturale. Sursele antice, indică migrațiile ca răspuns la presiuni demografice [4, p. 196]. Procesul a implicat o infiltrare selectivă, coloniștii interacționând cu comunitățile indigene, în special traci și iliri. Evenimentele din Balcani din 280–278 a. Chr. au influențat reorganizarea comunităților, intensificând contactele culturale.

Siturile arheologice, precum Fântânele-Dâmbu Popii, Pișcolt, Ciumești și Moreşti, documentează prezența celtică prin așezări rurale, necropole și centre de producție. Aceste situri indică o societate stratificată, cu elite războinice și artizani. Necropolele combină incinerația, specifică tradițiilor celtice, cu inhumația locală, sugerând o coexistență culturală. La Pișcolt, mormintele reflectă o sinteză între practicile funerare celtice și indigene [5, p. 49]. Ceramica din Fântânele-Dâmbu Popii combină tehnici celtice, precum roata olarului, cu modele locale, care la fel indică o hibridizare culturală [6, p. 166]. Mormântul de la Ciumești, cu cnemide grecești și un coif decorat, sugerează legături ale elitelor cu spațiul mediteraneean, posibil prin mercenariat [7, p. 42].

Mobilitatea individuală a facilitat diseminarea elementelor La Tène. Analizele izotopice din necropole, precum cea de la Dornach, confirmă deplasările indivizilor din diverse categorii sociale, care au transferat tehnologii și practici [8, p. 497]. Fibulele de schemă tracică din necropola de la Remetea Mare reflectă influențe sud-dunărene, iar spadele decorate cu dragoni de la Aiud indică modele central-europene. Comerțul, bazat pe resurse, precum sarea și minereurile, a integrat bazinul carpatic în rețele paneuropene.

Colonizarea celtică a fost marcată de negocieri sociale și adaptare culturală. Așezările rurale, precum cea de la Moreşti, și centrele de producție ilustrează integrarea coloniștilor în peisajul local. Practicile agricole și tehnologice, precum utilizarea roții olarului, s-au combinat cu tradițiile indigene, generând forme culturale noi. Necropolele mixte, precum cea de la Pișcolt, documentează coexistența tradițiilor funerare. Influențele mediteraneene, vizibile în artefacte, cum sunt cnemidele de la Ciumești, confirmă rolul bazinului carpatic ca un centru în rețelele culturale. Identita-

tea La Tène a integrat selectiv elemente materiale și simbolice, rezultând comunități hibride.

În concluzie, orizontul celtic din bazinul carpatic reflectă un proces de colonizare selectivă, interacțiuni culturale și mobilitate individuală. Regiunea a funcționat ca un punct strategic în rețelele culturale paneuropene, integrând influențe celtice, indigene și mediteraneene. Cercetarea clarifică mecanismele de hibridizare culturală, evidențiind adaptabilitatea comunităților și diversitatea identităților regionale.

Referințe:

1. COLLIS, J**.** *The Celts: Origins, Myths and Inventions*. Stroud: Tempus, 2003. 256 p.
2. RUSTOIU, A**.** *Some Questions Regarding the Chronology of La Tène Cemeteries from Transylvania*. În: *Iron Age Chronology in the Carpathian Basin*. Târgu Mureș: Editura Mega, 2016, pp. 235–265.
3. RUSTOIU, A. A Journey to Mediterranean. Peregrinations of a Celtic Warrior from Transylvania. În: *Studia Universitatis "Babeş-Bolyai", Historia*, seria *specială Focusing on Iron Age Elites,* 2006, vol. 51, nr. 1, pp. 42–85.
4. TITUS Livius**.** *Ab Urbe Condita*. București: Editura Minerva, 1976. 320 p.
5. NÉMETI, I**.** *Necropola Latène de la Pişcolt, jud. Satu Mare. I–IV*. În: *Thraco-Dacica*, 1988–1993, vol. 9–14, pp. 49–129.
6. RUSTOIU, A**.** *East Meets West... The Stamped Pottery from the La Tène cemetery at Fântânele–Dealul Popii*. În: *Celtic Art in Europe: Making Connections*, 2014, pp. 169–182.
7. RUSTOIU, A**.** *Indigenous and colonist communities in the eastern Carpathian Basin*. În: *Fingerprinting the Iron Age*. Oxford: Oxbow, 2014, pp. 154–168.
8. SCHEERES, M**.**, et al. *'Celtic migrations': fact or fiction?*. În: *American Journal of Physical Anthropology*, 2014, vol. 155, nr. 4, pp. 496–512.

Recomandat
Mihail BĂȚ, *dr., conf. univ.*

ETICĂ PROFESIONALĂ ŞI INTEGRITATE ACADEMICĂ ÎN ACTIVITATEA ISTORICULUI

Adelina MARIAN,

studentă, anul IV, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 174:930-051 E-mail: ademarian21@gmail.com

Subiectul eticii profesionale și integrității academice în activitatea istoricului abordează fundamentele morale și profesionale ce ghidează specialistul în diverse domenii, de la cercetare la predare, de la achiziția și colectarea datelor la analiza și interpretarea informației. Într-un context marcat de pericole și provocări, precum manipularea informației și propagarea informațiilor distorsionate, se impune necesitatea unui set de norme etice clare, bazate pe obiectivitate, onestitate, responsabilitate față de surse și respect pentru diversitatea interpretărilor istorice. Istoricul este chemat să analizeze critic și imparțial sursele, să evite prejudecățile, plagiatul și să mențină o relație profesională deschisă cu publicul și colegii de breaslă. Prin urmare, lucrarea noastră propune identificarea principiilor etice fundamentale, analiza dilemelor întâlnite, evaluarea impactului unui cod de etică profesională și, cel mai important, redactarea unui proiect de cod pentru istoricii din Republica Moldova.

Etica este definită ca o ramură a filosofiei ce studiază principiile morale și comportamentul uman, având o profundă legătură cu idealurile democratice și drepturile omului. Deontologia, ca subdiviziune a eticii, vizează regulile și obligațiile specifice unei profesii și se exprimă, adesea, în coduri de conduită profesională. În paralel, integritatea academică se referă la comportamentul etic în mediul universitar și de cercetare, fundamentat pe respectarea riguroasă a standardelor intelectuale. Toate aceste concepte converg în ideea că o activitate profesională, precum cea a istoricului, trebuie să fie ghidată de norme clare, asumate conștient și respectate pentru menținerea credibilității științei și încrederii publicului. Or, „[o]amenii care exercită funcții profesionale similare sau identice își elaborează tradiții specifice și se unesc în baza unor principii de solidaritate profesională, care sunt în stare de a păstra reputația grupei profesionale date”. [3, p. 399]

Etica profesională și integritatea academică a istoricului sunt, în mod indubitabil, indispensabile pentru asigurarea unui demers științific responsabil și fidel realității. Istoricul se confruntă cu dileme complexe, de la selecția și interpretarea surselor, până la presiuni ideologice sau politice. A fi istoric înseamnă a munci cu conștiință, a apăra memoria colectivă și a proteja demnitatea umană printr-o abordare reflexivă și etică a cunoașterii. În acest sens, profesia devine nu doar un exercițiu intelectual, ci și unul profund moral, care cere vocație, discernământ și un angajament constant față de valorile umane și sociale.

Îndemnurile morale, precum „Fii sincer!”, „Fii cinstit!”, „Fii demn!”, „Fii curajos!”, „Fii generos!”, „Fii recunoscător!”, „Fii loial!”, „Fii bun!”, „Fii drept!”, „Ajută-ți aproapele!”, „Respectă-ți părinții!”, „Crește-ți copiii așa cum se cuvine!”, „Respectă-ți întotdeauna promisiunile!” [1, p. 23] sunt valori importante, însă pentru a deveni norme trebuie să fie ghidate de o înțelegere clară a naturii umane și a responsabilității profesionale. Alegerea binelui reflectă manifestarea naturii autentice a omului, în timp ce răul reprezintă o abatere de la aceasta. În cazul istoricului, falsificarea sau manipularea adevărului contrazice însăși esența acestei meserii. Din aceste considerente, credem cu fermitate că adoptarea unui cod etic al istoricului ar contribui la protejarea patrimoniului, la combaterea plagiatului și manipulării surselor, la reglementarea relației cu publicul și la asigurarea transparenței în cercetare. În același timp, suntem conștienți și de dificultățile unui atare de demers: diversitatea profesională, riscul de birocratizare sau limitarea autonomiei academice. Cu toate acestea, asumarea voluntară și conștientă a unui cod de etică este văzută drept un act de maturitate profesională și o garanție pentru dezvoltarea responsabilă și umanizată a domeniului istoric.

În acest context, necesitatea elaborării și asumării unui cod de etică al istoricului în Republica Moldova este absolut indispensabilă, fiind expresia unei conștiințe colective profesionale și un instrument al responsabilității etice în cercetare și comunicare. Codul ar oferi un cadru moral comun într-o comunitate profesională în care istoricul nu este doar un tehnician al faptelor, ci și un mediator între trecut și prezent, între memorie și dreptate. Într-o societate în care informația istorică a fost adesea manipulată, codul ar contribui la recuperarea credibilității profesionale, la consolidarea unei culturi a autonomiei și integrității academice. Asociate firești ale demersului sunt o serie de riscuri, precum subiectivismul, politizarea sau presiunile ideologice. Drept urmare, se reafirmă ideea că istoricul are datoria de a face dreptate trecutului.

Exemplele bune de practici provin din domenii conexe, unde există coduri și standarde, care reglementează cercetarea, protejarea patrimoniului, respectul față de comunități și transparența. Printre aceste exemple se numără Codul de etică al Societății Americane de Arheologie, Codul ICOM pentru muzeologie, Codul arheologilor din Republica Moldova, Standardele Asociației Internaționale a Arhiviștilor ș.a. De asemenea, un model pertinent constituie propunerea Codului de etică a istoricului, realizată de Antoon de Baets, unde sunt evidențiate valori fundamentale ale istoricului precum libertatea, integritatea, respectul și democrația. Acest cod servește atât profesioniștilor, cât și publicului larg, fiind un reper pentru drepturile și responsabilitățile istoricilor. Atrage atenția articolul 18 „Democrația”, care stipulează că „istoricii trebuie să susțină democrația pentru că o societate democratică – o societate care recunoaște și respectă drepturile omului enunțate în Declarația Universală a Drepturilor Omului – este o condiție necesară pentru o istoriografie solidă. De altfel, o istoriografie solidă reflectă și întărește societatea democratică” [2, p. 195].

În proiectul „Codului de etică și conduită profesională a istoricului” am relevat respectul pentru surse, transparența și responsabilitățile în accesul și utilizarea

informațiilor, precum și dreptul la memorie și libertatea opiniei. La fel, sunt incluse principii fundamentale precum independența, imparțialitatea, obiectivitatea, integritatea academică, profesionalismul și corectitudinea. De asemenea, se prevede crearea unui Consiliu de Etică și Integritate Academică responsabil de monitorizarea aplicării codului, investigarea abaterilor și promovarea educației etice în domeniu.

În fine, într-o societate în care trecutul este adesea revendicat și instrumentalizat, istoricul trebuie să-și păstreze o busolă etică fermă, asumându-și responsabilitatea de a contribui la o conștiință colectivă critică și echilibrată. Etica profesională și integritatea academică reprezintă pilonii fundamentali ai muncii istoricului, asigurând credibilitatea, rigoarea și relevanța cercetării istorice. Elaborarea unui cod de etică și conduită profesională devine astfel un instrument necesar pentru susținerea integrității, prevenirea abuzurilor și adaptarea la schimbările sociale și tehnologice. Deși pot exista dificultăți în implementare, asumarea unui ethos etic profund și responsabil este vitală pentru ca istoricul să-și îndeplinească misiunea cu onestitate și demnitate intelectuală, garantând relevanța și credibilitatea cunoașterii istorice în societate.

Referințe:

1. CAPCELEA, V. *Etica și comportamentul civilizat*. Ediția a II-a, București: Pro Universitaria, 2022.
2. DE BAETS, A. *Responsible History*. New York: Berghan Books, 2009.
3. MOVILEANU, P. *Etica și cultura profesională*. Chișinău: Tipografia UPS „Ion Creangă”, 2020.

Recomandat
***Mihail BĂȚ**, dr., conf. univ.*

FASCINAȚIA CERAMICII CULTURII SAHARNA. CU PRIVIRE SPECIALĂ ASUPRA CEȘTILOR ȘI CUPELOR DIN SITUL SAHARNA „ȚIGLĂU”

Daniela NEAGA,

studentă, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 903.4-033.64(478) E-mail: neagadaniela309@gmail.com

Actualitatea și importanța temei. Problema cercetării culturii Saharna reprezintă un subiect important pentru preistoria bazinului Nistrului de Mijloc. Cultura Saharna (sec. XII/XI-IX a. Chr.) continuă să trezească un interes sporit din partea cercetătorilor, fapt datorat materialului ceramic descoperit. În acest context, cercetările arheologice realizate la situl Saharna „Țiglău” au contribuit decisiv la înțelegerea evoluției comunităților umane, care au locuit în acele timpuri. Un alt aspect important al problemei îl constituie potențialul turistic al acestei categorii de patrimoniu. Situl Saharna „Țiglău” reprezintă unul dintre cele mai vizitate locuri turistice din Republica Moldova, atrăgând anual numeroși turiști interesați de istorie și patrimoniu cultural.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul principal al tezei a vizat punerea în valoare a descoperirilor ceramice de cupe și cești din situl arheologic Saharna „Țiglău” (campania anului 2023), prin intermediul studierii vestigiilor și structurilor arheologice. Totodată, descoperirile ceramice au fost cercetate într-un context cultural general, acțiunea fiind justificată de înțelegerea mai lăuntrică a culturii Saharna și preistoriei din regiunea Nistrului Mijlociu în prima epocă a fierului.

Printre obiectivele principale ale lucrării se numără următoarele:

1. Relevarea importanței cupelor și ceștilor în contextul general al culturii Saharna;
2. Elaborarea catalogului descoperirilor de cupe și cești din situl Saharna „Țiglău” (campania anului 2023);
3. Clasificarea vaselor ceramice după sistemele tipologice existente (elaborate de M. Kașuba, I. Niculiță, A. Nicic și S.-C Ailincăi).

Istoriografia problemei. În lucrare au fost utilizate monografi, studii și articolele semnate de cercetători precum, G. Smirnov, M. Kașuba, A. Meliukova, I. Niculiță, A. Nicic, S.-C. Ailincăi, M. Băț, A. Zanoci ș.a.

Baza științifico-metodologică a lucrării. În elaborarea studiului au fost selectate și aplicate următoarele instrumente metodologice: metoda analizei, metoda comparației și analogiilor, metoda tipologică, metoda sintetică. Metodele respective reprezintă principalele procedee științifice prin intermediul cărora s-au realizat obiectivele expuse în lucrare.

Rezultatele cercetării. Ca urmare a săpăturilor arheologice s-a stabilit faptul că cel mai bogat material recuperat este reprezentat de vestigiile ceramice, păstrate în

stare fragmentară și, mai rar, întregibilă. Astfel, au fost identificate următoarele categorii ceramice: oale, chiupuri, străchini, cupe/ceşti şi pixide. Indiferent de tipul de vas, pe acestea descoperim ornamente bogate, realizate cu ajutorul diferitor tehnici, precum: imprimare, incizare și, mai rar, prin canelură. Decorul era aplicat înainte de arderea vasului [1, 18-26].

În continuare ne vom referi doar la un singur tip de vestigii ceramice, și anume ceștile și cupele ce au fost descoperite în situl Saharna „Țiglău”. Acestea au fost modelate din pastă fină de lut în amestec cu nisip și șamotă bine fărâmițată, fiind prevăzute cu sau fără toartă. În cazul ceștilor, toarta a fost realizată prin benzi plate, care aveau în secțiune o formă ovală convexă sau oval alungită. Decorul se realiza prin tehnica imprimării sau inciziei, redând diferite figuri geometrice, precum cerculețe concentrice, romburi, triunghiuri sau figuri în formă literei „S” etc. Se evidențiază patru zone a ceștilor unde era aplicat decorul. Majoritar, acesta se întâlnește pe partea din față a mânerului și partea de mijloc a vasului. Rareori sunt cazuri când decorul era aplicat pe buton sau pe partea inferioară a tortiței. Din punct de vedere metric, dimensiunile acestora cuprindeau următoarele cifre: diametrul gurii varia în intervalul 8-11 cm, iar cel maxim – între 8,5-12 cm. Înălțimea recipientelor era de aproximativ 7-8 cm [2, p. 80].

Cu ocazia participării mele în anul 2023 la primele săpăturilor arheologice, a fost cercetată suprafața nr. 10. Ca urmare a acestor investigații arheologice a fost întocmit catalogul descoperirilor din anul 2023, analizând cele mai reprezentative fragmente ceramice din categoria ceștilor și cupelor (15 exemplare). Fragmentele provin din următoarele contexte arheologice: groapa nr. 6/2023 (4 fragmente); groapa nr. 9/2023 (2 fragmente), groapa nr. 11/2023 (1 fragment), groapa nr. 13/2023 (4 fragmente); groapa nr. 14/2023 (1 fragment), fără context, din stratul cultural (2 fragmente). Analiza acestor fragmente ceramice a fost înfăptuită după următorul algoritm: numărul de ordine, starea de conservare, partea din vas, morfologia, decorul, date metrice, contextul arheologic, descoperiri asociate, desen și fotografie.

Concluzii. Cercetările noastre au relevat o diversitate mare a descoperirilor ceramice. În acest caz, se remarcă unicitatea ceștilor și cupelor culturii Saharna. Se întâlnesc atât exemplare decorate, cât și recipiente fără decor. Partea frontală a mânerului era mereu decorată, iar corpul vasului era ornamentat, cu precădere, în zona diametrului maxim. Un rol important la fabricarea vaselor îl aveau combustibilii și mediul de ardere, deoarece calitatea vaselor depindea în mare parte de temperatură de ardere. Arderea ceramicii era realizată atât în mediul oxidant, cât și reducător. Dintre ustensilele pentru olărit se remarcă spatule și lustruitoare, ce conferea vaselor un luciu metalic. Decorul imprimat era realizat cu ajutorul ștampilelor, descoperite într-un număr considerabil în siturile culturii Saharna, și, în mod special, în punctul Țiglău. Decorul incizat era realizat cu ustensile ascuțite ce permitea realizarea inciziilor pe suprafața recipientelor. Cupele și ceștile din mediul culturii Saharna din spațiul prutonistrean pot reprezenta un reper important pentru turismul local, acestea relevând o fascinație aparte prin diversitatea formelor și decorul lor.

Referințe:

1. BĂȚ, M., ZANOCI, A. Despre olăritul culturii Cozia-Saharna (în baza descoperirilor din bazinul Nistrului Mijlociu). In: (Eds. A. Zanoci, M. Băț) *Economie și mediu în spaţiul tiso-nistrean în epoca fierului.* Chișinău: Bons Offices, 2021, pp. 7-30.
2. NICULIȚĂ, I., NICIC, A. *Aşezarea şi necropola din prima epocă a fierului Saharna-Ţiglău*. Chişinău: Bons Offices, 2014.

Recomandat
Mihail BĂȚ, *dr. conf. univ.*

SUNETUL ŞI ASCULTAREA. DIMENSIUNEA AUDITIVĂ A EXPERIENŢEI

Marina SCALEȚCHI,

studentă, anul III, Facultatea Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 165.62 E-mail : skaletsskaya@gmail.com

Sunetul apare în experiență ca o deschidere subtilă a posibilităților afective și atente a celui care ascultă. Implică corpul într-un joc al sensibilității. Cum anume? Sunetul pătrunde spațiul și întâlnește pielea ca o presiune fină, ușor perceptibilă inițial, capabilă, însă, să modifice ușor. Odată intrat în experiență, sunetul devine parte dintr-un fundal emoțional, pe care îl colorează sau îl umbrește cu tonalitate, ritm, intensitate. În acest moment incipient, atenția oscilează blând între a căuta sursa sunetului și a se lăsa absorbită în textura lui indefinită. Corpul reacționează: ritmul respirației devine mai calm sau mai alert, postura se detensionează ori se contractă ușor, percepând un alt fel de densitate temporală și spațială. Percepția operează acum la nivelul recunoașterii unor calități subtile: apropierea vagă, asperitatea discretă, pulsația lentă. Spațiul începe să se configureze ca un câmp de rezonanță, o suprafață vie în care vibrațiile se intersectează, se suprapun și dispar lent, lăsând ecouri și urme. Ascultarea construiește o fluidă relație între corp și mediu, între interioritatea emoțională și exterioritatea atmosferei sonore. Percepția lumii, prin peisaje afective pe care le modelează sunetele, se recompune treptat - o stare de receptivitate difuză, în care conștiința plutește atentă la nuanțe, ecouri și tăceri delicate.

În această cercetare, pornim de la ideea că ascultarea este un fenomen filosofic complex, un act care angajează întregul nostru mod de a fi. În sensul nancyan, ascultarea nu înseamnă doar auzire; ea implică o expunere continuă, o vulnerabilitate care ne confruntă cu imprevizibilul, cu alteritatea radicală. În actul ascultării, suntem atinși înainte să înțelegem ce anume ne atinge. Sunetul se manifestă mai întâi ca o prezență care nu cere permisiune pentru a pătrunde în spațiul nostru intim. Așa, sunetul se deschide ca o poartă către apariția celuilalt care se insinuează ca parte integrantă a propriei noastre experiențe afective și existențiale.

Cercetarea experienței auditive este necesară, căci ascultarea revelează o dimensiune care are un caracter diferit de cel setat de către termenii tradiționali ai percepției vizuale sau ai gândirii conceptuale, unde obiectul este fixat, delimitat, interpretat printr-o distanță stabilă. Sunetul nu apare niciodată ca pur obiect; el se face simțit prin apropiere, prin atingere, printr-o modificare a stării afective. Diferența aceasta dezvăluie că ascultarea este o formă de relație constitutivă între subiect și lume.

Pentru că propune o altă logică a apropierii, pentru că este o materie vie, pentru că atinge, traversează fără a cere permisiune, sunetul reapare ca o formă de relație

care deschide, lasă să circule, creează spaţiu comun fără să-l fixeze. Creează apropiere prin vibraţie, prezenţă prin rezonanţă, timp împărtăşit prin ritm. Aduce flux. Aduce atingere invizibilă în locul distanţei măsurabile. Leagă fără să închidă, adună fără să confunde, reuneşte fără să ceară identitate.

Ascultarea, în modul în care am căutat să o deschidem de-a lungul acestei lucrări ca o posibilitate de a fi în lume, care precede reflecţia şi chiar intenţia, făcând posibilă apariţia unei lumi sonor-experienţiale în care subiectul şi celălalt se constituie reciproc.

Capitolul întâi urmăreşte o coborâre în ceea ce înseamnă să fii atins de sunet. Am înaintat de la întrebarea dacă sunetul poate exista „în sine" şi am ajuns, treptat, la ideea că el se naşte abia în întâlnirea cu o ureche care ascultă, mai mult, una dispusă să primească, să fie afectată, să se lase atinsă. A fost conturat un prim gest: diferenţa între a auzi şi a asculta, între o percepţie involuntară şi o atenţie orientată, un gest activ, care transformă vibraţia în sens. O transformare în care sunetul devine o relaţie - între o sursă şi o deschidere afectivă. Ascultarea a fost înţeleasă, urmându-l pe Jean-Luc Nancy ca o întindere şi o mişcare de apropiere de sine, în care subiectul devine ceea ce aude, fără a se putea poseda pe sine, reconfigurându-se.

Pe acest fundal, am investigat natura afectivă a ascultării, ca mod fundamental de orientare şi deschidere spre lume. Am numit o stare din care lucrurile încep să prindă contur - o tonalitate de fond, o predispoziţie corporală şi afectivă care face posibilă apariţia sensului sonor. Am dat descrierea componenţei solului existenţial compus din mai multe straturi: ton afectiv, orientare pre-reflexivă, cadru de relevanţă, disponibilitate faţă de alteritate şi situaţionalitate corporală. Acestea determină dacă un sunet ajunge să fie perceput ca apropiat sau distant, blând sau violent, revelator sau neutru.

Am identificat apoi forma sonoră prin componentele ei constitutive - intensitate, durată, ritm, timbru, armonice, ecou - şi am observat cum acestea lucrează împreună în crearea unui spaţiu auditiv - afectiv şi orientativ. Spaţiul este acolo unde sunetul se lasă trăit, iar auditivul aşază şi apropie, atinge şi învăluie.

Dimensiunea spirituală a ascultării am trecut-o prin tradiţia zen, în contrast cu cea creştină, prima propunând o ascultare fără obiect, o contopire cu ceea ce este, a doua punând accent pe afectivitatea cuvântului rostit, pe puterea sunetului de a mişca interiorul fiinţei înaintea înţelegerii. Ambele cazuri folosind ascultarea ca o experienţă de transformare.

Capitolul a urmărit, astfel, să desfăşoare ascultarea în complexitatea sa fenomenologică: ca deschidere, ca mişcare, ca afect, ca localizare, ca reverberaţie, ca practică de sine. Ne-a interesat cum sunetul devine ceva pentru cineva, cum se întrupează în experienţă şi cum transformă această experienţă din percepţie în mod de a fi. Am conturat astfel terenul pe care ascultarea este o cale de a fi cu şi în lume.

Al doilea capitol, a urmărit o desfăşurare a modului în care ascultarea configurează apariţia celuilalt şi deschide posibilitatea formării unei comunităţi afective prin sunet. Plecând de la întrebarea: cum devine celălalt prezent în experienţă?, Analiza s-a concentrat pe condiţiile în care o apariţie sonoră - vocea, respiraţia, gestul sonor

- capătă statutul unei promisiuni de sens, iar ascultarea vocii celuilalt a fost descrisă ca o implicare etică: o formă de a fi responsabil în fața unei alterități care mă solicită fără să mă aparțină.

Din această deschidere spre alteritate, s-a configurat treptat comunitatea auditivă ca mod specific de a fi împreună: prin atingere fără posesie, prin expunere comună la același fenomen sonor. Am fost descris un regim al sincronizării - o formă de co-prezență afectivă, în care mai multe corpuri devin disponibile în același timp, față de același sunet. Această comunitate este de trei condiții: atenție, receptivitate și capacitate de răspuns. Ea presupune o implicare temporală: ascultarea este participare la o durată comună, iar această durată este matricea afectivă în care se conturează lumea împărtășită.

Am prezentat improvizația muzicală ca o formă privilegiată a trăirii împreună în sunet - co-creată, fragilă și etică. Practica improvizatorică s-a revelat ca un model viu de comunitate: una în care controlul este suspendat în favoarea unei ascultări reciproce, a unei atenții distribuite, a unei compoziții în timp real. Fiecare gest este răspuns și propunere, iar forma se constituie din acordaje fine între diferențe - improvizația - gest de coexistență.

Capitolul a culminat cu o reflecție asupra fragilității sonore ca forță politică. Ascultarea am descris-o ca formă de rezistență, mai ales în contexte în care vizibilitatea este refuzată. Practici precum percuția protestatară (Rhythms of Resistance), cântul queer colectiv sau DJing-ul comunitar creează spații sonore de prezență în ciuda precarității. Spații, unde sunetul susține o durată comună, se opune tăcerii impuse, reconfigurează ceea ce este considerat audibil. În acest sens, comunitatea auditivă este o comunitate a sensibilului reactivat, în care sonorul este și o poziționare - estetică, politică, afectivă.

Astfel, în această teză de licență, pe de o parte, am încercat să oferim o teorie fenomenologică și afectivă a sunetului ca mod de constituire a relației; pe de altă parte, am propus o lectură politică a practicilor auditive ca forme de viață comunitară. Acestea reflectă miza secundară a cercetării: a asculta sunetul în ceea ce dezvăluie minții.

Recomandat
***Svetlana COANDĂ**, dr.,hab.conf.univ*

ANULAREA GRADUALĂ A VIITORULUI. FENOMENUL HAUNTOLOGIEI

Maxim TUCHILUȘ,

student, anul III, Facultatea Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 111:001.18 E-mail :tuchilusmaxim69@gmail.com

Un spectru bântuie civilizația și cultura vestică, acel spectru este *Viitorul*. Într-un peisaj global saturat cu provocări - pericolul încălzirii globale, crize economice, insuficiență de resurse, conflicte militare, criza refugiaților, costul scump de a supraviețui, și cerința constantă a neoliberalismului pentru soluții rapide, rezultate imediate și scurtături innovative - dau peste cap sensibilitatea și capacitatea individului de a gestiona și asimila complexitatea situației și a lumii în care trăiește. Prezentul ne infuzează sentimentul larg răspândit că nu ne mai rămâne de făcut nimic nou și diferit pe plan de cultură, de creație și pe planul organizațional politic și social economic. Liberalismul și capitalismul nu mai sunt percepute ca idei despre organizarea noastră social economică; este vorba deja de un crez intenționat cultivat, în care trăim și prin care percepem liberalismul și capitalismul ca fiind deja modurile finale și singurele cât de cât valabile și eficiente, care chiar funcționează și constituie ceea ce numim ca fiind realitatea vieții și a lumii în care trăim și care nu mai sunt susceptibile în a fi înlocuite.

Începând cu sec. XX, se anunță sfârșitul ca anulare și disipare a ceea ce se promitea în viitorurile utopice ale creștinismului, a iluminismului, apoi a politicilor revoluționare a sec. XX. Acestea vor culmina după al doilea război mondial, (cu excepția comunismului până în 1989) în dărâmarea totală a oricărui utopianism. În imaginar, are loc instaurarea unui cinism față de noi promisiuni și așteptări optimiste cu privire la viitor. Imaginarului utopic este înlocuit treptat cu unul distopic, exprimat în avântul literaturii SF și în final se ajunge la mișcarea punk din anii 70, cu lozinca *NO future!* [1, p. 12] Sec.XX devine o perioadă a mitologizării viitorului. Viitorului i sa conferit această aură mitică și seducătoarea a unei noi lumi ideale, perfecte, care ne așteaptă și urmează să se întâmple cu siguranță. Franco Berardi descrie caracterul nefiresc sau artificial al ideii de viitor ce se egalează sau care presupune în mod inerent un „mare bine" ce se translatează necesar într-o perioadă prosperă și înfloritoare pentru umanitate. Conform lui Berardi, viziunea dată de viitor care vine cu ideea de progres, inovație, și un nivel mai înalt de trai și bunăstare, se datorează modelului de producție burghez și relațiilor de cerere și producere de tip capitalist. Viitorul poate fi privit mai degrabă ca o modalitatea a percepției și a imaginației, o trăsătură a așteptării și atenției, iar modalităţile şi caracteristicile se schimbă odată cu schimbarea culturilor. Atitudinea noastră prezentă cu privire la viitor se află în celălalt pol, în

comparație cu cel al modernîștilor. Berardi descrie atitudinea noastră prezentă ca fiind *post futuristă* - o atitudine cinică, dezamăgită, și îngrijorată de a mai auzi de alternative și viitoruri, bazându-se pe conștiința că viitorul nu va fi luminos, sau cel puțin ne îndoim că viitorul înseamnă progres. Paradoxal, civilizația occidentală este mult mai optimistă decât oricare alta cu privire la viitor, dar, în același timp, tot din cauza viitorului, este și cea mai pesimistă. Imaginarul și gândirea noastră devine obsedată și fascinată de ideea și scenariul unei extincții în care avem un viitor în care nu mai este posibil nici un alt viitor, deoarece propunerea sau conceptualizarea unei alternative este mai dificilă. Această dificultate de a imagina un alt fel de viitor are de-a face cu ceea ce Mark Fisher numește *realism capitalist.* Sub *realism capitalist*, este înțeles *„sensul larg răspândit că nu doar că capitalismul este singurul sistem politic și economic viabil, dar și că acum este imposibil chiar să ne imaginăm o alternativă coerentă la acesta.”* [3*,* pag.2] Altă frază deja celebră, atribuită lui Jameson și Žižek, care însumează esența realismului capitalist: este mai ușor să-ți imaginezi sfârșitul lumii decât să-ți imaginezi sfârșitul capitalismului. Capitalismul nu face parte din realitate, a devenit însăși realitatea, imaginația și percepția noastră asupra propriei vieți, lumi, și în genere a ce este posibil și cum poate să arate cele din urmă. În aceste condiții enumerate mai sus, în care acest mod de viață capitalist obligatoriu nu poate fi schimbat, viitorul moare. Nu putem să ne mai imaginăm viitoruri care să fie diferite într-un mod semnificativ decât acest mod capitalist de existență. Ne trezim în situația când nu mai putem vorbi despre niște pauze și valuri, sau chiar șocuri culturale de „nou”. Atitudinea și perspectiva noastră se schimbă de la „care este următorul lucru nou și original care urmează?”, la o stare de „care a fost ultimul lucru original și nou?” Rezultă o atmosferă generală de nostalgie. O atmosferă în care se tot re-mixează și reînvie confuz bucăți din trecut, în filme, muzică, seriale etc. În contextul dat, nu este afectat doar noul, dar și vechiul, trecutul.

În toate experiențele pe care le avem, prezentul se amestecă mereu cu trecutul și viitorul. De aici, experiențele noastre sunt bântuite de ceea ce s-a întâmplat și de ceea ce se va întâmpla. Aici, noțiunea de „hauntologie”, propusă de Jacques Derrida, desemnează analiza fenomenelor de întoarcere a unor fantome ale trecutului. Derrida subliniază faptul că suntem obligați să recunoaștem dificultatea sau chiar imposibilitatea unei concretizări și solidificări a unui substrat al istoriei prin care evenimentele din trecut ar rămânea „moarte”, ar rămânea într-adevăr în trecut. Rămân deschise tot felul de „portițe” prin care se pot reîntoarce fantomele unor speranțe, tendințe și viitoruri din trecut, la care s-a sperat și visat în a se realiza și actualiza, exemplul lui Derrida este marxismul. Fisher popularizează și aplică conceptul dat în teoria/studiile culturale (*cultural theor*y), pentru a înțelege tendințele retro-progresive din cadrul culturii, ajungând la un soi de *hauntologie culturală*.[4, p.17] Devenim bântuiți de trecutul nostru, prin divertisment, artă, film, muzică și modă. După Mark Fisher, din cauza dominației neoliberalismului, s-a ajuns la un impas și blocaj cauzat de cerința și preferința acestui sistem pentru soluții rapide, rezultate imediate, scurtături inovative, și recurgere la forme culturale deja existente, gata să fie reambalate și reciclate,

gata de a fi puse în bucle și cicluri repetitive. Sentimentul unei temporalități în care viitorul este gradual anulat, dă naștere unei nostalgii contemporane atotcuprinzătoare - de la experiența individuală și până la tendințele de retromanie în cultură. Nostalgia contemporană pare să implice o „întoarcere acasă", în sensul unei întoarceri spre confortul unor timpuri familiare în care viitorul și survenirea schimbărilor era realistă, iar prezentul însemna un „acum" în care avem unde merge înainte, iar trecutul încă mai purta puterea de a mai inspira vreun fel de schimbare. Hauntologia, este posibilă în mare parte datorită nostalgiei și căutării unui refugiu prin reîntoarcerea la niște timpuri marcate de promisiuni, scenarii de viitoruri promițătoare și un sentiment general în care viteza de curgere a timpului nu este nici înceată nici accelerată, dar pare aproape perfectă și firească. Condiția culturii în care ne regăsim, ne face să fim atrași de ceea ce este deja prestabilit, familiar, sigur, cunoscut. Este chiar o inversare a curentului modernist de gândire optimistă și plină de speranțe cu privire la viitor. Experiența fundamentală a contemporaneității este experiența unei discontinuități temporale în care timpul își pierde din „vâscozitate" și consistență, iar nostalgia apare ca o căutare de a se elibera din impermanența și incertitudinea lumii contemporane, printr-o retragere înapoi în familiaritatea unui timp amintit, care rămâne mereu același.

Referințe:

1. Berardi, Franco, Bifo. *After the Future*, AK Press, 2011;
2. Fisher, Mark. *Capitalist Realism: Is There No Alternative?*, Zer0 books, 2009.
3. Fisher, Mark. *Ghosts of My Life: Writings on Depression, Hauntology and Lost Futures*, Zer0 books, 2014;

Recomandat
***Alexandru LUPUȘOR**, dr., lect. univ.*

BASARABIA ÎN CADRUL RĂZBOIULUI RUSO-TURC DIN 1877–1878

Piotr MINACUL,

student, anul IV, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 94(478)“1877/1878“ E-mail: peterminakul@gmail.com

Актуальность и значимость рассматриваемой темы. Роль Бессарабии в русско-турецком конфликте 1877–1878 годов остаётся сравнительно малоизученной, несмотря на стратегическую значимость региона. Историография чаще сосредотачивается на театре военных действий и дипломатии великих держав, оставляя в тени региональные аспекты и функционирование имперской периферии в условиях войны. Анализ бессарабского кейса позволяет понять, как складывались отношения между центром и окраиной, между Россией и Румынией, а также как мобилизовались ресурсы и удерживалась лояльность населения.

Изучение темы также имеет значение для смежных дисциплин, таких как политология и политическая география, и помогает исследовать механизмы контроля над приграничными регионами. Актуальность темы подчёркивается её связью с современной политической ситуацией: последствия геополитических решений Российской империи и Советского Союза до сих пор ощутимы в Молдове, являющейся частью исторической Бессарабии. Изучение исторических корней российской политики в регионе позволяет лучше понять долгосрочные механизмы внешнего влияния на постсоветское пространство.

Цель и задачи работы. Целью данной работы является исследование роли Бессарабии в Русско-турецкой войне 1877–1878 годов в её военном, дипломатическом, административном и социальном аспектах. Для достижения этой цели поставлены следующие задачи: 1. Проанализировать стратегическое значение региона в контексте Восточного кризиса. 2. Исследовать мобилизационные, снабженческие и санитарные мероприятия, проводимые в Бессарабии до и в ходе войны. 3. Оценить реакцию местного населения и элит на ключевые события, включая визит Александра II.

Историография проблемы. Тема Бессарабии в контексте Русско-турецкой войны 1877–1878 годов остается недостаточно изученной, несмотря на значимость региона в международных процессах того времени. Всё же, среди ключевых трудов, посвящённых этой теме, выделяются румынские исследования, такие как работа Иона Комана «România în Războiul de independență 1877–1878», а также труды Еуджена-Тудора Склифоса: «Relații româno-ruse și problema Basarabiei în presa românească (1877–1878)», «Tentativele rusești de reanexare a sudului Basarabiei (1858–1878)», и статья, написанная им совместно с Георгием Кожокару, – «Chestiu-

nea Basarabiei în corespondența diplomatică a lui Mihail Kogălniceanu în anii Războiului de Independență». Местная специфика Бессарабии, включая вопросы мобилизации, снабжения и участия населения в войне, отражена в трудах военного историка Анатола Лешку: «Asigurarea logistică a trupelor ruse din Basarabia (1812–1874)» и «Rolul Basarabiei în asigurarea logistică a armatei ruse în perioada anilor 1812–1874».

Весомую роль в историографии играют исследования иностранных авторов: коллективный труд под редакцией И. И. Ростунова «Русско-турецкая война 1877–1878 гг.», работы Барбары Джелавич «The Ottoman Empire, the Great Powers, and the Straits Question, 1870–1887» и «The Establishment of the Balkan National States, 1804–1920» (в соавторстве с Чарльзом Джелавичем), а также труд Кейта Хитчинса «Românii, 1774–1866».

Дополнением к этим исследованиям служат архивные материалы, такие как «Сборник договоров России с другими государствами» и периодика того времени. Среди газетных источников интерес представляют «Кишиневскія Епархіальныя Вѣдомости» за 1877 год, № 07 (1–15 апреля) и № 08 (15–30 апреля). Из архивных документов использовались материалы Fondul Arhivistic Guvernamental, в частности, фонд № 88 (Adunarea Deputaţilor Nobilimii din Gubernia Basarabia).

Результаты исследования. Бессарабия выполняла функции стратегического тыла для русской армии в Русско-турецкой войне 1877–1878 гг. Регион обеспечивал значительные запасы продовольствия, в частности, предоставлял русской армии хлеб (в 1870-х избыток зерна достигал 3 млн четвертей, что было достаточно для снабжения 100-тысячной армии), крупный рогатый скот (в 1870-х а 100 жителей приходилось в среднем 49,5 голов крупного рогатого скота, 117 овец, 9 свиней и 15 лошадей) [1]. Железные дороги Казатин–Одесса, Могилёв–Новоселица, Бендеры–Рени и Бендеры–Унгены, обеспечивали эффективную транспортировку войск и снабжения. Крупнейшими транспортными узлами были Кишинёв, Бельцы, Оргеев, а также переправы через Прут и Днестр в городах Аккерман, Хотин и Скуляны [1].

Серьёзные трудности в регионе вызвала мобилизация, включая злоупотребления при медицинском освидетельствовании новобранцев. Например, из 11 938 призывников в 1876 году годными к службе были признаны 3 478 человек (29%), при этом в отдельных уездах этот показатель варьировался. В Хотинском уезде освидетельствованию подверглись 2 396 человек, из которых годными были признаны 472. Несмотря на такие трудности, мобилизация охватила все административные единицы региона [2].

Для поддержки армии было предоставлено 6 222 пароконные повозки общей стоимостью 152 425 рублей. В регионе построили пекарни, производившие хлеб на сумму 50 тыс. рублей. На плечи населения легли и другие обязанности, включая бесплатное предоставление топлива и ремонт дорог [3]. Местное население активно участвовало в различных сборах. Например, управление Общества Красного Креста в Кишинёве организовало буфет, где бесплатное питание получили 56 737 раненых и больных [4]. К 1 декабря 1877 года местное отделение Общества попечения о раненых и больных воинах собрало более 25 тыс. ру-

блей пожертвований., что позволило открыть и оснастить лазареты в Кишинёве, Бендерах, Тирасполе и других городах. На территории Бессарабии действовали 11 лазаретов общей вместимостью более 2 000 мест [5]. Для улучшения условий для раненых и инвалидов было принято решение о создании Инвалидного дома в Кишинёве. Собранные городской думой пожертвования (около 16 тыс. рублей) позволили открыть учреждение в 1881 году [6].

Несмотря на трудности, Бессарабия сыграла важную роль в снабжении армии, предоставлении медицинской помощи и поддержке боевого духа. Результаты мобилизационных мероприятий и общественной активности продемонстрировали стратегическое значение региона и его способность обеспечивать значительный вклад в военные кампании Российской империи.

Выводы. Исследование подтвердило значимость Бессарабии в рамках Русско-турецкой войны 1877–1878 гг., став ключевым тыловым пунктом для сосредоточения, снабжения и развертывания Дунайской армии. Через крупные города региона – Кишинёв, Бендеры, Аккерман, Измаил и Кагул – прошли основные потоки войск, обозов, медицинских транспортов и боеприпасов, что обеспечило стабильность военной кампании на Балканах. Местные власти и население активно участвовали в мобилизационных процессах, выполняли обязанности по размещению войск, обеспечивали их продовольствием, транспортом и топливом, а также жертвовали средства и имущество. Бессарабская железная дорога и речное пароходство на Днестре и Пруте стали важными элементами оперативной логистики, способствуя эффективной переброске войск и снаряжения. Особую роль в войне сыграла деятельность местного дворянства, купечества, интеллигенции и организаций, таких как Красный Крест. Эта активность включала сбор пожертвований, создание лазаретов и предоставление помощи раненым и больным солдатам. Таким образом, Бессарабия продемонстрировала, как малый регион может стать важнейшим элементом военной и логистической стратегии великой державы, активно содействуя её внешнеполитическим целям.

Библиография:

1. Золоторев, А. М., *Записки военной статистики России: курс старшего класса Николаевской академии Генерального штаба*. Типо-Лит. А. Е. Ландау, Санкт-Петербург, 1898, с. 447–455.
2. ANA, DGAN, F88, inv.1, d. 1977, f. 2–6.
3. Червенков, Н., *Освобождение Болгарии: вклад Бессарабии*. в: *Русско-турецкой войне 1877–1878 гг. – 125 лет*. «Бизнес-Элита», Кишинёв, 2003, с. 38–52.
4. ANA, DGAN, F88, inv.1, d. 1996, f. 2–3.
5. Червенков, Н., *Освобождение Болгарии: вклад Бессарабии*. в: *Русско-турецкой войне 1877–1878 гг. – 125 лет*. «Бизнес-Элита», Кишинёв, 2003, с. 38–52.
6. Старостенко, П., *Кишиневский инвалидный дом*. в: *Русско-турецкой войне 1877–1878 гг. – 125 лет*. «Бизнес-Элита», Кишинёв, 2003, с. 52–55.

Recomandat

***Sergiu BOȚOLIN**, dr., asist. univ.*

STATUL ŞI SOCIETATEA ROMANĂ ÎN ANTICHITATEA TÂRZIE

Sergiu CEPRAGA,

master în istorie Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 94(37) E-mail: sergiu_cepraga@yahoo.com

Actualitatea și importanța temei abordate. Tema abordată – transformările statului și societății romane în perioada 284–641 – se înscrie în problematica mai largă a tranziției de la Antichitate la Evul Mediu. Importanța acestei perioade derivă din rolul său definitoriu în configurarea noii Europe post-romane, prin reformarea instituțiilor, redefinirea autorității imperiale și interacțiunea dintre stat și biserică. Prin lucrare se argumentează, pe baza izvoarelor primare și surselor istoriografiei recente că antichitatea târzie nu este un apendice al Romei clasice sau un preambul al Bizanțului, dar constituie o epocă autonomă, coerentă și marcată de multiple transformări.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul principal al cercetării este relevarea logicii istorice interne a epocii 284–641, în plan politic, social, militar și religios etc. Obiectivele lucrării sunt: a) analiza reformelor administrative și militare din perioada Dioclețian–Heraclius; b) studiul evoluției sociale și economice, cu accent pe ruralizare, fiscalitate și dualismul *honestiores–humiliores*; c) evaluarea rolului Bisericii în coeziunea imperială; d) examinarea relațiilor externe și a schimbărilor teritoriale; e) rolul dezastrelor naturale (schimbări climaterice, cutremure, epidemii) în procesul de tranziție de la antichitate la medieval în spațiul roman circum-mediteraneean.

Istoriografia problemei. Istoriografia antichității târzii a evoluat de la interpretarea clasică a declinului, promovată de Edward Gibbon, la viziuni moderne axate pe transformare și continuitate. Contribuții esențiale au fost aduse de Arnold H. M. Jones, Peter Brown și Averil Cameron, care au extins cronologic epoca până în secolul VII și au accentuat complexitatea fenomenelor instituționale și religioase. În istoriografia românească, Radu Vulpe a susținut ideea unei continuități civilizaționale între Roma, regatele post-romane și Bizanț.

Baza științifico-metodologică. Metodologia se bazează pe analiza istorică structurată, metoda comparativă, contextualizarea surselor și abordarea interdisciplinară (juridico-politică, socio-economică, religioasă). Principiul obiectivității și corelarea surselor primare (istorice, legislative, religioase) oferă validitate interpretărilor formulate.

Rezultatele cercetării. Demersul pornește de la ideea că supraviețuirea autorității imperiale nu s-a realizat prin conservarea mecanică a formelor clasice, ci printr-o reformulare profundă a acestora în noile realități politice, culturale și religioase. În lucrare s-a investigat rolul ideologiilor imperiale, funcția dreptului ca instrument de

centralizare, și capacitatea instituțiilor de a încorpora elemente etnice și religioase diverse. O contribuție importantă a lucrării este delimitarea clară a spațiului analizat: între 284, anul urcării pe tron a lui Dioclețian, și 641, când moartea lui Heraclius simbolizează sfârșitul unei ordini *Pax Romana* și trecerea la *Pax Christiana*. Intervalul este caracterizat prin redefinirea frontierelor, pluralitatea centrelor de putere și răspunsurile instituționale la crizele recurente. Studiul reliefează reformele lui Dioclețian – în special stabilirea tetrarhiei, reorganizarea fiscală și divizarea administrativă – sunt interpretate ca fundamente ale stabilității imperiale [1, p. 201]. De asemenea, Constantin cel Mare este analizat nu doar ca inițiator al creștinismului de stat, ci ca un constructor al unei noi legitimități bazate pe sinteza între monarhia sacrală și ideologia sinodală. Un aspect esențial îl constituie analiza raportului dintre elitele *honestiores* și masele *humiliores*. În antichitatea târzie, aceste categorii nu mai sunt definite doar juridic, ci dobândesc un conținut socio-economic și politic tot mai pronunțat. Persistența privilegiilor [2, IX.47.5], împreună cu ruralizarea progresivă și presiunea fiscală, duc la cristalizarea unei aristocrații provinciale care devine interfață între stat și comunități locale.

În teză se pune accent pe fenomenul de ruralizare și pe regresul urbanismului, dar arată și excepțiile: Cartagina, Alexandria, Antiohia și Ravenna rămân centre viabile până în secolul VII, iar noua capitală Constantinopol de la sfârșitul sec. IV până în sec. XIII va deveni principala urbe europeană. În paralel, orașele provinciale își pierd autonomia și funcțiile tradiționale, devenind sedii ale funcționarilor fiscali și episcopilor. Autorul subliniază diferențele dintre formele de integrare: în sec. V goții au fost federați acceptați în cadrul sistemului defensiv, care treptat s-au integrat în noua ordine romano-germană. Interesantă este și analiza regatelor post-romane (vizigot, ostrogot, franc, vandal) ca forme hibride de romanitate. Autorul observă că aceste entități politice au preluat nu doar infrastructura și legislația romană, ci și ideologia romană a puterii, adaptată însă la un alt tip de eliberare identitară și religioasă. Se insistă pe continuitățile administrative în Italia ostrogotă, Spania vizigotă și în Galia merovingiană. În timp ce slavii și avarii din sec. VI-VII au exercitat o presiune lentă, dar ireversibilă asupra Balcanilor, iar integrarea lor într-o ordine romană hibridă nu a fost realizată. Cazul sasanid este analizat separat, în lumina rivalității teologice și geopolitice de durată, care s-a finalizat neașteptat prin invaziile arabe din sec. VII, fapt ce a creat o altă ordine în Orient și Africa – islamul.

Pe plan religios, teza examinează impactul creștinismului asupra legitimității imperiale, nu doar ca ideologie, ci și ca structură instituțională. Istoricii bisericești sunt citați ca surse primare pentru a extrage informații despre conflictele doctrinare, în special trinitare și hristologice, care au divizat atât elitele, cât și comunitățile provinciale. Antichitatea târzie a fost o epocă a luptei contra ereziilor și cristalizare a doctrinei creștine, în acest sens se analizează rolul sinoadelor, al patriarhilor și al episcopatului provincial în consolidarea noii ordini creștine și în procesul de integrare în autoritățile politice imperiale [3, p. 211]. Totodată legislația - *Codex Theodosianus, Corpus Iuris Civilis* și nomocanoanelor ca acte legislative și canonice, au avut un rol important

în procesul de menținere a autorității imperiale, de reintegrare a provinciilor în sfera unui imperiu reunit ideologic și juridic. Alt element de noutate îl reprezintă examinarea anului 641 ca limită superioară a antichității târzii, în acest moment au avut loc transformări ireversibile: degradarea spațiului unic circum-mediteraneean prin pierderea Orientului, căderea limesului de pe Dunăre și pierderea Balcanilor, reforma tematică și începutul islamizării frontierelor sud-estice.

Concluzii. Lucrarea demonstrează că „căderea Romei" din 476 este o construcție simbolică, caducă istoriografic, care „încheie" antichitatea. Autorul propune anul 641 drept un prag istoric real, deoarece marchează pierderi teritoriale ireversibile în Orient și Africa, dezbinarea spațiului antic circum-mediteraneean și începutul creării *Pax Christiana* în spațiul nord-mediteraneean. Lumea romană s-a reconfigurat, nu s-a destrămat [4, p. 279]. Prin urmare, lucrarea contribuie la revalorizarea unei epoci istorice încă insuficient înțelese, demonstrând că între 284 și 641 s-a desfășurat un proces istoric unitar, care a făcut trecerea de la imperiul clasic la ordinea medievală *romeeică* și occidentală.

Referințe:

1. МАРЦЕЛЛИН А., *Римская история*, Москва: Ладомир, 2005. 632 с.
2. IMPERATORIS IVSTINIANI OPERA. The Latin Library [accesat 07.07.2025] Disponibil: https://www.thelatinlibrary.com/justinian.html
3. КЕСАРИЙСКИЙ П. *Война с персами. Тайная история*, Москва: Наука, 1993. 570 с.
4. STEPHENSON P., *New Rome. The Roman Empire in the East*, London: Profile Books, 2021. 464 p.

Recomandat
***Emil DRAGNEV**, dr., conf. univ.*

DREPTUL LA MEMORIE ŞI IDENTITATEA ROMÂNEASCĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Veronica CHEPTENE,

masterandă, anul II, Facultate de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 94:323.15(=135.1)(478) E-mail: veronicapozneacova@gmail.com

În contextul globalizării și al integrării europene, memoria colectivă joacă un rol esențial în definirea identității naționale. Discuțiile despre statutul limbii române, despre evenimentele tragice din perioada sovietică (deportări, represiuni politice), cât și despre simbolurile memoriei colective rămân a fi subiecte sensibile. Dreptul la memorie reprezintă o componentă esențială a unei societăți democratice și pluraliste, iar în cazul Republicii Moldova, acest drept are o relevanță aparte, având în vedere trecutul său complex, marcat de ocupații, regimuri autoritare, inginerii identitare și tranziții politice. A recunoaște și a exercita dreptul la memorie înseamnă a permite fiecărui individ și fiecărei comunități să-și cunoască trecutul, să-l analizeze critic și să-l transmită în mod liber generațiilor viitoare. În Republica Moldova, dreptul la memorie este fundamental pentru depășirea moștenirii traumatice ale secolului XX – de la ocupația sovietică din 1940 și deportările în masă, până la politicile de rusificare și la impunerea unei identități colective artificiale. Negarea sau manipularea acestor episoade nu doar că afectează memoria victimelor, dar împiedică și formarea unei conștiințe civice bazate pe adevăr, responsabilitate și reconciliere. Astăzi, într-un context în care Republica Moldova aspiră la integrarea europeană și la consolidarea statului de drept, respectarea dreptului la memorie devine un pilon al maturizării democratice.

Scopul acestei lucrări este de a examina dreptul la memorie istorică în Republica Moldova, evidențiind modul în care memoria colectivă este reflectată în istoriografie, în legislație și în spațiul public prin practici comemorative. Pentru atingerea acestui scop, am formulat următoarele **obiective**: 1) analizarea conceptelor fundamentale legate de memorie istorică; 2) evaluarea a istoriografiei contemporane în domeniul memoriei colective și identității românești în Republica Moldova; 3) studierea cadrului normativ internațional și național privind dreptul la memorie istorică; 4) analiza și determinarea impactului practicilor comemorative asupra conștiinței istorice și reafirmării identității naționale a populației.

În urma analizei istoriografiei s-a conchis că în istoriografia autohtonă nu sunt realizate studii ample privind teoria memoriei colective, iar principalele direcții de cercetare se concentrează pe documentarea memoriilor participanților la evenimente, precum acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și independenței Republicii Moldova în perioada 2 martie – 13 august 1992, acțiunile de luptă din Afganistan în perioada aprilie 1979 – 15 februarie 1989, deportări și analiza identității

naționale prin studierea proceselor istorice, care au influențat principalele elemente ale identității, ca limba, tradiții, obiceiuri și cultura, analiza impactului politicii URSS asupra formării curentului moldovenist în RSSM, analiza perioadei României Mari, ca una definitorie pentru identitate națională, etc. Totodată, în istoriografia contemporană autohtonă conceptul memorie colective nu este analizat din perspectiva teoretică, iar în cazul menționării acestui concept în studiile de specialitate este făcută trimitere la doctrinele occidentale, fără a fi elaborat un studiu amplu în acest domeniu.

În cadrul cercetării, au fost analizate o serie de documente internaționale relevante elaborate de Organizația Națiunilor Unite și de Consiliul Europei, care abordează tematica justiției de tranziție, a drepturilor culturale și a proceselor de comemorare a trecutului în contexte post-conflictuale și post-dictatoriale, cât și legislația națională. Studiul lor ne-a determinat să concluzionăm că dreptul la memoria istorică reprezintă un drept important în cadrul drepturilor fundamentale ale omului, care trebuie să fie reglementat prin prevederile constituționale și implementat în cadrul politicilor publice.

Investigațiile noaste au fost realizate în baza unor metode de cercetare specifice științei istorice, interdisciplinare și generale, combinând studiul istoric cu o abordare juridică pentru a evidenția modalitatea de protejare a memoriei istorice în legislația Republicii Moldova. Am recurs la metode calitative și cantitative prin analize surselor doctrinare, legislative, a documentelor istorice în examinarea subiectului propus. Am examinat literatura de specialitate pentru a elucida diferite abordări privind dreptul la memorie și memorie colectivă. În același timp, am realizat o analiză a legislației relevante, pentru a determina modalitate de protecție a dreptului la memorie în legislația națională. Un aspect central al cercetării îl constituie analiza memoriei colective prin intermediul studiilor de caz, care au inclus: analiza practicilor comemorative și a semnificației monumentului în memoria victimelor deportărilor regimului comunist, examinarea practicilor comemorative a acțiunilor de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și independenței Republicii Moldova în perioada 2 martie – 13 august 1992, determinarea percepției semnificației monumentelor istorice pentru locuitorii Republicii Moldova pe baza sondajului de opinie.

Concluzii. Definirea conceptelor precum *trecutul*, *memorie*, *memorie istorică*, *memorie individuală*, *memorie autobiografică*, *memorie colectivă*, *dreptul la memorie istorică*, cât și *dreptul de a fi uitat* ne permite să aducem clarificări terminologice și de a evita utilizarea eronată și manipulatorii a conceptelor similare. Cercetarea noastră a presupus analiza dreptului la memoria istorică ca un drept în formare, derivat din alte drepturi, precum dreptul la educație, libertate de exprimare, dreptul la protecția patrimoniului cultural, dreptul de a-și cunoaște propriile origini.

În cercetarea respectivă, am formulat noțiunea dreptului la memorie istorică, care reprezintă dreptul unei persoane, în calitate de membru al unei anumite societăți, de a păstra, interpreta și prezenta din nou cunoștințe, opinii, evaluări, credințe și percepții despre evenimente istorice, fenomene și procese din trecut, care sunt valo-

roase pentru conservarea, dezvoltarea progresivă și funcționarea eficientă a societății moderne.

În teza noastră am analizat câteva studii de caz pentru a determina rolul practicilor comemorative și a monumentelor istorice în reafirmarea identității naționale. Monumentele și practicile comemorative asociate acestora (exemplificate prin „Trenul Durerii” [1] și comemorările Războiului din Transnistria [2]) nu sunt doar simple amintiri, ci funcționează ca factori activi în exteriorizarea și afirmarea identității românești. Identitatea românească a locuitorilor Republicii Moldova se exprimă prin practici de memorie colectivă dedicate unor evenimente istorice, care au influențat destinul comunității românești din Basarabia: deportările staliniste și Războiul din Transnistria. Aceste evenimente sunt integrate într-o narațiune identitară românească, prin care cetățenii își afirmă apartenența la spațiul cultural și istoric românesc.

Pentru a identifica modul, în care este exercitat dreptul la memorie de către cetățenii Republicii Moldova am elaborat și aplicat un chestionar *Percepția semnificației monumentelor istorice în Republica Moldova*, care a fost publicat pe rețele de socializare, intervievarea oamenilor a avut loc în perioada 7 februarie 2025 – 4 martie 2025 pe un eșantion de 67 de persoane. Datele din sondajul de opinie reflectă un grad ridicat de atașament afectiv față de monumentele istorice asociate memoriei românești (deportări, ocupație sovietică, figuri emblematice românești), chiar dacă cunoașterea istorică exactă este deseori superficială. Respondenții, în special tinerii, se simt reprezentați identitar de aceste monumente, ceea ce indică potențialul lor formativ și integrator.

În rezultatul cercetării surselor publicate și inedite, a rezultatelor obținute din analiza sociologică a datelor din chestionar am ajuns la următoarele **concluzii**: 1. Dreptul la memorie istorică reprezintă un drept important, care la moment nu este reglementat în cadrul legislației naționale; 2. Monumentele reprezintă locuri de memorie, care joacă în rol important în comemorarea evenimentelor istorice cruciale pentru memoria colectivă; 3. Evenimente comemorative organizate în memoria eroilor căzuți în Războiului din Transnistria și a victimelor deportărilor reprezintă evenimente importante pentru reafirmarea apartenenței la cultura română; 4. Monumentele sunt apreciate de respondenți la sondaj de opinie ca reprezentative, însă majoritatea tinerilor nu cunosc istoricul acestora.

Recomandări.

1. Reglementarea dreptului la memorie istorică în legislația națională.
2. Studierea teoretică aprofundată a conceptului de memorie istorică în istoriografia autohtonă.
3. Realizarea de studii privind reflectarea evenimentelor din istoria contemporană în memoria colectivă.
4. Elaborarea unei politici naționale în domeniul memoriei istorice.

Referințe:

1. PETRENCU, Anatol. Monumente noi, înălţate în Republica Moldova - parte a patrimoniului cultural-istoric. In: *Cercetarea şi valorificare patrimoniului naţional şi universal în*

învăţământul preuniversitar : Patrimoniul cultural naţional şi universal în sistemul educaţional, 22-23 aprilie 2016, Chişinău. Chişinău, Republica Moldova: SRL „Garomont Studio”, 2016, pp. 7-12. ISBN 978-9975-46-291-4.

2. Hotărârea de Guvern cu privire la organizarea şi desfăşurarea manifestărilor consacrate Zilei Memoriei și Recunoștinței Online: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/nu-109-mai-2025_0.pdf

Recomandat

***Liliana ROTARU**, dr., conf. univ.*

MODELAREA SUBIECTULUI MODERN PRIN INTERMEDIUL DISCURSULUI PSIHOLOGIC

Nadejda CHIRONDA,

masterandă, Facultatea Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 316.6 E-mail :c_nadia@mail.ru

Lucrarea analizează fenomenul psihologizării ca mecanism în constituirea subiectului modern și în reorganizarea raporturilor dintre individ și societate. Psihologizarea desemnează pătrunderea discursului psihologic – compus din teorii, practici terapeutice și tehnologii de autoreglare – în multiple sfere ale vieții cotidiene, devenind o matrice interpretativă ce modelează identitatea, comportamentele și percepția asupra normalității. Acest discurs este amplificat de platforme care promovează introspecția, autoreglarea și o imagine idealizată a sinelui, încurajând responsabilizarea individuală pentru probleme structurale. In aceasta cercetare se urmărește contextualizarea istorică și epistemologică a psihologizării, investigând desprinderea psihologiei de filosofie și formarea sa ca știință autonomă în secolul al XIX-lea. Contribuțiile unor gânditori precum René Descartes [1,2], John Locke [11,12], Immanuel Kant [10], Wilhelm Dilthey [22,23], Wilhelm Wundt și Edmund Husserl [8,17] au permis articularea unui discurs psihologic oscilând între metodele științelor naturale și cele ale științelor spiritului. Pozitivismul lui Auguste Comte [18,19] și psihologia experimentală a lui Wilhelm Wundt au influențat configurarea psihologiei ca tehnologie de clasificare și control. În secolul XX, industrializarea, războaiele mondiale și urbanizarea au extins aplicarea psihologiei dincolo de sfera academică, în armată, educație și muncă. Psihologizarea devine o tehnologie a puterii [6], infiltrându-se în instituții precum școli, spitale și penitenciare. Psihometria și behaviorismul au promovat o viziune reducționistă asupra ființei umane, eliminând complexitatea experienței. În opoziție, curente precum logoterapia lui Viktor Frankl [7] și hermeneutica existențială au pledat pentru o abordare orientată spre sens și experiență. Psihologismul, în calitate de formulare teoretică a psihologizării, tinde să reducă fenomene precum cunoașterea, etica și comportamentul la simple procese psihice interne. Sprijinit de paradigma pozitivistă, acest model transformă psihologizarea într-un instrument de reglementare socială, care funcționează prin interiorizarea normelor și prin prezentarea conformării ca expresie a unei alegeri libere. În acest mod, discursul psihologic contribuie la individualizarea problemelor colective și la dezagregarea solidarității sociale, ceea ce conduce la retragerea cetățeanului din spațiul public și la slăbirea reacțiilor colective în fața tensiunilor structurale. În modernitatea târzie, psihologizarea influențează cultura digitală, educația și politica. Prin discursuri afective și tehnici de manipulare simbolică, subiectul este îndrumat spre autoreglare și adaptabilitate, conform logicii performanței

și eficienței. Conceptualizările lui Nikolas Rose [29,30,31], Ian Hacking [26], Byung-Chul Han [27] și Kenneth Gergen [25] evidențiază felul în care sănătatea mentală, diagnosticele psihologice și narațiunile despre sine, devin mecanisme de normare a identității. Psihopolitica, după Byung-Chul Han, valorifică afectivitatea în vederea conformării, promovând un sine performant și permanent autoevaluat. Instituțiile de guvernare încorporează acest discurs psihologic, transformând problemele colective în sarcini individuale și prezentând autoreglarea ca soluție universală. Psihologizarea devine o tehnologie invizibilă a puterii [6], care operează prin interiorizarea normelor, reducând nevoia de constrângere directă. În acest cadru, subiectul devine agent al propriei normalizări [21], iar reflecția critică este înlocuită de adaptare continuă. În aceasta cercetare se pun în discuție implicațiile acestor transformări asupra autonomiei și solidarității, evidențiind cum discursul psihologic contribuie la redefinirea normelor sociale și la configurarea unei identități adaptabile, dar alienate. În viziunea autorilori precum Jean-Paul Sartre [16], Michalinos Zembylas [33], Jacques Lacan [13] și Paul Ricoeur [15], această identitate este tot mai dependentă de un sistem discursiv care uniformizează experiența și erodează capacitatea de contestare, reducând diversitatea umană la tipare normative și funcționale. În acest context, psihologizarea discursului politic devine o extensie firească a mecanismelor analizate anterior, operând printr-un limbaj afectiv menit să modeleze percepțiile și comportamentele colective. Termeni precum „reziliență" sau „securitate emoțională" înlocuiesc argumentele raționale, facilitând disciplinarea emoțională a cetățenilor. Analiza discursurilor politice recente confirmă ipoteza că această orientare afectivă contribuie la diminuarea participării civice, accentuând pasivitatea, alienarea și fragmentarea comunitară, fenomene accentuate de digitalizare și de logica neoliberală. Discursurile analizate folosesc emoții precum frica, speranța și mândria națională pentru a uniformiza percepțiile și a reduce pluralismul deliberativ. Conceptul de „reziliență", reiterat constant, transferă responsabilitatea adaptării către cetățeni, prezentând conformarea emoțională drept soluție individuală, în timp ce criticile sistemice sunt marginalizate. Această modelare afectivă inhibă gândirea critică și acțiunea colectivă. Participarea activă scade , iar subiectul devine vigilent, dar pasiv, interiorizând frica, polarizarea identitară și neîncrederea în instituții. Uniformizarea discursivă creează o realitate narativă rigidă, aliniind cetățenii la logici dominante și inhibând diversitatea de perspective. Digitalizarea accentuează aceste mecanisme prin saturație informațională și personalizare algoritmică, care întăresc narațiunile afective și limitează expunerea la alternative. Rezultatul acestor procese este o democrație formală, fragilizată de pasivitate și diviziune și o erodare tot mai accentuată a încrederii în instituțiile statale. Alienarea se manifestă prin vigilență emoțională și optimism nefundamentat, fragmentarea ia forma polarizării afective, iar erodarea încrederii derivă din discrepanța constantă între promisiuni și realitate. Psihologizarea discursului politic devine nu doar o strategie retorică, ci un mecanism de guvernare care modelează afectivitatea publică, subminează autonomia civică și inhibă orice formă de rezistență colectivă, cu efecte profunde asupra coeziunii sociale și a funcționării democrației. Recomandările formulate în

urma analizei evidențiază necesitatea unei restructurări profunde a discursului politic și a mecanismelor sociale pentru a contracara efectele psihologizării. În locul manipulării afective prin frică, speranță sau mândrie, discursul politic ar trebui să se bazeze pe transparență cognitivă, argumentare rațională și evidențe verificabile. Acest demers ar permite cetățenilor să participe activ la viața publică, transformând pasivitatea și alienarea în angajament deliberativ. Totodată, reconfigurarea instituțională presupune afirmarea solidarității prin crearea de spații de dialog rațional, care să valorifice diferențele ca resurse pentru coeziune, reducând polarizarea și fragmentarea socială. Reconstruirea încrederii în instituții impune asumarea responsabilității colective, nu doar în discurs, ci și prin politici publice coerente și orientate spre binele comun. Este esențial ca sarcina autoreglării să nu fie transferată exclusiv asupra individului, ci să fie echilibrată prin intervenții structurale. Pentru a înțelege și reglementa complexitatea psihologizării, este nevoie de o cercetare interdisciplinară aprofundată, care să analizeze efectele acestui fenomen asupra democrației, coeziunii și autonomiei. În ansamblu, aceste orientări propun o schimbare de paradigmă: dinspre guvernarea emoțiilor către o reconstrucție a cetățeniei raționale și solidare, capabilă să susțină o societate democratică autentică.

Referințe:

1. Descartes, R. (1957). *Discurs asupra metodei de a ne conduce bine rațiunea și a căuta adevărul în științe*. București: Editura Științifică.
2. Descartes, R. (1964). *Reguli utile și clare pentru îndrumarea minții în cercetarea adevărului*. București: Editura Științifică.
3. Foucault, M. (1999). *Arheologia cunoașterii*. Trad. Bogdan Ghiu. București: Editura Univers. ISBN 973-34-0615-5.
4. Foucault, M. (2000). *Boala mintală și psihologia*. Timișoara: Editura Amarcord. ISBN 973-9244-78-5.
5. Foucault, M. (2001). *Anormalii*. București: Editura Univers. ISBN 973-34-0786-0.
6. Foucault, M. (2013). *Guvernarea de sine și guvernarea celorlalți: Cursuri ținute la Collège de France (1982-1983)*. Trad. Bogdan Chiu. Cluj-Napoca: Editura Idea Design & Print. ISBN 978-606-8265-19-3.
7. Frankl, V. (2009). *Omul în căutarea sensului vieții*. București: Meteor Press. ISBN 978-973-728-368-9.
8. Husserl, E. (2007). *Cercetări logice: Prolegomene la logica pură*. București: Humanitas. ISBN 978-973-50-1743-9.
9. Husserl, E. (2009). *Criza umanității europene și filosofia*. Cluj-Napoca: Grinta. ISBN 978-973-126-143-0.
10. Kant, I. (1995). *Critica facultății de judecare*. București: Editura Trei. ISBN 973-569-059-4.
11. Locke, John, *Eseu asupra intelectului omenesc* vol 1, București: Editura științifică, 1961
12. Locke, John, Eseu asupra intelectului omenesc vol 2, București: Editura științifică, 1961
13. Lacan, J. (2008). *Seminarul, cartea II. „Eu și altele”*. București: Humanitas. ISBN 978-973-50-2462-8.
14. Ortega Y Gasset, Jose, *Revolta maselor*, București: Humanitas, 1994, ISBN: 973-28-0459-9

15. Ricoeur, P. (2020). *Sinele ca unul altul*. București: Editura Spandugino. ISBN 978-606-8944-37-1.
16. Sartre, J.-P. (2004). *Ființă și neantul*. Iași: Paralela 45. ISBN 973-697-178-3.
17. Гуссерль, Э. (2004). *Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология*. Санкт-Петербург: Издательство «Владимир Даль». ISBN 5-93615-017-8.
18. Comte, Auguste, *Positive philosophy of Auguste Comte Part 1*, New York: Calvin Blanchard, 1855
19. Comte, Auguste, *Positive philosophy of Auguste Comte Part 2*, New York: Calvin Blanchard, 1855
20. De Vos, J. (2012). *Psychologization in Times of Globalization*. Routledge. ISBN 978-0-415-68201-5.
21. De Vos, J. (2013). *Psychologization and the Subject of Late Modernity*. UK: Palgrave Macmillan. ISBN 978-0-230-30846-6.
22. Dilthey, W. (1977). *Descriptive Psychology and Historical Understanding*. Belgium: Springer. ISBN 9024719518.
23. Dilthey, W. (1989). *Introduction to the Human Sciences*. Princeton: Princeton University Press. ISBN 0-691-07307-4.
24. Foucault, M. (2008). *The Birth of Biopolitics*. UK: Palgrave Macmillan. ISBN 978-1-4039-8654-2.
25. Gergen, Kenetg Jr, The saturated self: dilemmas of identity in contemporary life, USA:Basic Books, 1991, ISBN 0-465-07186-4
26. Hacking, Ian, Rewriting the soul: multiple personality and sciences of memory, United Kingdom: Princeton University Press, 1995, eISBN: 1-4008-0327-6
27. Han, B.-C. *Psychopolitics: Neoliberalism and New Technologies of Power*. Brooklyn: Verso Books, 2017, ISBN 978-1784785772.
28. Miller, Peter, Rosé, Nikolas, *Governing the present. Administering Economics, Social and Personal*
29. Peter, Rosé, Nikolas, the Power of Psychiatry, UK: Polity Press, 1986, ISBN: 0-7456-0235-5
30. Rosé, Nikolas, The Psychological complex. Psychology. Politics and SOciety in England 1869-1939, England: by Routledge and Kegan Paul, 1985, ISBN: 0-7100-9808-1
31. Rosé, Nikolas, Power of freedom. Reforming political thought, UK: Cambridge University, 1999, ISBN: 0-521-65905-1
32. De Vos, J. (2012). *The Deadlock of Husserl's Life-World: From a Critique of Psychologism to Psychologization*. *European Journal of Psychoanalysis*.
33. Zembylas, M. (2021). *Against the Psychologization of Resilience: Towards an Onto-Political Theorization of the Concept and Its Implications for Higher Education*. *Critical Studies in Education*.

Recomandat
***Eudochia SAHARNEANU**, dr. hab. prof.univ.*

CONFERINŢA DE PACE DE LA PARIS ŞI PROBLEMELE SECURITĂŢII EUROPENE

Olesea DOBROVOLSCHI,

masterandă, anul II, Facultatea de Istorie și Filozofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 94:(44-25)″1919/1920″:355.02(4)

E-mail: oleseadobrovolschi80@gmail.com

Lucrarea analizează impactul Conferinței de Pace de la Paris (1919–1920) asupra securității europene în perioada interbelică, cu accent pe reconfigurarea granițelor, sistemul de tratate și efectele asupra relațiilor internaționale. Scopul cercetării este de a evalua în ce măsură deciziile adoptate la această reuniune internaţională au contribuit la stabilirea unei păci durabile în Europa și care au fost limitele acestor soluții.

Noutatea cercetării rezidă în abordarea integrativă a Conferinței, atât din perspectiva marilor puteri, cât și a statelor mici, oferind o analiză paralelă a intereselor, tratatelor și consecințelor pentru securitatea colectivă europeană.

Nivelul de cercetare istoriografică oferă o trecere în revistă a literaturii de specialitate, de la abordările triumfaliste interbelice până la reinterpretările critice postbelice și cele contemporane. Se remarcă contribuțiile lui Nicolae Iorga, Gheorghe I. Brătianu, dar și ale istoricilor moderni ca Margaret MacMillan, Ioan Scurtu, Constantin I. Stan, Marius-Adrian Nicoară, Valentin Burlacu ș.a., care aduc o perspectivă interdisciplinară și echilibrată asupra contextului și consecințelor conferinței. Tot mai mulți istorici contemporani pun accentul pe revalorizarea surselor primare și pe integrarea narațiunii românești în contextul mai larg al istoriografiei europene, marcând o deplasare de la istoria națională închisă spre o istorie transnațională. Sursele istorice utilizate includ tratate internaționale, documente diplomatice, stenograme, memorii ale liderilor politici, corespondență și articole din presa vremii. Se valorifică fonduri arhivistice românești și occidentale (FRUS, DDF, Arhivele Diplomatice etc.), precum și surse vizuale, cum ar fi hărți etnografice și materiale de propagandă.

Contextul istoric european de după Primul Război Mondial evidențiază prăbușirea imperiilor multinaționale și apariția noilor state. Marele Război este numit, pe bună dreptate „necropola imperiilor”. România, prin Marea Unire din 1918, a intrat într-o etapă de consolidare națională, urmărind prin participarea la Conferința de Pace recunoașterea internațională a actelor de autodeterminare. Diplomații români, precum Ion I.C. Brătianu, Vaida-Voevod și Nicolae Titulescu au negociat în condiții dificile, confruntându-se adesea cu marginalizarea statelor mici.

O problemă aparte abordată a fost cea a securității colective. Se analizează rolul și limitele Ligii Națiunilor, divergențele dintre marile puteri privind reparațiile de război și strategiile Germaniei de a exploata aceste tensiuni. Se relevă faptul că aplicarea

selectivă a principiilor wilsoniene, precum și impunerea unor condiții economice severe, au generat frustrări și instabilitate.

Pentru România, tratatele de pace au legitimat noile granițe, dar au impus și constrângeri economice. Problema reparațiilor și a „cotei de eliberare" a provocat dificultăți financiare și nemulțumiri. România a fost tratată adesea ca un actor secundar, în ciuda contribuțiilor sale militare, economice, de resurse umane și politice. Lucrarea conclude că sistemul internațional creat în capitala Franţei a fost insuficient pentru a garanta pacea, în lipsa unor mecanisme eficiente de aplicare. Se recomandă aprofundarea cercetării prin corelarea surselor diplomatice cu cele vizuale și extinderea comparațiilor cu alte state est-europene.

Dincolo de dimensiunea sa juridico-diplomatică, Conferința de Pace de la Paris a avut și un rol simbolic major: acela de a redesena o hartă a speranței pentru națiunile emergente din Europa de Est, între idealismul wilsonian și pragmatismul marilor puteri.

În concluzie, cercetarea temei Conferinței de Pace de la Paris și problemele securității europene aduce o contribuție la înțelegerea complexității procesului postbelic și a modului în care echilibrul puterilor, interesele geopolitice și principiile teoretice au modelat securitatea europeană în prima jumătate a secolului XX.

Referințe:

1. BURLACU, Valentin. *Unirea Basarabiei și recunoașterea ei internațională.* Chișinău: Tipogr. „Cavaioli", 2018, 394 p.
2. STAN, Constantin I.; NICOARĂ, Marius-Adrian, *România la conferinţa de Pace de la Paris (1919–1920)*, Iaşi: Tipo Moldova, 2024, 279 p.
3. XENOFONTOV, Ion Valer. *România în sistemul de securitate europeană în secolul XX – începutul secolului XXI: note de curs* /resp de ed.: Lidia Prisac. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2021, 159 p.

Recomandat

Ion Valer XENOFONTOV, *dr., conf. univ.*

STEPAN BANDERA – VICTIMA REGIMURILOR TOTALITARE

Cristina DARII (DUMITRAȘCO),

masterandă, Facultatea de Istorie și Filozofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 929:32(477) E-mail: dumitrascocristina8@gmail.com

În anii studiilor la masterat am cercetat minuțios articolele și monografiile științifice, documentele de epocă despre personalitatea și activitatea lui Stepan Bandera. Pe baza documentelor și literaturii studiate am tras următoarele concluzii.

Stepan Bandera face parte din categoria de personalități, care și după plecarea în lumea celor drepți, continuă să aibă un impact asupra societății. Acțiunile sale au câștigat atât susținători, cât și adversari, iar aprecierile variază de la glorificare la demonizare. Această figură a dobândit un simbolism profund atât pentru apărătorii consecvenți ai independenței Ucrainei, cât și pentru scepticii acestei idei.

Problema cercetării figurii lui Stepan Bandera ca și victimă a regimurilor totalitare are o bază restrânsă de surse, informațiile fiind colectate câte puțin, atât din sursele apologetice, cât și din sursele ce fac parte din cadrul calomniei științifice. Prima categorie include lucrări dedicate studierii biografiei și percepției publice în cadrul societății ucrainene a rolului lui Bandera. În acest sens trebuie de menționat influența autorilor din diaspora și a cercetătorilor ucraineni moderni, care au contribuit asupra acumulării materialului factual despre viața și activitatea lui Stepan Bandera. Anumite aspecte au fost ridicate în discuție de către cercetătorii dintre anii 1990 – 2010, catalizatorul interesului pentru aceștia fiind cea de-a 100 aniversare de la nașterea liderului OUN (b), sub influența cărora au apărut publicații speciale ale lui V. Viatrovych, Trofimov, Futala și alți istorici.

Următorul val de reactualizare a interesului pentru Stepan Bandera are loc odată cu începutul agresiunii ruse îndreptată împotriva Ucrainei. Drept urmare, în a doua jumătate a anilor 2010 au apărut o serie de studii concludente, care într-o măsură sau alta, sunt concentrate pe imaginea liderului OUN (b), figura lui Bandera fiind analizată în mare parte în contextul studierii istoriei mișcării de eliberare națională a Ucrainei și în special, OUN.

Teza de masterat s-a axat pe un complex de surse istorice precum cele istoriografice, memorii, acte legislative, ziare periodice și lucrări scrise de Stepan Bandera. O cantitate considerabilă de informații referitoare la soarta liderului OUN (b) și represiunile pe care le-a avut de suportat ne furnizează resursele electronice, inclusiv siteurile web oficiale ale instituțiilor de stat, portalurile de internet și blogurile.

În analiza științifică a figurii lui Stepan Bandera, inclusiv victimă a regimurilor totalitare din secolul al XX-lea, se disting etapele sovietică și cea din timpul

Independenței Ucrainei. Lucrările sovietice aveau drept prioritate promulgarea ideologiei stereotipice. Autorii sovietici în mod persistent legau mișcarea de eliberare națională ucraineană de Germania nazistă, iar în ceea ce privește anii postbelici cu serviciile secrete americane. „Banderoviștii" au fost total compromiși de propaganda anti-ucraineană, fiind atribuite în raport cu ei pe alocuri niște trăsături inumane, iar cuvântul „Bandera" în lexiconul sovietic a devenit aproape o acuzație penală împotriva ucrainenilor. Principalul motiv al demonizării lui Bandera și a adepților săi a fost lupta constantă împotriva regimului stalinist, fiind percepută drept una antisovietică și nu de eliberare. Intelectualii ce au activat în diaspora începând cu anii 1990 au dezvăluit cele mai importante repere ale vieții și operei sale. În pofida acumulării unui vast volum de informații, care cu siguranță ne este de folos, lucrările diasporei sunt lipsite de izvoarele arhivistice.

Controversa din jurul figurii lui Stepan Bandera a dobândit o nouă întorsătură după decretul prezidențial privind acordare titlului de „Erou al Ucrainei". Ea s-a extins atât asupra dimensiunii științifice, cât și sociale. Începutul agresiunii militare a Federației Ruse din 2014 a influențat toate aspectele vieții și, în special, a exacerbat confruntarea ideologică, în Ucraina actualizându-se problema eroismului ucrainean.

S-a estimat că în timpul crizelor politice interne și a amenințării militare parvenite din partea Federației Ruse, cum ar fi cea din 2022, a avut loc o creștere a nivelului de interes în raport cu personalitatea lui Stepan Bandera. Gradul de exploatare a numelui său depinde de inițiator și de scopurile urmărite de acesta, care pot atât să glorifice, cât și să devalorizeze personalitatea istorică. Printre astfel de metode se numără: selectarea din context a faptelor și tratarea în mod arbitrar și chiar manipulator, precum și acoperirea unilaterală a evenimentelor. Înrădăcinarea anumitor stereotipuri, negative sau pozitive, sunt cauzate de factori precum: accesul limitat la informații relevante și lipsa gândirii critice.

Având în vedere importanța figurii lui Stepan Bandera pentru înțelegerea procesului de constituire a Ucrainei și în același timp poziția sa controversată în cadrul societății, ar fi bine de analizat mai aprofundat unele aspecte, cum ar fi: poziționarea lui Stepan Bandera în spațiul socio-cultural în afara Ucrainei (Polonia și statele Europei de Vest), cercetarea operelor literare, cinematografice și a cântecelor populare.

Trebuie de conștientizat că istoria vieții lui Stepan Bandera nu reprezintă doar totalitatea evenimentelor legate de lupta pentru statalitatea ucraineană, ci și o tragedie profund personală a unui om prins între ideologiile totalitare ale secolului al XX-lea. Figura sa a depășit hotarele mișcării de eliberare națională, devenind un simbol al rezistenței în fața regimurilor totalitare care au devalorizat demnitatea umană și dreptul la autodeterminare a popoarelor. Arestările poloneze, izolarea în lagărul de concentrare german, iar ulterior asasinarea organizată de către serviciile secrete sovietice, sugerează faptul că regimurile totalitare l-au perceput drept o amenințare. Numai puțin elocvent este faptul că cele mai apropiate rude ale liderului OUN (b) au fost supuse fie represiunilor, fie executate, ceea ce accentuează și mai mult amploarea persecuției îndreptate nu numai împotriva lui Bandera, ci și contra întregii familii.

Stepan Bandera a fost victima a trei state: Polonia interbelică, Germania nazistă și URSS, care în felul lor, încercau să șteargă identitatea ucraineană. În ciuda ostilității lor reciproce, aveau un lucru comun: intoleranța față de mișcarea de eliberare națională ucraineană. Astfel, soarta lui Stepan Bandera nu este doar un fenomen politic, ci o dovadă a prețului pe care unii oameni l-au achitat pentru apărarea intereselor propriului popor.

Referințe:

1. БАНДЕРА,С. *Перспективи Української Революції, Воля і батькивщина*, Київ,1998.
2. GRZEGORZ, R.-L. *Stepan Bandera: Viața unui naționalist ucrainean. Fascism, Genocid și Cult*, Verlag, 2014.
3. ГРИЦИК К., БАБ’ЮК Л., Проблеми рецепції постаті Степана Бандери в сучасному українському соціокультурному просторі, în *Acta Studiosa Istorica*, 2014.
4. КЛИМИШИН М. *В поході до волі*, Toronto, 1975.
5. КОТЛЯР Ю., ТРИГУБ О. *Реквізиції церковного майна та закриття храмів на Миколаївщині у 20-30-х роках XX ст., Реабілітовані історією. Муколаївщина*, Київ-Миколаїв: Світогляд, 2008.
6. КУЛЬЧИЦЬКИЙ, И. Замолоду готувався до найважчих выпробувань. În: *Посівнич М. Життя і діяльність Степана Бандеры: документы и матеріали (1920-1930*), Ternopol, Астон, 2008

Recomandat
***Anatol PETRENCU**, prof. univ., dr. hab.*

ÎNTRE SACRU ŞI PROFAN: ÎNSEMNELE CREŞTINE ÎN ARTA TRADIŢIONALĂ ROMÂNEASCĂ

Victoria GORENCU,

masterandă, anul II, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 271.2-5(=135.1) E-mail: victoriagorencu@yahoo.com

Explorarea raportului dintre sacru și profan în arta tradițională românească dobândește o semnificație aparte în contextul actual, în care valorile spirituale sunt tot mai adesea puse la încercare de forțele dezrădăcinării culturale și ale desacralizării lumii. Patrimoniul artistic românesc, profund impregnat de creștinismul răsăritean, oferă un teren fertil pentru cercetarea modului în care simbolurile religioase s-au întrupat în formele vizuale ale tradiției populare. Aceste forme, încărcate de sensuri sacre, reflectă o conștiință profundă a sacrului și devin martori tăcuți ai unei teologii trăite, transmise nu prin tratate, ci prin meșteșug, ornament și rit.

Noutatea științifică a tezei de masterat constă în propunerea unei lecturi stratificate și sincretice a simbolurilor creștine, interpretate în contextul artei populare ca parte a unei rețele semiotice vii. În această lectură, simbolurile nu funcționează izolat, ci într-o țesătură de sensuri care se sprijină reciproc: Potirul devine „inima" euharistică a lumii, Triunghiul – imagine a Paternității divine, iar Spicul de grâu – prefigurare a Pâinii celei vii. Prin urmare, ornamentica populară nu se reduce la estetică, ci devine un discurs vizual sacru, un spațiu al unei teologii implicite care structurează și transfigurează realitatea.

Structura lucrării urmează o desfășurare gradată, de la o reflecție fenomenologică asupra raportului dintre sacru și profan, spre o analiză a ornamentului ca limbaj simbolic al artei populare, culminând cu o interpretare teologică și pedagogică a principalelor însemne creștine. În prima parte, sunt conturate coordonatele conceptuale și culturale ale acestei dialectici, prin prisma sacrului revelat în existență și a simbolului ca punte între cele văzute și cele nevăzute. Partea a doua aprofundează natura ornamentalului ca sistem de semne cu încărcătură spirituală, în cadrul universului estetic țărănesc. Partea a treia propune o lectură a simbolurilor creștine din perspectivă teologico-pedagogică, cu accent pe etosul ortodox care le fundamentează. În final, partea a patra oferă o analiză detaliată a câtorva însemne sacre majore – Crucea, simbolurile euharistice, imaginea Viței și a Grâului, semnele Trinitare –, interpretate ca expresii vizuale ale unei teologii vii, în care se întâlnesc dogma, arta și viziunea cosmică a lumii tradiționale.

În cadrul tradiției ortodoxe, percepția simbolurilor și a semnelor este strâns legată de iluminarea spirituală, de prezența Duhului Sfânt, prin care sensurile ascunse ale creației devin accesibile celor care se apropie de Dumnezeu. Sfântul Simeon Noul

Teolog Cuvântător-de-Dumnezeu exprimă această transformare prin următoarele cuvinte: *„Cel luminat de Duhul Sfânt, Carele toate înnoieşte, capătă ochi noi şi urechi noi, şi nu mai vede ca un om, ci, ca unul ce stă mai presus de om, priveşte duhovniceşte lucrurile trupeşti, ca pre nişte simboluri ale lucrurilor nevăzute.”* /Cuvântul 65/ [3, p. 18].

Creatorul de artă populară este privit nu doar ca un meșteșugar, ci și ca o conștiință profund religioasă, ghidată de principii teologice și o experiență spirituală directă. Această viziune rezonează cu perspectiva sofianică formulată de Lucian Blaga în *Trilogia culturii*, unde autorul plasează cultura ortodoxă într-o dimensiune unică, caracterizată de sentimentul profund că transcendentul coboară spre această lume vremelnică din proprie inițiativă [1, p. 162]. Creația sofianică devine astfel o expresie a ordinii și înțelepciunii divine care coboară în materie, imprimând acesteia semnele transcendenței.

Figura lui Hristos, ca „simbol-rege”, este esențială pentru înțelegerea simbolismului ortodox, fiind văzut ca punctul central al universului spiritual. Așa cum subliniază Chevalier și Gheerbrant în „Dicționar de simboluri”: *„o serie de autori au văzut în Hristos sinteza simbolurilor fundamentale ale universului: cerul şi pământul, prin dubla sa natură dumnezeiască şi omenească; aerul şi focul, prin înălţarea lui şi prin coborârea lui în iad; mormântul şi învierea; Crucea, Cartea mesajului evanghelic, axa şi centrul lumii, Mielul de jertfă, Regele pantocrator, stăpân al universului, muntele lumii - Golgota, Scara mântuirii; toate simbolurile verticalităţii, luminii, centrului, axei”* [2, p. 135].

Simbolurile și semnele vizuale, încărcate de semnificații și memorie, își au obârșia în zorii civilizațiilor umane. Născute dintr-o viziune sacră asupra lumii, ele au fost purtătoare ale unor adevăruri existențiale profunde. De-a lungul secolelor, aceste semne au traversat epoci, metamorfozându-se și sedimentându-se în forme stilistice specifice, care au trecut din sfera sacrului în cea a artei tradiționale.

Rezultatele cercetării confirmă că aceste însemne nu apar izolat, ci se încadrează într-o rețea coerentă de sensuri, într-un limbaj vizual profund și unitar. Dintre simbolurile analizate, se remarcă:

- Sfânta Cruce, *axis mundi* și semn al biruinței vieții asupra morții, apare în numeroase variațiuni formale, dar cu o constantă forță mistică.
- Sfântul Potir, semn al Jertfei și al comuniunii, este reprodus ca vas al vieții, reprezentare a Euharistiei, semn al unirii mistice între om și Dumnezeu, reflectând fundamentul sacramental al Bisericii și participarea la viața veșnică în Trupul și Sângele Mântuitorului.
- Prescura, „pâinea cea spre ființă”, devine imagine a cosmosului liturgic, însemnată cu semne cruciforme ce evocă plenitudinea dumnezeirii, simbol al jertfei mântuitoare, ofrandă adusă în altar și speranță în nemurirea vieții veșnice, reflectând unitatea între pământ și cer, între om și divinitate.
- Vița-de-vie, chip hristoforic prin excelență, Vița cea adevărată, Vița Vieții, se regăsește în forme vegetale, mai mult sau mai puțin stilizate, exprimând

continuitatea vieții în Trupul Mântuitorului și unitatea tainică a Bisericii ca organism euharistic, altoit pe Hristos.

- Grâul, simbol al jertfei roditoare, trimite la hrana euharistică și la sacralizarea muncii, evocând totodată taina morții și a învierii, ritmurile cosmice ale vieții și transfigurarea creației în trup eclezial.
- Triunghiul, semn al unității în Treime și al paternității divine, exprimă armonia dintre cele trei ipostasuri dumnezeiești, într-o geometrie a comuniunii desăvârșite.
- Cercul cu raze descendente, imagine a Trinității, semnifică taina pogorârii divine, a epifaniei în istorie și a luminii necreate care străbate creația, revelând prezența tainică a lui Dumnezeu în lume.

Am subliniat totodată relevanța contemporană a acestor simboluri. Departe de a fi relicve ale trecutului, ele păstrează o forță duhovnicească actuală, capabilă să reactiveze conștiința sacrului într-o lume marcată de desacralizare și dezrădăcinare. Aceste semne sunt purtătoare de memorie și izvoare de reînnoire, chemând omul contemporan la redescoperirea verticalei ființei. În concluzie, această lucrare a căutat să restituie însemnelor creștine din arta tradițională românească nobleța și profunzimea ce li se cuvin, demonstrând că ele nu sunt simple ornamente, ci mărturii vii ale unei teologii trăite, în care credința nu se învață doar din cuvinte, ci se ciopleşte, se țese, se pictează – spre slava lui Dumnezeu și întărirea comuniunii umane.

Referințe:

1. BLAGA, L. *Trilogia culturii.* Bucureşti: Editura pentru Literatură Universală, 1969. 396 p.
2. CHEVALIER, J., GHEERBRANT, A. *Dicționar de simboluri.* Iași: Polirom, 2009. 1072 p.
3. VELIMIROVICI, N. *Simboluri și semne.* Traducere din limba sârbă de Adrian Tănăsescu-Vlas, Ionuţ și Sladjana Gurgu. Bucureşti: Predania, 2009. 90 p.

Recomandat
***Andrei PROHIN**, dr., conf. univ.*

BASARABIA ÎN CONTEXTUL RELAŢIILOR COMERCIALE ALE RUSIEI CU IMPERIUL AUSTRIAC (1812-1867)

Anastasia GUȚU,

masterandă, anul II, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 339(436-44:470):94(478) E-mail: i20gutu.anastasia@gmail.com

După anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus în 1812, regiunea a fost tratată, la fel ca alte periferii imperiale (sudul Ucrainei, Caucazul, Asia Centrală), drept colonie internă. Aceste teritorii urmau să devină furnizori de produse agricole pentru centrele industriale ruseşti şi surse de export de materii prime către Occident, în special către Imperiul Austriac. Această politică a compromis dezvoltarea unei economii locale solide, orientând Basarabia spre o dependenţă profundă de export.

Pentru a evita nemulţumirile locale, administraţia ţaristă a păstrat temporar anumite privilegii pentru anumite categorii sociale, iar imaginea guvernării ruse era construită deliberat ca „hrană pentru creştinii din sud-estul Europei”. Aceste măsuri urmăreau întărirea influenţei ruse în Balcani şi promovarea unei imagini favorabile a autorităţii imperiale [1, p. 476].

În perioada post-anexare, comerţul în Basarabia a fost marcat de prezenţa dominantă a comercianţilor străini – în special din Imperiul Austriac – care au deţinut controlul asupra direcţiilor comerciale principale, inclusiv în centre urbane precum Chişinău. Această dominaţie a afectat negativ dezvoltarea capitalului autohton şi a limitat accesul comercianţilor basarabeni la rutele comerciale externe şi până la 18331 la cele de peste Nistru. În ciuda volumului mare de tranzacţii, profiturile nu au fost reinvestite în economie locală.

Politica economică imperială a consolidat dependenţa de exportul de cereale şi lemn, în defavoarea industrializării. Producţia locală rămânea rudimentară, infrastructura comercială era slab dezvoltată, iar regiunea devenea tot mai dependentă de importuri – în special din Austria – ceea ce genera un dezechilibru cronic în balanţa economică regională [4, f. 31-31 verso].

Una dintre cele mai restrictive măsuri în comerţul Rusiei cu Imperiul Austriac a fost păstrarea cordonului sanitaro-vamal de pe Nistru, care a limitat circulaţia mărfurilor şi a crescut costurile comerciale. Doar începând cu 1831, în urma aplicării Regulamentului ghildelor şi reorganizării sistemului vamal, cordonul vamal a fost transferată pe Prut şi Dunăre. Această mutare a permis o mai bună integrare a Basarabiei în circuitul comercial austro-rus şi a stimulat comerţul transfrontalier [2, p. 13].

O sursă majoră de venit – comerţul cu lemn – a fost controlată tot de comercianţi străini, care au exploatat resursele fără a contribui la dezvoltarea locală. De asemenea, regimul fiscal impus de autorităţile ţariste a fost dezavantajos pentru negustorii locali,

favorizând interesele economice ale Imperiului Rus în detrimentul celor ale populaţiei locale [5, f. 1-1 verso].

În plan social, prezenţa comercianţilor străini şi inegalităţile economice au generat polarizare. Elita comercială, în mare parte alogenă, s-a distanţat de masa populaţiei locale, iar lipsa unei clase mijlocii puternice a afectat dezvoltarea internă. Resursele naturale, deşi bogate, au fost exploatate fără a genera beneficii durabile pentru regiune.

Relaţiile comerciale cu Imperiul Austriac s-au derulat în două etape. Prima (1812-1830) a fost caracterizată de măsuri relativ favorabile comerţului: comercianţii locali beneficiau de anumite privilegii, iar comerţul de tranzit – mai ales prin vama Noua-Suliţa – se intensifica. Produsele exportate includeau animale, cereale, miere, piei şi vinuri, în timp ce din Austria erau importate textile, sare şi produse metalurgice.

A doua etapă (1831-1868) s-a concentrat pe integrarea completă a Basarabiei în sistemul pieţei interne ruse. După aplicarea Regulamentului în 1830 a regulamentului ghildelor şi instituirea Administraţiei speciale a oraşului Ismail, Basarabia a devenit parte a pieţei interne a Imperiului Rus. Produsele locale au început să circule în întreaga Rusie, iar provincia a fost poziţionată strategic ca zonă de tranzit pentru exporturile ruseşti către Europa Centrală.

Vămile regionale, precum cele din Noua Suliţă, Ismail, Sculeni şi cea din Novorosia – Odesa, au devenit puncte-cheie în gestionarea fluxului de mărfuri. Deşi activitatea comercială era intensă, lipsa unei infrastructuri moderne, absenţa unei industrii locale şi politicile protecţioniste ale Rusiei au menţinut Basarabia într-o poziţie periferică, furnizoare de materii prime şi consumatoare de produse finite [3, p. 159-160].

Documentele de arhivă – inclusiv cele din fondurile ale Republicii Moldova, Ucraina şi Rusia – reflectă politicile contradictorii ale administraţiei ţariste: pe de o parte, promovarea unui comerţ deschis cu Austria, pe de altă parte, restricţii comerciale interne menite să protejeze piaţa internă rusă. Rapoartele vamale, corespondenţa dintre guvernatori, dar şi publicaţiile statistice regionale confirmă dificultăţile structurale ale economiei basarabene.

Şi în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în pofida unei anumite intensificări a schimburilor comerciale, Basarabia a rămas o provincie agricolă, slab industrializată, dependentă de centrele economice ruseşti şi fără o piaţă internă coerentă. Această structură dezechilibrată s-a menţinut până în perioada interbelică.

Referințe:

1. TOMULEȚ V. *Politica comercial-vamală a ţarismului în Basarabia (1812-1830). Documente inedite din arhivele Rusiei, Ucrainei şi Republicii Moldova*, Chişinău: CEP USM, 2002. 423 p.
2. TOMULEȚ V. *Basarabia în epoca modernă (1812-1918) (Instituţii, regulamente, termeni*). *Vol. I.* Chișinău: Lexon-Prim, 2014. 672 p.

3. *Полное Собрание Законов Российской Империи,* Собр. II, т. XL, отд. первое, 1865, №41779, СПб., 1867.
4. ANA, F. 2, inv. 1, d. 101.
5. ANA, F. 2, inv. 1, d. 1459 .

Recomandat
Valentin TOMULEȚ, *dr. hab., profesor universitar*

PATRIMONIUL ARHEOLOGIC ÎN CODRII BÂCULUI DIN SECOLELE X – XIV

Iacob MÂNDRESCU,

masterand, anul II, Facultatea de Istorie şi Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 904(478)″09/13″ E-mail: iacobmandrescu@gmail.com

Sfârşitul primul mileniu p. Chr. şi începutul celui de al doilea mileniu, este cunoscut în spaţiul românesc ca perioada migraţiilor. Pe aici au trecut valuri de popoare migratoare cum au fost: pecenegii, cumanii în secolele X-XII şi tătarii în secolul XIII.

Reconstituirea cadrului economic şi social al populaţiei româneşti, începând cu primele informaţii – scurte, lacunare şi deseori controversate – ale cronicilor şi până la apariţia unor ample studii academice de sinteză, a încetat de a mai fi o temă pur istorică, trezind interesul geografilor, antropologilor, filologilor etc., implicând numeroşi cercetători din ţară şi de peste hotare. Studierea exhaustivă a izvoarelor istorice privind provenienţa popoarelor din sud-estul Europei, şi – în acest context – al românilor din spaţiul carpato-nistreano-danubian, a condus la creşterea valorii cercetărilor arheologice, în special datorită faptului că natura neînsufleţită are capacitatea de asimila, a păstra şi a transmite informaţia despre lumea înconjurătoare. Cu toate acestea, informaţia pe care o pun la dispoziţie sursele arheologice nu poate prezenta întotdeauna o imagine exhaustivă despre trecutul unei colectivităţi umane.

Regiunea centrală a spaţului pruto-nistrean sau aşa numita *regiune de Codru*, ca parte componentă a Podişului Moldovei, a oferit de timpuriu condiţii prielnice pentru trai, fapt reflectat de numeroase situri arheologice descoperite în acest spaţiu, începând cu epoca eneolitică până la formarea statului medieval Moldovenesc.

Aşezările medievale din Codrii Bâcului fac parte din grupul de aşezări delimitat de regiunea istorică a fostelor ţinuturi Orhei şi Lăpuşna. Din punct de vedere geografic, acest spaţiu corespunde părţii de nord-vest a regiunii silvice a Podişului Bâcului, având un aspect fragmentat de văi, vâlcele, râpe şi hârtoape în bazinul râului Bâc, precum şi de afluenţii acestuia, orientaţi de la nord-vest spre sud-est. În diferite perioade istorice, inclusiv, în evul mediu, cea mai mare parte a acestui teritoriu era acoperit de păduri, compuse din stejar, fag, carpen, tei, arţar şi frasin. Varietatea şi bogăţia faunistică a oferit comunităţilor umane: hrană, adăpost, pământ fertil dar şi cel mai important sursa de apă. Astăzi, teritoriul cercetat corespunde Podişului Bâcului de Vest cuprinzând raionul Călăraşi, partea de vest a raionului Străşeni şi partea de nord a raionul Nisporeni. Aşezările din Codrii Bâcului, de regulă erau amplasate în regiunile de vale, de-a lungul râurilor şi afluenţii săi.

În lucrarea de faţă ne-am propus să prezentăm şi să analizăm siturile arheologice din perioada secolelor X – XIV, amplasate în Codrii Bâcului, dat fiind faptul lipsei

de informație scrisă pentru perioada dată. Ca repere au fost alese valea Bâcului cu afluenții săi Bâcovaț, Răcătău și până la râul Ichel. Analizând Registrul Arheologic Național pentru spațiul respectiv am constatat că din cele 50 de situri înregistrate 44 sunt în regiunea râului Bâc, 17 așezări dintre care sunt datate cu perioada secolelor X –XIV. Din totalul de 17 așezări medievale cunoscute în această zonă, au fost cercetate prin săpături arheologice sistematice sau de salvare 3 locații (Pitușca I/Răciula, Tuzara I/Novaci I și Vălcineț III). Din șirul siturilor arheologice cu locuire medievală cea mai bine cercetată în Codrii Bâcului, este așezarea Pitușca I/Răciula.

Scopul lucrării constă în cercetarea monumentelor arheologice din Codrii Bâcului din secolele X – XIV. Pentru a atinge scopul stabilit, am propus să realizez un șir de obiective.

Ca obiectiv primar reieșit din scopul tezei, s-a desprins necesitatea unei prezentări și analize fizico-geografice pentru a înțelege cum s-a adaptat omul acelei perioade la condițiile mediului și la schimbările geo-climatice intervenite. Actualizarea bazei de date privitor la siturile și descoperirile izolate din acest teritoriu. Selectarea acest spațiu fiindcă în această regiune sunt concertate un număr mare de situri arheologice care au aparținut diferitor culturi arheologice, dar și pentru că în această regiune a activat în ultima perioadă, participând personal la un șir de intervenii cu caracter arheologic. Identificarea cauzelor asimilării spațiului dat, precum și cu ce probleme se confruntă. Indispensabil de acest obiectiv a fost elaborarea unei hărți cu indicarea așezărilor și descoperitor individuale.

Un al alt obiectiv a urmărit completarea informațiilor privind habitatul prin prisma vestigiilor disponibile la moment. În acest sens se impune o descriere și analiză a tuturor tipurilor de structuri și artefacte specifice aceste perioade, studierea materialelor arheologice disponibile, cum ar fi complexe de locuire, inventar agricol și cel casnic, dar și analiza fenomenelor ce țin de viața spirituală a populației, din spațiul pe care l-am propus pentru cercetare.

Întocmirea un repertoriu complet, actualizat pentru regiunea dată pentru a oferi un instrument de lucru tuturor celor interesați de perioada dată, extinderea imaginii și completarea surselor privind istoria acestei regiuni a Moldovei.

Pentru realizarea obiectivelor au fost utilizate metodele de bază ale arheologiei: metoda cartografică, metoda tipologică, metoda cronologică. Fiecare din aceste metode au fost utilizate în dependență de scopul și obiectivele urmărite. Metoda cartografică a fost folosită în lucru cu hărțile din bazele de date www.geodata.gov.md. Metoda tipologică ne-a permis să prezentăm într-un mod ordonat diversele structuri și artefacte care definesc perioada respectivă, grupându-le și identificând-le analogii.

În rezultatul cercetărilor s-a constatat că locuirea din perioada secolelor X-XIV din spațiul cercetat, se caracterizează prin descoperiri puține la număr în comparație cu alte regiuni din spațiul carpato-nistrean.

Cercetările arheologice din ultima perioada ne demonstrează că în partea centrală a spațiului pruto-nistrean au existat așezări stabile, amplasate pe vetrele vechi din perioadele anterioare. Localnicii am amplasat așezările în regiune cu pământ fertil,

bun pentru agricultură și vitărit, în apropiere de pădure, care oferea lemn, vânat, dar și refugiu în perioade tulbure. Faptul că agricultura era ramura principală în economia populației o demonstrează și prezența constantă a uneltelor descoperite în regiune și confirmă caracterul sedentar al comunităților umane.

Dezvoltarea tehnicii din domeniul prelucrării metalului au contribuit la dezvoltarea producției agricole, fapt de face ca o parte din produse să fie comercializate. Artefactele demonstrează existența unor schimburi comerciale externe.

Descoperirile monetare permit estimarea frecvenței circulației monetare în spațiul dat în perioada secolelor X–XIV. Cei mai utilizați sunt așa numiții folles anonimi, emiși la Constantinopol, care apar în special în descoperiri izolate, ceea ce dovedește existența unor operații de schimb prin utilizarea monedei. Dar pe lângă monede și schimbul în natură specific economiei autarhice, în tranzacțiile comerciale în calitate de mijloc de plată este utilizat metalul prețios, în special argintul.

Un aspect mai puțin cunoscut din despre viața comunității îl constituie spiritualitatea. Descoperirile din ultima perioadă, demonstrează o amprentă conturată a creștinismului. Informația pe care o conțin sursele arheologice oferă posibilitatea de a acoperi golurile despre structuri și procese ale realității trecutului, despre laturile ale vieții comunităților umane din regiunea cercetată.

Recomandat
Sergiu MATVEEV, *dr., conf.univ.*

ARTA CĂMĂŞII CU ALTIŢĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: DE LA IDENTITATE CULTURALĂ LA SEMANTICĂ ORNAMENTALĂ (STUDIU DE CAZ: ASOCIAŢIA OBŞTEASCĂ „ŞEZĂTOAREA CIOCÂRLIA”)

Diana ROȘCA,

masterandă, anul II, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 391(478)(091) E-mail: dianaroscach@gmail.com

Lucrarea evidențiază parcursul istoric și semnificațiile profunde ale cămășii cu altiță, abordând această piesă vestimentară tradițională ca purtătoare de simboluri arhaice transmise din preistorie până în prezent. Prin corelarea surselor documentare, a tradiției orale și a vestigiilor arheologice, se urmărește descifrarea acestor simboluri și argumentarea funcției lor apotropaice.

În cadrul cercetării, ne-am propus conturarea cadrului teoretic prin studiul bibliografiei de specialitate; analiza structurii, compoziției și simbolisticii cămășii cu altiță; interpretarea motivelor ornamentale ca forme de comunicare culturală; investigarea surselor arhaice și stabilirea analogiilor cu simboluri preistorice, precum și studiul decorului ceramic din cultura Saharna.

Cămașa cu altiță – date generale. Cămașa cu altiță este cea mai intimă piesă a portului popular, cu funcții ritualice în toate momentele de trecere din viața individului. Ea este interpretată simbolic drept o „a doua piele”, iar ornamentele sale – cusături cu funcție apotropaică – comunică apartenență, credință și identitate. Există o continuitate istorică cămășii, de la reprezentările de pe metopele de la Tropaeum Traiani (sec. II d. Hr.) până la documentele de zestre din secolul al XVIII-lea [1, p. 36-38]. Conform *Inventarului național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial* [6], arealul de răspândire al cămășii cu altiță în Republica Moldova cuprinde regiunile de nord și de centru, iar în sud, se întâlnește sporadic.

Structura acestei piesei vestimentare include trei registre pe mânecă: altița, încrețul și râurile. Altița este compusă din benzi ornamentale numite „ceruri”, cusute cu simboluri sacre și delimitate de scrânciobel – o bordură considerată a înălța sufletul spre ceruri. Încrețul are atât o funcție tehnică, cât și simbolică (graniță între cer și pământ), iar râurile indică viața omului. Aceste reguli formează un sistem numit „canoane”, păstrat în comunitățile creatoare.

Semiotica artei cămășii cu altiță. Această piesă vestimentară este o formă de comunicare vizuală, un cod simbolic. Cămașa este văzută ca un „text vizual”, în care ornamentele exprimă o viziune arhaică asupra lumii, fiind amplasate pe registre cu funcție precisă: altița – sacrală, încrețul – legat de fertilitate, râurile – curgerea vieții [1, p. 88].

Cercetătoarea Varvara Buzilă identifică zece motive de bază: S-ul („zăluța”, „calea ocolită”, „cârligul ciobanului”), 8-ul/opterul, păsările, crucea și variantele ei, pomul vieții, stele și sori, rombul și prescura, unda apei, labirintul/vârtejul, rozetă/soricel. Fiecare dintre acestea are o rădăcină în mitologia populară și o distribuție regională specifică.

S-au stabilit legături importante între ornamentica textilă și decorul ceramic din cultura Saharna [3; 4; 5]. Simboluri precum unghiul, triunghiul, rombul, zigzag-ul, S-ul, crucea, colții lupului, coada rândunicii, clepsidra sau unda apei sunt prezente atât pe vasele ritualice, cât și în registrele cămășii cu altiță. Continuitatea decorului ornamental din preistorie până în prezent, susținută atât de izvoarele de specialitate, cât și de tradiția orală, confirmă faptul că ornamentul tradițional reprezintă un purtător de sens cu valențe apotropaice, cosmologice și identitare.

Creatori de patrimoniu în Republica Moldova. Cazul Asociației Obștești „Șezătoarea Ciocârlia” din Costești (Ialoveni). Asociația „Șezătoarea Ciocârlia” a fost fondată în februarie 2020 în Costești (Ialoveni), având scopul de a revitaliza arta cămășii cu altiță. Șezătorile asociației, care se desfășoară și la Casa Raională de Cultură din Ialoveni, reunesc aproximativ 30 de femei din localitățile raionului. Asociația a participat la diverse evenimente culturale importante, fiind distinsă recent cu Diploma de Onoare la Ziua Națională a Portului Popular (2022). Drept recunoaștere, activitatea grupului a fost documentată în monografia „Creatori, purtători și admiratori al costumului tradițional în secolul al XXI-lea”, semnată de Varvara Buzilă [2, p. 89, 90, 114, 117, 123, 134, 174].

Comunitatea „Șezătorii Ciocârlia” a integrat motivele din decorul ceramic al culturii Saharna (prima epocă a fierului) în broderiile cămășilor, ca formă de reinterpretare creativă. Astfel au fost realizate 14 planșe ornamentale, inspirate din simboluri preistorice și cusute cu tehnici tradiționale.

Concluzii. În fața globalizării și a kitsch-ului comercial, simbolurile cusute pe cămăși riscă să fie golite de sens. Este imperios să fie păstrate, valorificate și înțelese ca reflexii ale credințelor și viziunii despre lume ale comunităților tradiționale. Un dialog interdisciplinar între cercetători (arheologi, etnografi, antropologi) și creatorii de patrimoniu este extrem de important. Numai prin acest schimb viu de cunoștințe poate fi păstrată esența simbolică a ornamentelor tradiționale, înțelese ca forme codificate de memorie, spiritualitate și identitate.

Referințe:

• *Monografii:*

1. BUZILĂ, V. *Retorică vestimentară: cămașa cu altiță*. Chișinău: Lexon-Prim, 2022.
2. BUZILĂ, V. *Creatori, purtători și admiratori ai costumului tradițional în secolul al XXI-lea.* Chișinău: Epigraf, 2022.
3. NICULIȚĂ A., NICIC, A. *Așezarea și necropola din prima epocă a fierului Saharna–Țiglău*. Chișinău: Bons Offices, 2014.

4. КАШУБА, М.Т. *Раннее железо в лесостепи между Днестром и Сиретом (культура Козия-Сахарна)*, În: *Stratum Plus*, nr. 3, 2000, p. 241-488.

• *Rezumate:*

5. BĂȚ, M. ROȘCA, D. *Firul memoriei. Despre simbolurile preistorice în arta cămășii cu altiţă din Republica Moldova*, În: *Conferințele București – Chișinău „Identitate și valori culturale în context european”*, Ediția a VI-a, Chișinău: Bons Offices, 2025, p. 45.

• *Surse online:*

6. Inventarul național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial (National Inventory of Active Intangible Cultural Heritage Elements). Chișinău: Ministerul Culturii, 2021. https://patrimoniuimaterial.md/ro/pagini/inventarul-na%C8%9Bional-al-elementelor-vii-de-patrimoniu-cultural-imaterial-0

Recomandat
Mihail BĂȚ, *dr., conf. univ.*

PATRIMONIUL LITERAR AL REPUBLICII MOLDOVA VALORIFICAT PRIN OPERA LUI PETRU CĂRARE

Ana Maria RUSNAC,

masterandă, anul II, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 821.135.1(478).09:330.5 Email: rusnacanamaria2@gmail.com

Sintagma *patrimoniu literar* reunește două concepte esențiale: patrimoniul, înțeles ca totalitatea valorilor moștenite de la generațiile anterioare și transmise celor prezente și viitoare [1], și literatura, privită ca ansamblul creațiilor literare ale unui popor, din toate epocile sale istorice. Patrimoniul literar reprezintă, astfel, o parte importantă a patrimoniului cultural național, fiind expresia identității, memoriei colective și creativității unei societăți.

Cunoașterea și valorizarea patrimoniului literar este esențială pentru consolidarea identității culturale a unei națiuni. Prin intermediul operelor literare, descoperim valorile, credințele, tradițiile, limba și viziunea despre lume ale strămoșilor noștri. Aceste creații contribuie la formarea unei conștiințe culturale, la dezvoltarea unei gândiri critice și la cultivarea respectului față de diversitate și moștenirea culturală.

Ignorarea trecutului se echivalează cu pierderea reperelor necesare în prezent și cu incapacitatea de a construi un viitor în care să existe un bogat patrimoniu cultural național. De aceea, cunoașterea patrimoniului literar este indispensabilă în procesul de educație și formare a unei personalități echilibrate, care înțelege cine este, de unde vine și încotro se îndreaptă. De-asemenea, valorificarea și promovarea patrimoniul literar din Republica Moldova poate servi la o mai bună dezvoltare a patrimoniului cultural național.

Literatura nu este doar artă [2], ci este și document cultural, oglindă a societății și martor al evoluției istorice și spirituale a unui popor. Prin lectura și înțelegerea operelor literare, descoperim valorile fundamentale ale patrimoniului cultural național și contribuim, la rândul nostru, la păstrarea și transmiterea acestora generațiilor viitoare.

Un exemplu elocvent al modului în care patrimoniul literatura reflectă și conservă memoria colectivă a unui popor este oferit de creația lui Petru Cărare, a cărui operă literară ilustrează cu forță artistică și curaj civic realitățile unei epoci dificile din istoria Republicii Moldova.

Opera literară a poetului, scriitorului și publicistului Petru Cărare [3, pp.7-10], pe care îl putem considera un veritabil disident al regimului sovietic din fosta RSS Moldovenească, are o valoare deosebită în promovarea patrimoniului cultural național al Republicii Moldova. Prin scrierile sale, el scoate la lumină realitățile unei perioade istorice recente, marcate de opresiune, prin care au trecut strămoșii noștri din Basarabia. Volumele sale de poezie, încărcate de ironie și sarcasm, surprind într-un mod

subtil, dar profund, aspecte ale vieții cotidiene dintr-un stat supus unui regim totalitar și represiv, devenind astfel un mijloc de conștientizare și reflecție pentru generațiile actuale.

După cum se menționează într-un articol din revista „Natura”, Petru Cărare *„nu numai că a salvat obrazul intelectualității mute și a Basarabiei ocupate, ci a demonstrat tuturor laureaților de sub masa stăpânului, tuturor oamenilor de creație că un vers, o poezie, un text, o simfonie, un film, o pictură sau o carte închinată adevărului și poporului tău nu e o sminteală individuală, ci o datorie sfântă”*[4].

Deci, Petru Cărare este un reper fundamental al literaturii române din Republica Moldova, ale cărui opere au traversat nu doar granițele geografice, ci și cele ale timpului. Moștenirea sa cultural-literar este un exemplu al modului în care literatura poate deveni un instrument al rezistenței, al păstrării identității și al educării generațiilor viitoare. Prin umorul său acid și lirismul profund, el a contribuit semnificativ la dezvoltarea și consolidarea patrimoniului cultural al Republicii Moldova.

Atunci când dorim să vorbim despre impactul operei lui Petru Cărare asupra patrimoniului cultural, este bine să începem cu acea operă care a fost criticată și marginalizată de regimul socialist, considerând-o o lucrare ce păstrează verticalitatea basarabenilor-români. Un exemplu grăitor în acest sens este volumul de versuri Săgeți (1972), o operă emblematică atât pentru talentul artistic al autorului, cât și pentru curajul său de a critica subtil absurditățile și contradicțiile regimului totalitar.

Destinul acestui volum ilustrează în mod evident controlul total exercitat de cenzură asupra creației literare din RSSM și lipsa libertății de exprimare a propriilor opinii și a felului de a percepe realitățile cotidiene. Publicat în 14.000 de exemplare la Editura Cartea Moldovei, tirajul cărții a fost „arestat” la doar două săptămâni de la apariție [5], iar exemplarele găsite prin căminele universitare, la studenții și alți cititori fideli ai scriitorului și poetului care reușiseră să-și cumpere câte o carte, au fost strânse și distruse [6].

Versuri precum *„Leule, avem, fârtate, / Cam aceeași libertate, / Libertate fără pușcă: / Liber ești să stai în cușcă* [7, p.44]” din poemul *„De-ale circului”* sau cele din *„Oaspe nepoftit”*, *„Noi avem un hoţ în casă / Noi cu hoțul stăm la masă,/ Ne-a ieşti mai ieri în cale / Cu idei şi cu pistoale / Şi-acum să ne ia se-nedură/ Şi bucata de la gură/ Şi-ncă altă noutate: Eşti dator să-i spui şi frate”,* sunt exemple grăitoare ale talentului autorului de a exprima adevăruri incomode printr-o ironie aparent ludică, dar profundă. Aceste texte au reușit să păcălească vigilența cenzurii, fie prin subtilitatea lor, fie prin neatenția cenzorilor, pentru ca mai apoi să fie folosite ca pretext pentru expulzarea din Uniunea Scriitorilor din RSSM [8] și ulterioara exilarea la Teleneşti a lui Petru Cărare [5].

Petru Cărare, de-a lungul vieții și carierei sale de poet și scriitor, a fost nevoit să înfrunte de mai multe ori loviturile destinului. Cu toate acestea, nu a cedat niciodată, continuând să scrie cu același entuziasm și aceeași tărie de caracter, păstrându-și stilul propriu. Scriitorul a rămas fidel propriilor convingeri pe tot parcursul existenței regimului sovietic în RSS Moldovenească, în ciuda cenzurii și propagandei. Nu l-au spe-

riat nici deciziile conducerii de partid din RSSM în legătură cu volumul Săgeți (1972), nici alte sancțiuni impuse de Biroul CC al PCM cu referire la creația sa literară.

Așa cum subliniază Igor Cașu în articolul său *Cenzura în comunism: urmările „Săgeților" lui Petru Cărare (1972),* „cazul lui Petru Cărare face parte din categoria rezistenței prin cultură, fenomen al literaturii române din stânga Prutului, la care au participat, în diverse ipostaze și perioade, o întreagă pleiadă de scriitori și poeți: Alexei Marinat, Ion Druță, Vasile Vasilache, Ion Vatamanu, Aureliu Busuioc, Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Mihai Cimpoi, Mihail Ion Cibotaru, Vladimir Beșleagă [8]".

În concluzie, patrimoniul literar reprezintă o componentă esențială a identității culturale, iar opera lui Petru Cărare este o expresie emblematică a rezistenței prin cuvântul scris în fața opresiunii ideologice. Prin creațiile sale literare, scriitorul a reușit nu doar să reflecte realitățile unei epoci, ci și să contribuie activ la păstrarea memoriei colective și la afirmarea valorilor naționale. Astfel, moștenirea sa literară rămâne un reper de necontestat în patrimoniul cultural național al Republicii Moldova, oferind generațiilor actuale și viitoare un model de curaj, verticalitate și creativitate liberă.

Referințe:

1. Patrimoniu cultural. In: ABC-ul patrimoniului. Patrimoniul 100.ro.[accesat: 26.06.2025]. Disponibil: https://patrimoniu100.ro/abc-ul-patrimoniului/patrimoniu-cultural/
2. Dexonline. Literatură. [accesat: 26.06.2025]. Disponibil: https://dexonline.ro/definitie/literatur%C4%83
3. CIOCANU, I. *Tabel cronologic.* In: Petru Cărare. Punctul de reper, ediția II. Chișinău: Litera, 2003. p.7-10.
4. RENIȚĂ, A. *„Săgețile" lui Petru Cărare*. In: revista Natura, nr. 384. [accesat: 26.06.2025]. Disponibil: https://www.natura.md/sagetile-lui-petru-carare
5. GALAICU-PĂUN, E. *Petru [care n-a abjurat] Cărare[a care n-a dat-o cotită]*. La Radio Europa Liberă Moldova, 13 februarie 2018. [accesat: 25.06.2025]. Disponibil: https://moldova.europalibera.org/a/blog-emilian-galaicupaun/29037642.html
6. Moment relatat de dr. hab., prof.univ. Gheorghe Postică.
7. КЭРАРЕ, П. *Сэжець* Кишинэу: Литература артистикэ, 1990, с.44
8. CAȘU, I. *Cenzura în comunism: urmările „Săgeților" lui Petru Cărare (1972).* In: Historia.ro. [accesat: 26.06.2025]. Disponibil:https://historia.ro/sectiune/general/cenzura-in-comunism-urmarile-sagetilor-lui-581642.html

Recomandat

Andrei COROBCEAN, *dr.,lect. univ*

COMERŢULUI BASARABIEI PRIN PORTURILE ISMAIL ŞI RENI (1812-1853)

Roman ŢABUR,

masterand, anul II, Facultatea Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 339(498)″1812/1853″ E-mail: romatabur111@gmail.com

Comerţul Basarabiei prin porturile dunărene Ismail şi Reni reprezintă un subiect de maximă importanţă pentru cercetarea istoriei economice a provinciei în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Anexarea Basarabiei la Imperiul Rus în 1812 a determinat nu doar o modificare geostrategică majoră, ci şi iniţierea unui proces sistematic de integrare economică a regiunii în piaţa internă rusă. Porturile Ismail şi Reni au devenit verigi esenţiale în acest proces, facilitând conectarea economiei agricole a Basarabiei cu pieţele externe, în special cele ale Imperiului Otoman, dar şi cu centrele comerciale din interiorul Rusiei ţariste şi, ulterior, din Europa Centrală.

Analiza surselor primare şi a literaturii de specialitate, precum şi izvoarele arhivistice din diferite fonduri Republica Moldova, Ucraina şi Rusia (documente puse la dispoziţie de conducătorul ştiinţific), au permis reconstituirea unui cadru economic coerent, reliefând importanţa acestor porturi în dinamica regională şi imperială. Politica comercială şi vamală aplicată de administraţia ţaristă în Basarabia a fost analizate prin prisma documentelor emise de guvernatorii generali şi a rapoartelor statistice, care relevă intenţia constantă a centrului imperial de a transforma Basarabia într-un spaţiu de tranzit agricol şi de extracţie economică, conectat strâns la interesele geopolitice ale Rusiei în regiunea Dunării de Jos.

Datele statistice referitoare la valoarea exporturilor şi importurilor prin porturile Ismail şi Reni pentru perioada 1821-1826 indică, încă de la debutul integrării economice, predominanţa portului Ismail. Cu un raport mediu de 69% din traficul total de mărfuri, portul Ismail se impune ca poarta principală de ieşire a cerealelor din Basarabia. Tabloul exporturilor este dominat de grâu, care, în această perioadă, reprezintă peste 85% din volumul total al cerealelor exportate prin Ismail, urmat de porumb şi orz. Această structură evidenţiază specializarea agricolă a regiunii, favorizată de potenţialul natural şi de cererea externă constantă, în special din partea Imperiului Otoman. Cantitatea totală de cereale exportată prin Ismail în această perioadă se ridică la 182.730 de cetverturi, dintre care 155.802 doar grâu (1, f. 59 verso).

Portul Reni, deşi mai puţin activ în prima perioadă, înregistrează o contribuţie semnificativă în anii 1825-1826, când traficul de cereale cunoaşte o creştere evidentă. Grâul rămâne principalul produs exportat, iar valoarea totală a exporturilor între anii 1821-1826 este de aproape 465.000 ruble argint. Aceste date sugerează că Reni a

funcţionat ca port complementar în raport cu Ismail, beneficiind de investiţii logistice şi politici comerciale favorabile, menite să diversifice punctele de ieşire spre rutele dunărene. Grâul a reprezentat 82,6% din cantitatea de cereale exportată şi 88,4% din valoarea totală, în timp ce porumbul şi orzul au avut ponderi mai reduse, dar cu un impact relevant pentru dinamica pieţei locale (1, f. 60).

Un exemplu semnificativ pentru consolidarea rolului portului Ismail este activitatea portuară din anul 1839, când s-au înregistrat 154 de vase sosite şi 148 plecate, dintre care peste 90% aveau ca punct de plecare sau destinaţie oraşul Constantinopol. Această dinamică confirmă funcţionarea portului ca nod comercial esenţial în reţeaua ruso-otomană. Exporturile de grâu şi porumb către Imperiul Otoman au atins 99.419 cetverturi, din care 61.606 doar grâu, reflectând adaptarea producătorilor basarabeni la cerinţele pieţei otomane şi funcţionarea unui circuit comercial stabil între cele două regiuni (2, f. 10-62 verso).

Perioada 1844-1855 aduce confirmarea statutului de lider comercial pentru portul Ismail, cu o medie anuală a exporturilor de peste 1 milion de ruble argint. Comparativ, Reni rămâne un port secundar, contribuind cu puţin peste 5 milioane de ruble la traficul total de mărfuri. Raportul dintre export şi import rămâne constant dezechilibrat, cu o netă predominanţă a exporturilor: 88% în cazul portului Ismail şi peste 95% pentru Reni. Dezechilibru reflectă aspectul periferic al Basarabiei, axat pe furnizarea de produse agricole şi pe dependenţa de pieţele externe pentru bunurile manufacturate. Valorile totale pentru perioada menţionată confirmă această tendinţă: Ismail înregistrează exporturi în valoare de peste 14,5 milioane ruble argint, faţă de doar 1,9 milioane la import, în timp ce Reni raportează 4,8 milioane ruble la export şi doar 0,2 milioane la import (3, f. 27 verso-28).

Anul 1853 reprezintă un moment de vârf în activitatea portuară a ambelor porturi, cu un volum total al comerţului de peste 3,1 milioane ruble argint (3, f. 27 verso-28). Totuşi, izbucnirea Războiului Crimeei în 1854 generează o diminuare drastică a activităţilor comerciale, reflectată în scăderea semnificativă a volumului de mărfuri tranzacţionate. Porturile sunt afectate atât de blocada navală, cât şi de redistribuirea resurselor logistice în scopuri militare. Deşi în 1855 se înregistrează o redresare parţială, această revenire nu reuşeşte să compenseze declinul precedent, iar comerţul continuă să resimtă presiunile geopolitice ale conflictului.

În concluzie, porturile Ismail şi Reni nu au fost doar infrastructuri comerciale, ci pârghii fundamentale ale politicii economice şi vamale ale Imperiului Rus în sud-vestul acestuia. Activitatea lor a contribuit la integrarea Basarabiei în reţeaua imperială de comerţ, a stimulat dezvoltarea unei burghezii comerciale locale şi a transformat regiunea într-un spaţiu agrar de tranzit, legat organic de pieţele Europei de Sud-Est şi ale Rusiei centrale. Prin volumul operaţiunilor, natura mărfurilor tranzacţionate şi impactul asupra societăţii locale, porturile Ismail şi Reni constituie repere esenţiale în analiza istoriei economice a Basarabiei în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Referințe:

1. AIMSR, F. AMȘ, d. 18589, p. I, f. 59 verso.
2. ANRM, F. 2, inv. 1, d. 3128.
3. ASRO, F. 147, inv. 1, d. 17.

Recomandat
Valentin TOMULEȚ, *dr. hab., profesor universitar*

PARTICULARITĂŢILE COSTUMULUI TRADIŢIONAL ROMÂNESC DIN ZONA DE CENTRU A BASARABIEI

Dina VOLOC,

masterandă, anul II, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 391(478) E-mail: dinavoloc3@gmail.com

Portul tradițional s-a dezvoltat în strânsă legătură cu evoluția istorică a poporului, fiind expresia vie a tradițiilor formate de-a lungul veacurilor. Astfel, cunoașterea contextului social, economic și geografic în care s-a format portul tradițional devine esențială pentru o înțelegere deplină a artei populare. Costumul a fost analizat ca fenomen cultural și în multiple contexte – economice, sociale, politice și ideologice. Astfel că am reușit să urmărim aceste repere culturale și spirituale esențiale pentru înțelegerea sa în dinamică, în evoluție.

În același timp, datorită poziției geografice și a contextului istoric complex, dar și factorilor social-economice, așa cum s-a întâmplat și în alte zone etnografice, portul popular basarabean a fost îmbogățit sau influențat de un amestec interesant de influențe culturale. Asta a dus la apariția unor elemente comune, având aspecte esențiale pentru o apreciere mai completă a diversității culturale din Basarabia.

Transformările suferite de costumul tradițional reflectă nu doar influențele istorice (precum ocupațiile străine, modernizarea forțată sau unificarea din perioada sovietică), ci și adaptările la noile realități ale comunităților rurale.

Vom analiza evoluția costumului tradițional pe planuri contextuale în diferite perioade istorice, ce ne-a permis să identificăm următoarele direcții majore de transformare:

1. Perioada de până la 1918: Se confirmă elemente esențiale ale portului tradițional românesc, oferă surse bune de luat în considerație pentru înțelegerea portului popular din acea perioadă, cu variații în funcție de statut social, vârstă și ocazie [1, p. 165].

2. Perioada interbelică (1918–1940): În această etapă, costumul popular s-a manifestat în calitate de reper în afirmarea identității etnice a poporului și își păstrează autenticitatea și este parte integrantă a vieții cotidiene și a ceremonialului tradițional. Țesăturile de casă, broderiile manuale și simbolurile arhaice domină, reflectând o continuitate a tradiției [3, p. 74-76].

3. Perioada sovietică (1940–1991): Această perioadă aduce schimbări semnificative. Sub influența politicilor de uniformizare culturală, portul popular este parțial standardizat și folosit mai ales în scopuri propagandistice sau în ansambluri folclorice oficiale. Totodată, unele elemente tradiționale sunt înlocuite cu imitații industriale [4, p. 3-8].

4. Perioada post-sovietică (după 1991): După obținerea independenței Republicii Moldova, s-a produs o revigorare a interesului față de valorile tradiționale. Costumul popular este redescoperit ca simbol identitar. Au fost scoase din lăzile de zestre piese vechi și purtate la evenimente culturale. Meșterii populari au început să se concentreze mai mult asupra producerii costumelor tradiționale, depășind multe dificultăți ale procesului [2, p. 70].

5. Contextul contemporan (prezentul): În prezent, costumul tradițional s-a afirmat clar ca simbol identitar, ca parte a patrimoniului cultural imaterial, este revalorificat atât în mediul rural, cât și urban. Se remarcă tendințe de reinterpretare artistică, dar și de conservare autentică în cadrul muzeelor, șezătorilor, festivalurilor și grupurilor de artă populară. Mai multe comunități s-au implicat în procesul de salvgardare a portului tradițional, oferind exemple demne de urmat privind corecta lui realizare. Tot mai mult portul popular este purtat la evenimente culturale și promovat prin proiecte etnografice și educaționale.

Privind **caracteristicile sale esențiale**, portul popular din Basarabia, și-a păstrat trăsăturile fundamentale și a demonstrat o remarcabilă capacitate de adaptare, fără a-și pierde rădăcinile.

Cămașa femeiască și bărbătească are un croi simplu neschimbat, cea cu altiță separată și mânecă bogat ornamentată, însoțită de încreț și râuri, în stil moldovenesc. Broderiile sunt fine, simetrice și executate cu mare atenție la detalii. Materia primă: in sau cânepă, uneori din bumbac sau mătase. În partea de jos, femeile poartă **fote sau catrințe** țesute din lână, în dungi verticale sau orizontale, adesea cu ornamente geometrice simple, dar rafinate. Femeile purtau pe cap văluri lungi și subțiri din **mătase** sau **bumbac,** în zilele de sărbătoare, purtau **marame,** după care au fost înlocuite cu: **barizuri, băsmăli, șalinci, batiste**. **La munca câmpului purtau** o**pinici din piele** de bovine sau porcine, femeile mai înstărite purtau **pantofi** pe timp cald și **cizme** pe timp rece. Pe vreme friguroasă îmbrăcau **cojocele, sumane, burnuz**, confecționat din postav gri, violet sau bej.

Piesele vestimentare bărbătești erau simple, dar elegante. Costumul bărbătesc include cămașa lungă din pânză de casă, brâu lat colorat, ițari albi și căciulă din blană neagră, reflectând sobrietatea și eleganța tradițională. Pe cap purtau vara **pălării din paie**, cea **de pâslă** era purtată pe timp rece. Iarna purtau **căciula de cârlan** – confecționată din pielicele de cârlan, caracul, astrahan sau piele de oaie țigaie. Pe vreme rece, aveau **pieptar** din piele de oaie, **bondița**, **sumanul** – lung până la glezne, **mantaua** – confecționată din postav de culoare cenușie, **contașul** – similar cu blana, **minteanul**. Pentru muncile câmpului, purtau opinci, cizme (ciobote, cioboțele), papuci; bocanci și pantofi erau purtați pentru ocazii. Portul din zona de centru se remarcă prin păstrarea unor *motive ornamentale vechi*, cu simboluri geometrice și stilizări inspirate din natură (pomul vieții, spicul de grâu, crucea, romburi. Costumele sunt decorate în culori echilibrate, predominând roșul, verdele, negrul, vișiniul și albastrul închis, aplicate pe fundaluri deschise (pânză de casă albă sau crem). Portul din zona centrală a Basarabiei și-a păstrat un profil moldovenesc autentic, chiar și în

fața schimbărilor, elementele tradiționale de bază se păstrează, iar costumul capătă un caracter distinctiv, care spune o poveste despre identitatea culturală a purtătorilor săi.

Costumul tradițional nu este doar o formă de îmbrăcăminte, ci un simbol al identității și al continuității unui popor. El reprezintă o formă de memorie colectivă vizuală și simbolică, în care se regăsesc valorile, credințele, experiențele și istoria comunităților. Studiul costumului tradițional nu se limitează doar la o privire asupra trecutului, ci trebuie să includă și o reflecție asupra prezentului și viitorului său. E important să înțelegem cum se pot păstra aceste elemente culturale tradiționale într-o lume în continuă schimbare, fără a pierde legătura cu tradițiile care definesc o națiune. Apar comunități ca: „Șezătoarea Basarabiei", înființată în 2016, care promovează tradiția confecționării cămășilor tradiționale din spațiul basarabean și alte zone etnografice din România. De-a lungul timpului, s-au extins inițiativele și în alte localități – „Mândria Basarabiei" din Strășeni, comunitatea care coordonează aceste activități și vizează conservarea patrimoniului cultural prin educație și promovare, sensibilizând publicul și motivând noile generații să valorifice meșteșugul. Împreună, aceste inițiative contribuie la păstrarea identității culturale și la integrarea costumului tradițional în moda contemporană, făcând astfel ca elemente precum cămașa cu „altiță" să fie purtate cu mândrie la evenimente speciale sau în viața de zi cu zi.

Prin păstrarea și promovarea portului tradițional, nu doar conservăm un obiect de patrimoniu, ci întreținem legătura vie cu generațiile anterioare.

Referințe:

1. ARBURE, Z.C. *Basarabia în secolul XIX.* București: Institutul de Arte Grafice, Carol Göbl, 1898. 789 p.
2. BUZILĂ, V. *Costumul popular din Republica Moldova. Ghid practic.* Chișinău: Reclama S.A., 2011. 160 p.
3. NICULESCU-VARONE, G.T. *Costumele naționale din România întregită.* București: Editura Ziarului „Universul", 1940, vol. II. 96 p.
4. ЗЕЛЕНЧУК, В.С. *Костумул сченик молдовенеск. Райоанеле де центру але РСС Молдовенешть.* Кишинев: „Тимпул", 1988. 74 п.

Recomandat
Andrei PROHIN, *dr., conf.univ.*

LITERE

RĂZBOIUL DIN TRANSNISTRIA: ÎNTRE FICŢIUNE ŞI MEMORIALISTICĂ

Victoria BELEA,

studentă, anul IV, Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 821.135.1-94(478).09 E-mail: victoria.belea99@gmail.com

Lucrarea își propune să analizeze tematica războiului transnistrean din perspectiva literară a memorialisticii și ficțiunii. Cu toate că războiul din 1992 este un subiect dureros, acesta continuă să influențeze realitatea politică, socială și identitară a Republicii Moldova. Tema este relevantă, dar este abordată insuficient, reflectându-se doar fragmentar sau indirect în literatura artistică. Or, abordarea temelor de actualitate în literatură este imperativă pentru a sensibiliza societatea, un articol în acest sens este al conferențiarului universitar Victoria Fonari *Durerea războiului de pe Nistru în textele artistice*, care explică ambiguitatea acestui război și analizează poezia și dramaturgia [2, p. 88-93]. Ne-am propus în acest articol să investigăm modul în care războiul din Transnistria este reflectat în literatura română contemporană prin prisma memorialisticii în volumul *O viziune din focarul conflictului de la Dubăsari* de Vlad Grecu și să analizăm romanele *Montana* și *Ecografie* de Alexandru Popescu. Aceste opere oferă perspective complementare despre același eveniment istoric.

Volumul *O viziune din focarul conflictului de la Dubăsari* se înscrie în categoria mărturiilor de război, fiind o cronică a unui participant și martor implicat la un conflict traumatizant ce capătă expresie literară. Textul își propune să recupereze, din perspectiva unui narator implicat, momente esențiale din primăvara și vara anului 1992 în Dubăsari, Corjova și Cocieri.

Subiectivitatea este principalul element al perspectivei memorialistice prezentă pe tot parcursul volumului: „fiind născut pe meleagurile acestea, sunt motivat să-mi împărtășesc părerea subiectivă, le place unora sau nu” [3, p.15]. Intenția subiectivității conferă scriiturii autenticitate și forță expresivă. Sesizăm stilul sobru, tonul indignat, evocarea directă a unor scene teribile de război, dar și accente reflexive și simbolice, alternând registrul informativ-documentar cu cel emoțional-afectiv. Observația realistă se succedă cu inserții de umor negru, ironie subtilă și intertextualitate – elemente ce conferă dinamism și profunzime narațiunii. Ironia devine un mecanism de apărare în fața ororii și un instrument de denunț al absurdului realității.

Grecu își exprimă frustrarea și critică pasivitatea autorităților de la Chișinău în fața agresiunii militare. Autorul semnalează lipsa de reacție promptă a guvernanților față de suferințele populației civile: „Chișinăul, oficial, nu s-a grăbit deloc să sară în

ajutor populației băștinașe" [3, p.5]. În antiteză apare Tiraspolul ce controlează mediul informațional, folosind propaganda: „Și oamenii îi credeau – instinctul gregar, intensificat de frică și ură, substituia rațiunea" [3, p.52]. În urma analizei comparative dintre autoritățile moldovenești și cele transnistrene reiese un contrast evident: Chișinăul – o autoritate indiferentă, absentă, depersonalizată, incapabilă să-și protejeze proprii cetățeni, Tiraspolul – un centru de comandă activ, manipulativ ce acționează militar și psihologic.

Viziunea adultului (din *O viziune din focarul conflictului de la Dubăsari*) asupra războiului diferă de cea a copilului, viziune reliefată în romanele *Ecografie* și *Montana* de Alexandru Popescu. Adultul este cel care înțelege natura și implicațiile conflictului, este conștient de grozăviile războiului și de consecințele pe termen lung ale acestuia (destrămarea relațiilor sociale, pierderea identității naționale, traume fizice și psihologice, pierderi materiale). Frământările sufletești pe care le are adultul chiar în timpul conflictului sunt o reacție instantanee. Percepția copilului este fragmentară, marcată de confuzie, iar sensul adevărat se decantează ulterior în procesul maturizării.

Romanul *Montana* este un exemplu de operă literară în care ficțiunea se împletește cu elementele biografice. Narațiunea se inspiră din biografia autorului, deoarece „cartea oferă chei de înțelegere inclusiv a personalității autorului și a operei sale, trimite lumini asupra zonelor de umbră și neliniște ce s-au înstăpânit în edificiul său identitar" [1, p.75]. Sesizăm unele elemente de memorialistică prezente în roman: perspectiva subiectivă („povestesc totul din perspectiva unui puști"), rememorarea evenimentelor istorice (căderea URSS, proclamarea independenței Republicii Moldova, izbucnirea și desfășurarea războiului de pe Nistru), dimensiunea documentară despre ororile războiului (crime de război, cruzime, violență, distrugerea caselor), prezența toponimelor atestate geografic (orașele Bender, Tiraspol, Chișinău, Maidstone, satele Hagimus, Parcani, Varnița ș.a.). Aceste elemente întăresc verosimilitatea și autenticitatea operei literare.

Structura românească este construită pe două planuri temporale contrastante: trecutul (copilăria lui Vaniușa) și prezentul (viața de adult a lui Ivan). Perioada copilăriei are loc în Bender (Transnistria) și este marcată de sărăcie, instabilitate, violență, traume, război. Pe când adultul, care devine un jurnalist de succes în Maidstone (Marea Britanie), se confruntă cu probleme grave de sănătate mintală (depresie, atacuri de panică, crize de epilepsie) rezultate în urma mediului instabil în care a copilărit. Planurile temporale se contopesc atunci când Ivan găsește ceasul Montana, promis de tatăl său înainte de a muri.

Inițial, războiul din Transnistria este perceput de Vaniușa ca extensie a jocului ce s-a împletit la un moment dat cu realitatea: „Sper să nu mint dacă voi spune că echipa mea obținuse o victorie strălucită împotriva inamicilor, înainte să înceapă războiul... adevăratul război" [5, p. 87]. Această paralelă subliniază naivitatea și inocența protagonistului care încă nu dispune de maturitate cognitivă pentru a distinge imaginarul de realitate. Adăpostiți în beci („ticsit cu oameni și conserve"),

mama, Vaniuşa, Eva (sora) şi câţiva vecini vor petrece 5 zile ce „au durat o eternitate”. Panica instalată din cauza bombardamentelor este descrisă prin verbe cum ar fi „urlam”, „ţipam”, „am înmărmurit” de către un copil ce devine martor şi victimă în acelaşi timp. Consecinţele războiului din Transnistria relatate în roman configurează un tablou devastator, consecinţe ce au efect pe termen lung asupra individului şi societăţii. Tot Ivan este cel care redă viaţa de după conflict prin filtrele de copil şi, apoi, de adolescent.

Romanul *Ecografie* aduce în prim-plan drama psihologică şi existenţială a Ingăi Rotaru-Kuzmin, o tânără de 19 ani, al cărei destin este marcat de războiul de pe Nistru, pierzându-şi părinţii în timpul conflictului armat din 1992. Rămasă orfană, femeia descoperă că soţul ei, Tihon, este, de fapt, ucigaşul părinţilor săi. Adevărul devastator declanşează o criză profundă, un conflict interior ce o urmăreşte pe tot parcursul naraţiunii. Acţiunea romanului se desfăşoară în Tiraspol, un oraş marcat de ambiguitate politică. Transnistria este o regiune unde oamenii ajung să-şi pună la îndoială propria identitate: „E foarte bizar să te naşti pe un teritoriu disputat. (...) Suflete ne-moarte prin Transnistria, nişte şoareci de laborator” [4, p.184].

Inga oscilează de la intenţia de răzbunare la imposibilitatea de a-şi ucide soţul: „era gata să-l nimicească pe Tihon cât era încă rănit şi ameţit de băutură. L-ar strangula şi i-ar rupe vertebrele cervicale. (...) Apoi l-ar întinde pe duşumea, l-ar săruta pe buze şi ar plânge toată noaptea deasupra trupului lui” [4, p.107]. Zbuciumul sufletesc se acutizează pe măsură ce Inga are senzaţia că poartă un plod toxic, o extensie a trecutului dureros: „Simţi pornirea (...) să-l apuce de picioruşe pe bebe, să-l smulgă din trupul ei şi să-l arunce în Nistru”. Instinctul matern este în confruntare cu trauma pierderii părinţilor, iar decizia de a ierta vinovatul este aproape imposibilă.

Structura narativă este inelară: acelaşi subiect este reluat la începutul şi sfârşitul romanului. Naraţiunea debutează cu scena uciderii unui biciclist de către foştii camarazi care nu l-au iertat că acesta a refuzat să mai facă afaceri ilegale cu arme. Ecoul acestui moment tragic este reluat la final unde descoperim scrisoarea copilului devenit adult adresată mamei sale, sensei Inga Rotaru, după moartea tatălui, Tihon.

Romanul devine „ecografia” rănii psihologice pe care a lăsat-o războiul transnistrean. Inga reprezintă vocea unei societăţi marcate de război ce caută în continuare vindecarea. Tihon este călăul cu „o viaţă dublă sau triplă” care stăruie să păstreze „căldura din casă”, constituind avatarul trecutului violent ce se întoarce, agresorul ce trebuie judecat. Copilul celor doi soţi (victimă şi agresor), lipsit de nume şi gen, ilustrează simbolul „copilului dintr-o ţară-fantomă”, generaţia postsovietică transnistreană ce luptă pentru identitate.

În concluzie, operele analizate demonstrează că războiul lasă nu doar pierderi materiale, ci şi traume psihologice profunde. Impactul războiului transnistrean continuă să producă efecte chiar şi după „îngheţarea” lui la distanţă de peste trei decenii. Operele analizate contribuie la conştientizarea acestor efecte şi la sensibilizarea cititorului despre acest subiect.

Referințe:

1. CENUȘĂ, Felicia. Aspecte ale dezrădăcinării în literatura română din Basarabia postbelică. În: *Revista studii de știință și cultură*, 2023, volumul XIX, nr. 3, p. 69-76.
2. FONARI, Victoria. Durerea războiului de pe Nistru în textele artistice. În: *Территориальная целостность государств и соблюдение прав человека*. Chișinău: s.n., 2014.
3. GRECU, Vlad. *O viziune din focarul conflictului de la Dubăsari*. Chișinău: Editura Prut Internațional, 2023.
4. POPESCU, Alexandru. *Ecografie*. Chișinău: Editura Arc, 2024.
5. POPESCU, Alexandru. *Montana*. Chișinău: Editura Arc, 2022.

Recomandat

***Victoria FONARI**, doctor în filologie, conferențiar universitar*

DEPORTAREA – COMPONENTA IDEOLOGIEI COMUNISTE REFLECTATĂ ÎN GENUL EPIC

Daniela CECOI,

licențiată, anul IV, Facultatea de Litere, USM

CZU: 821.135.1-311.2(478).09 E-mail: daniela.cecoi@gmail.com

Actualitatea și importanța temei constau în importanța amintirii victimelor deportărilor și a consecințelor grave cauzate de un regim totalitar. Regimul comunist a fost cel care a condus o politică de măsluire și ascundere a adevăratelor politici și metode de control întru crearea noii societăți sovietice. De aceea, e de datoria generațiilor viitoare să păstreze vie amintirea celor maltratați de regim și să lupte pentru adevărul istoric, nu părțile „convenabile” de glorificare a regimului.

După ocupația sovietică din 1940, Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herței au fost unite sub numele de Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (RSSM). În 1944, aceste teritorii se află în continuare în componența RSSM și încep să se dezvolte în componența URSS. Imediat, partidul comunist promovează ideologia bazată pe ideile marxist-leniniste și începe o restrucutrare în toate domeniile majore ale noii republici. În special, prin propagandă masivă, impunerea forțată a culturii și limbii ruse, promovarea noului „Homo sovieticus” și implementarea diferitor instanțe de control în domeniul politic, economic, social și cultural.

În URSS cea mai importantă instituție de cenzură era Direcția Principală pentru Literatură și Edituri, pe scurt, cunoscută sub acronimul Glavlit. Fondat în 1922 de către Hotărârea Sovietului Comisarilor Poporului și a avut drept scop „unificarea tuturor tipurilor de cenzură a lucrărilor tipărite”, controlând literatura, presa și editurile. Acesta avea dreptul să elimine orice tip de informație ce ar fi putut reprezenta o amenințare împotriva puterii sovietice. Informații de tipul: divulgarea secretelor militare, agitarea opiniei publice și fanatismul religios. Astfel de instituții au activat și pe teritoriul RSSM, după 1944. Scopul principal fiind controlul, respectiv promovarea și respectarea riguroasă a ideologiei marxist-leniniste în literatură, presă, artă, radio și muzee, precum și alte activități culturale ce ar fi putut influența societatea [7, p. 147-148].

În articolul său *Instituția cenzurii în Moldova sovietică*, Mihai Lescu afirmă: „Atâta timp cât a existat regimul sovietic literatura, mass-media sau, la modul general, cultura, n-au cunoscut libertate”. Libertatea de creație a scriitorilor reprezenta pentru regim una dintre cele mai periculoase manifestări, iar cenzura, dublată de propagandă, era un instrument folositor pentru noua conducere din RSSM [6, p. 183-184].

Academicianul Mihail Dolgan considera primul deceniu postbelic ca unul de stagnare a curentelor artistice, întrucât stilul realist-socialist impunea scriitorii la un stil de „oglindire” a noii realități. Acest stil presupunea descrierea vieții noi a satului,

viața de colhoz, viața fericită și lipsită de griji sub noua orânduire și uitarea trecutului istoric. Asta se poate observa în opere ca *Ogoare noi* de Aurel Mihale; *Temelia* de Eusebiu Camilar; *Drumul cu plopi* de Alexandru Lipcan; *Țara mea* de Emilian Bucov; *Lumina* de Andrei Lupan etc. În astfel de opere se urmărea un context generic: la început, trebuia slăvită „noua viață" și uitarea „vieții vechi"; intriga operei se referea de obicei la „bolșevicii" care „dau buzna, ca o furtună" și intrarea eroului comunist; desfășurarea acțiunii trebuia să arate comuniștii care spun „e timpul să părăsiți calea cea veche"; iar finalul trebuia să fie despre cum oamenii încep „o viață nouă, viață de colhoz". Un impact major asupra literaturii a fost renunțarea la moștenirea literară clasică, iar academicianul oferă un exemplu: „prima cărțulie de *Poezii* a lui M. Eminescu a fost editată abia în 1956!", menționând starea deplorabilă a limbii literare, primitivism și respingerea vocabularului românesc, pentru a „justifica" intenția regimului de existență a două literaturi și limbi [3, p. 8-9].

Lucrarea analizează deportarea și contextul istoric în romanul lui Nicolae Dabija *Tema pentru acasă*, în care autorul dezvăluie drama multor basarabeni în timpul valurilor de deportări. Dabija „inițiază cu succes tema condiției tragice cu tema iubirii pure", acestea fiind acompaniate de subteme ca adevărul și falsitatea timpului descris. Romanul analizează modul în care individul este afectat de mediul social în care se află și explorează subiecte ca identitatea și moștenirea culturală a basarabenilor. Este urmărită dezvoltarea personajelor în contextul unei societăți în timpul instaurării unui nou regim politic. De asemenea, se evidențiază și lumea diversă a deținuților din lagăre, aceștia provenind din clase sociale diferite și încercarea de a rămâne oamenii care au fost înainte de a fi ajuns în lumea izolată a lagărului [2, p.132]. Cu ajutorul personajului Mihai Ulmu, profesor de limbă și literatură română în liceul din Poiana, autorul face o incursiune în perioada sovietică și felul în care ideologia și agenda partidului afecta viața băștinașilor. Cât despre aspectul deportărilor, prin personajul Mihai Ulmu, care este profesor, devine clară intenția autorităților de a scăpa de intelectuali și de a forma o nouă societate supusă în fața regimului.

În *Pactizând cu diavolul* de Aureliu Busuioc observăm tragismul personajului Mihai Olteanu. Acest tragism constă în lupta dintre conștiință și propriile principii. Cercetătoarea Victoria Fonari analizează lupta interioară a personajului Mihai Olteanu, lupta de a renunța la propriile principii și colaborarea cu serviciile sovietice, pentru a-și salva familia, și o descrie ca o „discordanță dintre acțiune și concept" care vine din lumea exterioară. Totuși, în această luptă, moralitatea va fi în defavoare, iar situația „îl va obliga la depersonalizare, la dedublare forțată...", care va duce la pierderea sinelui interior. Concluzionează că uciderea lui Mihai este „inevitabilă într-o societate totalitară" [4, p. 50], care caută ca oamenii săi să fie lipsiți de raționament și emoție. Încă un aspect al acestui tragism este întregul proces de „repatriere" și pierderea treptară a identității, întrucât e forțat să uite limba care o vorbește, să rămână fără casa în care a locuit, fiind luată de autorități, și să trăiască într-un cămin. Întâmpină dificultăți cu înscrierea la facultate, din cauza dosarului tatălui, iar la ziarul „Patria Sovietică" este forțat să scrie despre „rolul Partidului" și „tovarășul Stalin" [1, p. 181]. Finalul lui fiind o ultimă încercare de salvare

a surorilor, după moartea ambilor părinţi şi scrisoarea trimisă la „Comitetul Central al Republicii şi al Uniunii” în care povesteşte despre toate presiunile lui Krasnovski [1, p. 202], doar ca să fie omorât şi toată situaţia să fie muşumalizată ca un suicid – „El a fost ucis de Securitate, deşi versiunea oficială a fost sinucidere” [1, p. 241].

Romanul *Ora 25* de Constantin Virgil Gheorghiu este o critică la adresa societăţii moderne, care se dezumanizează şi îşi pierde individualitatea în faţa sistemelor totalitare şi a progresului tehnologic. Ca protagonist îl are pe Johann Moritz, iar naraţiunea urmăreşte aventura sa prin lagărele Europei în timpul celui de-al doilea Război Mondial şi după acesta. Mai exact, ne referim la cei 13 ani de arestări, tortură şi încarcerarea în diferite lagăre între 1938-1951, ca în final să ajungă la autorităţile americane. Aflăm asta chiar de la protagonist „ – În 1938, am fost în lagărul de evrei din România. În 1940, în lagărul de români din Ungaria. În 1941, în Germania, într-un lagăr de unguri... În 1945, în lagărul american. Alaltăieri, am fost eliberat de la Dachau. Treisprezece ani de lagăr... Am fost optsprezece ore liber” [5, p. 304]. Cititorul urmăreşte întregul chin prin care trece un om nevinovat, arestat, în primul rând, în Fântâna din cauza jandarmului şi a acuzaţiilor false printru-un „ordin de rechiziţie” [5, p. 49]. Apoi, observăm cum este dezumanizat Johann Moritz, care practic se trasformă într-o piesă din întregul sistem. Modul în care îşi pierde propria identitate şi sunt alţii care i-o atribuie, spunându-i că este evreu, maghiar, român, la fel şi schimbându-i numele din Johann în „MORITZ Ion-Johann-Iacob-Ianoş” [5, p. 222] şi fiind ignorat de fiecare dată când încerca să spună adevărul.

O piesa centrală este scriitorul Traian Korugă, fiul preotului Alexandru Korugă, prieten cu Johann Moritz, care scrie un roman intitulat *Ora 25*. Tema centrală fiind „sclavul tehnic” din „societatea contemporană”, punând accent pe modul în care societatea merge spre propria pierzanie şi cum „maşinile” preiau contolul – „Maşinile nu tolerează anarhia, lenea şi indoleanţa omenească!... N-ai voie să te gândeşti la altceva! Maşinile te sancţionează, dacă o faci. Şi pe urmă te sancţionăm noi” [5, p. 122]. Anume acea oră 25 când „orice încercare de salvare e prea târzie” [4, p. 40] şi care se referă la umanitatea aflată la un pas de colaps moral şi spiritual.

Romanele şi secvenţele analizate explică contextul ideologiei şi specificul politicii partidului comunist. Am sesizat că fiecare scriitor are propria modalitate de a prezenta tragismul deportărilor propriu genului epic. Astfel, toate romanele selectate *Tema pentru acasă* de Nicolae Dabija, *Pactizând cu diavolul* de Aureliu Busuioc şi *Ora 25* de Constanin Virgil Gheorghiu reflectă, cu ajutorul perosnajelor şi a momentelor din naraţiune, modul în care ideologia comunistă şi autorităţile sovietice au influenţat şi modelat o nouă societate, prin presiuni, tortură, deportări, deznaţionalizare şi dezumanizare, unde atestăm distorsionarea destinelor umane.

Referinţe:

1. BUSUIOC A. *Pactizând cu diavolul*. Chişinău: Cartier, 2022, p. 181, 202, 241.
2. CHITIC M. Istorie şi ficţiune: Alexandr Soljeniţîn, Nicolae Dabija. În: *Cultural transformations and approaches to language, literature and communication in society*/ ed.:

Mihaela Culea, Brîndușa-Mariana Amălăncei, Desislava Cheshmedzhieva-Stoycheva, Bacău: Alma Mater, 2024, p. 132.
3. DOLGAN M. Nevoia de întregire și reevaluare a literaturii române postbelice. În: *Literatura română postbelică: integrări, valorificări, reconsiderări*. Chișinău: Tipografia Centrală, 1998, p. 8-9.
4. FONARI V. *Factorii intelectual și sentimental în opera lui Aureliu Busuioc*. Chișinău: CE USM, 2003, p. 50.
5. GHEORGHIU V. C. *Ora 25*. Chișinău: Pro Libra, 2023, p. 40, 49, 122, 222, 304.
6. LESCU M. Instituția cenzurii în Moldova sovietică. În: *Europenizarea: fațetele procesului*. Chișinău: 2013, p. 183-187, 190-192.
7. ROTARU L., Condrea V. Instituția cenzurii sovietice versus presa și literatura din RSSM: nemulțumiri, reclamații, note informative. În: *Latinitate, Romanitate, Românitate*, Ed. 7, 31 octombrie - 2 noiembrie 2024, Chișinău: Editura „Lexon-Prim”, 2024, Ediția 8, p. 147-148.

Recomandat

***Victoria FONARI**, doctor în filologie, conferențiar universitar*

DOCUMENT ŞI FICŢIUNE ÎN ROMANUL ISTORIC „*CUMPLITE VREMI*” DE VLADIMIR BEŞLEAGĂ

Viorica CIOBANU,

studentă anul IV, Facultatea de Litere, USM

CZU: 821.135.1-311.6(478).09 E-mail: vioricaciobanu78@mail.ru

Vladimir Beşleagă (1931 - 2025) este omul, creatorul şi cetăţeanul complex, care s-a afirmat ca scriitor, eseist, publicist, traducător, dar şi ca spirit civic şi autoritate morală pentru mai multe generaţii. Opera regretatului romancier marchează o etapă de resurecție a spiritului creator în proza basarabeană.

Prezenta lucrare are la bază analiza romanului ***Cumplite vremi*** cu scop de evidențiere a rolului documentelor istorice în crearea romanului istoric, precum și oglindirea ipostazei omului și a societății într-o perioadă tulbure, omul aflându-se sub vremi neprielnice.

În lucrare ne propunem să realizăm o prezentare de ansamblu a procesului literar din perioada totalitară. Sub un alt aspect, cercetarea noastră pune în discuție problemele ce țin de modalitățile de abordare a romanului istoric de analiză, accentuând importanța unei perspective adecvate în interpretarea acestui tip de roman.

În viziunea criticului literar Ion Simuţ, „Vladimir Beşleagă este cel mai important prozator basarabean al secolului XX, mai important pentru că e modern, mai tehnic şi mai complex decât Ion Druţă sau decât oricare alt scriitor al provinciei noastre de Est. Romanul lui Beşleagă este unul experimental şi se sincronizează cu noul roman francez” [4].

Romanul *Cumplite vremi*, precum și alte romane ale autorului, a fost plăsmuit ca un răcnet al sufletului la injustițiile și asuprirea ideologiei și regimului totalitar comunist ce obstacola intelectualii ce încercau să se manifeste în mod democratic și să prezinte realitatea societății fără ideologizare.

Republica Moldova din cele mai vechi timpuri și până astăzi trăiește o istorie zbuciumată. Această nelinişte s-a răsfrânt și în cultura Basarabiei – parcurs de stagnare, istovit de provocări dureroase, fapt oglindit și în literatură. Cauza acestor cumplite vremi sunt ocupațiile străine, atât otomană, cât și rusă, ademenite de poziția geopolitică favorabilă a Basarabiei, cumsecădenia băștinașilor etc. „Cumplite vremi și cumpănă mare pământului nostru și nouă…” scria despre epoca sa marele logofăt și cronicar Miron Costin [1].

Destinul scriitorului V. Beșleagă în perioada regimului comunist se aseamănă cu cel al lui Miron Costin, „cea mai luminată minte a secolului al XVII-lea, poet, cronicar și om politic ”, fapt ce l-a determinat să „sape” în profunzimea adevărului istoric, astfel, creând una dintre cele mai voluminoase și valoroase capodopere cu caracter istorico-literar din spațiul românesc.

Romanul prezintă cronica vremii, teatrul lumii, fiind ales cronotop ultimul și cel mai tragic an din viața lui M. Costin (1690-1691), decapitat la porunca domnitorului Constantin Cantemir, fost oștean analfabet și lipsit de personalitate ajuns întâmplător la domnie, manipulat de boieri linguşitori.

Trilogia istorică *Cumplite vremi* a fost editată integral în anul 2017, editura Cartier. Acțiunea în roman se desfăşoară pe patru volume, ce cuprind trei cărți ce au câte un prolog, treizeci și cinci de capitole, un epilog și 2213 pagini.

Autorul mărturisește că întâmplările relatate sunt veridice, petrecute acum trei sute de ani pe pământurile Moldovei. ,,Am consultat vrafuri de cărți, am cercetat documente, am răscolit nemuritoarele noastre cronici, am adunat note…scrisă cu mari sacrificii și dureri în timp de mai bine de treizeci de ani". Scriitorul s-a dedicat documentării pentru acest roman mai mult de șapte ani și l-a transpus pe paginile cărții timp de doi ani și două luni [1]. A fost greu, dar nu a încetat să creadă în lumina Rațiunii și Adevărului ,,Habent sua fata libelli, adică au și cărțile destinul lor.

Lucrarea respectă criteriile de tipologizare a romanului istoric: lectorul este informat despre un eveniment: social, politic, personal, etc.; personajul prezentat este unul cunoscut și are o alură ,,legendară" , iar limbajul , comportamentul și felul de a gândi al personajelor este cel al epocii descrise, sursele de inspirație sunt documente istorice, identificându-se și prezența intertextualității. Cititorul este transpus imaginar într-o lume preexistentă conținutului textual citit, el ,,trăiește" conținutul imaginar al altor texte, acolo unde au existat ,, într-adevăr " anumite realități atestate documentar.

Principalele surse istorice sunt: *Letopisețul* lui *Ion Neculce* ce expune evenimentele din perspectivă subiectivă, dar autentică ,,Și aflară atunce neprietinii vreme de-u dzis lui Cantemir-vodă: ,,Acmu, de vreme c-ai omorât pe Velicico, triimite de prinde și pe frate-său, Miron logofătul, de-l omoară. Ori vinovat, ori nevinovat, să nu scapi, c-apoi încă a hi mai rău de tine și de noi". Deci Cantemir-vodă nu ș-au socotitu viiața lui, că era trecut cu bătrânețeli, om de 70 de ai, de numai cât nu-i sosâsă ceasul și lui, ce s-au potrivit neprietinilor și nu ș-au cruțat sufletul. Ce ca un tiran au trimăs pe Macrei, vătavul de pîhîrnicei, cu slujitori de l-au luat de-colo, de la casa lui de la Brărboși, de l-au dus pân-în Roman, și i-au tăiat capul" [2] față de cele relatate de Dimitrie Cantemir, fiul lui Constantin Cantemir, ce în opera *Vita Constandini Cantemirii* încearcă să-și apere părintele, culegerea de legende *O samă de cuvinte* a lui *Ion Neculce*, precum și izvoarele istorice de la curtea domnitorului Constantin Cantemir, înregistrările de la bisericile de la Roman și Bărboşi etc.

Prima parte a trilogiei istorice apare în 1985 cu titlul *Sânge pe zăpadă* – volum în care cunoaștem personajele romanului cu viața lor interioară și exterioară, are loc prezentarea cronologică a unui șir de evenimente din familia Costineștilor în raport cu cele două categorii sociale la intersecția cărora se află: tagma conducătorilor (familia domnească, boierimea) și tagma conduşilor (răzeşii, țărănimea,haiducii, călugării). Opoziția ideologică, conflictele politice și sociale care au loc între aceste două categorii se reflectă în conștiința polemică a lui Miron Costin, un prototip al intelectualului, al omului de creație.

Volumul întâi începe cu un eveniment ce se desfășoară cu câteva ore înainte de executarea pripită a cronicarului și se sfârșește prin faptul că domnitorul Țării Moldova este înștiințat despre complotul boieresc. Romanul ***Cumplite vremi*** nu are un personaj principal, deoarece fiecare capitol aduce în scenă un nou erou, un nou destin ce a fost influențat de conducerea țării. Cea de a doua carte apare în 1990 cu titlul *Cumplite vremi* și prezintă evenimentele începând cu moartea soției lui Miron Costin, jupâneasa Ilinca. Ca și în prima carte se păstrează prezentarea eroilor în capitole aparte ce interacționează cu firul narativ al lui Miron Costin. Se încheie cea de-a doua carte cu faptul că fratele lui Miron Costin, Velicico Costin, fire arțăgoasă, aruncă vorbe nesocotite lui Vodă, fiind amețit de băutură. El va plăti cu propria viață pentru aceste vorbe, dar a atras pedeapsă de neconceput și pentru fratele său, logofătul Miron Costin, om luminat la minte, politic cumpătat, cronicar iscusit.

Trilogia nu e terminată în anii ’90 ai sec. XX din cauza cenzurii și a ideologiei sovietice ce favoriza doar scriitorii ce elogiau utopia comunistă. Cea de a treia carte apare la începutul anului 2017, fără a avea un titlu independent, ea fiind integrată titlului comun întregului roman ***Cumplite vremi.*** Expunerea începe cu oglindirea tragediei de la Bărboși în timp ce jupâneasa Ilinca își dădea sufletul și se termină cu groaznica și umilitoarea executare a celui mai luminat Om al secolului al XVII-lea, Miron Costin, la Roman.Această capodoperă incontestabilă rămâne actuală, ea oglindește cruda realitate, când prostia este slăvită, iar înțelepciunea este persecutată.

În concluzie: Vladimir Beșleagă este apreciat în mod obiectiv ca fiind un spirit inovativ și original pentru literatura din Basarabia în perioada dezghețului hrusciovist, realizând trecerea de la romanul tradițional la cel modern, opunându-se cerinței „de a fi ca toți, care atentează la ceea ce are individual omul” [3, p. 8]. Scriitorul a fost de-a lungul anilor simbol al scriitorului incomod, dar care a așteptat etapa benefică din activitatea sa literară.

Personajele lui Beșleagă sunt niște inadaptați, înfrânți, dezechilibrați și nestatornici, înglobați în narațiuni labirintice, care străbat cu mari dificultăți procesul de conștiință morală și existențială, sunt sleiți de forțe în fața eșecului, dar care, totuși, înaintează în spațiul tragicului modern. Ei își caută existența trăind în tainele cunoașterii. Stategiile și tehnicile narative atipice romanului tradițional trezesc curiozitatea cititorului modern îndrăgostit de roman.

O trăsătură esențială, ce reiese din investigarea operei, este capacitatea autorului de a transforma trauma istorică într-un act de creație literară profund responsabil, în care literatura devine un spațiu al memoriei active.

Prin urmare, putem afirma că romanul ***Cumplite vremi*** este o operă în care literatura își asumă rolul de arhivă vie, dar și de instanță critică, interogând nu doar trecutul, ci și prezentul modului în care îl înțelegem. Lucrarea de față a demonstrat că Vladimir Beșleagă, prin acest roman, nu doar că salvează memoriile tăcute ale istoriei, ci oferă și o lecție de demnitate morală și estetică, demnă de a fi asumată în contemporaneitate.

Referințe:

1. Beșleagă V. Cumplite vremi, Chișinău, Editura Cartier, C I , 2017.
2. Cazacu A., Usatâi L. Literatura română veche .Vol. III.- Chișinău: CEP USM,2013.
3. Fonari. V. Aureliu Busuioc de la INSCRIPȚII la HRONIC. În: Aureliu Busuioc: Bibliografie. Chișinău, 2010. Sursa online: https://hapes.hasdeu.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/263/Aureliu%20Busuioc.pdf?sequence=1&isAllowed=y (vizitat 15.04.2025).
4. Simuț I. Vârful ierarhiei în proza basarabeană. Sursa online: www.romlit.ro/vrful_ierarhiei_n_proza_basarabeană (vizitat 10.04.2025).

Recomandat

***Adriana CAZACU**, doctor în filologie, conferențiar universitar*

ABORDĂRI INTER- ŞI TRANSDISCIPLINARE ALE TEXTULUI LITERAR

Rodica UNGUREANU,

masterandă, anul II, Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 811.135.1`42:001.2 E-mail:rodica.ungureanu.020@gmail.com

Lucrarea de masterat *Abordări inter- și transdisciplinare ale textului literar* abordează una dintre cele mai actuale și relevante direcții în didactica limbii și literaturii române, anume utilizarea textului literar ca punct de intersecție între diferite domenii ale cunoașterii și valorificarea acestuia în formarea unei gândiri complexe, critice și reflexive. Teza se înscrie în contextul paradigmelor educaționale moderne, care pun accent pe integrarea disciplinelor, pe construirea de sensuri în contexte multiple și pe centrarea actului educațional pe elev, ca subiect al propriei formări.

Demersul teoretico-aplicativ al lucrării pornește de la constatarea că abordările tradiționale ale textului literar, închise într-o analiză formală sau exclusiv estetică, nu mai sunt suficiente pentru a răspunde nevoilor generației actuale de elevi. În schimb, o abordare inter- și transdisciplinară oferă posibilitatea activării resurselor intelectuale și emoționale ale elevului într-un mod profund și durabil.

Interdisciplinaritatea este definită ca o formă de colaborare între două sau mai multe domenii, în timp ce transdisciplinaritatea presupune transcenderea granițelor disciplinare în favoarea unei înțelegeri holistice a realității [6, p. 21] sau, cum susține Basarab Nicolescu, implică „o nouă logică a gândirii”, în care cunoașterea nu mai este fragmentată, ci unificată prin sens [5, p. 23]. În același context, Edgar Morin susține ideea unei „gândiri complexe”, care integrează incertitudinea, interdependența și interconectarea între domenii [4, p. 56]. De referință este și concepția lui Gardner, care vizează depășirea granițelor tradiționale ale disciplinelor academice și adaptarea procesului educațional la nevoile elevilor, recunoscând că fiecare persoană învață și se dezvoltă în mod individual. Această abordare holistică urmărește să creeze un sistem educațional care să reflecte complexitatea și diversitatea experienței umane [3, p. 98].

Fundamentată pe aceste repere teoretico-metodologice, cercetarea noastră ilustrează modul în care teoria transdisciplinarității se reflectă în realitatea didactică, insistând pe legătura dintre politicile educaționale actuale și nevoia de abordări integratoare, care să depășească limitele rigide ale disciplinelor tradiționale. Totodată, am argumentat că literatura, prin ambiguitate, simbolism și polisemie, oferă cadrul ideal pentru a stimula o astfel de „gândire complexă”. În acest context, au fost analizate strategiile care susțin o învățare activă, colaborativă și centrată pe sens. Dintre acestea, sunt evidențiate: lectura reflexivă, dezbaterea filosofică, proiectul integrat,

jurnalul de metacogniție, portofoliul tematic, învățarea prin cercetare și investigație. Astfel de metode promovează implicarea elevului în construcția propriei înțelegeri și sunt susținute de literatura de specialitate, precum lucrările Elenei Apetroaie, care evidențiază valoarea strategiilor activ-participative în predarea limbii și literaturii române [1, p. 98].

Capitolul aplicativ al cercetării îmbină proiectarea didactică inovatoare și analiza unui sondaj realizat în rândul cadrelor didactice, care a avut ca scop identificarea percepției profesorilor de limba și literatura română asupra posibilităților de integrare inter- și transdisciplinară a textului literar în activitatea curentă la clasă. Au răspuns 35 de profesori din mediul urban și rural, cu grade didactice și vechime în muncă diferite. Întrebările au vizat frecvența utilizării abordărilor transdisciplinare, dificultățile întâlnite, resursele disponibile și efectele observate asupra elevilor. Rezultatele sondajului au relevat următoarele aspecte:

- 80% dintre respondenți consideră că abordarea transdisciplinară contribuie la o mai bună înțelegere a textului literar și la creșterea motivației elevilor;
- 60% afirmă că, deși își doresc să aplice frecvent astfel de abordări, sunt constrânși de limitările programei, ale timpului sau de lipsa resurselor;
- 70% declară că ar beneficia de formări profesionale specifice pentru a integra mai eficient această metodologie.

Pe baza concluziilor desprinse din acest sondaj, teza propune un model integrat de proiectare didactică, centrat pe o temă narativă cu valoare personală și socială – jurnalul de bord al unui bunic (căpitan de cursă lungă). Acest nucleu tematic este valorificat transdisciplinar, după cum se arată în tabelul de mai jos:

Tabelul 3.1

Strategii inter- și transdisciplinare în baza operei *Când bunicul era nepot* de Aureliu Busuioc

Discipline implicate	Activități propuse (transdisciplinare)	Strategii didactice utilizate
Limba și literatura română	Lecturarea fragmentelor relevante din jurnalul bunicului. Realizarea unei narațiuni proprii sub formă de jurnal de bord.	Lectura reflexivă, jurnalul de lectură, scriere creativă
Istorie	Documentare despre meseria de căpitan de cursă lungă în secolul XX. Realizarea unui miniproiect despre navigația românească.	Investigația, învățarea prin descoperire, învățarea prin proiect
Geografie	Trasarea pe hartă a posibilelor rute maritime din jurnal. Prezentare despre oceane, porturi și climă.	Explorarea activă, învățarea bazată pe hartă, prezentare orală
Educație civică	Discuție despre valorile transmise între generații. Realizarea unui interviu cu un bunic despre amintiri din tinerețe.	Dezbaterea, interviul, învățarea prin experiență

Discipline implicate	Activităţi propuse (transdisciplinare)	Strategii didactice utilizate
Arte vizuale	Ilustrarea unei scene din jurnalul bunicului sub formă de colaj, desen sau bandă desenată.	Exprimare artistică, învăţarea prin creaţie
TIC (Tehnologia informaţiei)	Crearea unui blog fictiv sau a unei prezentări multimedia cu titlul „Călătoriile bunicului”.	Utilizarea instrumentelor digitale, învăţarea colaborativă
Muzică	Audierea unor piese muzicale marinăreşti. Alegerea unei coloane sonore pentru un film imaginar inspirat de jurnal.	Audiţie activă, exprimare prin muzică
Educaţia moral-spirituală	Crearea arborelui genealogic	Scriere creativă, investigaţia

În concluzie, teza demonstrează că abordările inter- şi transdisciplinare nu sunt doar alternative metodologice, ci răspunsuri necesare la provocările şcolii de azi. Literatura nu este un pretext, ci o punte între lumi, între ştiinţe, între generaţii. Profesorul devine, în acest context, facilitator de sens şi constructor de punţi cognitive şi emoţionale între elev şi realitate. Prin analiza teoretică şi aplicarea practică, lucrarea susţine importanţa formării unei gândiri integratoare, critice şi sensibile, în consens cu cerinţele educaţionale ale secolului XXI.

Referinţe:

1. APETROAIE, E. *Strategii activ-participative în predarea-învăţarea limbii şi literaturii române*. Piteşti: Paradigme, 2009.
2. GARDNER, H. *Inteligenţele multiple în secolul XXI*. Bucureşti: Sigma, 2007.
3. MORIN, E. *Gândirea complexă*. Bucureşti: Ştiinţa, 2007.
4. NICOLESCU, B. *Manifestul transdisciplinarităţii*. Iaşi: Polirom, 1999
5. NICOLESCU, B. *Transdisciplinaritatea – Manifest*. Iaşi: Polirom, 2008.

Recomandat
***Dorina ROTARI**, dr., conf. univ.*

LA TERMINOLOGIE DE L'ARCHITECTURE DANS LE ROMAN «NOTRE-DAME DE PARIS» DE VICTOR HUGO ET LES STRATÉGIES DE SA TRADUCTION

Nadejda STRATENCO,

studentă, anul 3, Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 811.133.1`25`37:821.133.1-31.09 E-mail: nadeastratenco@gmail.com

La langue qui est considérée comme un système de signes verbaux prévoit de nombreux moyens pour leur utilisation permettant ainsi la production de divers énoncés. Du point de vue de la sémiotique, le langage représente un système de signes avec des règles pour la fixation, le traitement et la transmission des informations. Selon ces règles, les signes sont substituables et désignent des objets différents [3, p. 131]. Au sein de la langue, plusieurs langages coexistent et contribuent à la formation du vocabulaire de la langue respective : en principe, on distingue la langue littéraire, familière, les langages spécialisés, etc. [2, p.160] et chaque type de langue attend une approche adaptée lors de la traduction.

La traduction littéraire fait depuis longtemps l'objet de nombreux débats théoriques, évoluant en réponse à des questions linguistiques, culturelles et philosophiques. Dans les écrits modernes, les chercheurs abordent la traduction littéraire à partir de diverses perspectives, tout en englobant les théories de l'équivalence, les approches fonctionnalistes et les modèles cognitifs. Pour sa part, la terminologie joue aujourd'hui un rôle fondamental dans la communication spécialisée, en facilitant la transmission précise des connaissances. Son développement historique, depuis les premières classifications du savoir jusqu'aux théories du XXI siècle, témoigne de son enracinement dans l'évolution des disciplines scientifiques. Les textes spécialisés se caractérisent par leur formalisme, leur exigence de précision terminologique et leur objectivité et ainsi leur valeur réside donc dans l'acquisition de connaissances, de compétences et d'aptitudes spécifiques à un travail intellectuel efficace avec des sources authentiques [1, p.396-397]. Les stratégies de traduction appliquées à ces textes privilégient la correspondance exacte des termes, l'adaptation du registre selon l'audience et le respect des normes propres à chaque langue et à chaque discipline. À l'inverse, les textes littéraires requièrent une approche plus créative et subjective. La traduction littéraire vise à préserver l'esthétique, la tonalité, le style et la puissance émotionnelle de l'original, en recherchant une équivalence esthétique et stylistique et en autorisant une liberté créative du traducteur. Cette démarche cherche à rendre le texte vivant et expressif dans la langue cible.

La terminologie de l'architecture dans le roman *Notre-Dame de Paris* de Victor Hugo représente bien plus qu'une simple composante linguistique : elle incarne l'âme

même de l’œuvre, imprégnant chaque page de son essence historique et artistique. Aux dires de Ludmila Zbant, il s’agit d’ «une approche pluridimensionnelle de la terminologie dans le roman *Notre-Dame de Paris*» qui nécessite une réponse concernant « l’hypothèse de la ressemblance ou de l’hétérogénéité de la terminologie de l’architecture religieuse d’une cathédrale en style gothique, décrite en français, dans la traduction en roumain et tout cela dans un texte littéraire marqué par une dimension historique et symbolique forte. » [5, p.32]. C’est pour cette raison que la traduction des termes architecturaux dans le roman représente un défi significatif pour les traducteurs, car ils doivent non seulement transmettre leur signification littérale, mais aussi capturer leur essence culturelle et historique et leur rôle dans le canevas du roman. Il va de soi que les méthodes de traduction utilisées dans ce but varient, allant de la traduction directe à l’explication contextuelle, en passant souvent par le maintien des termes originaux pour préserver l’authenticité du texte.

Dans l’univers complexe de la traduction, que ce soit pour les textes littéraires ou spécialisés, il existe une variété d’approches utilisées pour rendre fidèlement le sens et l’intention de l’œuvre originale dans une autre langue. Ainsi, que ce soit pour les textes littéraires, riches en nuances et en subtilités, ou pour les textes spécialisés, précis et techniques, les traducteurs ont à leur disposition différents procédés et techniques (l’emprunt, le calque, l’adaptation, la traduction mot à mot, l’équivalence, la transposition, la modulation) pour naviguer avec précision et créativité dans le processus complexe de la traduction. Chaque méthode abordée offre une perspective unique pour capturer l’essence et le sens profond de l’œuvre originale dans une nouvelle langue, tout en préservant sa richesse et sa diversité. C’est pour cette raison que la prise en compte des spécificités des textes spécialisés et littéraires est essentielle afin d’assurer des traductions de qualité qui préservent l’intégrité et l’essence des œuvres originales [4, p.22].

Dans la traduction de textes littéraires on recourt souvent aux méthodes de traduction proposées par Jean-Paul Vinay et Jean Darbelnet. Nous avons observé les procédés utilisés le plus souvent par le traducteur Gelu Naum dans sa version en roumain du roman *Notre-Dame de Paris* écrit par Victor Hugo et nous avons analysé les procédés qui ont contribué le mieux à la création de l’atmosphère médiévale et, respectivement, à la compréhension plus profonde du roman par les lecteurs de la culture cible.

Il est bien connu que l’architecture est étroitement liée à l’histoire et à la culture d’un lieu et pour cette raison l’emprunt des termes architecturaux contribue à maintenir une cohérence historique et stylistique plus fine dans les textes traduits ; à comparer : *fr. chapelles – ro. capele* : en roumain *capelă* désigne une petite église ; c’est un terme emprunté au latin *cappella* ; *fr. arabesques – ro. arabescuri,* en roumain c’est un terme toujours emprunté au français et signifient un ornement propre à la décoration arabe constitué des combinaisons de lignes et de motifs géométriques ou des combinaisons de motifs représentant des plantes ; *fr. bas-reliefs – ro. basoreliefuri*. Pour prouver qu’il s’agit d’un emprunt au français nous avons consulté son étymologie et

nous avons observé l'évolution du terme. Le mot français *bas-reliefs* est composé de *bas* qui signifie *jos* en français et de *relief* qui signifie *ridicare* ou *ieșire în relief*. Le terme décrit une technique artistique dans laquelle des figures sculptées s'élèvent légèrement en relief du fond, mais n'en sont pas complètement détachés. En roumain le terme *basoreliefuri* a été emprunté directement au français et il est adapté aux normes de la langue roumaine.

La technique de l'amplification est utilisée pour la traduction du terme suivant : *fr. des aiguilles – ro. al extremităților ascuțite* ; en français le mot *aiguille* est utilisé pour décrire des objets pointus et fins. Dans la traduction, l'amplification a été utilisée pour expliciter le sens dans le contexte où les *aiguilles* peuvent avoir plusieurs interprétations telles que : aiguilles à coudre, aiguilles d'horloge, sommets de montagne. En raison de sa forme irrégulière, le terme *fr. dentelures* a été traduit en roumain comme *dantelării* grâce à la technique de l'équivalence.

La traduction littérale des termes liés à l'architecture peut revêtir une importance significative sous plusieurs angles, notamment pour la préservation culturelle, l'exactitude historique et la clarté de la communication. Voici quelques exemples qui prouvent l'affirmation précédente: *fr. cette tour était la flèche la plus hardie, la plus ouvrée, la plus menuisée – ro.* **turla era săgeata cea mai îndrăzneață, cea mai lucrată, cea mai meșteșugită;** *fr. cône de dentelle – ro. con de dantelă; fr. toit qui semble couvert de pustules et de verrues - acoperiș ce părea plin de bube, puroi și negi*. Une telle traduction des concepts et respectivement des termes architecturaux garantit une communication claire et permet à éviter leurs mauvaises interprétations par les destinataires. Les emprunts jouent aussi un rôle essentiel dans l'évolution des styles et des techniques architecturaux. Par exemple : *fr. sa poupe – ro. pupa* : il s'agit d'un emprunt culturel issu de *puppis* en latin, qui signifie l'arrière d'un navire. Dans le roman analysé ce terme désigne la vue arrière de la Cité ; *fr. sa proue – ro. prova,* c'est aussi un emprunt du latin *prora*, qui signifie la partie avant d'un navire et dans ce contexte il fait référence à la vue qu'offre la Cité depuis la partie avant.

En guise de conclusion : l'emprunt direct au français (ou par le biais du latin) est bien souvent utilisé pour la traduction de la terminologie architecturale ; la traduction littérale, l'adaptation, l'équivalence assurent aussi une transmission adéquate des informations liées à l'architecture.

Référence:

1. BIVOL, L., ZINGAN, O. Lectura textului științific și de specialitate : abordări teoretice și tehnici de lucru. In: *Conferința Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților, Universitatea Tehnică a Moldovei, vol. 2, 20 – 21 octombrie, 2014. Chișinău,* 2015, 397 p.
2. DRUȚĂ, I. *Vocabular și gramatică. Repere teoretice și exerciții*. Chișinău : Logodava. 2019, 160 p.
3. GREIMAS, A. J. *Sémantique structurale. Recherche de méthode*. Paris : Librairie Larousse, 1966, 131 p.

4. VINAY, J.P., DARBELNET, J. *Stylistique comparée du français et de l’anglais*. Didier, Paris, 2004, 331 p.
5. ZBANT L. La terminologie du domaine de l’architecture dans le roman de Victor Hugo *Notre-Dame de Paris* et dans sa traduction en roumain. In : *Etudes Interdisciplinaires en Sciences humaines*, Revue officielle internationale du CODFREURCOR), Numéro 9, 2021, Tbilissi, Editions Université d’Etat Ilia, p.28-43.

• *Corpus*

6. HUGO Victor. *Notre-Dame de Paris* 1831, Un texte du domaine public, édition libre, BIBEBOOK, 422 p.
7. HUGO Victor. *Notre-Dame de Paris*, traducere din limba franceză de Gelu Naum, Bucureşti: RAO Clasic Distribuţie, 2018, p.540

Recomandat
Ludmila ZBANŢ, *dr. hab., prof. univ.*

EFFECTIVE COMMUNICATION STRATEGIES TO MANAGE CONFLICTS IN CULTURALLY DIVERSE TEAMS

Tatiana CHITIC,

masterandă, Facultatea de Litere, USM

CZU: 81`27:316.77 E-mail: tatiana.chitic.yesenglish@gmail.com

The paper explores the essential role of communication in managing conflict within culturally diverse teams, focusing on practical strategies for enhancing collaboration and reducing interpersonal tension. As organizations increasingly rely on multicultural structures due to globalization and mobility, the ability to navigate cultural differences has become a prerequisite for success. The thesis aims to provide a theoretical and empirical foundation for identifying and applying effective communication strategies that foster understanding and cohesion in such teams.

The research is grounded in the hypothesis that conflict in multicultural environments arises not primarily from cultural differences themselves, but from the absence of communication tools which bridge the differences. Multicultural teams often bring together people from various cultures who share contrasting views on hierarchy, feedback, time perception, and emotional expression. These differences, if unmanaged, lead to frustration, misinterpretations, and inefficiency. Conversely, communication strategies adapted to cultural variables can prevent escalation and even transform conflict into productive dialogue.

The theoretical framework integrates several major models in intercultural communication. Geert Hofstede's cultural dimensions [2, p. 6-10] help decode how national cultures affect team behavior, highlighting differences in power distance, individualism versus collectivism, uncertainty avoidance, masculinity-femininity, long-term orientation, and indulgence. Edward Hall's theory on high-context and low-context communication [1, p. 91-110] brings attention to how indirect or direct styles influence interpersonal dynamics. In high-context cultures (e.g., Japan, Arab countries), meaning is conveyed through nonverbal cues and shared understanding, while low-context cultures (e.g., Germany, the USA) rely on clear, explicit language. Misalignment in these expectations can lead to misunderstanding.

Further, we ground our study on Stella Ting-Toomey's face-negotiation theory [4, p. 71-88] clarifies how people from different cultures manage identity, dignity, and disagreement in conflict situations. Her model emphasizes the importance of "face-saving" behaviors and respect for others' self-image during tension. Complementing this, Helen Spencer-Oatey's rapport management framework [3, p. 11-30] which focuses on how interpersonal harmony can be maintained or disrupted depending on politeness, rights, obligations, and interactional goals is taken into account too.

The research methodology is a mixed-methods approach that combines both qualitative and quantitative data. A structured questionnaire was created and distributed to 30 participants, all with experience in multicultural environments, primarily from marketing, IT, education, and NGO sectors. The survey included closed questions for identifying trends and open-ended ones to capture nuanced experiences. The diverse nature of the sample enriched the data and offered a broad view of communication dynamics in real professional settings.

The results revealed recurring issues in multicultural collaboration. Participants reported frequent misunderstandings in task delegation, feedback interpretation, conflict resolution, and informal conversation. One common theme was that what might be perceived as respectful or polite in one culture may be seen as avoidance or coldness in another. For instance, avoiding eye contact or using indirect speech may show humility in some cultures but cause confusion or distrust in others.

Among the most effective communication strategies identified were:

- **Empathy and cultural sensitivity**: being aware of one’s own biases and adapting to others’ styles
- **Active listening**: showing genuine interest and attentiveness to reduce misinterpretation
- **Clarity and structure**: using clear, jargon-free language, especially in low-context communication
- **Non-verbal awareness**: understanding how gestures, silence, and tone are culturally coded
- **Feedback management**: adapting criticism to the receiver’s cultural background

Emotional intelligence also emerged as a crucial skill. The ability to regulate emotions and understand others’ emotional cues contributes to calmer and more effective conflict management. Respondents highlighted that teams with leaders trained in cultural intelligence experienced significantly fewer escalations.

A particularly insightful finding was the role of leadership in setting the tone for communication. A culturally competent leader fosters inclusion, values diversity, and encourages open conversation. These leaders do not ignore differences but make space for them, framing diversity as an asset. They act as mediators during conflict and adapt their communication styles based on team composition. Thus, leadership and communication are inseparable when it comes to managing multicultural teams effectively.

The thesis also underlines that conflict is not inherently destructive. When approached constructively, it can encourage reflection, clarify roles, and lead to personal and team development. The emphasis should shift from avoiding conflict to handling it with respect and strategy. In this sense, communication becomes not only a method for resolving conflict but a tool for preventing it.

The practical implications of the study are wide-reaching. Organizations operating across borders should prioritize intercultural communication training. Conflict-

prevention strategies, embedded into onboarding, team-building, and leadership coaching, can significantly improve collaboration and reduce losses caused by internal tensions. Even small interventions, such as creating a glossary of culturally sensitive terms or clarifying preferred feedback channels can have a major impact.

In conclusion, the given research proves that effective communication strategies are central to the health and productivity of culturally diverse teams. Beyond cultural awareness, what truly matters is the willingness to perform active listening, adaptation, and engagement. The success of international organizations depends not only on linguistic competence but also on emotional and cultural intelligence of each employee. Thus, the study contributes to ongoing conversations about inclusion, equity, and cooperation in globalized environments and offers a set of tools for turning cultural complexity into collaborative strength.

Reference:

1. HALL, E.T. *Beyond Culture*. New York: Anchor Books, 1976. pp. 91-110.
2. HOFSTEDE, G. *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. London: McGraw-Hill, 1994. pp. 6-10.
3. SPENCER-OATEY, H. *Culturally Speaking: Culture, Communication and Politeness Theory*. London: Continuum, 2000. pp. 11-30.
4. TING-TOOMEY, S. *Managing Intercultural Conflict Effectively*. Thousand Oaks: Sage Publications, 1999. pp. 71-88.
5. WILMOT, W., HOCKER, J. *Interpersonal Conflict*. New York: McGraw-Hill Education, 2010. pp. 6-20.

Recommended
***Viorica LIFARI**, dr., conf. univ.*

LA PÉDAGOGIE DU PROJET : CONCEPTION ET MISE EN ŒUVRE DANS L'ENSEIGNEMENT DU FRANÇAIS LANGUE ÉTRANGÈRE (FLE)

Anastasia CARAULAN

studentă, anul IV, Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 811.133.1`243:378.147 socican1609s@gmail.com

Projet, projet didactique, projet professionnel, projet personnel, projet économique... Dans différents domaines de la vie moderne, de plus en plus d'institutions et de spécialistes s'intéressent à la logique de projet. Et seuls ceux qui ont eu un contact direct avec cette logique et l'ont menée à terme, comprennent que ce terme recouvre une véritable philosophie et de riches approches.

Dans cette perspective, le present article s'attache à explorer la problématique de la conception et de la mise en œuvre de la pédagogie du projet dans le processus d'enseignement et d'apprentissage du FLE. Il s'agit d'examiner dans quelle mesure l'approche par projet en classe de langue permet non seulement de développer des compétences pratiques chez les apprenants, mais également de susciter un engagement conscient dans leur propre parcours d'apprentissage, que ce soit à l'école ou en dehors de celle-ci.

Partant de cette problématique générale, nous nous sommes propose le **but** d'analyser la mise en œuvre de la pédagogie du projet de l'enseignement du français langue étrangère à visée professionnelle et interculturelle en lien avec la perspective actionnelle du Volume complémentaire du Cadre Européen Commun de Référence pour les Langues, 2021 (VC CECRL). Pour atteindre ce but, nous poursuivons les **objectifs** suivants :

- définir la *pédagogie du projet* ;
- étudier les fondements théoriques de la pédagogie du projet ;
- étudier l'impact d'un projet d'orientation professionnelle internationale sur le développement des compétences pratiques des élèves ;
- évaluer le rôle de la pédagogie du projet dans la formation des compétences linguistique, (pluri/inter)culturelle et transversales chez les apprenants.

Afin d'ancrer notre démarche dans un cadre conceptuel rigoureux, nous nous appuyons sur les travaux de chercheurs tels que CH. PUREN, J.-P. BOUTINET, A. HOUGARDY, S. HUBERT et C. PETIT. Selon ces auteurs, « le projet est une tâche définie et réalisée en groupe qui s'inscrit dans le registre de l'action. Il vise un résultat concret, matérialisable et communicable, qui présente une utilité au-delà du groupe, en lien avec son environnement extérieur. » [1 ; 3 ; 4, p. 83] Dans cette même perspective,

CH. PUREN et E. PERRICHON proposent une définition de la pédagogie du projet comme « démarche collective et autonome, caractérisée par sa complexité, qui mobilise des connaissances et compétences variées à travers des tâches diversifiées. » [6]

Dans le même contexte, E. PERRICHON a pu démêler les termes de la pédagogie du projet et du projet pédagogique selon les critères établis. Ainsi, nous constatons que l**e projet pédagogique** est **centré sur le produit final**, défini par des objectifs d'apprentissage clairs, tandis que **la pédagogie du projet** est **un processus**, une **méthodologie d'apprentissage** en elle-même, où le chemin compte autant que le résultat. [4, p. 96] Ce cadre méthodologique s'inscrit pleinement dans la **perspective actionnelle** du CECRL, où « …elle considère avant tout l'usager et l'apprenant d'une langue comme des acteurs sociaux ayant à accomplir des tâches… ». Ainsi, l'apprentissage ne se limite plus à la maîtrise linguistique, mais s'élargit à la résolution de problèmes concrets, à la collaboration, à la médiation culturelle et à l'action collective. [2]

Ces considérations nous conduisent à reconnaître que la pédagogie du projet repose sur des **principes fondamentaux** qui garantissent sa cohérence :

- **L'ancrage dans la réalité :** répondre à des besoins authentiques et concrets.
- **L'apprentissage actif :** engagement dans des tâches significatives et collaboratives.
- **La motivation et l'autonomie :** favoriser la prise d'initiative et l'engagement.
- **L'intégration des compétences linguistiques et culturelles :** réception, production, intéraction, médiation.

Pour illustrer l'application concrète de cette démarche, l'étude de cas ***« Cap sur l'avenir : de la classe à la carrière pro »***, un projet extracurriculaire à ouverture internationale sur l'orientation professionnelle pour des élèves de dixième classe bilingue francophone de l'Institution publique Lycée théorique Gheorghe ASACHI de Chișinău [5].

Le projet a émergé en réponse à des demandes formulées par des enseignantes de français, exprimant le besoin de disposer d'un cadre structuré pour la mise en œuvre de projets pédagogiques auprès d'élèves de 10e classe, tant dans l'IP LT Gheorghe ASACHI de Chișinău que dans un contexte éducatif international, à savoir l'école internationale de Takoradi, Ghana. Le projet fait partie d'une liste d'activités conjointes organisées par le Centre d'Employabilité francophone de l'Université d'État de Moldova (CEF USM) et le Centre d'Orientation professionnelle francophone (COPF) de l'IP LT Gheorghe ASACHI de Chișinău. Il visait à **accompagner les élèves dans leur orientation professionnelle**, tout en consolidant leurs compétences linguistiques en français. Déployé en **mode comodal** (présentiel et distanciel), le projet s'articulait autour de neuf séances, permettant aux participants de produire trois livrables : **un CV, une lettre de motivation, et une vidéo d'entretien simulé.** Cette progression a permis non seulement de développer les compétences rédactionnelles et orales des élèves, mais également de les initier aux attentes du monde professionnel, à travers une démarche structurée et collaborative. Grâce aux activités proposées, nous avons

pu constater la mise en œuvre efficace du projet en dehors des cours de FLE. Cela nous a permis de nous rendre compte une fois de plus que les pratiques traditionnelles laissent place à de nouvelles approches, et qu'une démarche interactive telle que la pédagogie du projet apporte de la diversité au processus d'enseignement et d'apprentissage.

Ces résultats nous invitent à promouvoir l'intégration régulière de projets concrets à visée professionnelle, sociale ou écologique, étroitement liés aux réalités contemporaines, dans une logique d'apprentissage par l'expérience. Le renforcement des partenariats scolaires et l'ouverture de ces projets au-delà du curriculum, sous forme d'activités extrascolaires, constituent également une voie prometteuse pour stimuler l'engagement des élèves et renforcer la cohérence des parcours éducatifs.

Référence:

1. BOUTINET, Jean-Pierre. (1990, 2001). « Anthropologie du projet », Paris : Puf (coll. « psychologie d'aujourd'hui »), 6e éd. 2001 (1e éd. 1990).
2. CONSEIL DE L'EUROPE (2021), *Cadre européen commun de Référence pour les langues : Apprendre, enseigner, évaluer. Volume complémentaire Avec de nouveaux Descripteurs.*
3. HOUGARDY, Anne, HUBERT, Sylvienne, PETIT, Catherine, *Pédagogie du projet ?,* (juin 2001).
4. PERRICHON, Emilie (2008). « Agir d'usage et agir d'apprentissage en didactique des langues-cultures étrangères, enjeux conceptuels, évolution historiques et construction d'une nouvelle perspective actionnelle »
5. Projet d'orientation professionnelle internationale « Cap sur l'avenir : de la classe à la carrière pro », (2024). Disponible sur *:* https://social.auf.org/posts
6. PUREN, Christian. (2017). « Mettre en œuvre la pédagogie de projet dans un contexte interdisciplinaire au collège. Approche historique, problématiques actuelles ».

Recomandat

***Silvia GUȚU**, doctor, conferențiar universitar*

RUSSIAN EQUIRHYTHMIC TRANSLATION OF MUSICAL COMEDY

Anghelina ABABII,

3rd-year student, gr EG223TRr Department of Translation, Interpretation and Applied Linguistics, Faculty of Letters, Moldova State University

CZU: 811.161.1`25:821-7(100).09 e-mail: anghelinaababii@gmail.com

Equirhythmic translation, a translation approach which allows rendering a text in the target language so that it maintains the same rhythm, meter, and timing as the original [6], is a complex task, especially in the context of humor. In humorous songs, achieving both perfect rhythm and faithful translation of humor-specific devices (e.g., wordplay, culturally rooted jokes) requires a high degree of sense to humor and music. As a result, translators often prioritize preserving the humor or the general message rather than strictly matching the original rhythm.

In musical stand-up comedy, which combines spoken jokes with brief musical interludes or humorous songs, the main goal is to evoke laughter and connect with the audience through culturally relevant jokes [7, p. 87]. Here, Skopos theory becomes highly relevant, since it emphasizes that translation should serve its intended purpose above all [2, p. 2189]. Therefore, translators usually preserve the humorous effect, prioritizing it over musical accuracy. Nevertheless, ideally, both humor and musicality should be preserved because the original performance relies on the combination of witty lyrics and rhythmic flow to engage the audience on multiple levels. This being said, the question arises: can musical stand-up comedy translation maintain both humorous effect and musical features?

Having analyzed 111 examples of musical comedy (64 of musical stand-up translations, taken from the community "AllStandUp — Весь стендап" on the social media platform VKontakte, and 47 of equirhythmic humorous song translations, taken from Disney movies, translators' communities, the YouTube channel "Людмила Олеговна," and song lyrics websites), the results showed a dominant method in the latter – free translation, taking up to 53% of all humorous song instances. Although it prioritizes musicality over semantic fidelity, this method may help translators preserve the humorous effect and wordplay through entirely rewriting lines, which is seen in the following example.

God only knows he's grown *farther* from home, he's no *father* [5]	Разве поймут, как одинок *путь*, но Отец он *беспутный* [5]

The Russian translation diverges from the literal structure of the original, preserving the pun on "farther" and "father." In the original line, Eminem plays on the

phonetic similarity to highlight emotional and physical distance of the parent. The Russian translation does not mirror the English syntax, but it recreates the wordplay through the opposition of “одинок путь” and “отец он беспутный,” maintaining both the semantic and poetic tension, creating a lyrical equivalent.

Explicitation procedure, that is, the explanation of implied text [1, p. 16], was identified as the most common in the translation of musical stand-up comedy (21,8%) due to several factors: lack of funding, tight deadlines, and subtitling as the prevalent audiovisual translation mode. This procedure allows translators to explain the intended joke, staying faithful to the original, as presented below.

I dated an animal rights activist And one day she got really pissed Because I was eating veal That was wrapped in *pita* bread *PETA?* [3]	Я встречался с защитницей прав животных, И в один день она была зла, Потому что я ел говядину, Завернутую в питу. ПИТА? *(Люди за Этичное Отношение к Животным (People for the Ethical Treatment of Animals) — американская организация за борьбу животных)* [3]

In this extract, the humor depends on a pun involving homophones: the punchline plays on the confusion between PETA, the animal rights organization, whose members are against eating veal, and pita, which is unrelated to the conflict but sounds similar. In Russian, this phonetic ambiguity is not preserved, as “ПИТА” as an acronym does not exist. To preserve the humor, the translator leaves the phonetic resemblance unchanged but adds an explanation of what PETA stands for, clarifying the source of the joke for the target audience, who may not be familiar with the organization.

Based on provided examples and data, one may think that equirhythmic translation is not possible in cases of musical stand-up comedy, but that is a fallacy. There are a few instances of free translation (which fits the rhyme of the original) applied to musical stand-up songs, an example is as follows.

You want a guy that’s sweet, a guy that’s *tough* A feminist who likes to pay for *stuff* The kind of guy that gets along with your friends Without being attracted to any of them A good boy, a bad boy; a good bad *boy*; A half good, half bad, half *boy* Loves your brothers, sensitive but not weak *and* Is a great lover, calls your mother on the *weekend* Now you might think that this guy only exists in your *mind* Guess what: You're *right*! [4, 27:38]	Ты хочешь парня, что мил и *силён*, И платит за тебя, ведь он в тебя *влюблён*, В ладах со всеми из твоих друзей И при этом всём верен только тебе Хорошист, плохиш, хороший *плохиш*, Дерзкий и жёсткий, но твой *малыш* Любит семью, нежный, но не *слабый*, По выходным звонит твоей *маме* Ты скажешь это возможно лишь только в *мечтах*… Ну, что ж… всё *так*[8, 0:06]

This is a textbook case of free translation, as it contains significant reformulations of structure, creative rephrasing, rewritten punchlines to fit the target audience, and omis-

sion to fit the rhythm and rhyme. The translator intentionally departs from literal meaning and syntactic form to preserve the humorous tone and lyrical flow of the original.

As the study has shown, humorous songs succeed more in preserving both humor and musicality (100% of preserved rhyme and 38,3% of preserved jokes in the given corpus) precisely because translators use free translation as a flexible tool to recreate a joke within musical constraints. Stand-up comedy, on the other hand, frequently sacrifices musicality in favor of preserving the joke (preserved jokes frequency in the analyzed corpus is 81,3%, while omitted rhyme frequency makes up to 93,7%), often using explicitation or communicative translation to ensure that references are understood. However, this is not a sign that preserving both is impossible; it is a reflection of limited budget, time constraints, and low prioritization of musical fidelity in this genre due to its unpopularity.

Translators should be supported to balance humor and musicality, moving beyond literal approaches toward more creative strategies. They should feel free to adapt jokes or rewrite sections to evoke laughter. The industry must value quality translation, with performers investing in it to gain global recognition. Translator training should cover not just language but rhyme, meter, timing, and cultural nuance. By rethinking training, support, and recognition, musical humor can thrive across languages.

References:

1. PÁEZ, M.B. Translation procedures through the years: Analysis of 1976 and 2005 translations of Walden by Henry David Thoreau: thesis. Valladolid, 2017. 60 p.
2. XIAOYAN, D. A Brief Introduction of Skopos Theory, United Kingdom: Academy Publication, in Theory and Practice in Language Studies, vol. 2, no. 10, October 2012, pp. 2189-2193.
3. BURNHAM, B. Ironic [online]. Lyrsense. 19.10.2010 [cited 19.06.2025] Accessible from: https://lyrsense.com/bo_burnham/ironicbb
4. BURNHAM, B. Make Happy [video]. *AllStandUp — Весь стендап.* 06.06.2016 [cited 11.02.2025] Accessible from: https://vkvideo.ru/video-53358766_456239114
5. EMINEM, Lose Yourself [online]. *Стихи.ру* © 2018 [cited 19.06.2025] Accessible from: https://stihi.ru/2012/12/19/986
6. GABDULIN, A. Equirhythmic translation [online]. *Concepton*. 15.01.2015 [cited 19.06.2025]. Accessible from: https://concepton.wordpress.com/2015/01/15/equirhythmic-translation/
7. WAWRZYNIUK, J. Identifying humor in stand-up comedy: A preliminary study [online]. Bialystok: Wydawnictwo KUL, in: *Linguistics Beyond And Within*, vol.7, 2021. pp. 86-97 [cited 19.06.2025]. Accessible from: https://www.researchgate.net/publication/357438489_Identifying_humor_in_stand-up_comedy_A_preliminary_study
8. ОЛЕГОВНА, Л. Lower Your Expectations - Bo Burnham's Song на русском (Часть 1) [video]. *YouTube*. 27.03.2022 [cited 19.06.2025] Accessible from: https://www.youtube.com/shorts/bUdquFa1C6E

Recommended

***Alina LEGCOBIT**, university assistant, MA in Pedagogy*

TRANSLATING PALACIO'S *WONDER*: FRIENDSHIP ACROSS CULTURES

Sofia LOMACHINA,

3rd-year student, gr EG223TRr, Department of Translation, Interpretation and Applied Linguistics, Faculty of Letters, Moldova State University

CZU: 811.1/.2`25:821.111(73)-31.09 E-mail: lomachina.sofia@mail.ru

This paper explores how friendship is conveyed linguistically and culturally in the Russian translation of R.J. Palacio's *Wonder*. The novel's youthful dialogue, slang, and nicknames pose specific challenges for translators who must balance accuracy with emotional resonance. As language evolves rapidly, especially in how children and teenagers express friendship, translation must keep pace to ensure meaningful cross-cultural understanding.

The study analyzes Anna Krasnikova's 2017 Russian translation, examining how informal speech, slang, and affectionate language shape the portrayal of friendship. Specifically, it identifies linguistic markers, compares their equivalents in Russian, and considers how informal dialogue supports interpersonal relationships. It also reflects on how translation choices affect cultural tone and emotional authenticity. A comparative textual analysis was conducted, focusing on examples of nicknames, slang, and speech acts that illustrate the subtleties of friendship.

The translator's role in bridging cultural differences is complex and vital for cross-cultural communication. Translators act as cultural mediators, ensuring the source text's essence is conveyed accurately in the target language. Language itself is both a connector and a barrier when mutual understanding is lacking, making translation both a bridge and a challenge. As noted: "Modern translation theory is a search for extra-linguistic, sociocultural and psychological factors that shape its strategy and norm." [1, p.90]

In fiction, translation is a communicative act that crosses linguistic and cultural boundaries, preserving meaning while adapting tone, context, and style. As noted, "Literary translation is a very free translation, in which the accuracy of the translated text is not so important as the impressions and feelings that such a text leaves on the reader…" [1, p.93]. This shows how, in fiction, impact often takes priority over strict linguistic precision.

Peter Newmark, in A Textbook of Translation [3, p. 45], outlines eight primary methods of translation, including word-for-word, literal, faithful, semantic, adaptation, free, idiomatic, and communicative translation. These methods vary in their degree of fidelity to the source text and the extent to which they prioritize the target audience's comprehension and cultural context. They are particularly effective in pre-

serving the emotional tone and cultural relevance of the original dialogue, ensuring that the translated text resonates with readers in the target language.

Context is vital in literary translation, as it includes the cultural, situational, and historical background that shapes meaning. As Mona Baker notes, context is often mentioned but rarely explored in depth in translation studies [2, p. 321]. In fiction, it is crucial for interpreting informal language and understanding whether a phrase is affectionate, dismissive, playful, or ironic. Accurately translating friendship expressions depends on this awareness to keep character interactions authentic.

To meet these complex demands, translators often use Vinay and Darbelnet's seven procedures—borrowing, calque, literal translation, transposition, modulation, equivalence, and adaptation. This flexible framework helps tackle linguistic and cultural challenges in fiction, especially when translating nuanced expressions of friendship, preserving both meaning and emotional tone.

Ultimately, translating the theme of friendship in fiction requires more than the accurate rendering of words; it demands sensitivity to emotional undercurrents, interpersonal nuances, and cultural expectations. This is particularly true in literature aimed at children and adolescents, where friendship often plays a central narrative role. We have examined a wide range of linguistic markers used in the original English version and their equivalents in the Russian translation. This analysis encompasses 90 examples of how friendship is linguistically expressed in R.J.Palacio's *Wonder* slang, informal speech patterns, terms of endearment and other expressions commonly used among children and teenagers.

From the beginning of the story, we come across a great number of illustrative examples of how friendship and closeness are expressed in *Wonder* by the use of affectionate forms of address. The main character, August Pullman, has many nicknames given by his family and friends. The most common one is: En: "*Auggie.*" [4, p.20] – Ru: «*Ави*.» This is the clipped form of his full name, an informal one, reflecting the warm dynamic between him and the people around. The translator uses adaptation strategy for communicative translation, since the goal is to convey emotional nuance, therefore, the translator chooses a Russian diminutive that sounds natural and affectionate. Additionally, in chapter "Padawan", his father calls him: En: "*Auggie Doggie*." [4, p.57] – Ru: «*Ав-Гав*.» As it is said in the novel, this is a name "from an old cartoon about a dachshund", that they have been watching together. Therefore, this nickname as well has an emotional connotation, besides the linguistic one. The translator also adapted it, using a creative and culturally appropriate equivalent that mimics the rhyme and dog reference and emphasizing playfulness and affection suitable for child-directed speech.

As for the slang expressions: En: "*Cool beans!*" [4, p.69] – Ru: «*Круть*.» is a very common one in teenage speech. While this translation may not directly correspond to the literal meaning of the English phrase, it successfully conveys the intended meaning – enthusiastic approval – through the use of a culturally appropriate Russian slang expression. This is an example of equivalence, which involves conceptual rather than

lexical borrowing. The translator uses a Russian youth expression that functions in the same pragmatic context. Newmark’s communicative method is evident here, due to the fact that the focus is placed on the communicative effect of the phrase, ensuring that the target reader perceives it with the same emotional connotation.

Another important aspect of translating friendship in literature is handling metaphors, aphorisms, idioms, and proverbs, which often carry deep cultural and emotional meaning. Translators must find equivalents that preserve both the original message and its tone, using strategies like equivalence and Newmark’s idiomatic method. For example, Mr. Browne’s precept “No man is an island, entire of itself” [4, p.331] is translated almost literally, as the metaphor is widely recognized and understandable in Russian culture. In contrast, “*Kind words do not cost much. Yet they accomplish much. – Blaise Pascal*.”” [4, p.311] becomes «Доброта – это то, что может услышать глухой и увидеть слепой» (Mark Twain), and “*When given the choice between being right or being kind, choose kind. – Dr. Wayne W. Dyer*” [4, p.311] is rendered as «Единственная правота – доброта» (Joseph Brodsky). These examples show how carefully adapting aphorisms and maxims helps preserve the novel’s central message of kindness and friendship for the target audience.

The analysis of friendship expressions in the English and Russian version of *Wonder* highlights both the challenges and creative potential of literary translation. Our study shows that the careful use of translation strategies is essential for conveying the original tone, emotional depth, and cultural context. Whether through literal translation, adaptation, or equivalence, each choice influences how the theme of friendship is perceived by the target audience.

References:

1. ABDURAHMANOVA S., NASIROVA U., HASANOVA S. *Ways to Overcome Problems When Translating Fiction* // CONFERENCE ID. – 2024. 257p.
2. BAKER M. *Contextualization in translator-and interpreter-mediated events* // *Journal of Pragmatics*. – 2006. – T. 38. – №. 3. – P. 321–337.
3. NEWMARK P. *A Textbook of Translation*. – New York: Prentice Hall, 1988. – T. 66. – P. 1–312.
4. PALACIO R. J. *Wonder*. – London: Puffin Books, Penguin Random House UK, 2017. – 341 p.

Recommended

***Alina LEGCOBIT**, Univ. assistant, MA in Pedagogy*

TRANSLATION ERRORS IN *TWILIGHT* BY STEPHENIE MEYER

Arina TCACIUC,

3rd-year student, gr. EF222TRr, Department of Translation, Interpretation and Applied Linguistics, Faculty of Letters, Moldova State University

CZU: 811.111`25:821.111-312.9(73).09 E-mail: arinatcaciuc.usm@gmail.com

The given paper explores the influence of translation errors on the communicative function of literary texts, using Twilight by Stephenie Meyer's as a case study. It highlights the comparative performance of two official (OT1, OT2) and two amateur (AT1, AT2) Russian translations in preserving narrative voice, stylistic fidelity, and cultural resonance. The purpose of the study is to demonstrate how translation quality depends on functional relevance and stylistic coherence, as analysed through the frameworks of Christiane Nord and Evanthia Saridaki.

The translation of literary texts demands not only linguistic accuracy but also stylistic intuition, cultural sensitivity, and the ability to preserve the emotional intent of the original. This study investigates the quality of four Russian-language translations of Stephenie Meyer's *Twilight*, comparing two official versions with two widely circulated amateur translations. Rather than assuming professional superiority, the analysis employs a functionalist framework, specifically Christiane Nord's typology of translation errors and Evanthia Saridaki's revised translation error taxonomy. Both were used as a framework to assess how each version handles tone, style and communicative purpose.

Drawing on C. Nord's theory, a translation error is considered significant not merely when it deviates from the source text, but when it interferes with the target text's ability to function effectively for its intended audience [1, p.74]. Accordingly, errors are classified into three main categories: pragmatic errors, which represent violations of text function; linguistic errors, which are primarily grammatical or lexical faults; and cultural errors, which are inappropriate renderings of culturally embedded references. E. Saridaki's model further refines this categorization by identifying subtypes such as nonsense, misinterpretation, incorrect meaning, omission, undertranslation, addition, overtranslation, barbarism, word for word translation, inappropriate paraphrase, and false friends [2, p.28].

To test this model, the study analyses 100 parallel text excerpts from 4 Russian translations of Twilight: OT1 (Alla Akhmerova), OT2 (Ulyana Saptsina), AT1 (Adelaida Rich), and AT2 (fan group "Гнездо"). The findings of the study are visually represented in two comparative charts below: one illustrates the distribution of errors according to C. Nord's translation error typology, while the other further categorizes these errors using E. Saridaki's translation error taxonomy.

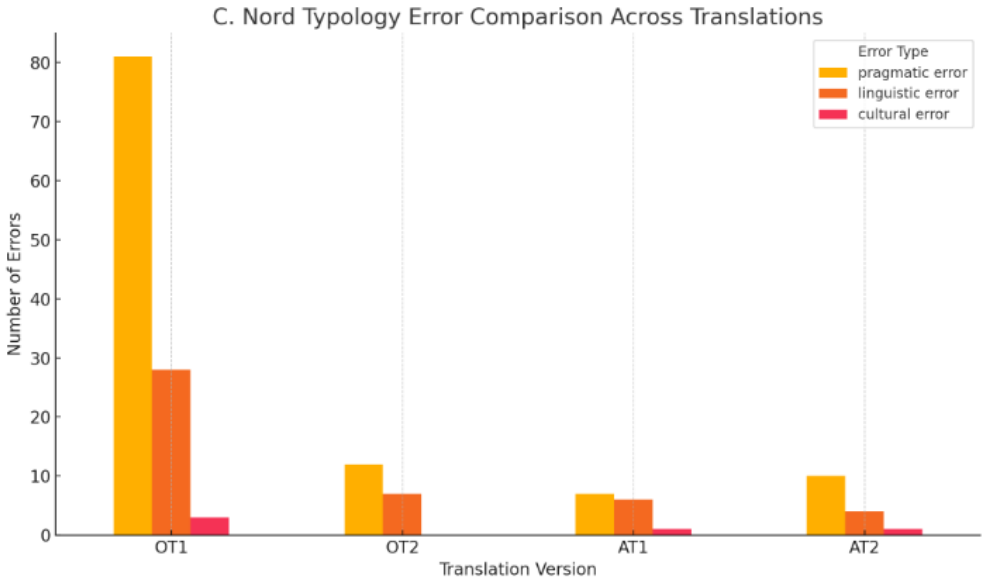

Fig.1 Nord Typology Error Comparison Across Translations

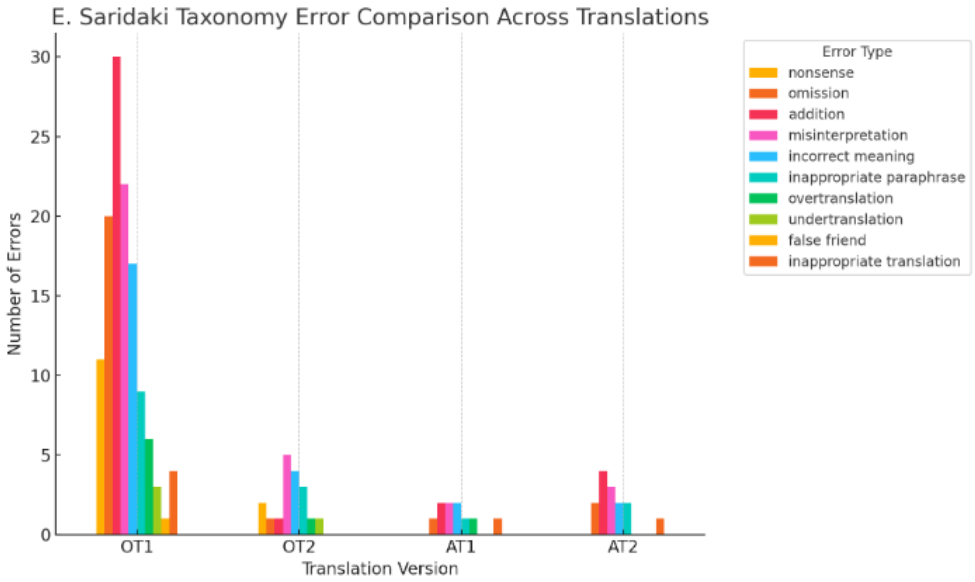

Fig.2 Saridaki Taxonomy Error Comparison Across Translations

The cumulative error analysis revealed that OT1 accounted for 81 pragmatic errors (46.3%), 28 linguistic errors (42.4%), and 3 cultural errors (60%), making it the most error-prone version overall. OT2 followed with 12 pragmatic (6.9%) and 7

linguistic errors (10.6%), while AT1 and AT2 showed significantly lower counts, 7 and 10 pragmatic errors respectively, and 6 and 4 linguistic errors, indicating better alignment with the source's stylistic intentions.

According to Saridaki's taxonomy [2, p.28], OT1 alone was responsible for over 60% of total omissions (20 out of 33) and nearly 58% of all additions (30 out of 52). In contrast, AT1 and AT2 together accounted for less than 15% of all errors across both C. Nord's error typology and E. Saridaki's error taxonomy, underscoring the higher interpretive fidelity and narrative coherence found in amateur translations. These findings support the hypothesis that official status does not guarantee higher translation quality, particularly when emotional nuance and stylistic voice are central to the text's effect.

A recurring issue in OT1 was the overuse of exclamation marks (*1533* instead of the original *173*) and inflated dramatization of dialogue, which disrupted the introspective, restrained tone of the protagonist Bella Swan. This reflects what Nord would define as a covert error, which is primarily a stylistic decision that subtly but significantly changes the effect of the original [2, p.73].

In contrast the amateur versions demonstrated greater sensitivity to tone and character voice. AT1 preserved Bella's internal monologue and emotional hesitations with attention to punctuation, syntactic rhythm, and idiomatic expression. AT1 preserved the contradiction between the protagonist's words and emotions through appropriate lexical choices and sentence pacing. Such examples confirm E. Saridaki's claim that many translation errors reveal the translator's interpretive stance, not just linguistic competence [2, p.27].

The study also revealed differences in how translators handled culturally specific metaphors. The metaphor "*retriever friend*," used to describe a clingy male classmate, was mistranslated in OT1 as «*лекции о ретриверах*». a nonsense error. Meanwhile, AT1 effectively localized the metaphor as «*верный пёс*» preserving both the comic tone and implied meaning. This illustrates how cultural errors often stem from the translator's unfamiliarity with genre conventions or figurative language rather than pure lexical issues [3, p.109].

Interestingly, OT2, the second official version, showed moderate improvement over OT1, especially in lexical precision and register. However, it introduced over-translations, exaggerated stylistic renderings that departed from the source's subtlety. These often resulted in pragmatic inconsistencies, adding psychological depth inexistent in the original, or reinforcing emotional states unnecessarily.

From a functionalist perspective, the amateur translations proved more effective at fulfilling the target text's communicative role. Although less polished in terms of formal correctness, they more often preserved narrative intent, stylistic texture, and emotional depth. They exhibited fewer omissions and additions and generally avoided the false formalism that characterized the earlier official version.

Overall, the findings suggest that professional status does not guarantee translation quality. Instead, the translator's interpretive sensitivity, genre awareness, and

understanding of narrative function play a more decisive role. As Nord emphasizes, the most successful translation is not the one most grammatically perfect, but the one that fulfils its purpose for the intended audience [1, p.71].

In conclusion, this study highlights the value of a comparative, function-oriented approach to literary translation. It shows how translation choices shape character, tone, and reader engagement, supporting a rethinking of how translations are judged. Translators of young adult fiction must balance accuracy with stylistic and emotional authenticity, and functionalist theory offers a practical framework for this.

References:

1. NORD, C. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis. Amsterdam: Rodopi, 2005. 148 p.
2. SARIDAKI, E. Translation Errors: A Taxonomic Approach and Their Contribution to Translator Training. In: International Journal of English Literature and Social Sciences, 2023, 8(4), pp. 27–30.
3. VENUTI, L. The Translator’s Invisibility: A History of Translation. London: Routledge, 1995. 353 p.

Recommended

***Alina LEGCOBIT**, university assistant, MA in Pedagogy*

REPRESENTATION OF SPEECH DISORDERS IN FILMS (BASED ON THE ENGLISH AND RUSSIAN MATERIALS)

Arina SLIUSARENCO,

masterandă, anul II Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 81`42:791.45.072=111=161.1 E-mail: arina.sl19@yandex.ru

Articolul abordează reprezentarea tulburărilor de vorbire în filmele anglofone și traducerea acestora în limba rusă prin dublaj și voice-over. Sunt analizate strategiile utilizate în transferul tulburărilor de vorbire, precum păstrarea fonetică, substituirea semantică și omisiunea. Studiul evidențiază provocările traducerii audiovizuale și necesitatea unei abordări echilibrate între fidelitatea față de original, coerența vizuală și percepția publicului.

Speech and language are not only tools for communication, but also indicators of identity and cognitive ability. When disrupted, as in the case of speech and language disorders, these systems deeply impact an individual's interaction with society. The present article, based on the Master's Thesis entitled *Representation of Speech Disorders in Films*, explores how such disorders are portrayed in English-language films and how these portrayals are rendered in the Russian translations.

The theoretical part of this research lays the foundation for understanding the complex nature of speech and language disorders, both from a medical-linguistic perspective and within the context of human communication and cinematic representation. The act of speaking integrates neurological, anatomical, linguistic and psychological elements. This process requires real-time coordination of respiration, phonation, articulation, prosody and timing, and when any component is impaired, speech disorders ensue. These disorders range from articulation issues (such as **lisping** or **rhotacism**), to fluency disruptions (**stuttering**, **cluttering**), to motor planning disorders (**verbal apraxia**) or neurological conditions (**dysarthria**) [1, p.246]; [2, p.275].

Thereof, in the theoretical part, the thesis discusses aspects regarding the classification of speech disorders, dividing them into:

1) *organic disorders* (caused by structural or neurological damage);
2) *functional disorders* (with psychological or idiopathic origins);
3) *developmental disorders* (emerging in early childhood, often without clear aetiology).

The work further differentiates speech disorders from language disorders – a distinction rooted in both linguistics and cognitive science. Speech disorders affect the mechanical and acoustic aspects of spoken language, while language disorders (such

as aphasia, developmental language disorder or pragmatic language deficits) affect the comprehension, formulation or structure of messages. Drawing from scholars like J. DeVito and R. E. Owens, the work highlights how language disorders reflect “deep structure” impairments, while speech disorders affect “surface structure” [4, p.151]; [7].

Additionally, the theoretical discussion includes a sociolinguistic perspective on how disability is constructed. Drawing on L. J. Davis’s disability studies framework, this concept was viewed not just as a medical condition, but also as discursive construct that affects the speaker’s social identity. This lens is particularly important when studying their portrayal in cinema.

In the second part of the study, the analysis shifts towards media representation of these disorders, with a focus on English-language films. Historically, speech disorders were portrayed either comically or symbolically, reinforcing stereotypes or social stigma. However, recent films increasingly depict characters with speech impairments as multidimensional individuals.

A particular focus of the analysis is the correlation between male characters, speech disorders and their emotional expression. In the past, films rarely depicted male characters with speech disorders, creating an impression that such difficulties were either non-existent among men or simply not worthy of representation. This absence reinforced the ideal of the perfect male figure – fluent, confident and emotionally controlled – aligned with traditional masculine stereotypes. Traditionally, such depictions often privileged a model of hegemonic masculinity. Leading male figures were habitually characterised by stoicism, aggression and an unwavering dominance. In this regard, the analysis of films like *Fight Club* (1999), *The King’s Speech* (2010), *Stutterer* (2015), etc. revealed a gradual transformation that allowed for emotional expression of male characters. Therefore, the practical part of this research embedded a contrastive analysis of speech disorder representations in selected English-language films and their Russian translations, with a focus on how such disorders are treated in audiovisual translation (AVT) – specifically dubbing and voice-over [5].

The major goal of this analysis was to uncover how auditory impairments, especially those that are visually marked (e.g., facial tension, hesitation, lip distortion), are preserved, adapted or omitted in translation. Given the multimodal nature of film, speech disorders cannot be treated merely as linguistic oddities; they are audio-visual cues that contribute to character identity, narrative function, and viewer perception. Their translation requires a nuanced, multidimensional approach. A corpus of carefully selected films was analysed, each featuring characters with speech-related impairments and disorders that affect speech and language. These included:

1. *The King’s Speech* (2010) – stuttering as a central conflict;
2. *Stutterer* (2015) – stuttering, internalised speech anxiety;
3. *The Theory of Everything* (2014) – neurodegenerative motor speech disorder;
4. *The Aviator* (2004) – psychological disfluency and OCD;
5. *A Beautiful Mind* (2001) – disorganised speech linked to schizophrenia;
6. *The Sixth Sense* (1999) and *Dead Poets Society* (1989) – psychological trauma.

In each case, the Russian versions (whether dubbed or voiced-over) were examined in parallel with the original. The analysis revealed two major tendencies in translation strategies: preservation-oriented strategies and neutralisation strategies. The former group aims at maintaining the character's distinctive speech traits, even if they challenge synchronisation or linguistic norms. For example, in *The King's Speech*, the protagonist's stammer is both audible and visually foregrounded in close-up scenes. The Russian dub reflects this through phonetic similarity with the consequent loss of semantic accuracy: "Fffffffffather!" - "Фффффакел!". While the semantic content changed, the articulatory rhythm was preserved, maintaining lip-sync plausibility. Strategically, the translators were placed in a dilemma: they had to sacrifice semantic accuracy in favour of phonetic and visual alignment, prioritising the viewer's perception of authenticity in lip movement over the literal meaning. This decision reflects a broader challenge in dubbing speech-impaired characters, where sound and articulation often outweigh lexical fidelity to preserve the illusion of natural, character-driven speech.

In terms of the latter, the disorder is usually softened, omitted or reinterpreted to prioritise lip-sync, fluency or viewer comfort. The application of this type of strategy was seen in the film *The Sixth Sense* (1999). There, the losses come into the picture. While the original utterance "*D… downtown clinic. S…single-parent family. P…possible mood disorder*" features clear stuttering on initial consonants ("d", "s", "p"), which reflect trauma recall, in the Russian version, these are rendered fluently, with only a change in intonation at the end to suggest escalating emotion: "*Центральная клиника. Сын матери-одиночки. Подозрение на психическое расстройство*".

Across the analysed cases, several key translation strategies were identified and categorised, among which are:

1) Literal phonetic replication (e.g. reproduced stutters or lisped sounds);
2) Compensatory substitution (replacing one type of disfluency with another that is easier to adapt);
3) Semantic substitution (modifying the wording to retain character function);
4) Lexical variation (introducing different wordings to adjust pacing);
5) Omission or reduction, especially in dubbing where time constraints or lip-sync demands dominate.

The study concludes that the choice of translation strategy significantly influences how speech-impaired characters are perceived in the target culture. Translators are to consider both the function and emotional weight of the speech disorder in context. This topic remains highly relevant, particularly in light of the increasing public discourse around inclusivity and disability awareness. By bridging linguistics, translation studies and film analysis, the research contributes to the understanding of how media can shape societal attitudes towards disability, and how translators mediate this process across languages.

References:

1. AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (5th ed.). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing, 2013. p. 947
2. AMERICAN SPEECH-LANGUAGE-HEARING ASSOCIATION. Speech Sound Disorders: Articulation and Phonological Processes. [Online]. Available: https://www.asha.org/practice-portal/clinical-topics/articulation-and-phonology/ [Accessed: 4 July 2025]
3. BALL, M. J., MÜLLER, N., SPENCER, A. The Handbook of Clinical Linguistics. Oxford: Wiley-Blackwell, 2024. p. 672
4. DEVITO, J. A. The Psychology of Speech and Language: An Introduction to Psycholinguistics. New York: Harper & Row, 1981. p. 308
5. DÍAZ CINTAS, J., G. Anderman, eds. *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen*, 2009. Hampshire: Palgrave MacMillan. p. 272
6. RAMACHANDRAN, V.S. *Encyclopedia of the Human Brain.* San Diego: Academic Press, 2002. 4 vols., p. 2000
7. SAUSSURE, F. *Course in General Linguistics*, ed. Charles Bally and Albert Sechehaye in collaboration with Albert Reidlinger, trans. Wade Baskin. New York: Philosophical Libary, 1959. p. 240
8. VLAKHOV, S., FLORIN, S. *Neperedovaimoe V Perevode* [Untranslatable in Translation]. Moscow: Mezhdunarodnye otnosheniia, 1980. p. 340

Recommended

***Olesea BODEAN-VOZIAN**, dr., conf. univ.*

DOMESTIC VIOLENCE IN ROMANIAN LITERATURE TRANSLATED INTO ENGLISH

Andrei BRAESCU,

masterand, anul II Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 81`25:82=03.135.1=111 E-mail: andrei.braescu@usm.md

Domestic violence (DV) is a pervasive violation of human rights, rooted in historical gender inequalities. International frameworks such as the Istanbul Convention and the UN Declaration on the Elimination of Violence Against Women define DV broadly to include physical, sexual, psychological and economic abuse in intimate or family relationships [8];[3]. Feminist theory emphasizes that such violence is not incidental but systemic, a product of patriarchal power structures that normalise male authority over women [3].

Globally, domestic violence remains alarmingly widespread. The World Health Organization reports that 1 in 3 women worldwide have suffered intimate partner violence [15]. In Europe, about 33% of women report having experienced physical or sexual abuse; in Romania, the rate is slightly lower, likely due to underreporting [10]. The Republic of Moldova, for instance, reports higher figures: over 40% of women have endured physical or sexual violence and surveys show that 73% of the Moldovan women have faced some form of partner violence [7].

In Moldova, patriarchal norms historically framed domestic violence as a private matter. Legal codes from the 17th century, such as Moldova's *Pravila lui Vasile Lupu* (1646), explicitly allowed husbands to "correct" their wives physically, provided they did so without "malice" [6]. While extreme violence could result in divorce, moderate beatings were accepted as marital discipline. This legal tolerance persisted through the 19th century and even under communism, where the socialist ideal of gender equality failed to address family violence, which remained a taboo topic [3].

Only in the late 20th and early 21st centuries did Romania and the Republic of Moldova begin to recognise domestic violence as a public and legal issue. Romania passed its first domestic violence law in 2003 and ratified the Istanbul Convention in 2016 [11]. Moldova followed with Law 45/2007 on preventing and combating domestic violence, strengthened further after the ratification of the Istanbul Convention in 2021 [12]; [14]. These legal frameworks introduced protection orders, emergency restraining measures and the criminalisation of marital rape.

However, legal change alone has not eliminated cultural attitudes that tolerate abuse. In both countries, underreporting remains widespread. Many victims still perceive domestic violence as a private or shameful issue, preventing them from seeking

help [9]. Public awareness campaigns, such as the UN’s 16 Days of Activism, have helped to shift this mindset, but societal change remains incomplete [13].

The Romanian literature has long reflected and questioned the social norms that sustain domestic violence. Three canonical novels – Slavici’s *Moara cu noroc* and Rebreanu’s *Ion* and *Ciuleandra* – portray domestic violence as a product of rural patriarchy and male dominance.

In *Moara cu noroc*, Ghiță, the innkeeper, places his wife Ana in morally and physically dangerous situations to secure his financial success. Ana becomes a pawn in Ghiță’s dealings with violent men, particularly Lică and ultimately suffers sexual and emotional abuse [1]. Her voice is marginalised throughout the narrative, reflecting the silencing of women in traditional rural families. Slavici’s work thus exposes the systemic vulnerability of women who are trapped in patriarchal bargains.

Rebreanu’s *Ion* presents an even starker depiction of domestic violence. The protagonist, Ion, marries Ana not for love but to acquire her family’s land. Once wed, Ion subjects Ana to repeated psychological and physical abuse. Ana, isolated and powerless, eventually commits suicide, underscoring the fatal consequences of unchecked patriarchal violence [1]. In *Ion*, female suffering is normalised within the social fabric of early 20th-century rural Romania, where women were expected to endure abuse silently.

Ciuleandra, set among the urban elite, shows that domestic violence transcends social class. Puiu Faranga, driven by obsessive jealousy, ultimately murders his wife Mădălina in a fit of rage. The novel illustrates how male possessiveness and entitlement can escalate into lethal violence, regardless of the perpetrator’s social standing [1]. Rebreanu critiques the psychological dynamics of control and ownership that underlie domestic abuse.

These literary works, while products of their time, challenge readers to confront the realities of domestic violence. Through narrative empathy, they expose the cultural norms that perpetuate abuse and depict the silent suffering of women. Literature thus serves as both a mirror and a critic of its society [5].

Translating these works into English introduces additional challenges. The first English translation of *Moara cu noroc*, *The Lucky Mill* (1919), softened the harshness of the original through archaic and polite language, diminishing the emotional rawness of Ana’s suffering [1]. Such domestication risks reducing the impact of the story’s critique of patriarchy. Translators must balance fidelity to the original’s cultural context with accessibility for target-language readers.

Ethically, translators face the challenge of representing violence without either sanitizing it or sensationalizing it [2]. They must preserve the victims’ silences and suffering without adding interpretive commentary that distorts the author’s intent. For example, translators might be tempted to give Ana a stronger narrative voice in English, but doing so could misrepresent her historical and social reality. Instead, translators should allow her silence to speak volumes, reflecting the oppressive environment that shaped her fate.

Translation also involves navigating cultural references. Concepts like dowry (*zestre*), patriarchal authority and rural honour codes have no exact equivalents in English. Translators must decide whether to retain Romanian terms (foreignization) or replace them with approximate English terms (domestication) [4]. Both approaches carry interpretive risks: over-domestication may erase cultural specificity, while over-foreignization may alienate readers.

Literature and its translation have the power to raise awareness about domestic violence across cultural borders. By presenting intimate portrayals of abuse, these works foster empathy and understanding. Their translation into English allows readers outside Romania and the Republic of Moldova to engage with the cultural roots of domestic violence and to recognize its universal patterns. In doing so, they contribute to the global discourse on gender-based violence.

Moreover, such translations are useful educational tools in literature, gender studies and translation studies programmes. They spark critical discussions about the historical tolerance of domestic violence and the evolving ethical responsibilities of literary translation. They also highlight the importance of trauma-informed translation practices, which aim to preserve the emotional and ideological weight of the source texts [2].

In conclusion, Romanian literature and its English translations illustrate how domestic violence has been both reflected and contested in cultural narratives. These texts demonstrate that domestic violence is not a private misfortune but a systemic social problem, rooted in historical and cultural patterns of power and control. Literature exposes these patterns, while translation extends their critique to new cultural audiences. Together, they foster a transnational conversation about violence, empathy, and justice. As the thesis concludes, raising awareness through literature and translation remains a vital part of the global struggle against domestic violence [5].

References:

1. BAROKASS-EMANUEL, N. Ethics in Translation: An Exploration through Art, Dramatization, Literary and Political Texts. // Concordia University, Montreal, 2001. [Accessed on 27 Feb. 2025], available online: https://www.collectionscanada.gc.ca/obj/s4/f2/dsk3/ftp04/MQ59352.pdf
2. BIELSA, E. GUEST POST: Esperança Bielsa on ‘Linguistic Hospitality’ // Cultural Translation Research Blog. [Accessed on 17 Mar. 2025], available online: https://bcmcr.org/culturaltranslation/2018/04/25/guest-post-esperanca-bielsen-on linguistic-hospitality/
3. BROOKS, W. Violence against women is a manifestation of unequal power. [Accessed on 10 Apr. 2025], available online: https://www.wendybrooks.com.au/2020/11/25/violence against-women-is-a-manifestation-of-unequal-power/
4. CHIOREAN, M. Racialized Modernity in Late-Nineteenth-Century Romanian Literature // Metacritic Journal for Comparative Studies and Theory, vol. 9, nr. 1, 2023, pp. 30–55. [Accessed on 7 apr. 2025], available online: https://www.metacriticjournal.com/article/256/racialized-modernity-in-late-nineteenth century-romanian-literature

5. DANILEȚ, C. Bătaia e ruptă din rai, dar ne aruncă afară din Europa. // Contributors.ro, 09.10.2017. [Accessed on 10 mar. 2025], Available online: https://www.contributors.ro/bataia-e-rupta-din-rai-dar-ne-arunca-afara-din-europa/
6. DARIESCU, C. How to Beat Your Wife: Regulations on Domestic Violence in the 17th Century – Moldavia and Walachia. // SSRN Electronic Journal, 2013. [Accessed on 08 apr. 2025], Available online: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2247858
7. INFOTAG. Violence Against Women Is Remaining Quite Common In Moldova - OSCE. [Accessed on 10 Mar. 2025], available online: https://www.infotag.md/populis-en/277220/
8. LEWIK. Domestic violence (definition, Article 3, Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence) // [Accessed on 08 Apr. 2025], available online: https://www.lewik.org/term/14246/domestic-violence-definition-article 3-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic violence/
9. NIRAS. Country Gender Profile: Republic of Moldova. Chișinău: EU4GenderEquality – Reform Helpdesk, August 2021. [Accessed on 07 Mar. 2025], available online: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/country_gender_profile.pdf
10. SÁNCHEZ-PÁRAMO, C., VEMURU, V., & ZAMAN, S.I. Gender-based violence affects 20% of women in ECA, costing countries billions of dollars in lost potential human capital each year. // World Bank Blogs. [Accessed on 07 Apr. 2025], available online: https://blogs.worldbank.org/en/europeandcentralasia/gender-based-violence-affects-20 women-eca-costing-countries-billions-dollars
11. STAMATOUKOU, E., NECSUTU, M. Moldova, Greece Taking Steps to Tackle Violence Against Women // Balkan Insight. [Accessed on 20 Apr. 2025], available online: https://balkaninsight.com/2023/11/14/moldova-greece-taking-steps-to-tackle-violence against-women-reports/
12. STRĂJESCU, N. Eticul în creația lui Ioan Slavici (în baza nuvelei Moara cu noroc) // Revista Științifică a Universității de Stat din Tiraspol, nr. 2(30), 2012, pp. 55–58. [Accessed 85 on 18 May 2025], available online: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/55 58_30.pdf
13. UN WOMEN. Contribution by Romania for the Secretary-General’s Report on Intensifying Global Efforts for the Elimination of Female Genital Mutilation [Accessed on 05 Mar. 2025], available online: https://www.unwomen.org/sites/default/files/2024-11/a 79-514-submission-romania-en.pdf
14. VENICE COMMISSION. Republic of Moldova – Amicus curiae Brief for the Constitutional Court on the constitutional implications of the ratification of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention). // Council of Europe. [Accessed on 09 Mar. 2025], available online: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL AD(2021)044-e
15. WORLD HEALTH ORGANIZATION. Devastatingly pervasive: 1 in 3 women globally experience violence [Accessed on 02 May 2025], available online: https://www.who.int/news/item/09-03-2021-devastatingly-pervasive-1-in-3-women globally-experience-violence

Recomandat

***Olesea BODEAN-VOZIAN**, dr., conf. univ.*

PORTRAYAL OF WOMEN'S ROLES IN ENGLISH AND RUSSIAN FAIRY TALES

Oxana BALANIUC,

masterandă, anul II, Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 821-34.09:396=111=161.1 E-mail: balanyuk.02@mail.ru

Prezentul articol analizează modul în care sunt reprezentate personajele feminine în poveștile engleze și ruse, punând accent pe construcția rolurilor de gen prin intermediul narațiunii, simbolismului cultural, funcțiilor narative și procesului de traducere. Studiul evidențiază diferențele dintre cele două tradiții narative și subliniază importanța poveștilor în reflectarea identității feminine, a valorilor culturale, a stereotipurilor sociale și a modului în care acestea modelează percepțiile despre femeie în discursul contemporan.

Fairy tales are an integral part of cultural heritage. As one of the earliest forms of storytelling, they shape perceptions of femininity and masculinity and reflect social models of behaviour and gender roles. The representation of women in fairy tales provides valuable insight into how societies conceptualise female ideals, expectations and cultural norms.

This article explores how female characters are portrayed in the Russian and English fairy tales, based on a corpus of twelve stories (seven Russian and five English) and their translations. It investigates the construction of femininity, the degree of empowerment or disempowerment of female figures and the influence of cultural frameworks and translation on these portrayals.

Research in gender and folklore demonstrates that fairy tales play a significant role in transmitting social norms from an early age. Both Russian and English tales encode gender roles differently. Russian heroines such as Vasilisa the Beautiful are praised for obedience and wisdom, while English heroines are valued for beauty and diligence [6, p. 127; 4, p. 35]. In contrast, male characters are consistently portrayed as bold and decisive [9, p. 120]. As many scholars note, fairy tales often reinforce a binary vision: men act while women endure [2, p. 122].

Passive female roles dominate many tales, particularly in traditional plots. In *Morozko* or *Little Havroshechka*, compliant heroines are rewarded with marriage, whereas assertive or disobedient women face punishment [6, p. 113; 120]. English fairy tales such as *Snow White* and *Sleeping Beauty* similarly promote patience and silence, where male figures ultimately determine the outcome [3, p. 3; 2, p. 23]. Female agency is frequently transferred to magical helpers. Despite this, both traditions offer alternative women portrayals. In Russian traditions, characters like Marya

Morevna and Sineglazka demonstrate bravery and initiative [6, p. 300; 5, p. 186]. English tales also include clever and brave heroines, such as Molly Whuppie and Mary from *The Dauntless Girl*, who outwit male adversaries [4, p. 80; 1, p. 182]. Though their power is often mediated by external forces, these heroines challenge traditional expectations.

Russian fairy tales develop a more structured typology of female roles rooted in mythopoetic thinking. D. A. Redikultseva connects characters to spatial and functional positions – from obedient daughters to otherworldly forest figures like Baba Yaga [8, p. 217]. Women are less often described through physical appearance; instead, names and virtues shape their narrative identity. Age plays a symbolic role, with female figures classified as children, maidens or old women. Baba Yaga embodies this symbolism as an otherworldly and contradictory figure. According to V. Y. Propp, she is both an obstacle and a guide [7, p. 36]. Her hut in the forest and snake-related imagery suggest death, rebirth and tradition of initiation, linking her to deeper archetypes of female power [10, p. 87–90].

By contrast, English fairy tales often idealise female characters. Heroines are usually unnamed and defined by their beauty – golden hair, blue eyes, white skin – as in Rapunzel or Sleeping Beauty [3, p. 108-117]. Symbolic items like glass slippers or musical talents reinforce femininity, yet these gifts are given, not earned [3, p. 14; 109]. However, some fairy tales introduce nuanced portrayals. In The Three Heads of the Well, the kind and persistent stepdaughter is rewarded, offering a more ethical vision of womanhood [4, p. 138]. Although marriage remains the final goal, these characters gain it through wit, courage or emotional intelligence.

Translation significantly impacts how these portrayals are rendered. Russian translations of English tales often intensify moral framing, adding evaluative markers absent in the original. In The Old Witch, for instance, the English text presents the two sisters neutrally, while the Russian translation defines one as “good” and the other as “evil”. Endings are frequently romanticised in translation, shifting focus from female autonomy to societal reward. Such alterations reshape the reader’s perception of female identity and reinforce traditional values and stereotypes.

A comparative analysis of character traits – beauty, naivety, assertiveness and heroism – confirms cultural divergence. Each female character was evaluated on a scale from 0 to 4, where 0 indicated complete absence and 4 signified a dominant trait.

This scoring revealed cultural divergence: for instance, Marya Morevna scores higher in assertiveness in Russian, while English heroines tend to score higher in beauty and naivety. Russian tales favour symbolic action and independence, whereas English fairy tales emphasise restraint and idealised roles. Translators, as cultural mediators, change women portrayals according to the target audience tradition.

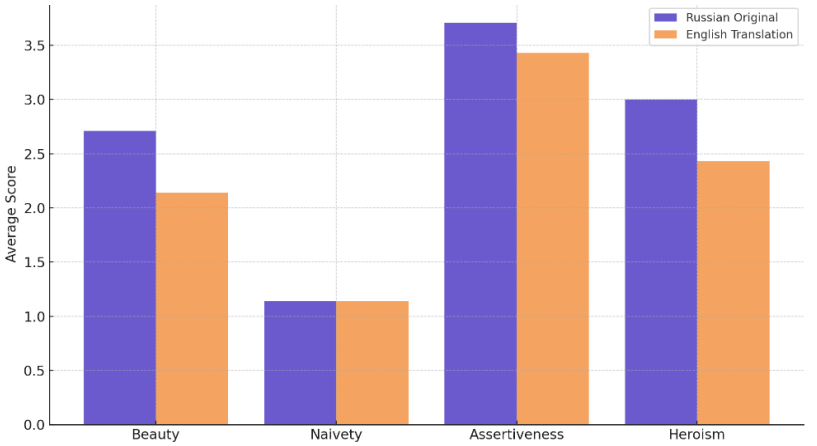

Figure 1. Average Characteristic Scores in the Russian and English Fairy Tales (Balaniuc Oxana).

In conclusion, Russian and English fairy tales offer distinct visions of womanhood. Russian narratives tend to present female characters as active, symbolic and multifaceted, often rooted in myth and traditions, while English fairy tales favour more idealised and passive heroines. Translation plays a crucial role in shaping these portrayals, either reinforcing or altering the original gender dynamics. Ultimately, fairy tales remain powerful instruments of cultural transmission, rendering the ideals, fears, aspirations and stereotypes associated with femininity in different societies.

References:

1. CROKER, T. C. *Fairy Legends and Traditions of the South of Ireland.* London: William Tegg, 1862. 408 p.
2. FISHER, J., SILBER, E. S. *Good and Bad Beyond Belief: Teaching Gender Lessons through Fairy Tales and Feminist Theory.* Women's Studies Quarterly. Vol. 28, No. 3/4., 2000, pp. 121-136.
3. HADAWAY, B. *Fairy Tales.* Norwich: Octopus Books Limited, 1974. – 304 p.
4. JACOBS, J. *English Fairy Tales.* The Pennsylvania State University, 2005. 169 p.
5. АЗАДОВСКИЙ М. К. (ред.) *Русская сказка: избранные мастера.* Т. 1 – Ленинград: Academia, 1931. 422 с.
6. АФАНАСЬЕВ А. Н. *Народные русские сказки В 3 т. Т. 1.* – М.: Наука, 1984. – 512 с.
7. ПРОПП В. Я. *Исторические корни волшебной сказки.* – М.: Лабиринт, 2000. – 364 с.
8. РЕДИКУЛЬЦЕВА Д. А. *Образ женщины в русских народных сказках.* – Челябинск: ЧОУВО МИДиС, 2019. с. 216-219
9. СИДОРОВА Л. А. *Лингвокультурологические особенности английской народной сказки.* Modern Humanities Success. 2023. № 1. с. 118 – 124.
10. СТЕПАНОВ Ю. С. *Баба-Яга. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования.* – М.: Языки русской культуры, 1997. – 824 с.

Recommended

***Olesea BODEAN-VOZIAN**, PhD, Associate Professor*

BARRIERS TO EFFECTIVE TRANSLATION OF PUNS FROM ENGLISH INTO RUSSIAN

Vitalia CERNOV,

studentă, anul III, Facultatea de Litere, USM

CZU: 81`25=03.111=161.1 E-mail: vytacernov@mail.ru

Acest articol abordează problema dificultăților lingvistice și culturale cu care se confruntă traducătorii atunci când lucrează cu jocurile de cuvinte în textele literare. Pe baza exemplelor din serialul Discworld, este ilustrat modul în care funcționează diferite tipuri de jocuri de cuvinte în limba engleză și modalitatea redării acestora în limba rusă.

Translating puns is recognized as one of the most difficult tasks in translation. It involves reproducing its effect, which depends on timing, word choice, and the reader's expectations. Linguistic features such as ambiguity, sound similarity and different word formation often make direct translation impossible. These challenges are complicated by cultural differences, which affect how humour is perceived and how meaning is constructed.

I. *One barrier is* ***the difference in linguistic structure between English and Russian***. English favours short, monosyllabic roots and has relatively simple morphology, whereas Russian is characterized by longer, multisyllabic words with complex structure. This structural contrast means the two languages offer different opportunities for puns. V. Komissarov notes that puns "based on the external similarity of phrases, different in meaning, are entirely based on intralinguistic relations that exist among the words of a source language, which in most cases are absent in the system of target language" [6, p.113].

For example, English often builds puns using words that sound the same or are spelled the same. Words like "*knight"* and "*night"* are spelled differently but sound exactly the same. A joke like "Why was King Arthur's army *too tired to fight*? Because it had *too many sleepless knights*" works based on this principle. In Russian, the word for "knight" is «*рыцарь»* and for "night" it is «*ночь»*, and they sound completely different. So, the pun cannot be repeated [5]. This shows how differences in how words sound in each language can make some puns untranslatable.

English grammar is more flexible because it does not use many endings to show how words function in a sentence. This allows one word to play more than one role, which often creates ambiguities that can be used for puns. Russian grammar is more exact. It marks case and number clearly, so each word's role is obvious. Because of this, the same kind of ambiguity is harder to create.

For example, the pun "I wondered why the baseball was getting bigger. Then it hit me" relies on the double meaning of the verb "hit." In English, "hit" can mean both "to strike" and "to suddenly realise". In Russian, these meanings would be expressed by different words, so the pun would not work the same way. This difference shows how grammar can affect the possibilities for puns in a language.

II. *Beyond structural issues, there are* ***semantic barriers to translating puns between English and Russian.*** Languages divide meaning in different ways. A word in English may have several connotations, but no single word in Russian may cover them all. E. Nida points out that each language has its own network of meanings, culture and experience [4, p.12].

English words often develop several meanings over time. This can happen through metaphor, borrowing, or just long use in different situations. A short word like "*pitch"* can mean many things. It can refer to a sound in music, a throw in sports, or a sales offer. These meanings are completely different, but English uses the same word for all of them. According to X. Chen the writer could easily make a pun using just this one word, for example, "taking a pitch at the pitch meeting" [2, p.102]. In Russian, this would be hard to translate. Each meaning has its own word. For musical pitch, it would be «тон», for a throw, «бросок», and for a sales pitch, «презентация» or «предложение» [5] Since these are all separate words in Russian, the joke cannot be recreated in the same way. The English pun works because one word covers many meanings, while Russian splits them up.

As P. Newmark pointed out, there are several kinds of ambiguity that can appear in language. These include ***ambiguity at the level of words, grammar, reference*** [3, p.134]. A pun often works because it combines two or more of these at the same time. In English, a sentence can be unclear both in the meaning of individual words and in the way the whole phrase is structured. But when translating into Russian, such ambiguity is harder to keep. As a result, one possible meaning is selected and the rest are lost. And with them, the pun disappears.

For example, the pun, "The poor elevator attendant was always going down". The pun appears because "going down" can mean both physically descending and emotionally feeling low. In Russian, you cannot use one phrase to cover all these meanings at once. Expressions like «*идти вниз»* or «*опускаться»* refer only to physical movement and do not carry the same double meaning [5]. Because of this, the translator must choose which meaning to keep. The other one is lost.

III. *Besides the language distinctions,* ***the different cultural backgrounds*** *are also big barriers to English pun's translation.* Culture is a big concept covering many aspects such as history, literature, art, and religion.

D. Delabastita outlines several principles that influence the chances of successfully translating puns, depending on the relationship between the languages [1, p.223].

First, he notes that ***when a pun is phonetic***, the chances of finding a suitable equivalent in the target language are higher when the two languages are historically related. Since English and Russian belong to different language families, the likeli-

hood of finding phonetic equivalents is generally low, making the translation of homophones particularly challenging.

Second, ***when a pun is polysemic***, the chances of finding an equivalent are not strongly influenced by the historical relationship between the languages. This suggests that translating Pratchett's homonyms from English into Russian relies more on semantic overlap than on shared linguistic roots.

Third, ***when the pun is syntactic or morphological***, the chances of finding an equivalent are higher when the source and target languages are typologically related. English and Russian differ significantly in their grammatical structures, including word order and inflection systems, which complicates the translation of puns based on syntax or morphology.

In conclusion, a pun is more than just a joke. It combines sound, meaning, grammar, and sometimes cultural background, all in one short phrase. English and Russian often differ in all these areas. Words may not sound alike, grammar may be strict, and cultural references may not match. Because of this, it is rarely possible to keep both the form of the pun and its double meaning in translation.

References:

1. DELABASTITA, D. *Traductio: Essays on Puns and Translation*. London:Routledge, 2016. 324 p.
2. CHEN, X. *Translation of puns based on Dirk Delabastita's theory on pun translation: A case study of The Trials of Apollo 2: The Dark Prophecy*. In: *Dean & Francis Academic Letters* [online], vol. 4(3), 2023. 111 p.
3. NEWMARK, P. *A Textbook of Translation*. New York: Prentice Hall, 1988. 292 p.
4. NIDA, E. A. *Semantic Structure and Translating. In*: *The Bible Translator*. 1975, vol. 26(1), pp. 120-132 Available: https://www.deanfrancispress.com/index.php/al/article/download/1330/1160/5345
5. *ONLINE ETYMOLOGY DICTIONARY* [online]. [Accessed on 18.04.2025]. Available at: https://www.etymonline.com/
6. КОМИССАРОВ, В. Н. *Современное переводоведение*. Москва: ЭТС, 2004. 384 с.

Recomandat

***Svetlana CORCODEL**, lector universitar, master în Studii Europene*

TACTICS AND STRATEGIES FOR IMPLEMENTING THE POLITICAL DISCOURSE

Svetlana DOMUSCIU,

studentă, anul III, Facultatea de Litere, USM

CZU: 81`42:32=03.135.1=161.1 E-mail: sd0573063@gmail.com

Lucrarea are ca scop explorarea strategiei limbajului dublu utilizat de politicieni, și profund încorporată în discursul politic. O atenție distinctă este acordată specificului traducerii discursului politic din limba engleză în limba rusă, precum și metodelor și tehnicilor de traducere aplicate, din moment ce actorii politici tind să camufleze ideea mesajelor expuse, folosind diferite metode de îmbogățire a stilului.

There is no single, generally accepted definition of the term "strategy" in linguistics. In this context, we understand it as a planned combination of speech actions aimed at achieving a certain communicative goal.

O.N. Parshina argues that a politician's choice of strategies and tactics depends on several factors, including the overall communicative goal, the specifics of the situation, and the speaker's individual linguistic identity. Based on this, she proposes a classification of strategies and corresponding tactics used in political discourse. The *first group* includes *persuasion strategies*, which involve campaign tactics such as appealing to the public and making promises, as well as argumentative tactics like using examples, comparisons, future-oriented references, and reasoned judgments. The *second group* focuses on *strategies for maintaining power*, such as creating an emotional connection with the audience through unity, emotional appeal, and aligning with shared values, or using information and interpretation strategies that involve acknowledging issues, highlighting positive aspects, explaining and commenting, reframing problems, and offering solutions. The *third group* relates to *power struggle strategies*, including self-defense through criticism and justification, manipulative strategies using subtle influence and offensive tactics like accusations or personal attacks aimed at discrediting opponents. Finally, the *self-presentation strategy* includes tactics of contrast, solidarity, and identification, all aimed at shaping the speaker's image in the eyes of the audience [4, p.43].

Among the diversity of strategies used in political discourse, some are more overt and structured, whereas others operate at a more subtle, indirect level. It is noteworthy that not all strategies and tactics are aimed at outright persuasion, some are intended to obscure, soften or shift meaning altogether. Given its intentional and often manipulative nature, political discourse frequently operates through ambiguous, euphemistic, or ideologically charged language—what William Lutz famously termed "double-

speak”. This linguistic phenomenon is not accidental but rather an inalienable part of political language, aimed at shaping perception and shaping public opinion without openly stating controversial truths [3, p.70]. Therefore, understanding the nature, typology and functions of political discourse is of a high importance for decoding the mechanisms of doublespeak and its implications across cultures.

It is in this context that the concept of ***doublespeak*** becomes particularly relevant, functioning as an intricate way to influence perception without explicitly stating it. In the following, we are going to consider the strategy of doublespeak in a more detail, since this study is primarily focused on the handling doublespeak in the political discourse. We will examine interpretations of the definition, the historical background of the term, and the main classifications proposed by linguists, in particular William Lutz, who contributed most to the investigation of doublespeak phenomenon. Furthermore, doublespeak can involve deliberate ambiguity or even a complete reversal of meaning, ultimately masking the real nature of the truth [3, p.13].

We now proceed to the classification of this strategy/tactic. In his influential work, *Doublespeak*, William D. Lutz offers a comprehensive framework for understanding the various forms of deceptive or misleading language commonly used in public and/or political discourse. He distinguishes four different types of doublespeak: euphemism, jargon, gobbledygook (bureaucratese), and inflated language. Through these categories, Lutz provides a critical lens for identifying and analyzing how language can be used not to communicate clearly, but to manipulate public perception. Further each type will be examined more closely [3, p.16].

To begin with, according to Merriam-Webster, a ***euphemism*** involves “the substitution of an agreeable or inoffensive expression for one that may offend or suggest something unpleasant” [1]. When selecting such expressions, speakers and writers often tailor their language to suit their audience and communicative intent, meaning that the significance of a euphemism is largely shaped by its cultural and situational context. Euphemisms have long been employed to address delicate or controversial subjects in a more tactful manner, thereby maintaining decorum and sensitivity — for instance, using “passed away” instead of “died,” or “go to the restroom” avoiding to say “defecate”. This tactful use of language is particularly common in governmental or diplomatic environments, where the wrong vocabulary can influence interactions with opponents and may strain diplomatic affairs.

According to Gibson and Lutz, doublespeak occurs when language is used to exaggerate the significance of everyday things, giving a sense of grandeur or complexity to matters that are otherwise ordinary or simple. This type of language manipulates perception by elevating the unremarkable and masking straightforward realities under an illusion of importance. A specific form of this is ***inflated language***, sometimes referred to as puffery, where exaggerated terms are used to make something seem more impressive than it actually is. Employed to gain admiration or approval, inflated language appears frequently in advertising and marketing, where companies aim to influence public perception [2, p.7]. As a rule, such language

tends to be filled with dramatic claims that may stretch the truth or present it in a misleading way.

Gibson and Lutz provide concrete examples of this phenomenon, especially within official or military contexts. For instance, when the Pentagon refers to an initial military strike as a "preemptive counterattack", or labels a retreat as a "tactical redeployment", it is reshaping reality through euphemism. Likewise, describing an ambush of U.S. forces as "engaging the enemy on all sides" distorts the actual scenario. In the commercial world, calling a black-and-white television a "non-multicolor capable device" is another example of how inflated language can be used to mask limitations by dressing them up in technical jargon [2, p.142].

Thus, we can say the language of political discourse is far from accidental. It serves not only to express ideas but also to influence, persuade, and often redirect attention. Metaphors and metonymies help simplify complex issues or shift focus, while pronouns and voice choices reveal how much responsibility a speaker is willing to take. All these features come into play to create a certain image, structure the message, and shape the way it is received by the audience. Recognizing these linguistic peculiarities helps us better understand the strategies behind political communication and the intentions hidden between the lines.

References:

1. *EUPHEMISM. Definition & Meaning* [online]. Merriam-Webster Dictionary. [cited: 20.05.2025]. Available from: https://www.merriam-webster.com/dictionary/euphemism
2. GIBSON, W., & LUTZ, W. *Doublespeak: A Brief History, Definition*. 1991. 232 p.
3. LUTZ, W. D. *Doublespeak: From Revenue Enhancement to Terminal Living: How Government, Business, Advertisers, Others Use Language to Deceive You*. New York 10163, e-book. 1989. 151 p.
4. PARSHINA, O.N. *Russian Political Discourse: Theory and Practice*. *Moscow,* 2007. 256 p.

Recomandat

***Svetlana CORCODEL**, lector universitar, master în Studii Europene*

CHALLENGES OF PHRASAL VERBS TRANSLATION

Liudmila POPAZ,

studentă, anul III, Facultatea de Litere, USM

CZU: 81`373.74`255.4 E-mail: popazliuda2000@gmail.com

Deși există numeroase ghiduri și materiale de cercetare privind dificultățile de traducere în general, până în prezent s-a acordat puțină atenție dificultăților de traducere a locuțiunilor verbale. Aşadar prezentul articol este bazat pe studiul locuțiunilor verbale din perspective atât lingvistice cât și de traducere.

The primary objective of any translation is to establish a stable relationship between the elements of the source text and its translation, or target text. This process corresponds to achieving an equivalent effect, in other words, to producing the same effect or one as close as possible to that obtained by the source text.

English phrasal verbs have both semantic and structural features that make their translation into other languages a difficult task. A significant challenge encountered during the process of translating phrasal verbs into Russian is their non-compositional nature. It is evident that the comprehensive significance of a phrasal verb cannot be precisely derived by merely analysing its constituent elements, namely the base verb and its accompanying particle (which may be a preposition or an adverb). Instead, phrasal verbs frequently function as semantic units whose meanings are idiomatic and context-dependent, often diverging from the literal interpretations of their components. This poses a unique challenge for translators attempting to render such constructions in a language like Russian, which employs a notably different syntactic and morphological approach to verbal expression [1].

In the English language, the combination of a verb with a preposition or an adverb gives way to a phrasal construction, which is capable of conveying a broad range of abstract, figurative, or idiomatic meanings. However, in Russian, similar meanings are more typically conveyed through single, often morphologically complex, verbs. These Russian verbs incorporate semantically rich prefixes that are capable of expressing a variety of nuances related to aspect, direction, or result. These functions are often performed by the adverbial or prepositional components in English phrasal verbs. Furthermore, the author underscores the pivotal role of phrasal verbs in natural language use. He asserts that insufficient comprehension of these constructions often results in miscommunication among non-native speakers. This lack of familiarity, he claims, tends to discourage learners from employing phrasal verbs altogether, leading to stilted or overly formal language. Additionally, I. Yatskovich contends that such avoidance frequently produces unnecessarily verbose paraphrasing. While phrasal

verbs are especially common in spoken discourse and informal writing, he emphasizes that they also appear regularly in more formal written registers, underscoring their broader relevance across genres [1].

It is common knowledge that in order to provide an adequate translation, the translator must be able to sense nuances in the semantics of both the source-language and target-language texts. English phrasal verbs (e.g. *give up, break in, fall out*) are of great interest in this respect because they possess quite a number of semantic, grammatical and stylistic peculiarities, which sometimes makes their accurate translation into Russian difficult. In theory, phrasal verbs are generally considered to be idiomatic combinations of a verb and an adverbial particle. The exact status of the latter is still being debated, scholars being divided on whether it is an adverb, prepositional adverb, postpositional prefix, special part of speech, etc. [1].

In general, the primary function of phrasal verbs is to facilitate conceptual categorisation of reality in the speaker's mind. In contrast to ordinary verbs, which denote actions or states, phrasal verbs specify their spatial, temporal, or other characteristics. The ability to describe actions or states in greater detail, with greater emotional impact, is determined by the adverbial components of phrasal verbs. The combination of these elements results in verbs of broader meaning undergoing a regular and systematic multiplication of their semantic functions [2].

Adverbial particles may impart additional meanings to the base verb, as in the case of the durative verb *"sit"* which merges with the particle *"down"* to form the terminative phrasal verb *"sit down"*. Alternatively, they may introduce lexical modifications to the fundamental semantics of the verb, as in the case of the adverbial particle *"up"* which modifies the verb *"go"* to form the phrasal verb *"go up"*. In the majority of cases, adverbial elements indicate the general spatial direction of the action or convey its qualitative or quantitative characteristics. These include beginning (*set out*), duration *(bum along*), completion *(think out*), intensity (*hurry up*), and so on [3, p.574].

The distinctive characteristics of English phrasal verbs – particularly their notable degree of semantic flexibility and idiomatic complexity – inevitably result in a significant influence on the process of their translation into the Russian language. This is especially evident when one takes into consideration the structural and functional disparities between the two linguistic systems. In contrast to English, Russian possesses a highly developed and nuanced system of verbal prefixes, which often serve to convey meanings, and functions that in English are typically expressed through phrasal constructions involving verbs and adverbial particles.

Considering the idiomatic and frequently polysemous nature of English phrasal verbs, translators must engage in a nuanced interpretative process. This process involves examining the adverbial particle's function within the overall meaning, in relation to its syntactic function and its interaction with the verb. In this context, Russian prefixes function not only as grammatical markers but also as semantically marked elements capable of expressing a range of concepts including directionality,

aspect, intensity, result, and even emotional colouring of an action. It is evident that the process of translating English phrasal verbs into Russian requires a high degree of semantic awareness. This is due to the fact that it involves the identification of the closest possible equivalent in Russian that retains the meaning, tone, and function of the original expression.

The translation of literature is fundamentally distinct from other categories. This is because the principal tenet of literary translation is the preponderance of the poetic communicative function. In addition to the act of conveying information to the reader, literary translation also serves an aesthetic function. The artistic image created in a literary work, whether of a character or of nature, will undoubtedly have an impact on the reader.

References:

1. YATSKOVICH, I. *Some ways of translating English phrasal verbs into Russian.* [online] Translation Journal 3.3, 1999. [visited 26.05.2025]. Available: http://translationjournal.net/journal/09russ.htm
2. АЖГУЛОВА, К.Н., ГОРШКОВА, Е.И. *Некоторые особенности перевода фразовых глаголов с английского на русский язык: на материале перевода произведения Дэвида Амонда «Скеллиг»* [online]. In: Филологический аспект: международный научно-практический журнал, № 04 (72), 2021. [accessed on 12.04.2025] Available: https://scipress.ru/philology/articles/nekotorye-osobennosti-perevoda-frazovykh-glagolov-s-anglijskogo-na-russkij-yazyk-na-materiale-perevoda-proizvedeniya-devida-amonda-skellig.html
3. ВАСИЛЬЕВА, В.Э. *Значение фразовых глаголов при обучении английскому языку и семантические особенности их перевода на русский язык* [online], In: МИР НАУКИ, КУЛЬТУРЫ, ОБРАЗОВАНИЯ. № 2 (99), 2023, pp. 573-575. [accessed on 16.04.2025] Available: file:///C:/Users/user/Downloads/znachenie-frazovyh-glagolov-pri-obuchenii-angliyskomu-yazyku-i-semanticheskie-osobennosti-ih-perevoda-na-russkiy-yazyk.pdf

Recomandat

***Svetlana CORCODEL**, lector universitar, master în Studii Europene*

DUBBING AS A TYPE OF TRANSLATION IN THE FIELD OF CINEMA

Valeria GALUPA,

studentă, anul III, Facultatea de Litere, USM

CZU: 81`255.4:778.534.6=03.111=161.1 E-mail: galupavaleria@gmail.com

Articolul dat este un studiu al controverselor structuri din lumea desenelor animate, analiza și sistematizarea provocărilor de traducere, utilizate în dublarea desenelor animate din engleză în rusă. Iar rezultatele cercetării au relevat cele mai frecvente dificultăți în traducerea acestor unități lingvistice și modalitățile depășirii acestora.

Cinema has become an integral part of modern culture without which it is difficult to imagine everyday life. Its role in entertainment, education and cultural exchange cannot be overemphasised.

Among the various forms of cinema, cartoons occupy a special place due to their universal appeal and ability to reach audiences of all ages. Cartoons are not just entertainment for children. They often include national folklore, mythology, customs and traditional narratives, making them a unique means of transmitting cultural heritage. For example, Russian animation is often based on Slavic fairy tales and moral themes. The worldwide popularity of cartoons was largely made possible by audiovisual translation and especially dubbing. Dubbing is not just a form of entertainment, but an important cultural phenomenon. Moreover, it functions as a crucial mechanism for overcoming linguistic and cultural barriers. To better understand what dubbing is, it is necessary to examine its characteristic features, specifically the technical process, which represents a multi-component system.

The dubbing process starts with the preparation of the script, which is the basis for all further work.

There are three main steps in the preparation of a dubbing script: *translation, adaptation and loop segmentation* [1, p.52].

The first stage of work with the audiovisual content script is conducted by the translator, who is responsible for directly translating the original text into the target language. The translator focuses on the lexical and grammatical reproduction of the dialogues, ensuring fidelity to the source text, while also performing a word-for-word translation with notes and possible alternatives for each phrase to account for linguistic differences. The translator's work is limited. Thus, ***the translation*** at this stage is not the final product – it is only a part of the process that requires further refinement [2, p.92].

Humour is one of the most challenging aspects of translation, as it often relies on wordplay, cultural references, or a specific speech style. A simple word-for-word

replacement does not always preserve the comedic effect, thus illustrating the necessity for transcreation to adapt jokes and in a way that makes them understandable and funny in the target language. For example, if the original joke is based on a pun that cannot be translated literally, the adaptor creates a new pun or joke that produces a similar effect.

In song translation, transcreation allows the text to be creatively adapted in a way that perfectly aligns with the melody, rhyme, and rhythm, while preserving its artistic value. This often requires altering words or phrases to maintain the flow and musicality of the song in the target language, making sure the translated lyrics resonate with the audience just as strongly as the original did.

It is also worth to mention that in dubbing, untranslated lexical units can pose a challenge, as they may not have direct equivalents in the target language. These units often rely on specific cultural or linguistic nuances that make them difficult to translate. According to Mona Baker, “non-equivalence at word level means that the target language has no direct equivalent for a word which occurs in the source language” [3, p.421]. This non-equivalence often leads to the need for creative adaptation in dubbing.

An important *second step* in working with a script for dubbed content is ***adaptation.*** At this stage, the translator’s role is not decisive, as the primary goal of adaptation is to match the translated text with the visual footage and the actors’ vocal articulation. This requires modifying the dialogue so that it aligns with the characters’ lip movements, while also maintaining the rhythm of speech and the duration of each line.

When the translation fails to convey the emotional nuance, cultural features, and stylistic expressiveness of the original, transcreation is applied.

Transcreation is a creative adaptation of a text in which the translator preserves the meaning, style, and intent of the original, but at the same time may significantly change the form, vocabulary, and cultural elements to make the text more natural for the target audience. Also, F. Chaume defines transcreation as “a form of enhanced localisation that encompasses the adaptation of non-linguistic codes to the supposed likes of the target audience”, for example, the musical code of audiovisual content [4, p. 34]. Transcreation focuses on conveying meaning rather than providing a literal translation.

When the adaptation is complete, the *third stage* begins – ***loop segmentation.*** This process occurs before the dubbing version is recorded and consists of dividing the character’s lines into loops that are convenient for recording. The duration of these segments is 5-10 seconds, which end with natural pauses in speech. Each loop is assigned a unique code (number), which is used in the script and sound recording. This segmentation ensures that the actors can perform in manageable chunks, allowing for smoother recording and better synchronisation with the visuals. After that, a cue sheet is created – a reference document that includes the timecodes for the beginning and end of each line, the original text, the adapted translation, and instructions for actors and the director regarding intonation, pauses, and synchronisation with the characters’

lip movements. This document serves as a critical guide to ensure consistency and precision during the recording process [5, p.61].

Once the script is ready for recording, the selection of dubbing actors takes place. The main criterion here is the match between the actor's voice and the character's image, habits, physiological traits, and personality. In some cases, the original character's accent and timbre also are considered in the process of a voice selection to help preserve the original character's intent. The choice of voice is crucial for how the audience perceives the character, as a well-chosen voice can make the character more emotionally engaging and believable, ensuring a lasting impression. Moreover, it is important that the voice actor can express the same emotional depth as the original performer.

The recording itself does not affect the translation, unless the actors make changes to the text to better synchronise with the characters on screen. The result is the final dubbing version, which is now fully ready for integration into the film and its future release. After approval, the dubbing is integrated into the film, and the project is prepared for international distribution that allow the film to reach audiences worldwide with its localized version.

References:

1. BOLAÑOS GARCÍA-ESCRIBANO, A. *Practices, Education and Technology in Audiovisual Translation*, New York: Routledge, 2024. 260 p.
2. BOWKER, L. *De-mystifying Translation: Introducing Translation to Non-translators*, New York: Routledge, 2023. 216 p.
3. BRANNON, W., VIRKAR, Y., THOMPSON, B. *Dubbing in Practice: A Large-Scale Study of Human Localization with Insights for Automatic Dubbing.* In: Transactions of the Association for Computational Linguistics, 2023, vol. 11, pp. 419–435.
4. CHAUME, F., GRANELL, X. *Audiovisual Translation, Translators, and Technology: From Automation Pipe-Dream to Human–Machine Convergence.* Linguistica Antverpiensia, New Series: Themes in Translation Studies, 22, 2023, pp. 20–40.
5. CHAUME, F. *Audiovisual Translation: Dubbing.* Manchester: St. Jerome Publishing, 2012. 208 p.

Recomandat

***Svetlana CORCODEL**, lector universitar, master în Studii Europene*

CHALLENGES OF TRANSLATING HUMOUR (PUNS) FROM ENGLISH INTO RUSSIAN (BASED ON THE TV SERIES “THE SIMPSONS”)

Anastasia ZATICA,

studentă, anul III, Facultatea Litere, USM

CZU: 81:821-845=03.111=161.1 E-mail: zaticaanastasia@gmail.com

Humour is a powerful tool of communication, but one of the most challenging to translate. Its universal appeal, combined with strong local specificity, poses significant challenges in audiovisual translation (AVT), where constraints like time, space, and multimodality further complicate its transfer across cultures. This article presents a summary of the diploma paper, which has the primary aim of investigating the key challenges in translating humour, specifically puns, in AVT, and evaluating the effectiveness of translation strategies used to convey such humour from English into Russian within the context of the TV series “The Simpsons”.

The dramatic changes of the 21st century, along with the expansion of global streaming platforms, have accelerated the advancement of Translation Studies (TS), with Audiovisual Translation (AVT) becoming an increasingly central focus. In simple terms, as Frederick Chaume explains, AVT is the translation of multimodal texts that convey information through both acoustic and visual channels simultaneously [1, p. 23]. Within this field, humour is considered one of the most arduous challenges for translators, as it is deeply rooted in specific cultural and linguistic contexts [2, p. 11]. As demonstrated by research, the concept of humour is notoriously difficult to define; however, it can be broadly understood as that which causes amusement and laughter [6, p. 147].

The research focuses on a specific and prevalent form of verbal humour, a particular type of wordplay: **the pun**. Based on Dirk Delabastita’s studies, puns present a form of wordplay that exploits the multiplicity of meanings (polysemy) and phonetic similarities (homophony) in language to create a humorous effect. [3, p. 161]. Their translation is challenging because the linguistic mechanisms underpinning them - such as **homophony** (words that sound the same), **homography** (words spelled the same), **polysemy** (a word with multiple meanings), and **paronymy** (words similar in sound or spelling) - rarely have direct equivalents in another language [5, pp. 164-167]. In addition to these types, there is one more form of wordplay that appears in several instances in the analysed corpus: **portmanteau**, which refers to a single coined word that “packs two meanings into one” [4, p. 143].

"The Simpsons" is particularly challenging to translate not only because of its layered satire and constant wordplay, but also due to the extensive use of specific American **cultural references** that often lack a one-to-one equivalent in Russian, and allusions to popular songs, catchphrases, famous speeches (i.e. "the frame"), that form the basis for its **intertextual wordplay**.

The analysis of the corpus of a total of 102 examples reveals the various strategies employed by translators when faced with these two categories of humour – linguistic and cultural. In many cases, puns were sacrificed for clarity, resulting in their complete omission (**PUN → ZERO**), as in the example below, where the pun is omitted and replaced with a generic comment about Homer's poor spelling instead:

Table 1

"The Simpsons", S06E17, "Homer vs. Patty and Selma", 11:49

Original Pun	Russian Translation
Selma: "Come on, Homer. You can't spell *obsequious* without *I.O.U*"	Сельма: «Давай Гомер. *Твое правописание всегда хромало*»

Notably, the most common technique was to replace the original pun with a non-punning phrase that preserved only one of the intended meanings (**PUN → NON-PUN**):

Table 2

"The Simpsons", S05E14, "Lisa vs. Malibu Stacy", 12:57

Original Pun	Russian Translation
Montgomery Burns: [Shirtless, as Smithers's screen saver] "Hello, Smithers. You're quite good at *turning me on*."	Мистер Бернс: «…Ты *вовремя меня включил*.»

The Russian translation uses modulation, which shifts focus to the literal meaning of turning on the screen, omitting the sexual innuendo.

However, there are also plenty of examples of successful translations that demonstrate a high degree of creativity. Effective strategies included adaptation, where a pun was replaced with a different but functionally equivalent joke in the target language (**PUN → PUN**):

Table 3

"The Simpsons", S05E09, "The Last Temptation of Homer", 09:43

Original Pun	Russian Translation
Homer: "I'll just push the button for the *stimulator*, I mean *elevator*."	Гомер: «Я нажму на кнопку *лифчика*... то есть *лифта*.»

Instead of a literal translation, the translator creates a new, equivalent pun using a Russian pair of similarly starting words (*лифчик*/*лифт*), preserving both the humorous effect and the structure of the original pun.

Compensation was also used, with the humour recreated through other devices like rhymes or the creation of neologisms (**PUN → RELATED RHETORICAL DEVICE)**:

Table 4

“The Simpsons”, S22E13, “The Blue and the Gray”, 15:30

Original Pun	Russian Translation
Patty and Selma: “Your hair committed *blueicide*.”	Сельма и Пэтти: «Твои волосы совершили *синеубийство*.»

The translation of cultural references was inconsistent; while some were retained or explained, many were generalized or omitted, leading to a loss of the show’s satirical depth.

Table 5

“The Simpsons”, S04E15, “I Love Lisa”, 19:00

Original Line	Russian Translation
Bart: “*Hasta la vista*, *Abey*.”	Барт: «*Аста ла виста!*»

In this example, the Russian translation preserves the “Terminator” catchphrase but omits the pun on “Abey,” Abraham Lincoln’s nickname, thus losing the layered humour that mixes pop culture with cultural-political reference.

Overall, the Russian version of “The Simpsons” reflects a flexible but inconsistent approach. Hereby, this analysis confirms that translating humour, especially the linguistically and culturally rich puns in “The Simpsons,” is one of the greatest challenges in AVT.

In the end, the results of the study successfully confirm the hypothesis that successfully rendering complex and multilayered humour requires not only deep linguistic and cultural knowledge of both the source and target languages but also a creative instinct and a well-developed sense of humour from the translator.

References:

1. CHAUME, F. *Film Studies and Translation Studies*: Two Disciplines at Stake in Audiovisual Translation. In: Meta. Vol. 49, No. 1. 2004, pp. 12-24
2. CHIARO, D. *Translation and Humor, Humor and Translation*. In: CHIARO, D. (Ed.). Translation, Humor, and Literature. London: Continuum International Publishing Group. 2010, 232 p.
3. DELABASTITA, D. *Wordplay and Translation.* Special Issue of The Translator: Studies in Intercultural Communication. In: D. Delabastita (Eds). 1996, pp. 161-166

4. NASH, W. *The Language of Humor*. London: Longman. 1985, 197 p.
5. SCHRÖTER, T. *Language-play, Translation and Quality: with Examples from Dubbing and Subtitling.* In: Delia Chiaro (ed.), Translation, Humour and the Media, London: Bloomsbury Academic. 2010, pp. 152-170.
6. VANDAELE, J. *Humor in Translation*. In: GAMBIER, Y., VAN DOORSLAER, L. Handbook of Translation Studies. Vol. 1. John Benjamins Publishing Company. 2010, pp. 147–152

Recommended by
***Nina ROȘCOVAN**, PhD, Associate Professor*

TRANSLATION TECHNIQUES AND TRANSLATOR'S CHOICES USED FOR CONVEYING THE HUMOROUS EFFECT IN THE ADAPTATION OF THE "DESPERATE HOUSEWIVES" SERIES FROM ENGLISH INTO RUSSIAN

Olga ȘVACICO,

studentă, anul III, Facultatea Litere, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 81`25:821.111-7=03.111=161.1 E-mail: svacico.olga@gmail.com

The problem of the quality of audio-visual translation (AVT) and especially of translating humour remains present as of today. The existing studies on the question of humour adaptation in audio-visual material are far from being exhaustive. Moreover, not many translators share their experience in AVT, the difficulties they encountered and the solutions they found. The lack of research and discussion on the topic increases the chances of an unsuccessful translator's choice, resulting in a loss of humour – an event that is incompatible with a comedy's success. In this context, scholars emphasize the need for research on possibilities and limitations of application of translation techniques in the process of television comedy dubbing [6, p. 250].

The purpose of the study was to analyse what translation techniques were chosen to convey the humorous effect in the adaptation of an American comedy series. Considering that certain television shows are known worldwide and others were hopelessly forgotten, we suggested that some translation techniques are more suitable for the adaptation of humour in the dubbing of comedy. The object of our study was humour and its translation in an audio-visual text. As the research material, one of the most successful American television comedies "Desperate Housewives" (seasons 1-3) and its Russian dubbing by the company "Nevafilm" were chosen.

The paper's main objectives were: to familiarise with the concept of humour; to define a translation technique; to identify types of humour in the series; to identify translation techniques that were applied in its Russian dubbing; to determine whether the intended humorous effect was preserved or not; to summarize which techniques are potentially more useful in rendering humour in audiovisual texts. The following methods were used: contextual analysis, stylistic analysis, comparative analysis, translation analysis, continuous sampling method, and descriptive statistical analysis.

Despite the fact that the earliest humour and laughter studies can be traced back to the ancient times, the question of defining humour remains unresolved. M. Minsky notices that the reason of such complex nature of humour is hidden in the absence of limitations that would frame the concept and make it domain-specific [3, p. 13]. In the field of audio-visual translation (AVT), humour is subdivided into verbal and

non-verbal, that is created with background sounds, music, and the visual aspect of an audiovisual text [1, p. 433]. Whether a translator is working within dubbing, subtitling or other AVT mode, s/he can always implement changes only on the level of the text. For this reason, in the framework of this article, the terms "verbal humour" and "humour" are interchangeable and defined, according to V. Raskin, as follows: humour, which is produced by means of language or text [46]. According to M. Dynel, verbal humour, in its turn, is divided into the following two categories: canned jokes, which represent a combination of a narrative and a punch, revealed at the end [2, pp. 1284-1285]; and conversational humour, that is the interaction of language units in a non-humorous context that creates comic effect [2, p. 1286]. Unlike canned jokes, conversational humour is non-intentional and unique in its form.

Translator's choices involve applying various translation solutions. Translation techniques constitute a subgroup of these and represent "micro methods for operationalising a general or globalising translation strategy" [5, p. 49] applied on the level of words, collocations, clauses etc. Classifications of translation techniques can be more general (e.g., the ones by M. Baker or A. Pym) and more specific (e.g., D. Chiaro, D. Delabastita, P. Zabalbeascoa focus on humour in AVT). For our research, we amplified the main classification of translation techniques by J.-P. Vinay and J. Darblenet with solutions that were suggested by A. Pym and the technique of paraphrase, as it was frequently mentioned by other scholars.

A corpus of 135 SL-TL humorous pairs (or 270 examples in total) from the series was analysed. Humour categories were identified according to M. Dynel's taxonomy. The most frequent ones were retort (34), pun (17), and putdown (16). In general, various forms of conversational humour (133) prevailed over canned jokes (2). It was established that humour in the series serves as a marker of relationships between characters. For example, teasing and banter occur only between friends or good acquaintances, witticisms are mostly used to state one's position without initiating an open disagreement, and putdowns occur when there are tensions between characters.

As a result of translation analysis, we established that the most used solutions were paraphrase (43), literal translation (28), and adaptation (17). The overall predominance of oblique translation techniques (104) over literal ones (31) indicates the importance of a natural-sounding dialogue for the preservation of the humorous effect. The techniques of addition, omission and resegmentation are notable as well: they were applied in 48 examples. Even though, in most cases, they do not directly contribute to the translation of humour, they help preserve the naturalness of the dialogue as well.

Such distribution between oblique and literal translation techniques is present in cases of specific translation difficulties as well. For example, out of 135 instances, 26 represent the category of language-based humour, that is puns (17), lexemes or phrasemes (7), and riddles (2). The application of literal translation techniques (8) was observed in cases of universally shared humour (e.g., - *But you kissed other girls before that, right? - Sure, but most of them* ***were 12… As was I*** *[S03E03, 00:13:05-*

00:13:18] (SL). - Но ты же целовался с другими девушками? - Верно, но им ***было 12… Как и мне*** *(TL)*) or when TL grammar norms allowed for their application (e.g., *- I didn't say that! - But if you had, Susan or booze? - A little of both, so* ***"Booze-an."*** *[S03E06, 00:32:17-00:33:02] (SL). - Я так не говорила. - Ну ладно, но, если бы сказала, это была бы Сюзан или спиртное? - И я, и оно, так что* ***"Спирт-юзан"*** *(TL)*). In other cases, oblique translation techniques (18) were applied, with adaptation (8) being the most frequent one (e.g., the following conversation is about the number of people that interlocutors had dated before: *- You know my number. It's only fair. Is it more than three? -* ***Nine.*** *- Please, tell me you were answering* ***in German*** *[S03E03, 00:13:46-00:14:08] (SL). -* ***Ты тоже знаешь мою цифру. Это было бы справедливо. Она больше трёх? - Девять.*** *- Ты, как видно, ответила,* ***который час?*** *(TL)*).

In cases of culture-related humour (26), a clear priority is given to oblique translation techniques as well (22). The choice of a technique depends on the importance of a cultural reference in a given instance. If it plays a secondary role in the creation of the humorous effect, it can be rendered by means of generalisation (e.g., *- It's a business meeting. - It's a* ***frat party****. -Regional manager, corporate manager, head of sales. - Margarita, cigar, sombrero [S01E03, 00:13:10-00:13:17] (SL). - Это деловая встреча. - Это просто* ***пьянка****. (TL).* The fact of having a "frat party" is not the main component of the instance). On the contrary, a reference that is central to a joke needs to be understood and can be rendered by means of adaptation (e.g., *- It's a fabulous location… - Right, from here I can see a bail bondsman and an adult bookshop. - What do you expect in your price range?* ***Tara?*** *[S03E09, 00:18:50-00:19:04] (SL). - Потрясающе расположен… - Именно. Отсюда виден ломбард и книжный магазин для взрослых. - А чего вы хотите по такой цене?* ***Тадж-Махал?*** *(TL)*).

However, the use of oblique translation techniques does not always guarantee successful translation. We identified the following reasons for humour loss: breaking the structure of a SL/TL set phrase (e.g., *- Well, it was nice talking to you, dr. Van de Kamp. - Please, you're dating my wife. Call me Rex [S01E11, 00:24:48-00:24:52] (SL) - Поправляйтесь, доктор Ван де Камп. - Брось! Идёшь с моей женой – зови меня Рекс (TL). In the TL, paraphrase violated the structure of a set phrase "идти на свидание"*), ignoring semantic nuances (e.g., *- Do you think it will be hard to replace that screen? - That depends. If you nail it in yourself, you might want to wear gloves. Or pants. Pants wouldn't hurt [S01E03, 00:28:23-00:28:43] (SL) - Думаешь, будет трудно починить? - Ну, смотря как. Если самому, нужны перчатки… И белье, белье не помеха (TL).* The English idiom "it doesn't hurt to do something" means that one benefits from doing it, whereas saying that something is "не помеха" implies that something does not pose a problem). In some cases, grammar mistakes negatively influenced the perception of humour as well.

On the grounds of the data received within the research, we would like to provide the following recommendations for AVT translators: paying attention to set phrases, semantic nuances of the SL and the TL; exercising one's skills not only in the foreign

language, but also in the mother tongue; remembering that even though oblique translation techniques generally produce good results in the dubbing format, their use does not guarantee correctness. Lastly, more thorough research on the relation between characters and their preferred types of jokes could help establish common speech patterns and suggest exact translation solutions that could be used in these cases.

The practical value of the study consists in a new way of approaching translation of audio-visual humour and, more precisely, humour in the genre of comedy. The information from the practical part of the paper can be used by translators, who work in the field of audio-visual translation. Students, who want to broaden their knowledge, may familiarise with the theoretical part of the paper. Scholars and critics may use the information in the paper for their further research.

References:

1. BUCARIA, Ch. Audiovisual Translation of Humor. In: S. ATTARDO, ed. *The Routledge Handbook of Language and Humor.* New York: Routledge, 2017, pp. 430-443.
2. DYNEL, M. Beyond a Joke: Types of Conversational Humour. In: *Language and Linguistics Compass* [online]. 2009, vol. 5, no. 3, pp. 1284-1299 [cited: 09.04.2025]. Available at: https://compass.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1749-818X.2009.00152.x.
3. MINSKY, M. Jokes and the Logic of Cognitive Unconscious. In: V. HINTIKKA, L. HINTIKKA, and J. HINTIKKA, eds. *Cognitive Constraints on Communication: Representations and Processes.* Dordrecht: Reidel, 1984, pp. 175-200.
4. RASKIN, V. *Semantic Mechanisms of Humor*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company, 1985. 284 p.
5. TARDZENYUY, N. C. Revisiting Translation Strategies and Techniques. In: *International Journal of Comparative Literature & Translation Studies* [online]. 2016, nr. 4(4), pp. 48-56 [cited: 13.04.2025]. Available at: https://scispace.com/pdf/revisiting-translation-strategies-and-techniques-5fvolhylci.pdf.
6. ZABALBEASCOA, P. Translating Jokes for Dubbed Television Situation Comedies. In: *The Translator*. 1996, nr. 2, pp. 235-257.

Recomandat

***Olesea BOICO**, asist. univ.*

JURNALISM ŞI ŞTIINŢE ALE COMUNICĂRII

MASS-MEDIA ŞI EDUCAŢIA PENTRU SOCIETATE: INFORMARE, OPORTUNITĂŢI ŞI PRACTICI POZITIVE

Nicoleta BOTNARU,

studentă, anul III, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 659.3 E-mail: j221botnatunicoleta@gmail.com

Expunerea zilnică la un flux informațional constant, contribuie în mod selectiv, la îmbogățirea culturii generale, la aprofundarea educației și la structurarea unor perspective relevante pentru evoluția noastră personală și profesională. Pe de o parte, mass-media își îndeplinește funcția educativă, oferind cetățenilor acces la informație, stimulând analiza critică și facilitând formarea unor opinii fundamentate și echilibrate. Pe de altă parte, aceasta reprezintă și o platformă de promovare a învățării continue. Ideea precum că unele informații din presă conturează cultura generală este confirmată și de către definiția funcției educative propuse de către UNESCO, care presupune colectarea şi difuzarea informaţiilor necesare formării culturii generale a indivizilor [2, p.110-111].

Presa contemporană își exercită funcțiile fundamentale: de informare, de socializare, educare și divertisment – prin intermediul diverselor produse mediatice, indiferent de canalul de difuzare: presă scrisă, radio, televiziune sau platforme online. Fiecare mijloc de informare și produs media contribuie, într-o măsură mai mare sau mai mică, la îndeplinirea acestor misiuni, în funcție de specificul sursei și de modalitatea de prezentare a conținutului. Contribuția mass-mediei la educarea și dezvoltarea comunităților era răspândită încă în anii 1960, chiar dacă în prezent unii autori susțin că aceasta „și-a cedat locul unei reflecții asupra inegalității de acces la informație și comunicare, care întărește alte inegalități în creștere în țările în curs de dezvoltare” [1, p. 67].

La nivel național, jurnalismul educativ, de asemenea, are un aport în informarea, formarea și mobilizarea publicului cu privire la oportunitățile și provocările sistemului de învățământ. În Republica Moldova, mai multe instituții media și jurnaliști au reușit să implementeze modele de bune practici prin intermediul reportajelor, interviurilor și campaniilor care aduc educația ca subiect principal pe agenda publică.

În contextul celor menționate, presa din Republica Moldova influențează opinia publică, inclusiv în domeniul educației și al oportunităților, chiar dacă nu o face constant sau nu-i dedică o categorie specială acestui domeniu. De exemplu, portalul de știri pentru tineri, diez.md, are două rubrici dedicate educației și oportunităților în care reflectă zilnic subiecte de interes despre sistemul educațional din Republica Moldo-

va, oferă informații despre cele mai actuale burse, stagii profesionale, schimburi de experiență pentru tinerii din Republica Moldova. Tot aici putem menționa interviurile lunare cu tineri olimpici, campioni, beneficiari ai burselor internaționale. Ei sunt cei care inspiră cititorii #diez și le oferă doza de cunoaștere, noutate și exclusivitate.

Portalul de ştiri pentru tineri, diez.md se distinge inclusiv printr-un proiect unic pe piața mediatică din Republica Moldova, prin intermediul căruia încearcă lunar să educe publicul prin prisma interviurilor despre experiențele tinerilor moldoveni care au beneficiat de o oportunitate fie acasă, fie în străinătate. Aceste interviuri sporesc imaginea tinerilor despre orizontul oportunităților care există pentru ei, determină implicarea civică, dezvoltarea personală, academică și, totodată, demonstrează că jurnalismul educativ și cel care valorifică oportunitățile este o formă care merită să fie explorată.

Principalul mesaj pe care îl transmit aceste materiale se concentrează pe ideea că oportunitățile și accesul la educație sunt disponibile tuturor tinerilor, indiferent de locul în care s-ar afla și că aceștia pot transforma radical perspectiva lor asupra educației, carierei și lumii. În primul rând, materialele subliniază importanța inițiativei personale. Protagoniștii interviurilor au căutat activ programe de burse, au depus eforturi și au învățat să profite de șansa obținută. În al doilea rând, interviurile evidențiază valoarea schimburilor interculturale. Fiecare experiență – de la viața într-un colegiu comunitar american până la explorarea tehnologiei japoneze sau a sistemului economic european – a extins orizonturile tinerilor, le-a dezvoltat flexibilitatea și le-a oferit rețele de networking. În al treilea rând, subiectele interviurilor servesc ca modele de inspirație. Ele arată că succesul nu este exclusiv pentru cei din marile orașe, ci poate fi atins prin perseverență și deschidere. Materialele nu doar informează despre burse, ci și încurajează o schimbare de mentalitate: să depășim barierele psihologice, să fim curioși și să credem în potențialul propriu. Aceste povestiri sunt, în esență, o invitație la acțiune pentru viitorii candidați.

Interviurile sunt destinate exclusiv tinerilor, cu precădere celor interesați de educația și dezvoltarea personală. Interviurile corespund publicului-țintă al portalului diez, fiindcă materialele jurnalistice ale acestei instituții se adresează în mare parte tinerilor din Republica Moldova. Articolele demonstrează în mod convingător că jurnalismul despre educație și oportunități poate contribui la formarea unei generații bazate pe valori sănătoase. Prin abordarea lor echilibrată – combinând informații practice cu povești de viață autentice – ele îndeplinesc mai multe funcții esențiale pentru dezvoltarea tinerilor. Ele evidențiază meritocrația, perseverența și deschiderea mentală – valori cheie pentru o societate sănătoasă. Materialele combat narativa „nu am șanse" prin dovezi concrete. Ele arată că barierele lingvistice/culturale pot fi depășite, iar oportunitățile sunt accesibile chiar și pentru cei din mediile mai puțin privilegiate. Jurnalismul de acest tip nu se limitează la a anunța burse – el antrenează gândirea strategică prin intermediul sfaturilor practice, care transformă cititorul dintr-un pasiv spectator, într-un candidat pregătit, care învață tinerii să vadă dificultățile ca pe niște etape, nu obstacole.

Jurnalismul despre educație rămâne a fi o nișă care încă necesită explorare și atenția mass-mediei. Prin prisma materialelor jurnalistice despre educație, vom reușit să construim o societate democratică, bazată pe gândire critică, dezvoltare și implicare. Deseori, presa națională este concentrată pe domeniul social sau politic, ceea ce a devenit o saturație, iar publicul este în căutare de materiale din care ar putea rămâne cu o judecată de valoare sau în urma căruia și-ar putea formula propriile concluzii.

Într-o societate în tranziție, precum cea a Republicii Moldova, presa are datoria nu doar să reflecte realitatea, ci și să contribuie activ la schimbarea ei prin educație, responsabilitate și inspirație. Considerăm că recuperarea dimensiunii educaționale pentru o societate integră ține inclusiv de responsabilitatea presei. Instituțiile media care își vor asuma această misiune vor câștiga nu doar încrederea publicului tânăr, ci și un rol esențial în dezvoltarea unei societăți democratice și reziliente.

Referințe:

• *Articole din reviste:*

1. O’BRIEN, R. 1980. Mass media, education and the transmission of values. În: *Revista Prospects: Quarterly Review of Education*. An. 1980, nr. 10. pp. 67.

• *Cărți și publicații monografice:*

2. STEPANOV, G. *Bazele jurnalismului*. Chișinău: CEP USM. 2018, 194 p.

Recomandat
***Mariana TACU**, dr., conf. univ.*

PRINCIPII ŞI TEHNICI DE ADAPTARE A CONŢINUTURILOR INFORMATIVE: ŞTIRI EXPLICATE PE ÎNŢELESUL COPIILOR

Cristina SÎRBU,

studentă, anul III, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, USM

CZU: 070:659.3-053.2 E-mail :j221sirbucristina@gmail.com

Publicul instituțiilor media este alcătuit nu doar de adulți, dar și de copii. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, adoptată în 1989, stipulează că se consideră copil „orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, exceptând cazurile în care legea aplicabilă copilului stabileşte limita majoratului sub această vârstă" [4]. Astfel, conținuturile informative destinate copiilor, precum emisiunile, buletinele de știri și materialele educative, formează un segment distinct al producției jurnalistice. În acest sens, jurnalismul pentru copii presupune nu doar adaptarea limbajului, ci și o responsabilitate crescută în selecția și prezentarea informațiilor.

În prezent, în Republica Moldova, copiii reprezintă aproximativ 21% din totalul populației [6]. Deşi nu accesează în mod direct sursele de informare, aceştia sunt frecvent expuşi indirect la conținuturi mediatice. Acest fenomen are loc, de exemplu, atunci când părinții sau bunicii urmăresc programe de televiziune ori ascultă radioul, dar și atunci când copiii navighează pe internet fără supraveghere. Auzind știri negative, pe care copilul nu le înțelege în majoritatea cazurilor, din cauza limbajului complicat, începe să se sperie. Știrile pentru copii reprezintă o formă distinctă de jurnalism ce presupune un proces de adaptare și explicare a informațiilor pe înțelesul copiilor. Pe baza sondajului realizat în cadrul acestei lucrări [7] și în urma analizei răspunsurilor oferite de copii la întrebarea „Ce este o știre?", a fost formulată o definiție adaptată nivelului lor de înțelegere: „Știrea este o informație nouă și importantă, care ne povestește despre ce se întâmplă în lume".

În cercetarea sa, Mariana Batog menționează ideea psihologului român Diana Stănculeanu ce afirmă „expunerea la surse mediatice majore a copiilor cu reflectarea diverselor evenimente sociale stresante, crize sociale, situații de violență, dezastre, calamități, epidemii, catastrofe, acțiuni militare și alte evenimente adverse, trezesc la copii stări de stres acut, anxietate, iritabilitate, insomnie, agitație, comportamente de agățare tipice copiilor ce trec prin situații de stres, care se observa mai puțin la copii ce nu sunt supuși zilnic expunerii mediatice majore" [1, p. 435].

Analizând site-ul de știri pentru și despre copiii părinții și pitici.ro, am găsit o știre publicată la data de 16 ianuarie 2025 cu titlul „*Care este vârsta la care copiii se pot uita la știri, potrivit specialiștilor*". Articolul subliniază ideea că părinții ar trebui să

ţină cont de vârsta emoțională a copilului și de comportamentul acestuia. „De obicei, copiii sub 8 ani nu sunt pregătiţi să proceseze informaţii complexe sau imagini violente. Ei pot interpreta greșit știrile, ceea ce le poate provoca anxietate sau teamă” [2]. Potrivit știrii publicate, specialiștii subliniază importanța adaptării consumului de știri la etapa de dezvoltare a copilului, recomandând introducerea treptată a acestui tip de conținut începând cu vârsta de aproximativ opt-zece ani. „Copiii sunt definiți ca grup țintă pentru știri atunci când ating vârsta de aproximativ opt ani. Pe baza perspectivelor din psihologia dezvoltării, copiii de această vârstă sunt din ce în ce mai capabili să distingă între fantezie și realitate” [3].

Singura platformă multimedia din Republica Moldova care creează știri radiofonice pentru copii este Zuper.md. În perioada septembrie 2024 - ianuarie 2025, pe site-ul Zuper.md dar și la Radio Moldova au fost difuzate 20 buletine de știri realizate de autoarea tezei în colaborare cu editorul Grigore Cojocaru [5]. Din cele 20 de buletine de știri, am analizat 10, ceea ce mi-a permis să identific următoarele tehnici și principii în redactarea știrilor pentru copii:

1. Principiul creării de imagini vizuale:
    - *Tehnica comparațiilor:* Pentru a face un concept mai ușor de înțeles, creăm imagini vizuale simple. De exemplu, noțiunea de „Guvern” poate fi explicată astfel: „Guvernul este ca un copac cu multe ramuri, iar fiecare ramură este un minister” [5]. Apoi, pentru ca funcțiile ministerelor să fie clare, se fac asocieri cu elemente cunoscute copilului: Ministerul Sănătății se ocupă de spitale, Ministerul Educației - de școli, și așa mai departe.
2. Principiul explicării în lanț:
    - *Tehnica formulării întrebărilor succesive:* Explicarea termenilor sau noțiunilor complexe printr-o serie de întrebări, de exemplu, „Ce este un vaccin? De ce avem nevoie de acesta? De ce este important?” Aceste întrebări ajută copilul să înțeleagă pas cu pas subiectul.
3. Principiul structurii cauză-efect-soluție
    - Fiecare știre trebuie să aibă o structură clară: problema (cauza), impactul acesteia (efectul) și o posibilă soluție. De exemplu, în cazul unei epidemii, după descrierea cazurilor de îmbolnăvire, trebuie prezentate măsurile preventive.
4. Principiul promovării unei prezentări pozitive a realității
    - *Tehnica evitării panicii:* Chiar și atunci când sunt abordate subiecte serioase sau periculoase, știrile trebuie să fie prezentate într-o manieră pozitivă și fără dramă. Accentul este pus pe comportamente de protecție, nu pe inducerea fricii.
    - *Tehnica focalizării pe soluții:* În loc de a detalia pericolele, sunt promovate soluțiile și comportamentele care ajută la prevenirea acestora.
5. Principiul structurării informației de la general la detaliu
    - Prezentarea informației principale chiar de la început, urmată de explicații care dezvoltă și clarifică subiectul.

O tehnică pentru „împachetarea” ştirilor negative este transformarea acestora în poveşti, folosind metafore din lumea animalelor sau elemente de joc. De exemplu, lupul poate fi prezentat ca un polițist, leul - rege, iar iepurele poate avea o altă funcție. Acest tip de codificare nu doar că protejează, dar şi educă, stimulând dezvoltarea empatiei, creativității şi capacității de interpretare a realității. Fiecare poveste trebuie să aibă în spate o problemă, un punct culminant şi o soluție.

Referințe:

• *Contribuții în materialele conferințelor şi altor manifestări ştiințifice în limba română:*

1. BATOG, M. 2020. *Dilemele psihologice în contextul provocărilor mediului online.* În: *Inovații pedagogice în sfera digitală, Chişinău, 27 noiembrie 2020.* Chişinău: Policolor, pp. 435-438. ISBN 978-9975-3405-1-9. [citat: 21.02.2025]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/435-438_6.pdf

• *Materiale din presă:*

2. *Care este vârsta la care copiii se pot uita la ştiri, potrivit specialiştilor.* Părinţişipitici.ro, 16 ianuarie 2025. [citat: 21.02.2025]. Disponibil: https://www.parintisipitici.ro/care-este-varsta-la-care-copiii-se-pot-uita-la-stiri-potrivit-specialistilor_7633.html

• *Surse electronice în limba engleză:*

3. *Children's cognitive responses to constructive television news.* Dohmen R., Kleemans M., Buijzen M., et al., 30 mai 2018. [citat: 21.02.2025]. Disponibil: https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1464884918770540

• *Acte legislative şi normative:*

4. *Convenția cu privire la Drepturile Copilului.* UNICEF, 20 noiembrie 1989. [citat: 13.04.2025] Disponibil: https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf

• *Surse electronice în limba română:*

5. *Zuper Ştirile Săptămânii* [citat: 16.04.25]. Disponibil: https://zuper.md/listen/zuper-%C8%99tiri/saptamana-17-feb-25-23-feb-25/981?autoplay=true

• *Studii şi rapoarte:*

6. *Situația copiilor în Moldova în anul 2023.* Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2023. [citat: 27.04.2025]. Disponibil: https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Copiii_Moldovei/Infografice/2024/Demografia.pdf
7. *Sondaj: Ce cred copiii despre ştirile Zuper?* Disponibil: https://docs.google.com/forms/d/1OLGpkBZ09qCL4C2Wmp94sMGfPZB10hTiXlGmitNGDwY/edit#responses

Recomandat

***Ana SÎRBU**, asistent univ.*

DIMENSIUNI ALE PRESEI ONLINE PENTRU TINERI: CONŢINUTURI ŞI FORME CULTURALE

Cristina PLATAȘ,

studentă, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 070(478):004.738.5-053.6 E-mail : cristina.platas03@gmail.com

Odată cu dezvoltarea tehnologiei informaţiilor şi comunicaţiilor, omenirea a intrat într-o nouă eră – era digitală. Aceasta a eliminat complet barierele tradiţionale impuse de spaţiu şi timp, influenţând puternic cursul lucrurilor. Astfel, începând cu anii `80 ai secolului trecut, s-a schimbat modul în care oamenii comunică și interacționează cu lumea din jur, modul în care aceștia învață, lucrează, se distrează și chiar modul în care se informează. Respectiv, în ultimii ani, unul dintre cele mai populare elemente ale sistemului mass-media a ajuns să fie presa online, apărută „ca o alternativă a presei tipărite și audiovizuale tradiționale” [Stepanov 2018, p. 28]. Aceasta include instituțiile media în format digital și variantele online ale instituțiilor media tradiționale, desfășurându-se prin intermediul unei noi platforme – internetul.

În lucrarea „Manualul de jurnalism online global”, se subliniază ideea că jurnalismul online se referă la conținutul informativ produs, distribuit și consumat prin intermediul internetului. Potrivit autoarelor cărții, acesta integrează elemente multimedia, permite interactivitatea și este în continuă evoluție datorită inovațiilor tehnologice. În același timp, Mark Deuze, în lucrarea sa „Modelarea primei generații de instituții media de știri pe World Wide Web”, afirmă că „jurnalismul online este al patrulea tip de jurnalism, care se deosebește prin caracteristicile sale față de tipurile tradiționale de jurnalism”. [Deuze 2001].În ceea ce privește funcțiile jurnalismului online, acestea nu diferă de cele ale presei tradiționale, dar se realizează, uneori, prin modalități mai complexe. De exemplu, cercetătoarea Georgeta Stepanov, în lucrarea sa „Bazele jurnalismului”, reliefează cinci funcții ale mass-media: de informare, de interpretare (de persuasiune, de motivaţie), de socializare, de educaţie sau de culturalizare și de divertisment. Așadar, chiar dacă funcțiile și obiectivele rămân aceleași, caracteristicile nu sunt neapărat identice. Jurnalismul online are mai multe particularități specifice care îl diferențiază de presa tradițională. Acestea țin atât de suportul digital pe care operează (interactivitatea, viteza de actualizare), cât și de noul comportament al publicului, obișnuit să acceseze informații în timp real, în formate vizuale.

Câteva dintre avantajele mediului online au fost menționate de către cercetătoarea Laura Tugarev, în articolul său „Reportajul în mediul online”. Potrivit autoarei, este vorba despre: materiale atractive și creative realizate cu ajutorul elementelor multimedia, care captează atenția; impact rapid și direct, care permite unui număr mare

de oameni să vizualizeze materialul într-un timp scurt; multiple opțiuni de aranjare a paginii, care oferă flexibilitate în structura prezentării. De asemenea, în online există posibilitatea de a personaliza formatarea textului (culoarea, tipul, stilul și mărimea fontului), iar materialele pot fi distribuite pe mai multe pagini, în grupuri, ceea ce le permite să ajungă în noi „habitate". În plus, arhivarea articolelor și utilizarea cuvintelor-cheie sau hashtag-urilor facilitează găsirea rapidă a acestora, iar linkurile active permit redirecționarea către alte surse relevante, îmbogățind experiența utilizatorului [Tugarev 2020, p. 115].

Sub influența mediului digital, și jurnalismul cultural a fost supus unui proces complex de adaptare, în care limitele genurilor clasice sunt tot mai frecvent depășite. Aceste schimbări sunt reflectate atât în formatul materialelor, cât și în conținutul lor, care acum poate include videoclipuri, interviuri interactive și analize, toate combinate. De exemplu, un interviu cu un artist poate include nu doar întrebări și răspunsuri scrise, ci și fragmente video ale creațiilor acestuia sau chiar o discuție mai amplă despre contextul cultural al lucrării sale.

În general, jurnalismul cultural, numit și „art jurnalism" în literatura de specialitate, a fost analizat de mai mulți cercetători și jurnaliști din întreaga lume, inclusiv de către Ioana Bâldea Constantinescu. În articolul său „Dincolo de portocali spre jurnalismul cultural", jurnalista susține că art jurnalismul „este o zonă mică și vizitată de un public mai puțin numeros, dar exclusivist, care are așteptări importante". Potrivit ei, acesta atrage în măsura în care este făcut cu amprenta personală a fiecăruia și cu multă responsabilitate, iar frumusețea sa constă în libertatea pe care o oferă, în posibilitatea reporterilor de a se concentra pe acele aspecte care îi pasionează cu adevărat.

Pe de altă parte, în lucrarea „Art jurnalismul în presa din Republica Moldova", jurnalismul cultural este definit drept „produs rezultat din convergența fenomenului mediatic cu cel cultural, care reflectă, analizează și interpretează realitatea din domeniul culturii și transmite maselor valori, practici și experiențe culturale. Identitatea lui rezidă în caracteristicile, rolurile și funcțiile pe care le realizează, în mijloacele de exprimare a conținuturilor și în formele de expresie ale materialelor pe care le pune în circuitul informațional" [Stepanov și Tugarev 2019, p. 5]. Altfel zis, art jurnalismul combină mass-media și cultura pentru a transmite valori și experiențe culturale publicului larg.

În presa online din Republica Moldova, temele culturale sunt frecvent neglijate, fiind înlocuite de știri din domeniul social, politic sau economic. Majoritatea instituţiilor media în format digital acordă spațiu limitat subiectelor culturale, preferând teme care atrag trafic rapid și vizibilitate sporită. Deseori, e vorba de scandaluri, evenimente politice sau crize sociale. Astfel, reportajele, dar și celelalte tipuri de materiale jurnalistice despre literatură, artă, muzică sau patrimoniu cultural sunt rare. Această tendință se explică, în parte, prin resursele limitate de care dispun redacțiile și prin percepția că publicul larg este mai puțin interesat de conținuturi culturale.

Există, totuși, câteva instituții media în format digital care publică sistematic diverse materiale despre cultură. Una dintre ele este #diez, fondată în 2013 cu scopul

„de a îmbunătăți viața de zi cu zi a tinerilor cu un semiton”. Jurnaliștii #diez acordă atenție evenimentelor culturale contemporane, artei alternative, noilor creații muzicale și literare, obiectivelor turistice din țară și din afară și diferitelor subiecte inovatoare. Special pentru acestea, pe site-ul #diez există și o rubrică specială – „Cultură”. Printre exemplele de articole reprezentative publicate în rubrica respectivă se numără interviuri cu artiști locali (muzicieni, actori, regizori, producători, pictori, scriitori, poeți etc.), reportaje despre spectacole de teatru, expoziții de artă contemporană, festivaluri de film și lansări de carte. De asemenea, sunt evidențiate povești inspiraționale despre tineri care transformă spațiul cultural prin proiecte independente sau colaborări cu instituții de cultură.

În concluzie, mass-media are un rol esențial în procesul de culturalizare a publicului, contribuind la formarea gustului estetic, la transmiterea valorilor identitare și la stimularea spiritului critic. Iar în contextul mediului digital, acest rol capătă o dimensiune extinsă și mult mai dinamică. Motivul este simplu: mediul digital nu doar că oferă acces la o varietate mai mare de conținuturi culturale, dar permite și prezentarea acestora într-un mod mult mai atractiv și interactiv. În acest context, jurnaliștii care activează în mediul digital ar trebui să acorde o importanță sporită jurnalismului cultural autentic, valoros și bine documentat, în detrimentul materialelor superficiale, axate doar pe senzaționalism sau pe câștigul de trafic imediat.

Referințe:

• *În limba română:*

1. STEPANOV, G. 2018. *Bazele jurnalismului*. Chișinău: CEP USM. 194 p. ISBN 978-9975-142-74-8.
2. STEPANOV, G., TUGAREV, L. 2019. *Art jurnalismul în presa din Republica Moldova*. Chișinău: CEP USM. 236 p. ISBN 978-9975-142-94-6.
3. TUGAREV, L. 2020. *Reportajul în mediul online*. *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, USM, 10-11 noiembrie 2020. Chișinău: CEP USM, pp. 112-115. ISBN 978-9975-152-48-8.

• *În limba engleză:*

4. SİAPERA, E., VEGLİS, A. (eds.) 2012. *The Handbook of Global Online Journalism*. Chichester: Wiley-Blackwell. 530 p. ISBN 978-1-4443-3855-3.
5. WARD, M. 2002. *Journalism Online*. Londra: Routledge. 222 p. ISBN 9780240516103.

• *Surse electronice în limbile română și engleză:*

6. BÂLDEA CONSTANTINESCU, I. 2016. *Dincolo de portocali spre jurnalismul cultural*, 1 aprilie 2016 [citat la 25.03.2025]. Disponibil la: https://societatesicultura.ro/2016/04/interviu-ioana-baldea-constantinescu/
7. DEUZE, M. 2001. *Online Journalism: Modelling the First Generation of News Media on the World Wide Web*, octombrie 2001 [citat la 25.03.2025]. Disponibil la: https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/download/893/802?inline=1#d2
8. „*Dintr-un site de știri pentru tineri ne transformăm în…tr-un site de știri pentru tineri*,” diez.md, 16 ianuarie 2024 [citat la 25.03.2025]. Disponibil la: https://diez.md/2024/01/16/dintr-un-site-de-stiri-pentru-tineri-ne-transformam-in-tr-un-site-de-stiri-pentru-tineri/
9. „*Jurnalismul cultural, cel care ne aduce normalitatea*”, 28 martie 2017. [citat la 25.03.2025]. Disponibil la: https://old.mediacritica.md/ro/jurnalismul-cultural-cel-care-ne-aduce-normalitatea/
10. „*Politica editorială*”, diez.md [citat la 25.03.2025]. Disponibil la:

Recomandat:
***Laura TUGAREV**, dr.,conf. univ.*

INTEGRAREA INTELIGENŢEI ARTIFICIALE ÎN STRATEGIILE DE PUBLICITATE ŞI PROMOVARE

Patricia CAINAREANU,

stundentă, anul III, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat a Moldovei

CZU: 659.1:004.8 E-mail:cainareanup@gmail.com

Această lucrare investighează integrarea inteligenței artificiale (AI) în strategiile de publicitate și promovare, în contextul transformărilor digitale rapide și al necesității companiilor de a dezvolta metode mai eficiente și mai relevante pentru a comunica cu publicul. Tema este actuală atât pe plan internațional, cât și în Republica Moldova, unde interesul pentru AI începe să crească, iar organizațiile locale explorează progresiv aceste tehnologii inovatoare. Ipoteza de cercetare este că integrarea AI în campaniile de publicitate nu doar crește eficiența și atractivitatea acestora, ci și facilitează o conectare mai profundă și directă cu publicul țintă, dacă AI este utilizat transparent. Prin implementarea algoritmilor avansați de machine learning, companiile pot analiza comportamentul online al utilizatorilor și pot adapta mesajele și ofertele pentru a răspunde nevoilor reale ale consumatorilor într-un mod personalizat și eficient. [2, 2017, p.145] Scopul cercetării este analiza conceptelor teoretice privind inteligența artificială și identificarea modului în care aceasta poate fi integrată în strategiile publicitare și de promovare. În acest sens, obiectivele urmărite sunt: definirea noțiunilor de marketing și publicitate, clarificarea conceptului de AI și aplicabilitatea sa în domeniu, identificarea beneficiilor și provocărilor asociate, analiza comparativă între exemple internaționale și naționale din Moldova, precum și formularea de recomandări pentru practicieni.

Primul capitol al lucrării oferă o bază teoretică asupra rolului publicității în strategia organizațiilor, evidențiind tranziția de la metode tradiționale către publicitatea digitală modernă. Sunt analizate principalele tipuri de publicitate, cu accent pe tendințele actuale: personalizarea mesajelor în funcție de datele consumatorilor, utilizarea machine learning, realitate augmentată și creșterea conținutului video scurt pe platformele sociale. [3, 2023, p.15 și p.23.] Contextul Republicii Moldova este descris ca fiind marcat de preferința pentru publicitatea digitală, datorită costurilor mai mici și targetării eficiente. [4, 2012, p.2] Capitolul include și analiza provocărilor contemporane, precum protecția datelor și suprasaturarea pieței, dar și a oportunităților aduse de AI: automatizarea, marketingul sustenabil și apariția noilor canale digitale. În final, este explicată aplicabilitatea AI în publicitate - de la colectarea datelor și analiza comportamentului consumatorilor, până la crearea și optimizarea conținutului - ilustrată prin exemple concrete și instrumente utilizate internațional și local. Lucrarea descrie

aplicațiile AI utilizate deja de branduri internaționale și locale și sintetizează principalele instrumente prin intermediul următorului tabel:

Tabel 1.1

Aplicații de Inteligență Artificială

Tipul de conținut	Aplicații utilizate	Accesibilitate (gratuit/contra cost)	Popularitate și utilizare
Generare text	ChatGPT, Jasper AI, Copy.ai	Gratuit & Premium	Foarte utilizate
Creare imagini	DALL-E, Midjourney, Canva AI	Gratuit & Premium	În creștere
Editare video	Synthesia, Runway ML	Contra cost	Utilizat de branduri mari
Publicitate programatică	Google Ads AI, Meta Ads AI	Contra cost	Foarte utilizate
Chatbot-uri	Drift, ManyChat, Chatfuel	Gratuit & Premium	Utilizat de companii mari

Capitolul se încheie cu o listă a provocărilor etice și de transparență generate de utilizarea AI în publicitate. [1, 2022] Este evidențiată necesitatea ca brandurile să informeze clar publicul despre conținuturile generate cu ajutorul inteligenței artificiale pentru a menține încrederea consumatorilor. Această parte a lucrării demonstrează că AI a devenit un instrument indispensabil în arsenalul publicitar modern, oferind brandurilor nu doar oportunități de eficientizare și personalizare, ci și noi provocări legate de calitate, autenticitate și responsabilitate.

Capitolul II al lucrării este dedicat analizei comparative a modului în care inteligența artificială (AI) este utilizată în campaniile publicitare internaționale și în Republica Moldova. Scopul acestui capitol este de a evidenția diferențele și asemănările în utilizarea tehnologiilor AI, ținând cont de contextul economic, cultural și al pieței media din cele două spații. Analiza s-a realizat pe baza unei grile unitare de criterii care au inclus: contextul general al campaniei (țară, domeniu, scop), canalele de comunicare utilizate, gradul de generare AI, stilul vizual și narativ, elementele detectabile de AI, impactul asupra publicului și valoarea adăugată prin utilizarea tehnologiilor inteligente. Studiul de caz a cuprins 18 exemple concrete: 12 campanii locale din Republica Moldova și 6 exemple internaționale de referință. În Republica Moldova, cazurile selectate arată un început timid, dar diversificat în folosirea AI pentru crearea de conținut vizual, generarea de avataruri digitale și publicitate programatică.

Printre exemplele analizate se numără postarea organizației documente.md, care a utilizat o imagine parțial generată de AI pentru a crea un anunț de angajare cu ele-

mente vizuale supranaturale, marcate de trăsături exagerate (ochi luminoși, fundal digital intens). Un alt exemplu este cel al Mit Course, care a promovat un curs online de marketing folosind imagini statice parțial generate de AI, într-un stil minimalist și semi-realist, sugerând colaborarea om - AI. Microinvest.md a folosit avatarul digital animat „Mira” pentru a oferi sfaturi financiare într-un format prietenos și modern, o premieră pe piața locală. CosmoSecrets.md a realizat un videoclip integral generat cu AI pentru promovarea epilării cu laser, prezentând un decor futurist cu personaje stilizate și roboți. Analiza relevă și cazuri mai puțin reușite, cum este exemplul companiei AWA Privat Imobil Plus, unde avatarul digital a fost perceput ca lipsit de autenticitate și a generat reacții negative din partea publicului („vă e lene să filmați pe cineva real?”). În schimb, Alina Calistru a utilizat exclusiv imagini generate de AI într-o serie carusel pentru promovarea unui workshop, ilustrând aplicații practice pentru diverse profesii. Hola Moldova a apelat la o imagine festivă integral AI pentru a promova covorașe de intrare într-un context sezonier. Clinica Dr. Asiika a combinat imagini reale cu efecte AI pentru a crea un videoclip inspirațional despre reînnoirea fațadei clădirii. Moft Dulce a folosit o imagine AI cu Leonardo DiCaprio, etichetată transparent, pentru promovarea cadourilor de Paște, sugerând bucuria descoperirii unui cadou perfect. J’adore Tour a creat o imagine AI cu Tom Cruise, prezentând serviciile sale turistice ca fiind remarcabile chiar și pentru vedete internaționale. Medpark Hospital a introdus avatarul AI „Mafa Girafa” într-un videoclip menit să creeze o atmosferă prietenoasă pentru copii în cadrul clinicii. Doinița SmartMoney a utilizat exclusiv imagini AI pentru construirea unui personaj digital dedicat educației financiare a copiilor, oferind un conținut inspirațional și adaptat publicului tânăr.

Pe de altă parte, **exemplele internaționale**, cum ar fi campaniile desfășurate de Delta Air Lines și Unilever, au demonstrat aplicabilitatea avansată a AI în publicitate: analiza impactului sponsorizărilor, crearea de gemeni digitali pentru produse, optimizarea costurilor de producție vizuală și creșterea randamentului investiției. [5] Printre exemplele analizate se numără postarea Sintra AI, care a promovat servicii de creare de avatare 3D animate, folosind imagini și video-uri complet generate de AI, cu personaje futuriste și expresive adaptate pentru branding online. Un alt exemplu este cel al lui Lorand Soares Szasz, care a folosit o imagine statică AI pe Facebook, reprezentând logo-uri deformate ale brandurilor celebre, pentru a ilustra riscul de faliment și nevoia de adaptabilitate în afaceri. Masha Fom a integrat AI într-un trend vizual popular, creând o imagine unde apare ca o păpușă în cutie, combinând fotografia reală cu elemente grafice digitale și obținând un engagement foarte ridicat. Coca-Cola, prin campania globală „Create Real Magic”, a implicat publicul în generarea de imagini personalizate inspirate de universul vizual al brandului, utilizând instrumente AI precum GPT-4 și DALL-E și consolidând imaginea sa de brand inovator. Dreamies a folosit subtil inteligența artificială pentru a amplifica expresivitatea și reacțiile pisicilor într-un videoclip emoțional și amuzant, care a obținut un engagement ridicat pe Instagram. Javarush a apelat la o imagine complet generată de AI pentru a promova un curs de IT într-un stil jucăuș, combinând o pisică hiperrealistă

cu un fundal digitalizat stilizat, sugerând ideea că programarea poate fi accesibilă și prietenoasă.

Rezultatele analizei comparate arată că în Republica Moldova AI este utilizată preponderent pentru reducerea costurilor și generarea rapidă de conținut atractiv, însă uneori în detrimentul calității vizuale și autenticității. În schimb, campaniile internaționale integrează AI mai strategic, cu accent pe personalizare, optimizare bugetară și creșterea engagementului. Lucrarea evidențiază un decalaj semnificativ între cele două contexte, dar și o tendință de evoluție pe piața locală, unde publicul devine tot mai exigent și apreciază autenticitatea și transparența. Contribuția personală constă în elaborarea unei grile comparative și formularea de recomandări pentru practicienii din publicitate din Moldova. Concluzia subliniază necesitatea unei implementări etice și responsabile a AI și importanța îmbinării tehnologiilor noi cu creativitatea umană pentru a răspunde așteptărilor consumatorilor moderni.

Referințe:

• *Manuale și cărți:*

1. AMMANATH Beena, 2022. „Trustworthy AI: A Business Guide for Navigating Trust and Ethics in AI" (în limba română: „Inteligența artificială de încredere: Ghid de afaceri pentru gestionarea încrederii și eticii în AI"), 224 p. ISBN 978-1-119-86795-1
2. STERNE Jim, 2017. Artificial Intelligence for Marketing (în limba română: „Inteligența artificială în marketing"), 361 p. ISBN 9781119406372
3. ZIAKIS Christos și VLACHOPOULOU Maro, 2023. Artificial Intelligence in Digital Marketing (în limba română: „Inteligența artificială în marketingul digital"), 30 p.

• *Articole și surse academice online:*

4. GAUGAȘ Tatiana, 2012. Particularitățile pieței publicitare din Republica Moldova, 4 p.

• *Surse electronice:*

5. Unilever reinvents product shoots with digital twins and AI (în limba română: „Unilever reinventează sesiunile foto de produs cu ajutorul gemenilor digitali și al inteligenței artificiale"). [18.03.2025]. Disponibil: https://www.unilever.com/news/press-and-media/press-releases/2025/unilever-reinvents-product-shoots-with-digital-twins-and-ai/

Recomandat

Elena MUREA, *asist. univ.*

Liliana POȘȚAN, *dr., conf. univ.*

INTEGRAREA INSTRUMENTELOR NEW MEDIA INTERACTIVE ÎN PROCESUL EDUCAŢIONAL

Maria CEROPITA,

studentă, anul III, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 004.738.5:37.091 E-mail:caraulanmaria03@gmail.com

Trăim într-o eră digitală care transformă continuu educația și modul în care comunicăm și învățăm. New Media a devenit un factor esențial în modernizarea procesului educațional, oferind resurse interactive și acces rapid la informații. Integrarea instrumentelor New Media reprezintă o soluție pentru adaptarea metodelor de predare la așteptările generației actuale de studenți, numită tot mai des „cyberkids”. Aceștia sunt obișnuiți cu tehnologia digitală încă din copilărie și consideră instrumentele online o parte firească a vieții lor academice.

Potrivit autorilor Victor Moraru și Mariana Tacu [1], noile media cuprind atât mijloace tradiționale reproiectate pe web, cât și forme native de comunicare: site-uri, bloguri, rețele sociale. Pe de altă parte, profesorii Friedman afirmă că cea mai clară definire a New Media se face prin contrast cu Old Media [3].

Books →	Ebooks, wikis
Journalism →	blogs
Music →	pandora
Newspapers, Magazines →	ezines
Radio →	podcasts
Television →	Full episodes on the web
Telephone →	VOIP
Film →	Amateur videos on the web
Photography →	Flickr, Picasa
Art →	Museums on the web

Figura nr.1: Diferențe Old Media *vs* New Media

Sursa: The New Media Technologies: Overview and Research Framework, Aprilie 2008.

Rolul noilor media în educație este acela de a facilita accesul la informație, de a stimula creativitatea și de a dezvolta competențe digitale esențiale. Vicol [2] subliniază că interactivitatea presupune relații reciproce și un proces de învățare activă, în care studentul transformă informația în una nouă, personalizată și interiorizată.

În urma celor cercetate, câteva din aracteristicile definitorii ale noilor media sunt:

- Interactivitatea – schimbul continuu de informație și implicarea utilizatorului;
- Varietatea – posibilitatea de a folosi diverse instrumente adaptate domeniului;
- Adaptabilitatea – actualizarea rapidă în funcție de noile tendințe și dispozitive.

În același flux al inovației digitale, conceptul de multimedia a apărut ca o soluție care reunește text, imagini, sunet și video, creând experiențe mai bogate și captivante pentru utilizatori. Prin multimedia, transmiterea și recepționarea informațiilor devin mai dinamice și accesibile, facilitând o experiență de învățare interactivă.

Pentru a evidenția impactul real al New Media în mediul academic, am aplicat chestionare și focus grupuri. Publicul țintă: studenți ai FJȘC din cadrul Universității de Stat din Moldova și studenți internaționali din cadrul Universității din Cádiz. Perioada de completare a chestionarelor s-a desfășurat în perioada lunilor martie - iunie 2025. În total, prin chestionar au fost colectate 127 de răspunsuri valide: 81 de la studenții Universității de Stat din Moldova și 46 de la studenții Universității din Cádiz. Menționăm că toate chestionarele completate au fost considerate valide și incluse în analiza finală. La focus grup au participat 14 studenți, dintre care 7 de la Universitatea de Stat și 7 de la Universitatea din Cadiz.

Rezultatele arată că majoritatea participanților consideră New Media drept un element indispensabil pentru o educație modernă. La întrebarea „În ce măsură consideri că instrumentele New Media contribuie la dezvoltarea ta profesională în domeniul Producției Multimedia?”, studenții susțin că acestea sunt o parte importantă a „puzzle-ului” profesional, fiind considerate instrumente valoroase care susțin și facilitează dezvoltarea abilităților necesare în acest domeniu.

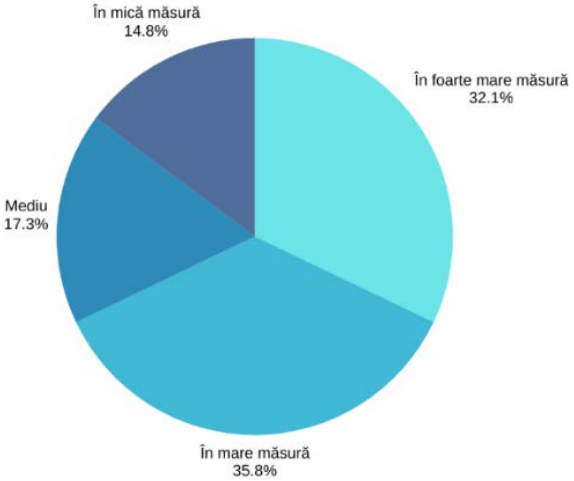

Figura nr.2: Rezultatele formularului cu privire la importanța instrumentelor New Media în dezvoltarea profesională a studenților de la specialitatea Producție Multimedia

Sursa: Elaborat de autor în baza cercetării proprii

Urmare a feedback-ului, cele mai folosite instrumente sunt: Platformele video (YouTube) – preferate pentru flexibilitate și acces la conținut vizual explicativ; Prezentările PowerPoint – folosite de profesori și studenți deopotrivă pentru structurarea și prezentarea temelor; Instrumentele IA (ChatGPT, MagicSchool) – considerate de studenți un sprijin rapid în generarea de idei, explicații și structurare de conținut. Conturăm următoarele concluzii specifice demersului nostru științific:

1. Există multiple căi de optimizare a procesului educațional, prin intermediul unei abordări interactive și eficiente, cu accent deosebit pe utilizarea instrumentelor New Media.
2. Aplicarea chestionarelor a evidențiat că instrumentele New Media sunt percepute ca utile în procesul de studii. La FJȘC, USM, rata de utilizare a acestor instrumente este de 100%, ceea ce confirmă eforturile continue de modernizare, chiar dacă frecvența aplicării variază.
3. Materialele video, prezentările PowerPoint și Instrumentele IA sunt, în viziunea studenților, instrumentele cele mai eficiente în facilitarea procesului de studiu.
4. Modernizarea educației universitare prin includerea instrumentelor new media interactive poate influența percepția studenților asupra învățării, sporind interesul lor în participarea activă la lecții, dar și în afara acestora.

   Pentru optimizarea procesului educațional universitar, se recomandă:
   1. Ajustarea metodologiilor de predare a cursurilor universitare, astfel încât instrumentele new media să fie parte constantă a acestora.
   2. Discutarea constantă cu studenții, pentru a afla necesitățile acestora în raport cu metodele de predare interactivă cu ajutorul instrumentelor new media.
   3. Formare și susținere pentru cadrele didactice.

Referințe:

1. MORARU, Victor; TACU, Mariana. New media: oportunități pentru libertatea de exprimare. *Moldoscopie*, 2014, 67.4: 147-155.
2. VICOL.M. Strategii didactice interactive în contextul comunicării didactice. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/19873. Accesat [22.12.2024].
3. FRIEDMAN, Linda Weiser; FRIEDMAN, Hershey H. The New Media Technologies: Overview and Research Framework (April 2008). *Available at SSRN 1116771*.

Recomandat

***Vitalie GUȚU**, drd., lector universitar*

COPYWRITING-UL CA INSTRUMENT DE MARKETING: TEHNICI ŞI STRATEGII

Felicia BEȘLIU,

studentă anul III, Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 659.1:659.3 E-mail:c223besliu.felicia@gmail.com

În contextul economic actual în care concurența este tot mai acerbă, iar atenția consumatorilor devine o resursă din ce în ce mai valoroasă, copywriting-ul joacă un rol esențial în strategia de marketing a companiilor. Acesta nu reprezintă doar un instrument de creare a mesajelor publicitare, ci și un factor cheie în formarea percepțiilor și influențarea comportamentului consumatorilor. Importanța sa a crescut considerabil odată cu digitalizarea, dezvoltarea platformelor de socializare și diversificarea canalelor de comunicare.

Dar ce înseamnă, de fapt, acest termen?

Copywriting-ul provine din limba engleză și este alcătuit din două cuvinte: „copy", care se referă la un text persuasiv folosit în publicitate pentru a influența comportamentul consumatorului, și „writing", care se referă la procesul de redactare, ce presupune creativitate, strategie și înțelegerea publicului țintă. Împreună, aceste elemente formează o disciplină importantă în marketing, unde fiecare cuvânt este ales cu un scop clar. Totodată, dicționarul Oxford definește copywriting-ul ca: „activitatea sau ocupația de a scrie texte pentru reclame sau materiale publicitare" [5]. În esență, copywriting-ul reprezintă strategia de conținut concentrată pe convingerea cititorului să interprindă o acțiune specifică.

De-a lungul timpului, numeroși specialiști în domeniu au analizat și definit pe larg conceptul de copywriting, oferind perspective variate asupra rolului și impactului său. Tom Albrighton în lucrarea sa „The ABC of Copywrting", definește acest termen fiind „utilizarea limbajului pentru a promova sau a convinge clienții să acționeze" [1, p.6]. Eugene Schwartz, în lucrarea „Breakthrough Advertising" afirmă că „copywriting-ul nu creează dorință pentru un produs, ci canalizează și direcționează dorințele, temerile și aspirațiile deja existente ale consumatorilor către un anumit produs" [2, p.77].

În acest context, copywriting-ul eficient se bazează pe o structură clară, adaptabilitate, originalitate și capacitatea de a transmite un mesaj relevant într-un mod concis. Acesta urmărește atingerea unor obiective bine definite și se pliază pe nevoile și așteptările publicului țintă. Totodată, există mai multe tipuri de copywriting, fiecare având un rol specific în funcție de contextul și scopul comunicării. De la copywriting-ul de marketing și cel digital, până la cel utilizat în relații publice sau jurnalism, SEO copywriting, toate formele au în comun intenția de a informa, influența sau convinge.

Un text eficient de copywriting începe întotdeauna cu o înțelegere clară a produsului și a beneficiilor pe care le oferă clienților. Astfel, întâi de toate, copywriterul trebuie să răspundă la întrebări fundamentale precum: Ce face produsul unic? Ce probleme rezolvă? Ce beneficii aduce? Cum îmbunătățește viața clientului? Pentru a construi un mesaj convingător și clar, se aplică diverse strategii, precum cei 4C – Clar, Concis, Convingător, Credibil; AIDA – Atenție, Interes, Dorință, Acțiune; PAS – Problemă, Agitare, Soluție; BAB – Înainte, După, Punte și cei 4P – Produs, Preț, Plasare, Promovare [3].

Ba mai mult, copywriting-ul reprezintă un instrument-cheie în marketing, construit pe înțelegerea psihologiei umane, în special a interesului personal – motorul care determină oamenii să acționeze în favoarea propriilor nevoi și dorințe. Eficiența unui mesaj publicitar stă în capacitatea lui de a crea conexiuni emoționale și de a stimula decizia de cumpărare. Printre cele mai eficiente tehnici folosite se numără: proiecția viitorului, care le permite clienților să vizualizeze beneficiile viitoare ale produsului; raritatea, care creează urgență prin limitarea ofertei; autoritatea, ce adaugă credibilitate prin susținerea din partea experților sau brandurilor consacrate; simpatia, care apropie brandul de consumator prin mesaje prietenoase și personalizate; dovezile sociale, ce validează alegerea prin experiențele pozitive ale altora, storytellingul, care creează o legătură emoțională prin povestiri captivante și folosirea de triggere psihologice, care stimulează reacții rapide și accelerează decizia de cumpărare [4].

Astfel, un mesaj bine construit care cuprinde tehnici și strategii eficiente de copywriting poate capta atenția, poate transmite valorile brandului și poate convinge publicul să acționeze. Plecând de la această premisă, am analizat o serie de mesaje publicitare lansate în ultimul an de companii din domenii variate, pentru a evidenția atât elementele care contribuie la eficiența unui mesaj, cât și greșelile frecvente care pot diminua impactul acestuia. Toate aceste observații au fost abordate din perspectiva tehnicilor și strategiilor de copywriting, cu scopul de a înțelege ce face un mesaj convingător, relevant și memorabil în contextul actual al comunicării de marketing.

Un exemplu relevant de mesaj reușit aparține companiei Elefant.md, un brand cunoscut pentru tonul prietenos, limbajul accesibil și apelul direct la acțiune pe care îl adoptă în relația cu clienții. Un element distinctiv în comunicarea acestuia este personajul „Simona de la Elefant”, un avatar umanizat care semnează frecvent mesajele și contribuie la crearea unei legături personale cu publicul [6]. Pe de altă parte, există și exemple de mesaje care nu reușesc să îndeplinească obiectivele de comunicare ale unui brand.

Acestea se remarcă printr-o exprimare vagă sau excesiv de metaforică, prin lipsa beneficiilor clare pentru client și absența unui îndemn convingător la acțiune, elemente care reduc considerabil eficiența mesajului și impactul asupra publicului țintă.

Totodată, pentru a sublinia rolul esențial al copywriting-ului în consolidarea imaginii unui brand, am realizat și o analiză comparativă între două instituții bancare reprezentative: Banca Comercială Maib din Republica Moldova și Banca Transilvania din România. Ambele instituții se remarcă printr-o prezență puternică în mediul online și

adoptă strategii moderne de comunicare, adaptate publicului contemporan. Însă, stilurile lor sunt diferite, fiecare reflectând valorile și personalitatea brandului. Maib comunică într-un mod clar, coerent și profesionist, cu scopul de a face informațiile financiare accesibile unui public cât mai larg. Textele sale integrează apeluri directe la acțiune și elemente de storytelling, punând accent pe siguranță, eficiență și încredere [8].

În schimb, Banca Transilvania mizează pe o comunicare caldă, jucăușă și apropiată de public, în special de segmentul tânăr. Mesajele sale sunt adesea presărate cu umor și referințe din viața de zi cu zi. Prin storytelling, colaborări cu influenceri locali și adaptarea constantă la trendurile virale, BT reușește să creeze o legătură emoțională cu publicul [7]. Chiar dacă abordările sunt diferite, ambele instituții demonstrează o înțelegere profundă a publicului lor și folosesc puterea cuvintelor pentru a construi o comunicare autentică, memorabilă și eficientă.

În concluzie, „Copywriting-ul ca instrument de marketing. Tehnici și strategii" este un subiect actual și important, mai ales în contextul dezvoltării rapide a mediului digital. Într-o piață aglomerată, în care atenția consumatorilor este tot mai greu de obținut iar concurența tot mai mare, modul în care un brand își construiește mesajele devine esențial pentru a atrage atenția și a încuraja acțiunea. Lucrarea oferă o perspectivă practică și teoretică asupra modului în care tehnicile de copywriting contribuie la performanța mesajelor publicitare, fiind o resursă utilă pentru profesioniștii din marketing, comunicare și relații publice.

Referințe:

1. ALBRIGHTON, T. *The ABC of Copywriting.* United Kingdom: Norwich, 2013. 6 p.
2. SCHWARTZ, E. *Breakthrough Advertising.* Stamford: Bottom Line Books, 2004. 77 p.

• *Site-uri:*

3. Buffer.com: Copywriting Formulas to Convert Skimmers to Buyers. [citat 23 martie 2025]. Disponibil: 10 Copywriting Formulas to Make Your Social Posts Pop
4. Genius.space: Техники убедительного копирайтинга для увеличения продаж. [citat 21 martie 2025]. Disponibil: 14 техник убедительного копирайтинга для увеличения продаж - Genius.Space
5. Oxford Dictionary: What is copywriting? [citat 20 martie 2025]. Disponibil: Copywriter - Oxford Reference
6. Pagina de Instagram Elefant.md. [citat 13.04.2025]. Disponibil: https://www.instagram.com/elefantmd?igsh=aTRhenN5bzd5bmQ3
7. Pagina de Instagram Banca Transilvania. [citat 18.04.2025]. Disponibil: https://www.facebook.com/share/1NAdsTw5GG/?mibextid=wwXIfr
8. Pagina de Instagram Maib. [citat 19.04.2025]. Disponibil: https://www.facebook.com/share/1YWzFygB8e/?mibextid=wwXIfr

Recomandat
Elena MUREA, *asist. univ.*
Liliana POȘȚAN, *dr., conf. univ.*

FILM DE SCURT METRAJ: CONCEPT ŞI ETAPE DE REALIZARE

Daniela BALAUR,

studentă, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 791.43 E-mail: danielabalaur2003@gmail.com

Filmul poate fi definit ca o formă narativă audiovizuală prin care autorul comunică cu publicul folosind imagini în mișcare, sunet, muzică și alte elemente expresive, menite să genereze emoții. Este un mijloc de povestire vizuală, în care limbajul cinematografic înlocuieşte cuvântul scris sau rostit.

Scopul lucrării este de a analiza aspectele definitorii ale conceptului de scurtmetraj și de a elabora un scurtmetraj.

Noutatea temei investigate constă în examinarea scurtmetrajelor din toate perioadele și elaborarea unui scurtmetraj original prin aplicarea integrată a unor tehnici contemporane de filmare și montaj. Lucrarea propune o perspectivă nouă prin utilizarea unor mijloace vizuale moderne precum cadre din mână, compoziții dinamice și variații de adâncime a câmpului care intensifică tensiunea și susțin construcția emoțională. De asemenea, în etapa de postproducție s-au aplicat tehnici de montaj specifice audiovizualului contemporan: tranziții ritmice, montaj paralel, suprapuneri de imagine și un design sonor contemporan.

Scurtmetrajul este un film cu o durată de până la 40 de minute și reprezintă o dimensiune a cinematografiei caracterizată prin expresivitate vizuală și narativă. Acesta oferă un câmp larg pentru explorarea unor forme estetice și idei noi, fiind frecvent utilizat atât ca mijloc de exprimare artistică, cât și ca etapă formativă în parcursul profesional al cineaștilor. Prin adaptabilitatea sa la diverse contexte culturale și tehnologice, scurtmetrajul își menține relevanța în peisajul audiovizual contemporan.

Scurtmetrajul trebuie să se bazeze pe o idee clară și captivantă, care poate fi transmisă rapid. O poveste reușită într-un scurtmetraj nu necesită numeroase personaje sau o intrigă complicată, ci un conflict clar și un mesaj puternic.

Un lucru foarte important în construirea unei povești vizuale este narațiunea prin imagine. În loc să recurgă la dialoguri cu explicație sau voice-over, regizorii pot opta să spună povestea prin imagini, cu ajutorul încadrării cinematografice a elementelor filmului. În acest fel, narațiunea este transmisă exclusiv prin elemente vizuale.

La fel este importantă și compoziția în film. Compoziția imaginii are ca scop principal ghidarea privirii spectatorului, iar pentru asta este importantă echilibrarea vizuală a elementelor din cadru. În mod obișnuit, trebuie să se obțină o imagine ar-

monioasă și echilibrată, dar poate fi folosit și dezechilibru pentru a sugera tensiune sau conflict.

Prin adâncime înțelegem distanța spațială dintre cameră și fundalul fizic. O compoziție bine realizată, împreună cu o iluminare corectă, ajută spectatorul să perceapă tridimensionalitatea unei lumi care este, de fapt, proiectată pe un ecran bidimensional. Poziționarea actorilor și a elementelor din decor în cadru, alături de modul în care este utilizată lumina, ajută la redarea senzației de profunzime. În cartea GPU Gems, Joe Demers spune că „Adâncimea câmpului este efectul prin care obiectele aflate într-un anumit interval de distanțe dintr-o scenă apar focalizate, iar obiectele mai apropiate sau mai îndepărtate decât acest interval apar nefocalizate. Este frecvent utilizată în cinematografie pentru a dirija atenția spectatorului în cadrul scenei și pentru a oferi un sentiment mai bun al profunzimii în cadrul unei scene”[1, p. 375]. Astfel putem manipula adâncimea de câmp pentru a transmite diferite sentimente, stări, emoții și trăirile personajului.

În contextul tezei am elaborat un scurtmetraj cu denumirea „Too Late”. Subiectul scurtmetrajului se va axa pe subiectul scurtmetrajului se axează pe relația dintre timp, decizie și prezență, explorând modul în care alegerile cotidiene influențează momentele importante ale vieții. Prin intermediul unei situații aparent simple, dar încărcate emoțional, filmul propune o reflecție asupra priorităților personale și asupra riscului de a ajunge „prea târziu” acolo unde prezența noastră contează cel mai mult. Procesul de creare a unui scurtmetraj include trei faze: pre-producție, producție și post- producție. În pre-producție, prima fază este conceperea ideii și dezvoltarea acesteia într-un concept clar, cu un fir narativ coerent. Ideea scurtmetrajului meu consta în faptul că două surori se pregătesc să își reîntâlnească tatăl, care revine acasă după o lungă absență din străinătate. Una pregătește masa, cealaltă se grăbește să-l întâmpine la aeroport, dar o serie de obstacole aparent banale transformă așteptarea într-o adevărată cursă contra cronometru. Apoi am creat storyboardul, color scriptul, sinopsisul, scenariul și animaticul.

Procesul de producție a fost desfășurat în trei zile diferite și trei locații diferite: apartament, magazin și aeroport. M-am ocupat personal de imagine, sunet, regie și organizare, colaborând doar cu actorii.

Etapa de post-producție a fost una intensă și necesară pentru atmosfera scurtmetrajului „Too Late”. În primul rând am lucrat la crearea posterului pentru scurtmetraj. Apoi am lucrat la montaj, colorizare, corecția sunetului și designul audio. Procesul a durat mai multe zile și a necesitat multă atenție la detalii, deoarece fiecare scenă transmite un anumit ritm, tensiune sau stare emoțională.

Pe parcursul realizării scurtmetrajului, a fost o serie de constrângeri tehnice și logistice. Lipsa unui buget a impus soluții creative în ceea ce privește locațiile, echipamentele disponibile și resursele umane implicate în producție. De asemenea, timpul limitat de filmare și condițiile imprevizibile din locații au influențat dinamica de lucru. Aceste provocări au fost depășite printr o planificare atentă și o adaptare constantă la context, contribuind în cele din urmă la consolidarea unei perspective practice asupra

procesului de creație cinematografică. În ordinea celor expuse în concluzii, se impune necesitatea de a livra o serie de recomandări:

1. Viitorii cineaşti ar trebui să exploreze scurtmetrajul nu doar ca o etapă pregătitoare pentru lungmetraj, ci ca o formă artistică valoroasă în sine, cu potențial mare.
2. Scurtmetrajul nu are nevoie de complexitate narativă excesivă, ci de o temă puternică și bine conturată.
3. Căutarea inspirației vine din realitate, din emoții sincere și din întrebări personale sau sociale care merită explorate. Publicul va răspunde întotdeauna la povești care vin dintr-un loc sincer și uman.

Referințe:

1. RANDINA F. GPU Gems. UK: Addison-Wesley Professional, 2004. 592

• *Site-uri:*

2. Rules of Shot Composition in Film: A Definitive Guide, 14 ianuarie 2025, [citat 26.04.2025]. Disponibil la: https://www.studiobinder.com/blog/rules-of-shot-composition-in-film/
3. 91th Academy Awards Special Rules For The Short Film Awards, 4 martie 2018, [citat 5.04.2025]. Disponibil la: https://www.oscars.org/sites/oscars/files/91aa_short_films.pdf

Recomandat

***Laura TUGAREV**, dr., conf. universitar*

STORYTELLING-UL CA INSTRUMENT DE COMUNICARE EFICIENTĂ ÎN RELAŢIILE PUBLICE. STUDIU DE CAZ

Andreea (MUNTEANU) ARTENE,

studentă, anul III, Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 659.2:070 E-mail:andreea.artene001@gmail.com

Storytelling-ul, ca tehnică narativă cu valențe comunicative complexe, s-a impus în ultimele decenii drept un instrument esențial pentru consolidarea relațiilor dintre organizații și publicurile lor. Lucrarea de față analizează storytelling-ul ca mijloc strategic de comunicare eficientă în relațiile publice, printr-o abordare teoretico-aplicativă, susținută de un studiu de caz asupra unor campanii de PR desfășurate în Republica Moldova.

Într-un peisaj comunicațional saturat de informații, nevoia de a capta atenția și de a transmite mesaje semnificative a devenit esențială. Storytelling-ul oferă această capacitate, transformând datele seci în povești cu impact emoțional, capabile să genereze empatie, încredere și loialitate. În relațiile publice, storytelling-ul este utilizat nu doar pentru promovare, ci și pentru modelarea percepțiilor, construirea reputației și influențarea comportamentelor publicului.

Lucrarea este structurată în două capitole majore. Primul capitol este dedicat aspectelor teoretice ale storytelling-ului: definirea conceptului, evoluția sa istorică și culturală, relația cu comunicarea și relațiile publice, clasificarea tipurilor de narațiune și prezentarea tehnicilor narative. Sunt analizate 20 de tipare narative universale (Ronald B. Tobias) și numeroase tehnici de construcție narativă – de la „monomit" la „bucle încapsulate", de la „pornirea falsă" la „convergența ideilor". De asemenea, se face o distincție clară între storytelling-ul tradițional (oral, scris, vizual) și cel digital (DST – Digital Storytelling), cu accent pe elementele sale definitorii: interactivitate, multimedia, personalizare și participare activă a publicului.

Capitolul al doilea este unul aplicativ și analizează trei campanii de relații publice desfășurate recent în Republica Moldova: „Masa Bucuriei" (campanie social-filantropică), „De 5 ani magazinul familiei tale" (campanie de brand aniversar) și „Coca-Cola Moldova – 30 de ani de optimism" (campanie de imagine și CSR). Campaniile au fost selectate pe baza mai multor criterii precum: apartenența la domenii diferite, utilizarea diversificată a tehnicilor de storytelling, integrarea elementelor culturale locale și disponibilitatea materialelor media.

Metodologia cercetării este mixtă, incluzând analiza de conținut a materialelor media, evaluarea clarității și coerenței mesajului, identificarea tipurilor de storytelling utilizate și analiza impactului emoțional. Ipoteza de lucru formulată este că: *integra-*

rea elementelor culturale locale în storytelling sporește eficiența campaniilor de PR în Republica Moldova. Rezultatele confirmă această ipoteză – toate cele trei campanii analizate au generat un engagement sporit și au avut un impact emoțional evident în rândul publicului, tocmai datorită narativelor care reflectă valorile și simbolurile locale.

Lucrarea demonstrează că storytelling-ul este un instrument de comunicare nu doar eficient, ci și versatil, adaptabil la diverse contexte și tipuri de organizații. În cazul Moldovei, utilizarea simbolurilor culturale, a tradițiilor și a unor figuri locale relevante în construcția narativă conferă autenticitate campaniilor și consolidează conexiunea dintre brand și public. Mai mult decât o tehnică de marketing, storytelling-ul devine o strategie de comunicare identitară și o formă de implicare socială.

Noutatea lucrării constă în abordarea aplicativă a storytelling-ului în contextul moldovenesc și în analiza detaliată a unor campanii concrete, care nu au fost anterior studiate din această perspectivă. În plus, cercetarea aduce o contribuție relevantă la literatura de specialitate prin identificarea corelației dintre storytelling-ul cu conținut local și eficiența comunicării în PR. Importanța teoretico-aplicativă a lucrării este dublă: contribuie la înțelegerea aprofundată a conceptului de storytelling în contextul PR, dar oferă totodată un cadru de referință pentru profesioniștii din domeniu. Exemplele analizate pot servi drept ghid pentru dezvoltarea de campanii viitoare, orientate către publicul local și bazate pe narațiuni autentice.

În concluzie, storytelling-ul se afirmă ca un mijloc indispensabil în arsenalul relațiilor publice contemporane. Într-o societate în care atenția publicului este limitată, iar concurența comunicațională este acerbă, doar mesajele transmise prin povești bine construite reușesc să treacă dincolo de filtrul rațional și să atingă nivelul emoțional. Lucrarea de față confirmă relevanța și eficiența acestui instrument, oferind totodată un model de analiză aplicabil în contexte similare.

Referințe:

1. COMAN, C. 2001. Relații publice. Principii și strategii. Iași: Polirom. 200p. ISBN 973-683-809-9.
2. ALEXANDER, B. 2011. The New Digital Storytelling: Creating Narratives with New Media. Santa Barbara: Praeger. 275p. ISBN 978-0-313-38749-4.
3. BOJE, D. M., SAYLORS, R. 2020. Storytelling in Organizations: From Theory to Empirical Research. Basingstoke: Palgrave Macmillan. ISBN 978-1-137-32513-6.
4. KEITH, A. 2023. The Power of Storytelling in Public Relations. In: Journal of Public Relations, 2(1), pp. 50–61. ISSN: 2789-9799.
5. PULIZZI, J., PIPER, B. 2023. Epic Content Marketing. Break Through the Clutter with a Different Story, Get the Most Out of Your Content, and Build a Community in Web3. New York: McGraw Hill. 348p. ISBN 978-1-264-77445-6.
6. ROWLEY, N. J. 2021. The Power of PR: Effectively Grow and Scale Your Business Through Strategic Storytelling. Independently published. 160 p. ISBN 979-8787802450.
7. TOBIAS, R. B. 2012. 20 Master Plots: And How to Build Them. Cincinnati: Writer’s Digest Books. 288p. ISBN 978-1-59963-537-8.

8. All about Digital Storytelling. Disponibil la: https://www.purplestorytelling.com/p-blog/all-about-digital-storytelling
9. 8 classic storytelling techniques. Disponibil la: https://norsensus.no/storydown/storytelling-techniques/
10. CONDRATCHI, V. 2020. Care sunt practicile şi unde merge PR-ul în Moldova?. Disponibil la: https://www.iqads.ro/articol/49180/care-sunt-practicile-si-unde-merge-pr-ul-in-moldova
11. HOWLAND, B. 2024. The evolution of PR: From traditional to integrated storytelling. The Media Online. Disponibil la: https://themediaonline.co.za/2024/11/the-evolution-of-pr-from-traditional-to-integrated-storytelling/

Recomandat

Andrei PERCIUN, *dr., lector universitar*

DEZVOLTAREA ŞI PRODUCŢIA UNUI FILM DE SCURTMETRAJ

Aliona KOROTKOVA,

studentă, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 791.43 E-mail: korotkova.aliona@gmail.com

În contextul expansiunii cinematografiei moderne și al progresului tehnologic din domeniul audiovizualului, scurtmetrajul a devenit o formă relevantă de expresie artistică, oferind o platformă eficientă pentru cineaștii debutanți și o alternativă de comunicare a mesajelor sociale într-un format adaptat publicului contemporan.

Astfel, această lucrare își propune să demonstreze că un scurtmetraj bine structurat poate funcționa ca un produs cinematografic complet, capabil să emoționeze, să provoace reflecție și să contribuie la dezvoltarea culturii vizuale locale.

Studiul este construit pe o bază teoretică ce include repere istorice privind apariția și evoluția scurtmetrajului, cât și terminologii teoretice exemplificate, începând cu debutul filmului mut, tranziția către sunet sincronizat, până la influențele pe care noile tehnologii le-au avut asupra narațiunii vizuale. În Republica Moldova, noțiunea de scurtmetraj a luat amploare spre anii 60’, când odată cu reorganizarea studioului Moldova Film, s-au început a realiza și filme artistice, primul fiind „Când omul nu-i la locul lui’’, după scenariul lui Ion Druță, în regia lui G. Komarovski, astfel marcând debutul cinematografiei artistice a cineaștilor moldoveni.

O trăsătura esențială a filmului acelui timp era faptul că „nucleul regizorilor avangardiști era format din scriitori și poeți cunoscuți. În mare parte ei se prezintă ca și scenariști ai filmelor le produceau’’[1, p.85]. Această abordare literară a creației cinematografice a permis diversificarea genurilor, de la balade lirice până la povestiri romantice.

Printre principalele caracteristici ale scurtmetrajului se numără, în primul rând, accesibilitatea, întrucât realizarea acestuia presupune resurse financiare, tehnice și umane considerabil mai reduse, ceea ce îl face o opțiune viabilă pentru regizorii cu buget limitat. De asemenea, durata sa scurtă permite o transmitere concisă a mesajului, facilitând astfel receptarea din partea publicului. Aceste aspecte contribuie la integrarea eficientă a scurtmetrajului în mediul educațional. Din perspectiva culturală, scurtmetrajele „reflectă cultura și valorile unei comunități, servind ca mijloace puternice de exprimare a identității și a experiențelor locale” [3]. Considerându-se formatul său compact, scurtmetrajele ne oferă o libertate mai mare de stilizare și este posibilă asumarea unor încercări creative fără bugete mari sau fire narative prea complexe. În

acest mod, scurtmetrajele pot fi o platformă extrem de utilă ce ține de experimentarea unor noi tehnici de filmare, dar și montaj.

În esență, scurtmetrajul este definit nu doar prin durata sa, care de regulă este sub 40 de minute, ci și prin concentrarea dramatică, ritmul narativ dinamic și capacitatea de a livra un mesaj clar într-un timp restrâns. Spre deosebire de lungmetraje, în care dezvoltarea personajelor și a conflictului se poate desfășura gradual, scurtmetrajul obligă autorul să fie direct, precis și expresiv în fiecare cadru.

Vorbind de ritm, în special la scurtmetraje, acesta devine un factor esențial în crearea unei povești captivante și fluide. Există două tipuri de ritm: intern, care presupune „contradicțiile din intrigă și schimbările din interiorul personajelor, iar ritmul extern se referă la continuitatea cadrelor.” [2, p.120]

Ritmul contribuie la menținerea coerenței narative și susține tranzițiile emoționale, gestionarea acestuia în fiecare scenă fiind esențială pentru păstrarea tensiunii narative până la finalul scurtmetrajului. Modul în care se termină o narațiune influențează în mod decisiv percepția generală a publicului, oferind atât satisfacție emoțională, cât și asigură memorabilitatea acesteia pe termen lung.

Fiind o teză de creație, demersul nostru a urmărit, în partea teoretică, prezentarea detaliată a tuturor etapelor de producție ale unui scurtmetraj, cu scopul de a reflecta ulterior acest proces prin prisma experienței personale de realizare a unui film de ficțiune original. Începând cu pre-producția, unde se pun la punct majoritatea aspectelor, precum: scenariu, buget, locații, echipa tehnică, actorii etc., până la etapa de post-producție se menționează cu precizie fiecare pas care ar contribui la eficientizarea acestui proces complex, astfel asigurând o calitate înaltă a produsului final.

Pornind de la aceste fundamente teoretice, am aplicat în mod practic fiecare etapă în cadrul realizării scurtmetrajului „Împărțim același cer”, integrând cunoștințele dobândite într-un proces creativ complet.

Totul s-a inițiat cu elaborarea scenariului, care a trecut prin mai multe forme, începând cu două pagini până drafturi întregi și ulterior varianta finală, care ne relatează povestea a două personaje, Vlad, care visează să scape din rutina unui loc de muncă rigid, iar această aspirație devine punctul de plecare al unei crize personale profunde, care îi modelează parcursul interior. În același timp, protagonista, se confruntă cu o dilemă similară, fiind nevoită să aleagă între pasiunea sa pentru artă și stabilitatea unui loc de muncă bine plătit. Pe parcursul redactării, a fost inevitabilă consultarea cu profesioniști din domeniul scenaristicii, pentru a identifica eventuale lacune în dinamica dintre personaje și a le rectifica lejer, astfel conferind narațiunii un aspect integru.

Odată ce scenariul a fost structurat, am trecut la pre-producție, unde s-a făcut o defalcare a scenariului pe departamente, pentru a înțelege mai bine necesitățile filmului. În acest fel s-a format echipa tehnică, s-a închiriat echipamentul, am organizat un casting, ne-am ocupat de selectarea locațiilor, dar și s-a elaborat și un decupaj tehnic, care a inclus organizarea fluxului cadrelor, stabilirea dimensiunii și a unghiurilor optime, aceste detalii fiind sintetizate într-un tabel ordonat, corespunzător succesiunii scenelor din scenariu.

În calitate de prim asistent de regie, am elaborat callsheet-urile, care reprezintă programul detaliat al zilelor de filmare. Implementarea lor a contribuit semnificativ la eficientizarea procesului de producție. Filmările au durat două zile, iar rolul asumat a implicat nu doar coordonarea riguroasă a timpului, ci și menținerea unei atmosfere amiabile pentru întreaga echipă. Comunicarea constantă între departamente și implicarea activă a tuturor au dus la o producție fluidă, fără obstacole, oferind fiecărui membru un mediu de lucru confortabil și colaborativ.

Ulterior, procesul creativ a trecut la următorul nivel – post-producția. Această etapă a fost despre realizarea primului draft de montaj, concentrat pe construcția coerentă a narațiunii și pe ajustarea ritmului emoțional dintre cadre. De asemenea, s-a lucrat la editarea sunetului, unde a fost realizată sincronizarea replicilor, curățarea zgomotului de fundal și integrarea ambianței sonore. În final, s-a prelucrat și un cadru filmat cu ecran verde, aplicând tehnici de keying și ajustări fine pentru a obține o integrare vizuală naturală și estetic unitară în film.

Prin urmare, această lucrare oferă atât o bază teoretică solidă, cât și un exemplu practic aplicabil, care poate servi drept ghid pentru cineaști aflați la început de drum. Combinând reflecția teoretică cu experiența practică acumulată în realizarea filmului „Împărțim același cer”, teza demonstrează că scurtmetrajul este o platformă artistică valoroasă, accesibilă și relevantă, capabilă să comunice idei profunde într-o formă concisă și expresivă.

Referințe:

• *Articole din reviste:*

1. MOLDOVANU, A. 60 de ani ai Studioului „Moldova-Film” (Evoluția filmului documentar în istoriografia moldovenească). În: Bibliopolis, 2020, nr. 45(4), pp. 83-89.

• *Materiale/teze de comunicare în congrese, conferințe:*

2. XING, J., ZHUANG, G. Analysis on the Selection of Editing Points in Short Films and Its Significance. În: *Proceedings of the 2021 Conference on Art and Design: Inheritance and Innovation*, 29–30 decembrie 2021, Paris: Atlantis Press, 2022, pp. 117–121.

• *Materiale digitale:*

3. Ghid practic pentru dezvoltarea unui scurtmetraj. Disponibil: www.romafilmclub.amosed.ro [accesat: 16 februarie 2025].

Recomandat
Laura TUGAREV, *dr.conf.univ.*

INSTITUŢIA EDUCAŢIONALĂ – CONSTRUCŢIA IMAGINII PRIN COMUNICARE

Luminița CUCU,

masterandă, anul II, Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării, USM

CZU: 37.018:659.3.303.4 E-mail: luminita1204@gmail.com

Instituțiile de învățământ, asemenea tuturor organizațiilor moderne, dețin o imagine instituțională care necesită nu doar crearea, ci și întreținerea și consolidarea constantă. Această imagine se formează printr-un efort colectiv, susținut de conducere, cadre didactice, elevi și alți membri ai comunității educaționale, având drept obiectiv dezvoltarea durabilă și creșterea vizibilității publice a instituției.

În contextul educațional actual – caracterizat prin digitalizare accelerată, competiție instituțională sporită și nevoia stringentă de încredere din partea comunității – imaginea unei instituții nu mai poate fi tratată ca un aspect secundar. Ea devine un pilon strategic al dezvoltării organizaționale. În concordanță cu obiectivele **Strategiei Naționale „Educația 2030"** [1], calitatea, echitatea, incluziunea și eficiența în educație presupun, totodată, consolidarea imaginii publice a școlilor ca spații deschise, transparente și capabile să răspundă provocărilor societății contemporane.

Literatura de specialitate definește imaginea instituțională ca pe un construct socio-psihologic complex, format din percepții colective privind calitatea serviciilor educaționale, stilul managerial, cultura organizațională, climatul școlar, rezultatele academice și relațiile cu actorii comunitari. Imaginea reflectă nu doar realitatea organizațională, ci și felul simbolic în care aceasta este percepută de elevi, părinți, angajați, parteneri și societate în ansamblu.

Formarea imaginii instituționale este determinată de o combinație de factori interni și externi. Din rândul celor interni se disting: leadership-ul instituțional, coeziunea echipei, calitatea comunicării interne, satisfacția profesională și cultura organizațională. Factorii externi includ prezența instituției în media și rețelele sociale, gradul de implicare comunitară, feedback-ul beneficiarilor și contextul concurențial educațional.

Scopul tezei constă în analizarea procesului de construcție a imaginii instituției educaționale prin comunicare strategică, cu accent pe relațiile publice, canalele de comunicare utilizate și impactul acestora asupra percepției publice.

Analiza aplicată a imaginii instituționale a avut la bază trei modele conceptuale relevante: modelul identității organizaționale [2], care subliniază coerența dintre autopercepție, comunicare și percepția publicului; teoria reputației [3], axată pe dimensiunea simbolică și afectivă a imaginii; și modelul propus de [4, p. 182], care identifică patru dimensiuni ale imaginii: economică, de marketing, de relații cu beneficiarii și de personal.

Studiul de caz realizat la IP Liceul Teoretic „Pro Succes” din municipiul Chișinău a identificat mai multe componente esențiale în construcția imaginii instituționale: imaginea liderului (directorului), imaginea personalului (profesionalism, atitudine, comunicare), calitatea educației (evaluată prin rezultate școlare, proiecte și inovații didactice), stilul organizațional (deschis, participativ), identitatea vizuală și comunicarea externă (site, rețele sociale, relația cu presa). Datele obținute în urma aplicării chestionarelor pe un eșantion de 114 respondenți (cadre manageriale, didactice și părinți) au relevat faptul că imaginea pozitivă este corelată direct cu transparența decizională, climatul relațional intern, implicarea elevilor în viața școlii și prezența activă a instituției în spațiul public.

Figura 1. Analiza SWOT a imaginii instituționale a Liceului Teoretic „Pro Succes”

Sursa: Elaborat de autor

Concluzii:

1. **Imaginea instituțională** a unei instituții educaționale reprezintă o construcție strategică, dinamică, determinată de modul în care aceasta comunică, acționează și se poziționează în relație cu publicul său. Ea este influențată de factori interni – cultura organizațională, leadershipul, comunicarea internă – și de factori externi – percepția comunității, relația cu părinții și prezența în spațiul public.
2. **Comunicarea instituțională**, dacă este structurată coerent și adaptată specificului instituției, contribuie semnificativ la creșterea încrederii, la consolidarea relațiilor cu comunitatea educațională și la promovarea valorilor școlii. Comunicarea eficientă devine astfel un instrument-cheie în procesul de construire a reputației și de diferențiere pe piața educațională.

3. **Relațiile publice și marketingul educațional** joacă un rol esențial în consolidarea imaginii instituționale, contribuind la promovarea performanțelor, la crearea unei identități vizuale coerente și la creșterea atractivității în rândul beneficiarilor.
4. **Prezența în mediul digital** – prin website, rețele sociale și campanii de comunicare – este indispensabilă pentru dezvoltarea unui brand educațional contemporan. Canalele online facilitează interacțiunea cu publicul, oferă vizibilitate și permit adaptarea mesajelor la nevoile diferitelor grupuri țintă (elevi, părinți, parteneri, comunitate).
5. **Confirmarea ipotezei generale**: Strategia de comunicare a instituției educaționale, atunci când este bine formulată și integrată în toate planurile de activitate, influențează pozitiv imaginea acesteia. Ipotezele secundare au fost de asemenea confirmate, demonstrând importanța comunicării interne, a brandingului vizual și a utilizării rețelelor sociale în procesul de construire a imaginii instituționale.

Referințe:

1. Strategia Națională Educația 2030 strategia_22_11_2022.docx
2. ALBERT, S. & WHETTEN, D. A. 1985. *Organizational identity*. Research in Organizational Behavior, pp. 263–295. ISSN 0147-3363.
3. FOMBRUN, C. J. & SHANLEY, M. 1990. *What's in a name? Reputation building and corporate strategy*. Academy of Management Journal, pp. 233–258. ISSN 0001-4273
4. ГОРБАТКИН, Д. А. 2009. *Имидж организации: структура, механизмы функционирования, подходы к формированию* (диссертация кандидата психологических наук). Москва, 182

Recomandat

Tatiana POTÎNG, *dr. în filologie, conf. univ.*

IMPACTUL SOCIAL MEDIA ASUPRA PREFERINŢELOR CONSUMATORULUI DE PRODUSE MEDIATICE

Dan BUMBU,

masterand, anul II, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 659.3:004.738.5:316.77 E-mail:danbumbu98@gmail.com

The aim of this research is to assess how social networks shape consumer preferences for media products.

Lucrarea de faţă investighează influenţa reţelelor de socializare asupra preferinţelor consumatorului de produse mediatice, având ca studiu de caz postul de televiziune Pro TV Chişinău. În acord cu transformările peisajului digital, teza pleacă de la premisa că social media nu mai reprezintă doar un canal de distribuţie, ci principalul filtru prin care publicul descoperă, evaluează şi legitimează conţinutul. Astfel, s-a propus să se răspundă la întrebarea-cheie: cât de mare este impactul platformelor sociale – prin algoritmi, viralitate şi validare colectivă – asupra opţiunilor de consum mediatic în Republica Moldova?

Abordarea teoretică delimitează, mai întâi, conceptele-cadru. Social media este definită drept „formaţiune socială cu o infrastructură de reţele care funcţionează la toate nivelurile – individual, organizaţional, societal” [1, p. 128]. Produsul mediatic, la rândul său, este descris ca o „marfă concurenţială pe piaţa atenţiei, evaluată în funcţie de succesul comercial şi de semnificaţia social-culturală” [5, p. 20]. De aici decurge ipoteza centrală: algoritmii platformelor, combinând personalizarea şi logica popularităţii, direcţionează publicul spre conţinutul deja vizibil, creând spirale de viralitate care consolidează preferinţele dominante şi limitează expunerea la alternative.

Cadrul metodologic este mixt – calitativ şi cantitativ. S-au realizat două interviuri aprofundate cu experţi în marketing digital (Cristina Comanici şi Ion Botnaru), pentru a surprinde percepţia profesioniştilor asupra fenomenului. În paralel, s-a aplicat un chestionar unui eşantion de 130 de respondenţi, predominant tineri (51,5 % între 18 şi 25 de ani) şi urbani (73,8 %), pentru a măsura obiceiurile de vizionare, timpul petrecut online şi rolul recomandărilor din reţele. Instrumentele au fost completate de analiza statistică a datelor de audienţă şi de observaţia directă a fluxurilor de conţinut ale Pro TV Chişinău pe Facebook, Instagram, TikTok şi YouTube.

Rezultatele confirmă ipoteza. Peste 70 % dintre participanţi declară că au urmărit cel puţin o emisiune Pro TV exclusiv după promovarea pe social media, iar 74,6 % recunosc că discuţiile şi meme-urile virale le sporesc interesul. Majoritatea (65,4 %)

asociază numărul mare de reacţii (like-uri, share-uri, comentarii) cu o probabilă calitate superioară a programului, ilustrare a mecanismului de „dovadă socială” [3 , p. 158].

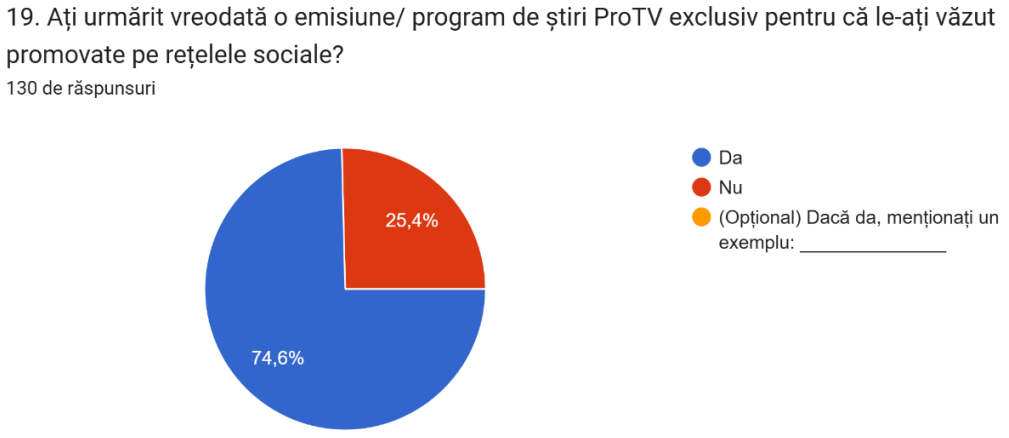

Figura 1

Interviurile susţin interpretarea cantitativă. Cristina Comanici notează că „algoritmii transformă vizibilitatea într-un criteriu de legitimitate culturală: ce apare des în feed devine, prin repetiţie, reper de valoare”. Ion Botnaru avertizează însă asupra riscului unei „diete media monotone”, întrucât utilizatorii „confundă preferinţele reale cu cele induse de expunerea repetată”.

Studiul de caz Pro TV Chişinău relevă o strategie digitală coerentă, menită să capitalizeze aceste mecanisme. Pagina de Facebook a Ştirilor Pro TV (≈ 475 000 urmăritori) publică fragmente video sub-titrate, optimizate pentru vizionare fără sunet; contul de TikTok (≈ 70 000 urmăritori) distribuie secvenţe de 15–30 secunde, sincronizate cu sunete trend; iar platforma YouTube găzduieşte ediţii integrale, grupate pe playlist-uri tematice, facilitând fenomenul de „binge-watching” [4, p. 35]. Sinergia dintre TV şi online se traduce în audienţe record: buletinul de ştiri de la ora 20 atrage constant rating-uri de vârf în mediul urban, susţinut de trafic web care a depăşit „1,5 milioane de vizitatori unici în perioada pandemiei Covid-19” [7, ProTV, 2020].

Implicaţiile teoretice ale cercetării constau în integrarea a două paradigme: teoria utilizărilor şi gratificaţiilor – care explică motivaţia individuală de a alege media funcţie de nevoi – şi teoria viralităţii – care arată cum preferinţele colective sunt amplificate algoritmic. Din combinarea lor rezultă un model hibrid în care consumatorul este simultan actor activ (îşi personalizează fluxul) şi receptor pasiv (primeşte sugestii pre-filtrate). Investigaţia oferă, astfel, un cadru de referinţă pentru studierea comportamentului mediatic în spaţii digitale mici, cum este Republica Moldova, unde competiţia pentru atenţia publicului se dă tot mai mult în feed-ul telefonului mobil.

Valoarea aplicativă a lucrării derivă din recomandările formulate. Instituţiilor media li se sugerează adaptarea formatelor la specificul fiecărei platforme – clipuri scurte

cu titluri descriptive pentru TikTok şi Reels, preview-uri interactive pe Facebook, playlist-uri tematice pe YouTube – şi dialog constant cu publicul prin sesiuni live şi Q&A. Specialiştii în marketing sunt îndemnaţi să combine datele de engagement cu analize calitative, pentru a evita tentaţia exclusivă a conţinutului senzaţionalist, în timp ce consumatorilor li se recomandă dezvoltarea literaţiei media şi limitarea conştientă a expunerii, pentru a contracara efectul „camerei de ecou” [6, p. 45].

Concluzionând, cercetarea demonstrează că, în ecologia mediatică actuală, reţelele sociale nu doar reflectă, ci creează preferinţe de consum. Algoritmii personalizează, influencerii contextualizează, iar publicul, animat de nevoia de validare, adoptă rapid conţinutul care captează atenţia colectivă. În linia observaţiei lui Castells, social media devine „o autocomunicare de masă” [2, p. 54], unde fiecare utilizator este nod de producţie, distribuţie şi evaluare. În acest cadru, succesul unui produs mediatic depinde de capacitatea de a genera engagement, nu doar de calitatea intrinsecă. Pentru Pro TV Chişinău – şi, prin extensie, pentru orice instituţie media – miza strategică rămâne aceea de a transforma vizibilitatea online într-o relaţie de încredere pe termen lung, echilibrând dinamica viralităţii cu un conţinut editorial responsabil.

Referințe:

1. CMECIU, C. *Tendințe actuale în campaniile de relații publice.* București: Polirom, 2013. 232 p.
2. CASTELLS, M. *Communication power.* Oxford: Oxford University Press, 2009. 584 p.
3. CIALDINI, R. *Influence: the psychology of persuasion*. New York: HarperCollins, 2007. 336 p.
4. MATRIX, S. *The Netflix effect. Teens, binge watching, and on-demand digital media trends.* Winnipeg: University of Winnipeg, 2014. 136 p.
5. MCQUAIL, D. *Mass communication theory*. Londra: Sage Publications, 2010. 632 p.
6. SUNSTEIN, C. *Republic.com 2.0.* Princeton: Princeton University Press, 2007. 240 p.

• *Site-uri:*

7. Peste un milion si jumatate de vizitatori unici. ProTV, 26 martie 2020. [accesat: 04.05.2025]. Disponibil: https://protv.md/actualitate/www-protv-md-ca-de-obicei-principala-sursa-de-informare-peste-un-milion-si-jumatate-de-vizitatori-unici-de-la-inceputul-lunii-dintre-care-700-de-mii-intr-o-singura-saptamana---2523218.html#:~:text=Peste%20un%20milion%20si%20jumatate,obicei%2C%20principala%20sursa%20de%20informare

Recomandat

***Natalia BEREGOI**, dr., lector universitar*

CULTURA ORGANIZAŢIONALĂ ÎN INSTITUŢIILE MASS-MEDIA: STILURI DE CONDUCERE *VS* PERFORMANŢA ANGAJAŢILOR

Ana MĂRGINEANU,

masterandă, anul II, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 659.3:005.73 E-mail: anamargineanu7@gmail.com

Cultura organizațională este o dimensiune esențială într-o instituție media, deoarece de ea depinde nivelul de adaptabilitate la schimbările rapide, succesul acesteia și poziționarea pe piață. Cultura organizațională este responsabilă de stabilirea unor strategii de inovare, de gestionarea schimbărilor și de construirea unei identități relevante pieții mass-media. Studiile arată că aceasta influențează semnificativ diverse aspecte ale procesului organizațional, contribuie la performanța angajaților și joacă un rol esențial în unificarea diferitelor culturi corporative în cadrul unei structuri de grup [1]. Un element al culturii organizaționale este stilul de conducere, cunoscut și sub denumirea de leadership. În ultimele trei decenii, cercetătorii au fost interesați de relația dintre leadership și cultură. Ulterior, au stabilit că stilul de conducere are o influență asupra performanței la locul de muncă, a satisfacției și a nivelului de stres al angajaților. Stilul de conducere are un impact asupra organizațiilor, departamentelor și echipelor și asupra climatului și atmosferei de lucru [2].

Studierea relației dintre stilurile de conducere și performanța angajaților în organizațiile media este actuală și necesară, având în vedere importanța leadershipului eficient pentru inovare, coeziune și adaptabilitate. În Republica Moldova, studiul culturii organizaționale este relativ nou, iar cercetări complexe despre leadership și performanța angajaților încă nu au fost realizate. Studiul actual vizează influența stilului de conducere asupra performanței angajaților din instituțiile mass-media din Republica Moldova, urmărind să demonstreze că un leadership participativ și adaptativ contribuie la consolidarea unei culturi organizaționale solide, ceea ce generează rezultate pozitive.

Pentru a contura o imagine de ansamblu asupra stilurilor de conducere din instituțiile media din Republica Moldova, a fost necesară studierea leadershipului atât în media tradițională (presă scrisă, radio și televiziune), cât și media digitală (portal online de nișă și portal online generalist). Această abordare permite observarea modului în care leadershipul se manifestă și se adaptează în contexte organizaționale diferite, influențate de factori precum tehnologia, audiența și dinamica echipelor. Instituțiile selectate sunt: Radio România Chișinău, TVR Moldova, Diez și NewsMaker. Analiza culturii organizațională și a stilului de conducere în instituțiile media autohtone, a fost

realizată în urma a câte două interviuri semistructurate cu persoane care activează în patru redacții (în total, opt interviuri). Interviurile evidențiază o serie de valori, practici și tendințe relevante pentru înțelegerea modului în care cultura internă influențează atât stilul de conducere, cât și performanța angajaților. Datele sunt interpretate prin prisma a șapte dimensiuni-cheie, cu inserții de la intervievați: a) valorile și trăsăturile definitorii ale redacției; b) stiluri de conducere și participarea în luarea deciziilor; c) comunicarea și dinamica echipei; d) motivația și evaluarea angajaților; e) cultură non-formală și colaborare; f) adaptarea la schimbare și provocări; g) echilibrul dintre autonomie și disciplină.

La **Radio România Chișinău**, interviurile au fost realizate cu Valentin Niculescu (manager) și Corneliu Rusnac (redactor-șef). În urma discuțiilor, s-a constat că:

- instituția de presă se bazează pe valorile jurnalismului clasic: profesionalism, credibilitate, adevăr, responsabilitate, respect pentru limba română;
- reputația Radio România e percepută drept un avantaj profesional important;
- leadershipul promovat este cel participativ, cu accente democratice și strategice;
- deciziile editoriale sunt discutate în echipă, cele strategice – în consultare cu directorul;
- zilnic au loc ședințe de planificare;
- nu există un sistem formal de evaluare, dar feedbackul este direct: laudă sau critică;
- nu se oferă bonusuri regulate, doar ocazional – prime simbolice;
- cultura non-formală este slab dezvoltată.

La **TVR Moldova**, interviurile au fost realizate cu Irina Bejenaru (directoarea departamentului de știri) și Daniela Danilov (prezentatoare de știri). S-a constat că:

- redacția este percepută ca dinamică, vie, creativă și curajoasă;
- redacția se asociază cu ideea de căutare a adevărului;
- cultura organizațională este adhocratică – orientată spre inovație, flexibilitate și asumare.
- deciziile se iau și individual, și colectiv;
- în situații de criză, conducerea intervine direct, dar deobicei, deciziile sunt luate împreună;
- reporterii specializați decid pe subiectele din domeniul lor, având autonomie editorială;
- stilul de leadership este transformațional – bazat pe viziune comună, încredere și motivare prin implicare.

La **Diez**, interviurile au fost realizate cu Alina Gîrneț (manageră) și Valeria Batereanu (redactoare-șefă). În urma discuțiilor, s-a constat că:

- redacția se centrează pe diversitate, colaborare, libertate creativă, adaptabilitate;
- echipa este diversă, dar unită prin colaborare;
- de la spirit liber a evoluat în explorator, ulterior, în strateg;

- leadershipul promovat este adaptiv și empatic, axat pe nevoile individuale;
- decizii se iau participativ, prin consultări colective;
- se menține un echilibru între o ierarhie flexibilă și responsabilitate personală;
- au loc activități care stimulează creativitatea și ieșirea din zona de confort;
- motivația este individualizată (feedback pozitiv, oportunități, libertate, călătorii);
- sunt metode diverse de evaluare: formulare anonime, ședințe de feedback;
- se organizează frecvent activități non-formale: quizuri, seri de film, excursii.

La **NewsMaker**, interviurile au fost realizate cu Olga Gnatcova (directoare pentru dezvoltare) și Stela Untilă (redactoare-șefă). În urma discuțiilor, s-a constat că:

- echipa se percepe ca o comunitate de „exploratori" și „spirite libere";
- leadershipul promovat este participativ, orizontal și flexibil;
- deciziile editoriale sunt luate colectiv, cu asumarea responsabilității;
- se menține un echilibru între libertate și coordonare strategică;
- se folosesc criterii clare de performanță: audiență, impact media, premii;
- au loc activități non-formale: tradiții, karaoke, retreaturi, sărbători, evenimente culturale;
- angajații au libertate editorială, dar respectă termene clare și standarde etice;
- managementul urmărește organizarea proceselor;
- se pune accent pe claritatea rolurilor și a așteptărilor.

În cele patru instituții media din Republica Moldova analizate, **cultura de tip clan** (bazată pe colaborare, încredere și sprijin) și cea **de tip adhocrație** (inovativă, flexibilă, orientată spre dezvoltare) s-au dovedit a fi asociate cu performanțe ridicate ale angajaților. Totodată, interviurile cu cei opt lideri media au arătat că stilul de conducere predominant în redacțiile autohtone este cel **participativ** și **transformațional**. Liderii de redacții evită autoritarismul și se orientează spre ascultare activă, adaptabilitate și co-crearea deciziilor. Ei încurajează autonomia angajaților, dar stabilesc și limite clare pentru a menține o disciplină funcțională.

Referințe:

• *Articole din reviste:*

1. KENNY, G. (2012) Diversification: Best practices of the leading companies. În: *Journal of Business Strategy*, 33(1), pp. 12-20.
2. GOLEMAN, D. (2000) Emotional Intelligence: Issues in Paradigm Building. În: *The Emotionally Intelligent Workplace: How to Select for, Measure, and Improve Emotional Intelligence in Individuals, Groups, and Organizations*. San Francisco: Jossey-Bass, pp. 1-13.

Recomandat
***Mariana TACU**, dr., conf. univ.*

CONSTRUCŢIA IMAGINII CANDIDATULUI: O ABORDARE STRATEGICĂ ÎN CONTEXTUL ALEGERILOR PREZIDENŢIALE. STUDIU DE CAZ (ALEGERILE PREZIDENŢIALE DIN REPUBLICA MOLDOVA, 2024)

Nicoleta BRAGHIȘ,

masterandă, anul II, Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 324:316.77:659.44(478)″2024″

E-mail: rpp231braghisnicoleta@gmail.com

Imaginea politică reprezintă una dintre cele mai influente dimensiuni ale comunicării electorale contemporane, în special în cadrul alegerilor prezidențiale, unde personalitatea candidatului ajunge să prevaleze adesea în fața programului politic sau a ideologiei partidului. Analiza imaginii politice nu mai poate fi tratată ca un aspect secundar, ci trebuie abordată ca un element central al competiției electorale și al mecanismelor de legitimare democratică.

Potrivit lui Lisovsky, imaginea poate fi:

- obiectivă sau reală - impresia despre candidat care există în mintea alegătorilor;
- subiectivă - percepția modului în care candidatul și echipa sa apar în ochii alegătorilor;
- modelabilă - imaginea pe care profesioniștii și candidatul încearcă să o creeze;
- dezirabilă - cea pe care candidatul dorește să o aibă în ochii alegătorilor;
- imaginea de sine - bazată pe experiență și pe autopercepții [1].

Unul dintre conceptele fundamentale care explică mecanismele prin care mesajele politice sunt structurate și interpretate este teoria încadrării – „framing”. Aceasta oferă o perspectivă analitică asupra modului în care politicienii și mass-media structurează realitatea socială, punând în prim-plan anumite aspecte ale discursului politic și minimizând altele. Framingul influențează nu doar ce gândesc oamenii despre un subiect, ci și cum gândesc despre acesta, determinând reacții emoționale și atitudini specifice față de candidați, partide sau politici publice.

George Lakoff consideră că oamenii nu votează în funcție de programe, ci de cadre narative care dau sens realității. Framingul este procesul prin care un candidat este integrat într-o narațiune coerentă, prin care capătă trăsături recognoscibile: reformator, protector, outsider etc. Aceste cadre sunt construite deliberat și menținute cu atenție prin repetiție, metafore și simboluri [2].

Construcția imaginii unui candidat în context electoral reprezintă un proces strategic, complex și profund contextualizat, în care converg știința comunicării, sociologia, psihologia socială și marketingul politic. Acest proces nu este nici aleatoriu, nici strict improvizat, ci presupune o fundamentare metodologică solidă, alături de utilizarea unor instrumente specifice, adaptate mediului social, cultural și tehnologic actual. Imaginea electorală nu este rezultatul unei simple proiecții vizuale sau a unei prezențe mediatice intense, ci un construct simbolic atent elaborat, în conformitate cu nevoile de reprezentare ale electoratului și cu obiectivele strategice ale actorului politic.

Metodologia construcției imaginii parcurge, în general, mai multe faze interdependente. Prima etapă este analiza diagnostică, ce presupune cercetarea percepției actuale a candidatului în spațiul public. Sunt utilizate instrumente precum sondajele de opinie, interviurile calitative, analiza mediatică și evaluarea poziționării față de alți actori politici. În această etapă se colectează date despre notorietate, credibilitate, grad de favorabilitate și temele dominante asociate candidatului. Ulterior, în etapa de poziționare, se conturează imaginea dorită, definită printr-un set clar de valori, trăsături personale și repere simbolice care diferențiază candidatul de concurenți și răspund așteptărilor electoratului-țintă. Poziționarea nu este un demers pur declarativ, ci implică selecția atentă a canalelor de comunicare, a repertoriului discursiv și a registrului vizual prin care imaginea este proiectată. Etapa de adaptare este esențială în condițiile unei campanii electorale dinamice. Imaginea candidatului este ajustată în funcție de reacțiile publicului, de contextul mediatic și de acțiunile competitorilor. Monitorizarea permanentă a reacțiilor în social media și în presă, precum și analiza sentimentului asociat discursurilor sau apariițiilor publice oferă date relevante pentru recalibrarea strategiei. În cele din urmă, etapa de consolidare presupune asigurarea coerenței simbolice a imaginii pe parcursul întregii campanii și după încheierea acesteia. Se urmărește fidelizarea alegătorilor și menținerea capitalului simbolic dobândit, printr-o comunicare continuă și adaptativă [3].

Transformările digitale au produs o mutație în arhitectura comunicării politice, afectând nu doar formele de exprimare, ci și modul în care imaginea este construită și percepută. Rețelele sociale funcționează ca platforme de autoprezentare, de testare a mesajelor și de activare a comunităților de susținători. În campaniile contemporane, granițele dintre canalele formale și informale, dintre mediul instituțional și cel personalizat, devin tot mai fluide.

Prin intermediul mediilor digitale, candidații pot evita filtrele mediatice tradiționale și pot interacționa direct cu alegătorii, într-un spațiu comunicativ personalizat și controlabil.

Analiza comunicării politice nu poate fi desprinsă de contextul cultural, social și simbolic în care aceasta este produsă, transmisă și recepționată. În ciuda tentației de a generaliza modele de succes sau strategii digitale transferabile între spații electorale, eficiența comunicării politice este condiționată de variabile locale. Comunicarea electorală nu funcționează în vid, ci se structurează în relație cu memoria colectivă, normele culturale, limbajele dominante și așteptările sociale ale electoratului.

Fără o ancorare contextuală, strategiile de campanie riscă să producă disonanță culturală și să fie percepute ca artificiale, distanțate de experiențele cotidiene ale alegătorilor.

Analiza strategiilor de comunicare electorală în cadrul alegerilor prezidențiale din Republica Moldova, care au avut loc în toamna anului 2024, a scos în evidență dinamica profund strategică a construcției imaginii politice într-un context electoral tot mai competitiv, mediatizat și ideologic fragmentat. Într-un asemenea cadru, imaginea candidatului nu mai este produsul spontan al notorietății sau al apartenenței partinice, ci rezultatul unei articulări deliberate între discurs, simbol, canal de comunicare și context socio-politic.

Cazurile studiate – Maia Sandu și Alexandr Stoianoglo – ilustrează două modele de comunicare electorală semnificativ diferite: unul bazat pe coerență narativă, ancorare instituțională și sofisticare mediatică, iar celălalt pe opoziție față de sistem și apeluri fragmentare la resentimentul social. Discrepanțele dintre cei doi candidați nu se regăsesc doar în conținutul mesajelor, ci și în modul în care aceștia au reușit să se insereze simbolic într-un imaginar colectiv articulat, să mobilizeze resurse narative și să mențină o identitate politică recognoscibilă pe întreaga durată a campaniei.

Ceea ce devine evident în urma acestei cercetări este faptul că victoria electorală nu depinde exclusiv de oferta politică sau de intenția discursivă, ci de capacitatea actorului politic de a construi o imagine care să răspundă simultan nevoilor afective, culturale și raționale ale electoratului. În acest sens, comunicarea politică eficientă presupune nu doar transmiterea unor mesaje, ci și construcția unei relații simbolice stabile între candidat și comunitate.

În context, formulăm câteva recomandări pentru echipele de campanie: integrarea unei strategii narative coerente în construcția imaginii electorale, optimizarea discursului politic prin adaptare contextuală și ancorare culturală, exploatarea strategică a platformelor digitale, construirea unei legitimități simbolice prin rețele de validare publică transversale, profesionalizarea echipelor de campanie prin expertiză interdisciplinară, dezvoltarea unei culturi a responsabilității discursului politic.

Referințe:

1. ЛИСОВСКИЙ, С. Ф. 2000. *Политическая реклама*. Москва: ИВЦ „Маркетинг”. 256 с.
2. *Frame the Debate: Insights from Don’t Think of an Elephant!*. [citat 18.01.2025]. Disponibil: https://commonslibrary.org/frame-the-debate-insights-from-dont-think-of-an-elephant/
3. VAN DIJK, T. A. *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. [citat 28.12.2024]. Disponibil: https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/06/Teun-A.-van-Dijk-1998-Ideology.-A-Multidisciplinary-Approach.pdf

Recomandat
***Andrei PERCIUN**, dr., lector univ.*

COMUNICARE ŞI MARKETING CULTURAL STRATEGII DE STORYTELLING VIZUAL ÎN CONSOLIDAREA IMAGINII UNEI INSTITUŢII DE CULTURĂ. STUDIU DE CAZ: TEATRUL DRAMATIC DE STAT PENTRU TINERET „DIN STRADA TRANDAFIRILOR IURIE HARMELIN”

Vasili MOISEENCO,

masterand, anul II, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova

CZU:316.77:659.113:7.097.5(478) E-mail:vmoiseenko.official@gmail.com

Această lucrare analizează modul în care strategiile de comunicare, fundamentate pe storytelling vizual, contribuie la consolidarea imaginii instituțiilor culturale și la construirea unui raport afectiv între acestea și public, pornind de la cazul concret al Teatrului Dramatic de Stat pentru Tineret „Din strada Trandafirilor Iurie Harmelin” din Chișinău. Problematica cercetării se înscrie în contextul în care instituțiile culturale din Republica Moldova se confruntă cu un deficit acut de resurse, cu infrastructuri insuficiente și cu o concurență tot mai mare în lupta pentru atenția publicului, într-un spațiu dominat de digitalizare și fragmentare mediatică.

În cadrul lucrării sunt abordate concepte fundamentale precum **imaginea publică**, definită de Ludmila Rusnac drept „ansamblul reprezentărilor, percepțiilor și așteptărilor pe care diverse categorii de public le asociază unei instituții, în urma interacțiunii cu aceasta și a expunerii la comunicarea organizațională” [1]. Totodată, este discutată **comunicarea strategică**, văzută de Chiciudean și David ca „procesul planificat de gestionare a fluxurilor de informații și percepții, cu scopul de a construi o identitate organizațională coerentă și de a obține sprijinul diferitelor segmente de public” [4]. În aceeași ordine de idei, storytelling-ul vizual este abordat în conformitate cu interpretările lui Neumeier, care subliniază că „o marcă nu este ceea ce spune compania că este, ci ceea ce spun oamenii între ei că este”, accentuând astfel rolul poveștilor vizuale în crearea reputației și a capitalului simbolic [3].Lucrarea trece în revistă evoluția storytelling-ului în comunicarea organizațională, relevând cum, în epoca vizualului omniprezent și a platformelor digitale, narațiunile construite prin imagini și video devin instrumente privilegiate pentru a diferenția și umaniza brandurile culturale. În contextul Republicii Moldova, unde instituțiile culturale se află deseori într-o criză de legitimitate și de vizibilitate publică, storytelling-ul vizual apare ca o soluție capabilă să reconecteze publicul cu actul artistic și cu valorile comunitare.

Aplicabilitatea teoretică a fost testată printr-un studiu de caz centrat pe Teatrul Dramatic de Stat pentru Tineret „Din strada Trandafirilor Iurie Harmelin”, instituție

aflată într-o situație paradoxală: deși dispune de un nou sediu proiectat special pentru activitatea teatrală, acesta a rămas neterminat, iar spectacolele continuă să aibă loc într-o fostă grădiniță adaptată provizoriu. Această stare de fapt afectează direct imaginea teatrului, reducându-i competitivitatea și gradul de atractivitate. Pentru a contracara aceste dificultăți, autorul a realizat un **film documentar**, menit să prezinte istoria teatrului, să scoată în evidență importanța acestuia pentru comunitate și să genereze empatie în rândul publicului și al potențialilor susținători.În demersul său, autorul a demonstrat că storytelling-ul vizual, prin capacitatea sa de a crea legături emoționale, devine nu doar un vehicul de comunicare, ci și un mecanism de solidarizare a publicului cu cauza instituției, oferind astfel un răspuns la crizele de imagine și legitimitate. Totodată, cercetarea subliniază rolul storytelling-ului vizual în contextul **crizelor de comunicare**, atunci când în lipsa unor infrastructuri performante, instituțiile culturale trebuie să se bazeze pe povești autentice care să mobilizeze sprijinul public.

Concluzia lucrării este că, în societățile contemporane, storytelling-ul vizual reprezintă un element esențial în strategiile de comunicare ale instituțiilor culturale, contribuind la definirea identității acestora și la atragerea unui public fidel. Astfel, în loc să fie perceput doar ca o tehnică auxiliară de marketing, storytelling-ul vizual trebuie înțeles ca un fundament strategic pentru consolidarea imaginii publice și pentru asigurarea continuității instituționale în fața provocărilor economice și sociale

Referințe:

1. RUSNAC, L. Gestionarea imaginii publice. Chișinău: CEP USM, 2018.
2. LESENCIUC, A. Teorii ale comunicării. Brașov: Editura Universității Transilvania, 2013.
3. NEUMEIER, M. Scramble. New York: New Riders, 2019.
4. CHICIUDEAN, I.; DAVID, G. Managementul comunicării în situații de criză. București: Comunicare.ro, 2011.

Recomandat

***Andrei PERCIUN**, dr., lector universitar*

INFLUENŢA COMUNICĂRII PRIN SOCIAL MEDIA ASUPRA CONSTRUIRII IDENTITĂŢII ŞI LOIALITĂŢII DE BRAND

Gabriela STRATU,

masterandă, anul II, Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării,

Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 004.738.5:316.77:659.126 E-mail : stratu.gabriela@usm.md

The research focus on understanding the influence that social platforms exert on public perception, investigating how brands communicate and foster community loyalty, analyzing the strategies applied by international brands such as TikTok and Netflix, and identifying best practices that can be implemented in local contexts.

Tema „Influența comunicării prin social media asupra construirii identității și loialității de brand" înglobează tocmai ideea acestei transformări. Comunicarea digitală nu mai este doar despre informare, ci despre influență, conectare emoțională și construirea unei relații de durată cu publicul.

Lucrarea urmărește să atingă mai multe obiective care contribuie la o înțelegere completă a fenomenului comunicării digitale în relația brand-public. În primul rând, se dorește identificarea rolului rețelelor de socializare în construirea și consolidarea identității unui brand. În al doilea rând, se va analiza modul în care platforma TikTok contribuie la generarea loialității față de un brand, prin specificul său de interacțiune și algoritmii de personalizare. Totodată, se va evalua eficiența strategiilor de comunicare ale unor branduri de succes, cu accent pe TikTok și Netflix, evidențiind elementele care determină implicarea publicului.

Integrarea unui brand pe rețelele de socializare reprezintă de fapt o normalitate și un proces care poate decurge ușor dacă în spate avem: strategie, viziune și o echipă care să pună în practică tot ceea ce ne propunem noi să facem.

În lucrarea *Marketing online: pe plus sau pe minus?*, Cristian China-Birta, asociat în cadrul agenției de comunicare integrată Kooperativa 2.0 [1], ne spune că „Pentru ca o afacere să existe și să ajungă la oameni, are nevoie de un nume, o poveste, misiune, viziune și valori, acestea împreună formează mesajul pe care brandul tău dorește să îl transmită mai departe clienților/consumatorilor" [2, p. 68]. De unde rezultă că brandul este o totalitate de elemente care treptat ajung să definească esența și identitatea organizației, instituției sau a persoanei pe care o reprezintă.

TikTok nu a fost doar un fenomen de divertisment, ci a influențat profund cultura digitală, a lansat trenduri și a devenit o sursă alternativă de informare. Astfel, TikTok a trecut de la o simplă aplicație la o forță culturală și economică globală.

Spre deosebire de alte brenduri care au tendința de a păstra totul pe un singur cont, cei de la Netflix urmează trendul internațional și au pagini specifice pentru țările în care serviciile lor sunt disponibile, sau cel puțin urmează o logică bazată pe acoperirea audiențelor în bază de limba vorbită, regiunea în care stau și normele culturale pe care aceștia le au și le respectă.

Avantajul unei astfel de mișcări rezultă din faptul că acoperă în mod eficient mai mult areal de influență, dar cel important – segmentarea publicului a fost făcută corect: „Felul în care aceste servicii interacționează cu utilizatorii pe diferite platforme este esențial pentru strategia lor de marketing, deoarece permite o comunicare bidirecțională, crește notorietatea și poziționarea brandului și menține loialitatea” [3].

Pentru a înțelege și mai bine procesul de fidelizare a publicului în corespundere cu utilizarea rețelelor de socializare, dar și conturarea identității de brand prin acțiuni strategice exacte, am luat legătura cu doi specialiști din domeniu. Cele două perspective ne-au ajutat să conturăm ulterior și o serie de bune practici care vor servi ca linii orientative de ghidare pentru specialiștii din comunicare și marketing, care sunt în căutarea unor direcții pe care și-ar dori să le urmeze.

Dincolo de toate aceste aspecte, rămâne valabil un principiu simplu, dar adesea uitat, comunicarea digitală trebuie să fie evaluată constant. Nu putem vorbi despre progres fără măsurare. A analiza periodic rezultatele, a testa noi formate, a observa reacțiile publicului, toate acestea sunt pași necesari pentru ajustarea și perfecționarea strategiei de comunicare. Flexibilitatea și capacitatea de a învăța din greșeli devin, astfel, competențe fundamentale pentru orice brand care vrea să crească.

Referințe:

1. Kooperativa. Disponibil: https://kooperativa.ro/
2. CHINA-BIRTA, C. 2024. *Marketing online: pe plus sau pe minus? : cât și ce te costă să ai o prezență digitală corect construită?*. București: Hyperliteratura. 289 p. ISBN 978-606-9671-38-2
3. PÉREZ, E. P. *Next episode, next market: Social media marketing for SVOD: The case of Netflix*. [citat 16.04.2025] Disponibil: https://www.researchgate.net/profile/Zaira-Pedron/publication/341134324_WHY_COMPANIES_SHOULD_EMBED_A_GROWING_IMMIGRANT_MINDSET_IN_THEIR_CULTURE/links/5eb05caf45851592d6b8bcce/WHY-COMPANIES-SHOULD-EMBED-A-GROWING-IMMIGRANT-MINDSET-IN-THEIR-CULTURE.pdf#page=8

Recomandat

***Natalia BEREGOI**, dr., lector univ.*

PROMOVAREA PRODUSELOR MEDIA PRIN INTERMEDIUL PLATFORMELOR ONLINE: CONSUM ŞI LOIALITATE

Alisa TANAS,

masterandă, anul II, Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 004.738.5:659.113:654 E-mail: pvm232tanasalisa@gmail.com

Apariția platformelor online și a rețelelor sociale a determinat o transformare profundă în modul în care informația este produsă, distribuită și consumată.

Încă la sfârșitul anilor '90 ai secolului XX, Bill Gates fondatorul corporației Microsoft, lansa teza: „Dacă nu sunteți online, nu existați". Astăzi, odată cu dezvoltarea rapidă a mijloacelor de comunicare în mediul virtual online, citatul este de maximă relevanță [1, p. 95]. Utilizarea rețelelor a devenit atât de răspândită încât, în prezent, oamenii, atunci când se cunosc, nu mai schimbă neapărat numere de telefon, ci preferă să solicite adresa de e-mail sau să afle dacă celălalt este prezent pe platforme precum Facebook, Instagram, TikTok sau Telegram. În acest context, majoritatea companiilor consideră esențial să dețină un website propriu sau o pagină activă pe rețelele sociale.

Cel mai mare raport internațional ce vizează activitatea virtuală a fiecărei țări - **Digital Report**, în cea mai recentă analiză, realizată în octombrie 2024, a indicat faptul că un total de 5,52 miliarde de persoane foloseau internetul la începutul lunii octombrie 2024, ceea ce corespunde unei rate de penetrare globală a internetului de 67,5% [2]. Așadar, aceste date evidențiază câteva tendințe și realități esențiale care subliniază importanța promovării conținutului media pe platformele online: 1. utilizarea activă a internetului; 2. utilizarea extinsă a rețelelor sociale; 3.trecerea de la media tradițională la digital și conexiunea globală și accesul la noi audiențe.

Dacă ne referim în mod particular la țara noastră, conform rezultatelor ultimului sondaj de opinie, din 2024, realizat de Barometrului Opiniei Publice din Republica Moldova (BOP), cei mai mulți dintre respondenți, adică 38,5% se informează, în primul rând, din internet, acest lucru incluzând sursele mass-media online, rețelele de socializare și bloggeri, influenceri și alții. Pe locul doi se află televiziunea, cu 36,6%, iar la o diferență considerabilă se regăsește radioul [3].

Astfel, fără o strategie clară de promovare pe platformele online, instituțiile media riscă să piardă relevanța în fața unui public din ce în ce mai digitalizat și să nu valorifice pe deplin potențialul oferit de ecosistemul virtual. Adaptarea acestora la spațiul digital și menținerea unei interacțiuni active cu publicul consumator, pot fi realizate prin aplicarea unor strategii eficiente de promovare:

- Utilizarea rețelelor sociale pentru distribuirea conținutului creat de instituția media;
- Optimizarea site-urile/platformelor online pentru motoarele de căutare (SEO);
- Crearea conținutului media special pentru platformele digitale pe care le deține instituția;
- Elaborarea unui design atractiv, dinamic și facil de navigat pentru publicul-utilizator [4].

În studiul de caz am analizat modul în care se promovează în mediul online și își fidelizează publicul patru instituții din sistemul mass-media din Republica Moldova, ce au impact și credibilitate din partea consumatorilor.

Ziarul de Gardă (ZdG) este o instituție media independentă din Republica Moldova, recunoscută pentru jurnalismul său de investigație și pentru angajamentul față de transparență, responsabilitate și apărarea interesului public [6].

Migrarea către mediul digital a fost treptată, dar asumată. Inițial, ZdG a creat un site web funcțional. Ulterior, a urmat optimizarea pentru dispozitive mobile, însoțită de prezența pe rețele sociale cu formate adaptate (ex: video scurte, postări vizuale, live-uri, infografice). Totodată, prezența pe rețele sociale precum Facebook, Instagram, Telegram sau YouTube a permis ZdG să ajungă la publicul tânăr și urban, dar și la diaspora.

Așadar, ZdG se remarcă printr-o prezență online bine conturată și printr-un conținut de înaltă calitate, ceea ce a contribuit semnificativ la fidelizarea publicului său.

Radio Europa Liberă (RFE/RL, secția Moldova) este un post de radio și platformă online cu finanțare americană, recunoscut pentru jurnalismul său independent și analitic [7].

În prezent, REL Moldova este activă pe multiple platforme digitale, inclusiv YouTube, Facebook, Instagram și Spotify, unde distribuie conținut variat pentru a atrage și fideliza publicul. Această strategie digitală a permis instituției să își extindă audiența și să interacționeze mai eficient cu utilizatorii, consolidându-și astfel poziția în peisajul media autohton. Astfel, instituția se află într-un stadiu avansat al procesului de digitalizare, demonstrând adaptabilitate și inovație în promovarea valorilor democratice și a jurnalismului de calitate prin intermediul noilor tehnologii.

TV Moldova 1 este principalul post de televiziune public din Republica Moldova, parte a companiei „Teleradio-Moldova”. Fiind finanțat din fonduri publice, postul are misiunea de a asigura un conținut echilibrat și obiectiv, adresându-se unui public larg [8]. Pagina web oficială *moldova1.md*, reprezintă una dintre principalele platforme de prezență digitală a televiziunii publice Moldova 1 și un instrument esențial în strategia sa de promovare online și fidelizare a publicului.

Totodată, televiziunea publică Moldova 1 își consolidează prezența online prin intermediul mai multor rețele sociale, adaptându-se la tendințele actuale de consum media și facilitând accesul publicului la conținutul său. Printre platformele pe care este activă se numără: Facebook, Instagram, TikTok și Youtube.

DIEZ.md este un portal de ştiri generalist ce creează conţinut pentru tineri, lansat pe piaţa mediatică autohtonă în anul 2013 de către Alexandru Lebedev. Acesta este unul dintre cele mai populare site-uri de ştiri pentru tineri din Republica Moldova [5]. Portalul de ştiri pentru tineri diez.md are, actualmente, o prezenţă activă pe mai multe platforme online, adaptându-şi conţinutul pentru a răspunde nevoilor şi preferinţelor publicului său ţintă, inclusiv pe Facebook, Instagram, TikTok, Telegram, X (Twitter), Youtube.

Ceea ce diferenţiază cu adevărat diez.md de alte instituţii media este abordarea sa inovatoare în loializarea publicului. Prin utilizarea unor tehnici creative şi numeroase, diez.md se poziţionează ca o platformă dinamică şi atractivă pentru tineret, valorificând diversitatea formatelor media (articole interactive, video-reportaje, podcasturi) şi creând contexte relevante de interacţiune (sondaje, provocări online, rubrici colaborative).

Aşadar, promovarea online a devenit esenţială pentru instituţiile media care doresc să îşi păstreze relevanţa şi să îşi fidelizeze publicul. Analizând activitatea celor patru instituţii media din Republica Moldova – putem observa atât elemente comune, cât şi diferenţe semnificative în abordările lor de promovare şi fidelizare a publicului.

În contextul actual al digitalizării, promovarea produselor media prin intermediul platformelor online a devenit un aspect esenţial pentru menţinerea relevanţei instituţiilor media şi pentru consolidarea loialităţii publicului. În Republica Moldova, tranziţia către mediul online este în plină desfăşurare, iar instituţiile media trebuie să îmbine metodele tradiţionale cu noile tehnologii pentru a atrage şi fideliza publicul. Câteva recomandări în acest sens ar fi:

- Actualizarea constantă a strategiilor digitale, pentru a reflecta schimbările accelerate din mediul online şi preferinţele în continuă evoluţie ale utilizatorilor;
- Creşterea nivelului de interacţiune cu utilizatorii prin comentarii, sondaje, sesiuni live şi alte forme de dialog constant;
- Integrarea tehnologiilor emergente – precum realitatea augmentată (AR), inteligenţa artificială (AI) şi podcasturile interactive – care pot transforma experienţa utilizatorilor şi pot diversifica mijloacele de comunicare;
- Îmbunătăţirea accesibilităţii digitale prin conţinut inclusiv (subtitrări, descrieri audio), pentru a asigura o acoperire largă şi echitabilă etc.
- Prin aplicarea acestor strategii, instituţiile media din Republica Moldova pot creşte impactul produselor lor în mediul digital şi pot construi o audienţă loială, adaptată noilor tendinţe de consum media.

Referinţe:

• *Cărţi şi publicaţii monografice:*

1. CRETU, I. N., GUZUN, M., VASYLYK, L. *Crossmedia: un ghid pentru studenţii specializărilor de jurnalism.* Bonn/Sibiu: Schiller Publishing House, 2015. 144 p.

• *Materiale/teze de comunicare în congrese, conferințe:*

2. GUȚU, V. Promovarea online a instituției media: principii și strategii. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Ştiinţe Sociale*”, Chișinău: USM, 2023

• *Site-uri:*

3. Barometrul Opinie Publice din Republica Moldova. [accesat: 26 martie 2025]. Disponibil: http://bop.ipp.md/
4. Digital Report 2024. [accesat: 26 martie 2025]. Disponibil: https://datareportal.com/reports/digital-2024-october-global-statshot
5. Portalul informativ generalist Diez.md, 2025. [accesat: 30 aprilie 2025]. Disponibil: https://diez.md/
6. Website-ul oficial al a instituției media Ziarul de Gardă, 2025. [accesat: 30 aprilie]. Disponibil: https://www.zdg.md/
7. Website-ul oficial a instituției media Radio Europa Liberă Moldova, 2025. [accesat: 30 aprilie 2025]. Disponibil: https://moldova.europalibera.org/
8. Website-ul oficial al televiziunii publice Moldova 1. [accesat: 30 aprilie 2025]. Disponibil: https://moldova1.md/

Recomandat
***Mariana TACU**, dr., conf. univ*

EDITAREA PRODUSULUI VIDEO: DE LA METODA CLASICĂ LA UTILIZAREA INSTRUMENTELOR AI

Andrei VÎRLAN,

masterand, anul II, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 654.1:004.8(478) E-mail: j202virlanandrei@gmail.com

Lucrarea își propune să investigheze impactul tehnologiilor de inteligență artificială asupra procesului de editare video în contextul industriei media din Republica Moldova și anume, tranziția de la metodele clasice de editare video la cele bazate pe inteligență artificială, evidențiind atât beneficiile, cât și constrângerile acestei schimbări. Pe lângă aspectele tehnice, sunt examinate implicațiile asupra jurnalismului și comunicării audiovizuale, cu accent pe etică, creativitate și accesibilitate. Scopul este de a înțelege impactul tehnologiilor emergente asupra producției video și de a sublinia oportunitățile oferite de inovație. Studiul științific urmărește găsirea unui echilibru între eficiența tehnologică și valorile esențiale ale producției media [2], arătând cum integrarea AI optimizează procesele și redefinește practicile creative și metodologice.

Ipoteza lucrării pornește de la ideea că inteligența artificială îmbunătățește eficiența și calitatea produselor media, însă generează și provocări legate de creativitate, etică și profesionalism [5]. Scopul cercetării este de a analiza impactul AI în procesul de editare video, punând în balanță beneficiile și dificultățile acestei tranziții tehnologice. Obiectivele principale includ: compararea metodelor clasice și moderne de editare video, evaluarea aplicațiilor AI folosite în media, analiza implicațiilor etice și creative și formularea unor soluții pentru o integrare echilibrată a AI în jurnalism.

Cercetarea prezentată aduce în prim-plan metode calitative și cantitative pentru a analiza tranziția de la editarea video clasică la cea bazată pe inteligență artificială (AI). Au fost aplicate mai multe metode: analiza comparativă a produselor video realizate prin tehnici tradiționale și moderne; studiul de caz privind activitatea unor case de producție din Republica Moldova; chestionare adresate profesioniștilor din domeniu pentru a evalua gradul de integrare a AI; și analiza de conținut, cu accent pe implicațiile etice și creative ale utilizării AI în montajul video. Eșantionul a inclus editori video, freelanceri, creatori de conținut și reprezentanți ai caselor de producție, care folosesc (parțial sau complet) instrumente AI în activitatea lor. Instrumentele folosite în cadrul cercetării au fost: ghiduri de interviu, chestionare structurate, programe de editare video cu funcții AI (Adobe Premiere Pro, CapCut, DaVinci Resolve, Lumen5), precum și platforme digitale de colectare a datelor, precum Google Forms și Excel. Această abordare a permis conturarea unei perspective echilibrate asupra

beneficiilor, provocărilor și gradului de acceptare a AI în domeniul producției video, contribuind totodată la formularea unor recomandări pentru o integrare etică în jurnalismul vizual contemporan.

Sunt analizate teoriile clasice ale montajului (Eisenstein, Kuleshov, Barthes), fundamentele semiotice și narative ale editării video, precum și transformările aduse de digitalizare. Abordăm traiectoriile evolutive de la montajul pe peliculă la sistemele non-lineare și, în final, la aplicațiile bazate pe inteligență artificială. Accentul este pus pe modul în care tehnologia a influențat stilul de lucru al editorilor, deschizând noi posibilități creative, dar și provocări de ordin etic. În aceeași ordine de idei, sunt evidențiate diferențele dintre metodele tradiționale (manuale, analogice, bazate pe intuiție și decizii estetice directe) și metodele moderne asistate de AI (automatizare, analiză semantică, recunoaștere facială etc.).

În cadrul cercetării, s-a pus accent și pe elaborarea unui sondaj de opinie realizat în rândul editorilor video din Republica Moldova. Sunt prezentate date privind gradul de utilizare a AI, percepțiile editorilor asupra eficienței, limitelor și impactului acestor tehnologii asupra practicii jurnalistice. Tot aici sunt identificate modele de bune practici și sunt formulate recomandări pentru integrarea responsabilă a AI în fluxurile media.

Cercetarea realizată în cadrul acestei teze a confirmat ipoteza de lucru: integrarea inteligenței artificiale în procesul de editare video contribuie semnificativ la eficientizarea muncii și la creșterea calității produsului final, însă implică totodată provocări importante legate de creativitate, etică și profesionalism. Rezultatele lucrării au evidențiat diferențe clare între editarea video clasică și cea asistată de AI. În timp ce metodele tradiționale valorizează controlul artistic direct, soluțiile AI aduc eficiență sporită, automatizând sarcinile repetitive și oferind instrumente avansate pentru generarea și organizarea conținutului. Majoritatea profesioniștilor intervievați folosesc deja aplicații AI în activitatea lor, precum CapCut, Adobe Premiere cu Sensei sau Lumen5 [3]. Percepția generală este pozitivă, în special privind rapiditatea procesului de editare și accesibilitatea pentru utilizatorii începători. Totuși, există și preocupări legate de uniformizarea stilului și riscul pierderii creativității umane. Ipoteza cercetării – potrivit căreia AI îmbunătățește eficiența și calitatea montajului, dar generează tensiuni etice și creative – a fost confirmată. Printre aplicațiile practice identificate se numără: automatizarea montajului brut, corecția automată de culoare și sunet, generarea rapidă de drafturi video și folosirea AI pentru subtitrări, voice-over sau efecte speciale. Recomandările propuse includ: formarea continuă a editorilor în utilizarea AI, integrarea educației etice în curricula universitară, reglementarea clară a utilizării AI în media și încurajarea colaborării om-AI prin dezvoltarea de soluții hibride care combină algoritmii cu creativitatea umană.

Lucrarea *Editarea produsului video: de la metoda clasică la utilizarea instrumentelor AI* oferă o contribuție originală în cercetarea media din Republica Moldova, printr-o abordare comparativă și aplicată a tranziției de la montajul tradițional la editarea asistată de inteligență artificială. Noutatea sa rezidă atât în tematica actuală

și interdisciplinară, cât și în punerea în dialog a teoriilor clasice de montaj cu noile tehnologii digitale.

Referințe:

• *În limba română:*

1. CHIRIAC, A. 2019. *Montajul și imaginea video: Suport de curs.* Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova. 93 p. ISBN: 978-9975-149-12-9.
2. *Editare video cu inteligență artificială - Clipchamp*. [citat 15.02.2025]. Disponibil: https://clipchamp.com/ro/ai-video-editing-clipchamp/
3. *Modul de Editare Video*. [citat 21.03.2025]. Disponibil: https://www.educlab.eu/wp-content/uploads/2021/07/EDUCLAB_VideoEditingModule_RO.pdf

• *În limba engleză:*

4. BORDWELL, D. 2006. *The Way Hollywood Tells It: Story and Style in Modern Movies*. Berkeley: University of California Press. 274 p. ISBN: 978-0520246225.
5. BROWN, T. 2020. *AI in Post-Production: Transforming Workflows*. Burlington, MA: Focal Press. 256 p. ISBN: 978-0367342616.
6. MANOVICH, L. 2001. *The Language of New Media*. Cambridge, MA: MIT Press. 354 p. ISBN: 978-0262632553. Disponibil: https://mitpress.mit.edu/books/language-new-media
7. KULESHOV, L. 1974. *Kuleshov on Film: Writings of Lev Kuleshov*. Traducere și editare de Ronald Levaco. Berkeley: University of California Press. 226 p. ISBN: 978-0520026599.
8. WILKINS, D. 2020. *High-Resolution Video Editing: Challenges and Opportunities*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. 220 p. ISBN: 978-1527549999.

Recomandat

***Vitalie GUȚU**, drd., lector universitar*

PSIHOLOGIE ŞI ŞTIINŢE ALE EDUCAŢIEI

IMPACTUL SERVICIULUI DE ASISTENŢĂ PERSONALĂ ASUPRA CALITĂŢII VIEŢII PERSOANELOR CU NEVOI SPECIALE (CAZUL RAIONULUI CIMIŞLIA)

Maria DURLESCU,

masterandă, anul II, FacultateaPsihologie, Științe ale Educației,
Sociologie și Asistență Socială

CZU: 364.658-056.24:303.433.2(478-22) Email: mariadurlescu175@gmail.com

În prezent crește interesul pentru incluziunea socială și respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor cu dizabilități. Republica Moldova, ca parte a angajamentelor internaționale în domeniul drepturilor omului, a adoptat politici și programe menite să sprijine integrarea persoanelor cu nevoi speciale, inclusiv prin implementarea *serviciului de asistență personală*. Cu toate acestea, există încă lacune în evaluarea impactului acestor servicii asupra calității vieții beneficiarilor, ceea ce justifică necesitatea acestei cercetări.

Conform datelor oferite de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova pentru anii 2023-2024[1], aproximativ 5,5% din populație sunt persoane cu dizabilități, dintre care 14,8% sunt copii. De asemenea, 70% dintre persoanele cu dizabilități trăiesc în zone rurale, unde accesul la servicii sociale, inclusiv la serviciul de asistență personală, este limitat. În raionul Cimișlia, au fost înregistrate circa 2000 de persoane cu dizabilități, ceea ce evidențiază necesitatea unui sprijin adaptat și personalizat pentru această categorie vulnerabilă. În cadrul Republicii Moldova, serviciul de asistență personală a inclus aproximativ 4900 de beneficiari, dintre care o treime au fost copii, iar numărul de asistenți personali activi a fost aproximativ de 5000 persoane. În raionul Cimișlia, activitatea serviciului AP este susținută de 113 asistenți personali, care contribuie la furnizarea sprijinului necesar pentru persoanele cu nevoi speciale din această regiune. Totuși, acest număr rămâne insuficient pentru a acoperi cererea tot mai mare, mai ales în zonele rurale și în comunitățile defavorizate. Aceste cifre relevă **actualitatea temei** și nevoia unei analize detaliate a impactului pe care serviciul de asistență personală îl are asupra calității vieții persoanelor cu nevoi speciale.

Ca urmare, **scopul tezei** aconstat în cercetarea impactul serviciului de asistență personală asupra calității vieții persoanelor cu nevoi speciale din raionul Cimișlia. Scopul propus a fost realizat prin următoarele **metode de cercetare**:

– *sondajul sociologic* (în vederea determinării calității vieții persoanelor cu dizabilități a fost aplicat chestionarul/instrumentul WHOQOL-BREF la 116 respondenți – persoane cu dizabilități);

– *interviul semistructurat* (în vederea determinării impactului asistenței personale asupra persoanelor cu dizabilități au fost realizate 3 interviuri cu experți și 4 interviuri cu beneficiarii serviciului de asistență personală);
– *studiul de caz* (au fost realizate 2 studii de caz prin care se demonstrează cum intervențiile coordonate sprijină beneficiarii să depășească dificultățile și să-și îmbunătățească semnificativ calitatea vieții).

În vederea determinării calității vieții persoanelor cu dizabilități din raionul Cimișlia în perioada 1.10.2024 – 20.10.2024 a fost realizat un sondaj sociologic pe un eșantion nealeator de convenienţă din 116 respondenți – persoane cu dizabilități (detalii ale sondajului pot fi găsite în[2]). Practic, acest sondaj a reprezentat o cercetare-pilot în vederea testării chestionarului WHOQOL-BREF și determinării unor caracteristici care ar influența nivelul calității vieții respondenților.Conform metodologiei utilizării instrumentului WHOQOL-BREF [3] valorile scorurilor ce determină calitatea vieții și a componentelor ei (dimensiunea fizică, dimensiunea psihologică, relațiile sociale și dimensiunea socială) se situează în limitele 0÷100: cu cât scorul e mai înalt cu atât și calitatea vieții sau a dimensiunii respective e mai înaltă.

Rezultatele obținute demonstrează o calitate redusă a dimensiunii fizice (scoruri între 20 și 40 puncte) și o calitate medie a celorlalte dimensiuni (scoruri între 40 și 60 puncte) ale vieții. Calitatea medie a dimensiunii fizice e mai înaltă la bărbați, rămânând totuși redusă la ambele sexe.Calitatea dimensiunilor psihologice și sociale în medie sunt mai înalte la persoanele care dispun de îngrijire personală, însă ambele având o calitate medie (a se vedea *Tabelul 1*).

Tabelul 1

Scorurile medii ale calității vieții persoanelor cu nevoi speciale

	Scorul mediu	**Sexul respondentului**		**Dispune de asistență personală?**	
		femeie	**bărbat**	**da**	**nu**
Scor dimensiunea fizica	34	31	36	34	34
Scor dimensiunea psihologica	48	48	49	49	46
Scor dimensiunea relații sociale	40	39	41	40	40
Scor dimensiunea sociala	52	53	51	54	47

Și interviurile cu beneficiarii au demonstrat o îmbunătățire a calității vieții persoanelor cu nevoi speciale, care dispun de asistență personală:„*De când primesc acest ajutor, viața mea s-a îmbunătățit semnificativ, iar independența mea a crescut considerabil”, „…asistentul personal mă ajută zilnic cu activitățile esențiale – igienă personală, pregătirea mesei, deplasarea în afara casei. Acest serviciu mi-a oferit mai multă independență și mi-a ușurat mult viața”, „…asistentul personal este sprijinul meu principal, fără de care mi-ar și îmi este foarte greu să-mi satisfac nevoile de bază”* etc.

Interviurile cu specialiștii au scos la iveală un șir de probleme cu care se confruntă persoanele cu nevoi speciale din raion, sugerând și câteva recomandări pen-

tru soluționarea lor: *„Întâmpinăm o mulțime de probleme, dar cele mai mari, după părerea mea, sunt: accesul limitat la diverse instituții, lipsa transportului adaptat pentru această categorie de persoane și numărul mare de solicitanți ai Serviciului social „Asistență personală””, „…beneficiarii au nevoie de suport pentru accesul la educație și formarea profesională, informare și orientare, sprijin pentru integrarea în comunitate, mai multe centre de reabilitare și reintegrare profesională, accesibilitate îmbunătățită a infrastructurii, sprijin psihologic mai extins etc.”*

În concluzie se poate menționa că analiza realizată în lucrare a evidențiat impactul semnificativ al serviciului social „Asistență personală” asupra calității vieții persoanelor cu dizabilități din raionul Cimișlia. Datele obținute, atât din interviurile cu beneficiarii și specialiștii, cât și din analiza datelor obținute cu Chestionarul WHOQOL-BREF, relevă îmbunătățiri notabile ale dimensiunilor psihologică și socială ale vieții beneficiarilor. Serviciul contribuie la reducerea sentimentului de izolare, la creșterea stimei de sine și la o mai bună integrare în comunitate. De asemenea, are un impact pozitiv asupra familiilor, diminuând povara îngrijirii și oferind un sentiment de siguranță și sprijin continuu.

Cu toate acestea, nivelul general al calității vieții beneficiarilor rămâne moderat, iar dimensiunile fizică și a relațiilor sociale continuă să înregistreze scoruri scăzute. Acest lucru subliniază nevoia unor intervenții suplimentare, integrate și multidimensionale. Interviurile au relevat provocări persistente precum accesul limitat la servicii medicale și de reabilitare, lipsa infrastructurii adaptate, absența sprijinului psihologic și dificultățile de integrare profesională.

Un aspect esențial pentru eficiența serviciilor îl reprezintă resursa umană. Este necesar ca specialiștii implicați în furnizarea serviciilor să fie bine pregătiți, să beneficieze de instruire continuă și să dispună de resursele necesare pentru a răspunde cerințelor beneficiarilor. Coordonarea echipelor multidisciplinare formate din asistenți sociali, medici, psihologi și alți profesioniști, precum și colaborarea interinstituțională, sunt factori determinanți în furnizarea unui sprijin adecvat persoanelor cu nevoi speciale.

Referințe:

1. *Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2023.* [Accesat 14.04.2025] Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2023-9460_61550.html
2. BULGARU, O., BULGARU, M., DURLESCU, M. Aspecte ale calității vieții persoanelor cu dizabilități (cazul raionului Cimișlia, Republica Moldova). În: *Protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități: abordări multidisciplinare.*Materialele conferinței naționale cu participare internațională, 28 noiembrie 2024. Chișinău, 2025, p.107-115. ISBN 978-9975-3686-0-5.
3. *WHOQOL-BREF. June 1997. U.S. Version.* [Accesat 14.04.2025] Disponibil: https://depts.washington.edu/seaqol/docs/WHOQOL-BREF%20and%20Scoring%20Instructions.pdf

Recomandat

Oleg BULGARU, *dr., conf. univ.*

ОСОБЕННОСТИ САМООТНОШЕНИЯ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО БЛАГОПОЛУЧИЯ У НАРКОЗАВИСИМЫХ С РАЗНОЙ СТЕПЕНЬЮ САМОСТИГМАТИЗАЦИИ

Артём ИВАННИКОВ,

мастерант, II курс, Факультет Психологии, Педагогических наук, Социологии и социальной помощи

CZU: 159.923.2-056.83 Email:ps.artiom.ivannicov2020@gmail.com

Наркозависимость оказывает разрушительное воздействие на здоровье и психику, вызывая внутренние проблемы, такие как самостигматизация, снижающая самооценку и влияющая на психологическое благополучие. Как утверждает J. Crocker [3], самостигма возникает, когда человек воспринимает себя как отличного от других. Наркозависимость сопряжена не только с объективными медицинскими осложнениями, но и с внутренними психологическими проблемами, которые могут способствовать возникновению самостигматизации, негативно сказывающейся на самоотношении и общем уровне психологического благополучия зависимых лиц. Самопринятие отражает позитивную самооценку себя и своей жизни в целом, осознание и принятие не только своих положительных качеств, но и своих недостатков [5]. Психологическое благополучие сопоставимо с ощущением счастья и удовлетворённостью жизнью в целом[4]. Молдавские ученые [1, 2] рассматривают психологическое благополучие как показатель качества жизни, включающий удовлетворённость собой, идентичность, духовность и чувство безопасности.

Таким образом, актуальность данного исследования обусловлена необходимостью глубокого анализа взаимосвязи между самостигматизацией, самоотношением и психологическим благополучием наркозависимых.

В рамках исследования проверялась гипотеза о существовании особенностей проявления самостигматизации, самоотношения и психологического благополучия у наркозависимых в ремиссии и в активном употреблении.

В выборку вошли 40 человек из АО „InițiativaPozitivă”: 20 в ремиссии и 20 в активном употреблении. Методы исследования: для оценки уровня самостигматизацииеиспользовалась шкала ISMI-9, для определения уровня субъективного психологического благополучия- шкала WEMWBS, опросник ОСОдля изучения структуры самоотношения, включая глобальное самоотношение и его компоненты.

*Анализ результатов исследования самостигматизации*показал, что у людей в ремиссии чаще встречаются умеренный или выраженный уровень само-

стигматизации (40%) по сравнению с употребляющими (25%), что, возможно, связано с осознанием зависимости и внутренней борьбой. Можно предположить, что процесс реабилитации и осознание своей зависимости сопровождаются более высокой степенью самостигматизации, тогда как продолжающееся употребление может способствовать смягчению внутреннего восприятия стигмы. Однако, статистический анализ полученных результатов позволяет нам констатировать отсутствие статистически значимых различий, следовательно, гипотеза о существовании различий в структуре самостигматизации наркозависимых не подтвердилась.

Анализ результатов исследования самоотношения показывает, что у наркозависимых наблюдается недостаточное самоуважение, низкий уровень самопринятия и выраженная склонность к самообвинению. Большинство испытуемых имеют заниженные ожидания от окружающих, трудности в социальных взаимодействиях и недостаточно выраженный интерес к себе. Данные средних значений параметров самоотношения у ремиссии и употребляющих, рассчитанные по t-критерий Стьюдента для независимых выборок позволяют нам констатировать отсутствие статистически значимых различий во всех компонентах, кроме как «Самообвинение». По данной шкале у употребляющих наркозависимых были отмечены более высокие средние показатели, чем у наркозависимых в ремиссии: «самообвинение» ($p \leq 0{,}015$). Вероятно это связано с внутренним конфликтом, социальной стигматизацией и осознанием вредных последствий зависимости. Гипотеза о существовании значимых различий в структуре самоотношения между наркозависимыми в ремиссии и в активном употреблении не подтвердилась**.**

Анализ результатов исследования психологического благополучия показал, что у большинства наркозависимых (47,50%) средний уровень психического благополучия (средний показатель – 42 балла). Таким образом, можно отметить, что у большинства испытуемых (72,50%) уровень психического благополучия находится в диапазоне от среднего до низкого**,** что может свидетельствовать о необходимости дополнительных психологических интервенций, направленных на повышение их благополучия и эмоциональной устойчивости. Данные средних значений параметра психологического благополучия наркозависимых по признаку употребления, рассчитанные по t-критерий Стьюдента для независимых выборок, позволяют констатировать отсутствие статистически значимых различий. Следовательно, гипотеза о существовании различий в структуре психологического благополучия наркозависимых по признаку употребления не подтвердилась.

Выводы. Результаты анализа показали, что статистически значимые различия между группами наркозависимых в ремиссии и в активном употреблении — не были зафиксированы ни по уровню психологического благополучия, ни по показателям самоотношения, включая глобальное самоотношение, самоуважение и аутосимпатию. Хотя различия не достигли статистической значимо-

сти (p> 0.05), наблюдаются устойчивые тенденции, указывающие на более благоприятные внутренние характеристики у реабилитантов в ремиссии: выше самооценка, больше принятие себя и ниже уровень самообвинения.

Полученные результаты указывают на необходимость дальнейших исследований, учитывающих дополнительные факторы, такие как стаж употребления, наличие социальной поддержки, мотивация к лечению и индивидуальные психологические особенности наркозависимых.

Библиография:

1. NEGURĂ, Ion. Optimizarea stării de bine ca problemă psihologică. În: Formarea competențelor de rezolvare a problemelor psihologice în procesul instruirii inițiale și continue a psihologilor. Chișinău: CEP UPS „I. Creangă”, 2014, p. 14 – 56. ISBN 9789975-46-211-2
2. TURCHINA, T., PLATON, C., alt. Starea subiectivă de bine – semnificații și implicații. In: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației). 2012, nr. 5(55), pp. 115-118. ISSN 1857-2103.
3. CROCKER, J., &MAJOR, B. Social stigma and self-esteem: The self-protective properties of stigma. Psychological Review, 96, 608- 639. doi:10.1037/0033-295X.96.4.608
4. Hunter S.C., Houghton S., Wood L. Positive mental wellbeing in Australian adolescents: evaluating the Warwick-Edinburgh mental wellbeing scale //Australian Educational and Developmental Psychologist. 2015. Vol. 32, iss. 2. P. 93–104.
5. ДРОБЫШЕВСКАЯ, Н. Ю. Понятие самоотношения в современной психологии. Молодой ученый, 2021. С. 12-16.

Recomandat
Svetlana TOLSTAIA, *dr., prof. univ.*

MANIFESTĂRI ALE SUPORTULUI ORGANIZAŢIONAL, ANGAJAMENTULUI DE ROL ŞI ANGAJAMENTULUI ORGANIZAŢIONAL LA ANGAJAŢII DIN INSTITUŢIILE MEDICALE

Mariana JURAT,

studentă, anul III, Facultatea Psihologie, Ştiinţe ale Educaţiei, Sociologie şi Asistenţă Socială

CZU: 159.944:331.101.3:616-051 Email:versuri.albe@gmail.com

Introducere

Criza sanitară generată de pandemia COVID-19 a evidenţiat vulnerabilităţile sistemului de sănătate şi a pus o presiune notabilă asupra personalului medical, generând situaţii frecvente de stres ocupaţional, epuizare emoţională şi ardere profesională, sporind în mod alarmant numărul de demisii. Pornind de la aceste constatări, ne-am propus să analizăm cum se manifestă trei fenomene care afectează în mod esenţial fluctuaţia de personal, şi anume,*„suportul organizaţional perceput”* (SOP, convingerea angajaţilor că organizaţia le validează contribuţiile, le apreciază eforturile şi manifestă preocupare pentru starea lor de bine) [Booth şi Matthews, 2012 *apud* 2], *„angajamentul de rol”* (AR, o serie de credinţe şi atitudini ale angajaţilor privind relevanţa unui anumit rol: ocupaţional, parental sau marital) [1] şi,*„angajamentul organizaţional”* (AO, acceptarea de către angajaţi a valorilor, scopurilor şi misiunii organizaţiei din care fac parte) [3]. Totodată, cunoaşterea acestor fenomene (SOP, AR şi AO) oferă o perspectivă mai largă şi asupra modului în care angajaţii, în special cei din activităţi profesionale solicitante, cum este medicina, echilibrează angajamentele profesionale şi cele familiale, inclusiv modul în care aceste angajamente influenţează performanţa şi loialitatea faţă de instituţie şi rolul ocupaţional. Prin urmare, tema abordată se remarcă şi printr-o importanţă strategică, întrucât poate falicita identificarea unor soluţii concrete pentru dezvoltarea unui sistem medical centrat pe susţinerea, implicarea şi motivarea angajaţilor.

Material şi metodă

Studiul a fost realizat pe un grup de 30 de medici, angajaţi în diverse instituţii medicale din or. Chişinău, în colectarea datelor fiind utilizate: „Scala suportului organizaţional perceput” (Booth şi Matthews, 2012); „Chestionarul privind angajamentul de rol” (Amatea *et al,* 1986) şi „Chestionarul privind angajamentul organizaţional” (Meyer şi Allen, 1997).Presupunem existenţa unor interrelaţii între SOP, AR şi AO la medici; astfel încât, un nivel înalt al SOP va corela cu un nivel înalt al AO normativ şi AO afectiv; un nivel înalt al AR ocupaţional va corela cu un nivel

înalt al AO normativ și un nivel scăzut al SOP va corela cu un nivel scăzut al AO de orice tip (normativ, afectiv și de continuitate).

Rezultate și discuții

Analiza datelor relevă în general un nivel mediu în manifestarea factorilor investigați (*vezi* Tab. 1). Astfel, observăm că 56,7% din medici, participanți la acest studiu, percep un nivel moderat de suport organizațional, iar acest lucru demonstrează o recunoaștere parțială a eforturilor lor în cadrul instituției medicale.Totodată, identificăm un nivel moderat de angajament organizațional (afectiv, de continuitate și normativ) și un angajament ocupațional moderat spre înalt și ceea ce relevă o implicare activă a medicilor în sfera profesională.

Tabelul 1

Distribuția datelor privindsuportul organizațional perceput (SOP), angajamentul organizațional (AO)și angajamentul de rol (AR) la medici

	SOP minim	**SOP mediu**	**SOP maxim**
Suport organizațional perceput	6 (20%)	17 (57%)	7 (23%)
	AO scăzut	**AO mediu**	**AO înalt**
Angajament afectiv	4 (13,3%)	20 (66,7%)	6 (20%)
Angajament de continuitate	4 (13,3%)	18 (60,4%)	8 (26,3%)
Angajament normativ	5 (16,6%)	19 (63,4%)	6 (20%)
	AR scăzut	**AR mediu**	**AR înalt**
Angajament ocupațional	5 (16,6%)	18 (60,4%)	7 (23%)
Angajament parental	4 (13,3%)	20 (66,7%)	6 (20%)
Angajament marital	8 (26,3%)	14 (47,4%)	8 (26.3%)

În ceea ce privește celelalte tipuri de angajament: angajamentul parental rămâne constant, iar cel marital se remarcă printr-o variabilitate ce sugerează preocuparea medicilor pentru acest rol.

Analiza datelor relevă că SOP este un predictor important pentru AO afectiv, normativ și de continuitate. Seatestă corelații pozitive, semnificative statistic, între SOP și AO normativ ($r = 0.636$, $p = 0.001$) și între SOP și AO afectiv ($r = 0.614$, $p = 0.001$). Cea mai puternică asociere o găsim între SOP și AO de continuitate ($r = 0.651$, $p = 0.002$), relevând implicații directe asupra deciziei medicilor de a rămâne în organizație. Totuși, între angajamentul ocupațional și angajamentul normativ seidentifică o corelație foarte slabă și fără semnificație statistică ($r = 0.053$, $p = 0.782$).

Prin urmare, putem deduce că un SOP ridicat se asociază cu un angajament crescut față de instituție, însă implicarea crescutăa medicilor în rolul ocupațional nu determină neapărat și sporirea loialității față de instituție. Mai curând, medicii tind să rămână în organizație din rațiuni pragmatice, decât din atașament emoțional. Aceste rezultate sunt similare și cu datele altor studii care identifică corelații pozitive între

AO și performanța instituțională, precum și corelații negative între AO și comportamentele de retragere profesională, cum ar fi absenteismul și intenția de a părăsi organizația. În esență, percepția unui SOP scăzut se asociază cu un atașament afectiv slab față de organizație și o percepție diminuată a riscurilor asociate plecării.

Concluzii

Datele acestui studiu identifică relații între SOP, AR și AO de orice tip. Astfel, cu cât crește nivelul SOP, cu atât medicii dezvoltă conexiuni afective cu instituția și manifestă loialitate față de aceasta, alegând să rămână în acea instituție. Pe fundalul unor deficiențe în sistemul medical, medicii își pot exercita în continuare rolul lor ocupațional, însă fără ca să resimtă o obligație față de instituție, mai ales dacă sesizează anumite disfuncționalități. AO, după cum demonstrează și cercetările actuale, constituie un indicator semnificativ cu privire la decizia angajaților de a rămâne în organizație, dar și un predictor al calității serviciilor pe care aceștia le oferă. Lipsa unei corelații între AO ocupațional și AO normativ subliniază autonomia acestor factori, în consens cu teoria rolului, conform căreia identificarea cu rolul ocupațional nu garantează și loialitatea față de instituție. Totodată, rezultatele pot fi explicate și prin *norma reciprocității* (Gouldner), potrivit căreia indivizii manifestă o tendință de a răspunde pozitiv atunci când beneficiază de sprijin din partea celorlalți.

Studiul relevă necesitatea consolidării SOP prin diverse programe de recunoaștere a meritelor profesionale și îmbunătățirea constantă a condițiilor de muncă, pentru ca medicii să se simtă valorizați și susținuți în activitatea lor. Angajamentul afectiv și normativ poate fi stimulat prin desfășurarea unor sesiuni de comunicare internă, activități de team-building, formare continuă și implicarea medicilor în procesul decizional, pentru a consolida sentimentul de apartenență, loialitate și valorizare profesională. Totodată, evaluarea periodică a percepției angajaților privind suportul primit și nivelul de angajament organizațional poate semnala din timp riscurile de epuizare sau plecare din sistem.

Referințe:

1. AMATEA, E.S.; CROSS, E.G.; CLARK, J.E.; BOBBY, C.L. Assessing the work and family role expectations of career-oriented men and women: The life role salience scales. In: *Journal of Marriage and Family*, 1986, vol. 48, nr. 4, pp. 831-838.
2. COJOCARU, N. (coord.); BALAN, I.; CURTEAN, C.; OLTEANU, C.; PASCARI, R.; RĂILEANU, M.; ŞAITAN, V.; TKALICH, M.; TOLSTAIA, S.; VĂRZARU, E.; ZAHARIA, D. și YAKUPOVA, O. (2020). *Interferențe dintre viața profesională și cea privată: aspecte interculturale, experiențe locale și strategii de intervenție* (ed. a II-a, rev. și adăugită). Chișinău: CEP USM.
3. MEYER J.P.; ALLEN N.J. Affective, Continuance and Normative Commitment to the Organization: An examination of construct validity. In: *Journal of Vocational Behavior*, 1997, Vol. 49, pp. 252-276.

Recomandat

Natalia COJOCARU, *dr. hab., conf. univ.*

INTERVENŢIA ASISTENTULUI SOCIAL ÎN DIMINUAREA ABANDONULUI ŞCOLAR ÎN RÂNDUL COPIILOR DIN MEDIILE DEFAVORIZATE

Alexandra GRUIA,

studentă, anul III, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației,
Sociologie și Asistență Socială

CZU: 364.658:37.091.5 Email:a.alexandragruia@gmail.com

Abandonul școlar constituie o problemă de amploare la nivel global, cu consecințe semnificative asupra dezvoltării copiilor și a societății în ansamblu. El restricționează accesul la educație și are efecte negative de durată, atât din perspectivă socială, cât și economică. În acest context, intervenția asistentului social capătă un rol crucial, vizând identificarea cauzelor care conduc la abandon și aplicarea unor măsuri de sprijin personalizate, adaptate nevoilor copiilor vulnerabili.

Potrivit datelor Ministerului Educației și Cercetării din Republica Moldova, rata cumulativă pe cele două semestre din anul de studiu 2023-2024 a fost de 0,163%, capitala Chișinău înregistrând cele mai multe cazuri (circa 70), urmată de raioanele Nisporeni și Sîngerei [1].

Scopul cercetării este de *a analiza dimensiunea abandonului școlar în Republica Moldova, cu accent pe rolul asistentului social în prevenirea și reducerea acestui fenomen între copiii din medii defavorizate*. Studiul are la bază o cercetare calitativă, realizată prin interviuri semi-structurate cu specialiști în domeniu asistenței sociale, profesori, părinți și copii, analiza a trei studii de caz și analiza rapoartelor, studiilor și documentelor relevante pentru analiza fenomenului de abandon școlar din România. Obiectivele cercetării au vizat: analiza conceptului de abandon școlar și a factorilor care îl favorizează; evaluarea impactului abandonului școlar, din perspectiva socială și asistențială; determinarea profilului și a responsabilităților asistentului social în lucrul cu copiii cu risc de abandon școlar; evaluarea măsurilor și intervențiilor asistenței sociale implementate pentru prevenirea fenomenului; formularea de recomandări pentru îmbunătățirea intervențiilor sociale și educaționale.

Conform definiției general acceptate, abandonul școlar reprezintă părăsirea prematură a sistemului educațional formal înainte de finalizarea unui ciclu de învățământ. Din perspectiva asistenței sociale, este un fenomen complex influențat de factori economici, sociali, culturali și educaționali [2, p.241-258].

În rezultatul cercetării am constatat faptul că fenomenul abandonului școlar este generat de o multitudine de factori interconectați. La nivel individual, dificultățile de învățare, tulburările de comportament și lipsa motivației educaționale sunt cauze frecvente. Unii copii percep școala ca inutilă sau dificilă: *„La început, se plângea că*

nu-i place la şcoală, că e greu şi că nu înţelege lecţiile. Pe urmă, a început să stea tot mai mult acasă, să ajute la treburile gospodăriei. Apoi, când a lipsit prea mult, i-a fost ruşine să se întoarcă” (I_11. Factorii familiali sunt legaţi de nivelul scăzut de educaţie al părinţilor, sărăcia, lipsa implicării sau a sprijinului emoţional: *„Nici mama nu m-a împins prea mult să continui...”* (I_15); *„Familiile aflate în dificultăţi financiare nu consideră educaţia o prioritate”* (I_5);. La nivel instituţional, calitatea slabă a învăţământului şi lipsa resurselor conduc la demotivare*: „Nu aveam mereu caiete şi profesoara mă certa”* (I_13). Sistemul de învăţământ, dacă nu este incluziv sau adaptat nevoilor elevilor, poate amplifica riscul abandonului: *„Îmi plăcea să merg la sport şi la orele unde nu trebuia să scriu mult. Dar la matematică şi la română nu mă descurcam bine, iar unii colegi făceau mişto de mine”* (I_13). Factorii socio-economici, în special sărăcia şi migrarea părinţilor, afectează participarea la educaţie: *„Am încetat să merg la şcoală anul trecut, când mama nu a mai avut bani...”* (I_13);

Analizând opinia specialiştilor intervievaţi, am stabilit următoarele etape ale intervenţiei asistentului social in diminuarea abandonului şcolar: identificarea cazurilor prin sesizări sau autosesizări, evaluarea situaţiei copilului şi familiei prin anchete sociale, consilierea copilului şi a părinţilor, medierea relaţiei familie-şcoală şi facilitarea accesului la servicii educaţionale şi sociale, referirea către servicii specializate şi parteneriate interinstituţionale. Asistentul social elaborează şi implementează un plan individualizat de intervenţie, în colaborare cu echipa multidisciplinară, monitorizând constant evoluţia cazului. Acesta acţionează ca intermediar între copil, familie şi instituţii, oferind consiliere psihosocială, sprijin material şi facilitând accesul la resurse educaţionale. De asemenea, consiliază părinţii, promovează responsabilizarea acestora şi, în cazurile grave, colaborează cu autorităţile pentru protecţia copilului, asigurând prin monitorizare continuitatea educaţiei şi prevenirea recidivei.Unul dintre studiile de caz prezentate în cercetare, este cel al fetiţei D.A., în vârstă de 10 ani, din Chişinău, aflată în risc de abandon şcolar. Aceasta trăia în condiţii precare, fără spaţiu pentru studiu şi fără susţinerea paternă, iar mama, copleşită de probleme, nu îşi mai exercita responsabilităţile parentale. D.A. lipsea frecvent de la şcoală şi manifesta comportamente deviante. După sesizarea cazului de către şcoală, asistentul social a constituit echipa multidisciplinară, a elaborat un plan de intervenţie, a inclus mama într-un program de parenting, iar copilul a beneficiat de consiliere psihologică şi a fost orientat către un centru de zi. Ca rezultat, fetiţa a fost reintegrată în procesul educaţional, iar relaţia cu mama s-a îmbunătăţit.

De asemenea, cercetarea a inclus şi evaluarea aplicabilităţii strategiilor intersectoriale în prevenirea abandonului şcolar. Acest tip de intervenţie presupune colaborarea coordonată între şcoală, serviciile sociale, autorităţi locale, poliţie, sistemul de sănătate şi, în unele cazuri, ONG-uri. Scopul este elaborarea unui răspuns unitar şi eficient faţă de problemele complexe ale copiilor aflaţi în risc educaţional. Pentru a ilustra aplicabilitatea acestui model, cercetarea a cuprins trei studii de caz din Republica Moldova, în care echipele multidisciplinare au fost mobilizate pentru a gestiona cazuri de absenteism grav sau abandon şcolar iminent, iar concluzia celor trei studii

de caz evidențiază că strategiile de intervenție intersectorială pot avea un impact semnificativ în prevenirea și reducerea abandonului școlar, însă eficiența acestora depinde în mod esențial de gradul de implicare al beneficiarilor, în special al familiei. Primul caz confirmă succesul unei colaborări bine coordonate între instituții, cu roluri clare și resurse adaptate nevoilor copilului, ducând la reintegrarea școlară și la îmbunătățirea relațiilor familiale. Al doilea caz arată limitele intervenției atunci când familia este pasivă și copilul refuză sprijinul, în timp ce al treilea caz demonstrează că, în absența unui cadru legal coercitiv și a responsabilizării parentale, chiar și o echipă intersectorială dedicată poate eșua.

Pe baza cercetării realizate, considerăm că ***eficiența intervenției sociale poate fi crescută prin următoarele măsuri concrete***: a) instituționalizarea funcției de asistent social școlar, care ar trebui să devină parte integrantă a echipelor educaționale; b) dezvoltarea de programe de consiliere parentală adaptate contextului socio-educațional al familiilor vulnerabile; c) implementarea unor baze de date comune între școală, asistență socială, primării și ONG-uri pentru urmărirea cazurilor; d) extinderea accesului gratuit la centre de zi și programe „școală după școală" pentru copiii din medii defavorizate; e) actualizarea formării continue a asistenților sociali cu module aplicate privind educația și medierea familială; f) introducerea mentoratului educațional prin implicarea voluntarilor în sprijinirea elevilor cu dificultăți.

Concluzionând, intervenția socială în domeniul abandonului școlar trebuie să fie una coordonată, continuă și centrată pe nevoile reale ale copilului. Rolul asistentului social este fundamental în prevenirea excluziunii educaționale și în asigurarea echității în accesul la educație pentru toți copiii, în special cei proveniți din medii defavorizate.

Referințe:

1. Ministerul Educației și Cercetării din Republica Moldova. *Date statistice privind abandonul școlar în semestrul I și II al anului de studii 2023–2024* Disponibil:https://mecc.gov.md/sites/default/files/mec_raport_cu_privire_la_abandonul_scolar_sem_ii_2023-2024.pdf[Accesat:12.03.2025].
2. NEAMȚU, G. (coord.). *Tratat de asistență socială*. Iași: Polirom, 2003. ISBN: 973-681-263-4, 1024 p.

Recomandat

Stela MILICENCO, *dr., conf. univ.*

FENOMENUL ŞOMAJULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA: AMPLOARE ŞI SERVICII DE MEDIERE (STUDIU REALIZAT ÎN SATUL FILIPENI R-NUL LEOVA)

Daniela BADAREU,

studentă, anul III, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială

CZU: 331.56(478-22) Email:as.badareudaniela@gmail.com

The article analyzes the phenomenon of unemployment in the Republic of Moldova, focusing on the services offered to alleviate it and the support provided to people looking for a job. The research combines national data with a local case study conducted in the village of Filipeni, Leova district, with the aim of assessing the impact of employment mediation services and the role of social workers in the reintegration of the unemployed.

În Republica Moldova șomajul reprezintă una dintre cele mai presante probleme sociale, afectând în mod direct calitatea vieții și dezvoltarea economică, în special în mediul rural [1, p.235]. Șomajul este definit drept o stare în care persoanele apte de muncă nu reușesc să-și găsească un loc de muncă într-o perioadă determinată, în pofida dorinței și disponibilității de a lucra. Şomajul reprezintă o formă de excluziune socială, el este intolerabil nu din cauza că duce la pierderea resurselor financiare *(acest lucru se poate rezolva prin prestații sociale)*, ci deoarece exclude persoana din logica normală a vieţii sociale: o viaţă activă, în care fiecare îşi produce prin efort propriu bunăstarea sa. Şomajul este un fenomen istoric - ca geneză, dinamică, structură şi efecte. Şomajul se diferenţiază de un şir de alte forme de neparticipare la muncă, de alte categorii de populaţie neocupată sau inactivă. El este apreciat ca o expresie a unor dezechilibre atât pe piaţa muncii (când oferta de forţă de muncă este superioară cererii), cât şi pe piaţa bunurilor şi serviciilorşi se formează pe baza a două mari procese:

- pierderea locurilor de muncă de către o parte a populaţiei ocupate;
- creşterea ofertei de muncă prin atingerea de către noile generaţii a vârstei legale pentru a se putea angaja.

Conform Organizației Internaționale a Muncii (OIM), șomajul reprezintă situația în care persoana aflată în vîrstă activă, capabilă să muncească, dorește să lucreze, dar din anumite motive nu reușește să găsească un loc de muncă adecvat, deși face multe eforturi active în acest sens. În Republica Moldova, Biroul Național de Statistică a adoptat abordarea OIM și definește drept șomeri ca fiind *ponderea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă în totalul populației active*. BNS exclude persoanele mai puțin active pe piața muncii, precum pensionarii, elevii și studenții.

Fenomenul respectiv are mai multe particularități, care se diferențiează în context regional, ceea ce determină oportunitatea realizării cercetărilor în diferite localități ale Republicii Moldova. Astfel, studiul realizat în satul Filipeni din raionul Leova evidențiază cauzele fenomenului de șomaj, printre care se evidențiează *lipsa oportunităților de muncă, migrația forței de muncă, lipsa de formare profesională și neîncrederea în reușită a tinerilor, ș.a.*

Analiza datelor statistice ale Biroului Național de Statistică denotă, că în anul 2022 rata șomajului a fost de 3,1%. În anul 2023, acesta a crescut la 4,6%, demonstrînd o creștere de 1,5 puncte procentuale, iar în trimestrul III al anului 2024 rata șomajului a fost raportată la 3,6%. Respectiv, deși a existat o creștere semnificativă a șomajului în 2023 comparativ cu 2022, în 2024 s-a dovedit a fi înregistrată o ușoară scădere. Conform datelor subdiviziunii teritoriale pentruocuparea forței de muncă (STOFM) din raionul Leova, oficial sunt înregistrate 154 de persoane șomere, 5 fiind nemijlocit din satul Filipeni [2].

În ***scopul*** *analizei specificului șomajului, a problemelor cu care se confruntă șomerii și evaluării eficienței serviciilor de mediere a muncii oferite de STOFM și autoritățile locale din satul Filipeni,* a fost aplicată o metodologie complexă de cercetare, care cuprind următoarele ***metode:*** *analiza datelor statistice, interviuri aprofundate cu 4 experți din domeniul șomajului, interviuri cu primarul și asistentul social din localitate, 2 studii de caz cu șomerii*.

Lucrarea abordează șomajul ca o problemă complexă, cu multiple implicații economice, psihologice și sociale, punând accent pe specificul Republicii Moldova în contextul transformărilor economice și al mobilității populației. Cercetarea a arătat că majoritatea persoanelor aflate în șomaj în satul Filipeni, raionul Leova, sunt persoane care se confruntă cu lipsa locurilor de muncă, cu gradul redus de informare privind serviciile de mediere, cu migrația tinerilor spre orașe sau peste hotare, precum și cu lipsa ofertelor de muncă sezonieră sau part- time.

Printre activitățile care au un anumit impact asupra situației șomerilor se înscrie medierea muncii - un domeniu de activitate destul de important din cadrul politicilor active, specific economiei de piață, prin intermediul căruia se asigură asistența socială a persoanelor în demersurile lor pentru căutarea, identificarea sau păstrarea unui loc de muncă, avînd ca obiectiv final corelarea cererii cu oferta pe piața forței de muncă [3]. Munca mediatorului are un nivel ridicat de responsabilitate morală și socială, pentru că aceasta intervine în viața subiecților umani aflați în situații critice, prezintă un nivel de stres ridicat datorită contactului permanent al mediatorului cu beneficiari diverși, adesea dificili sau descurajați.

În opinia specialiștilor intervievați, conținutul medierii muncii este perceput drept „*un proces de stabilire a legăturii dintre persoana care este în căutarea unui loc de muncă şi cei ce au nevoie de angajaţi, sau modalitatea de facilitare a accesului la locurile de muncă libere”*[I_E.3]. Analizând contextul și eficiența serviciului de mediere am constatat, că șomerii intervievați din localitatea Filipeni au participat la ședințele de mediere organizate de subdiviziunile STOFM și au avut parte de activități

cu referire la consiliere profesională, instruiri privind redactarea CV-ului, precum și oferte de cursuri gratuite de calificare/recalificare din raionul Leova. Deși majorirtatea respondenților au evidențiat utilitatea medierii oferite, au fost evidențiate și aspecte șacunare, în special, cu referire la faptul, că *„unele dintre cursuri nu corespund nevoilor reale ale satului Filipeni”* (I_Ș.2).

În concluzie vom menționa, că deși serviciile de mediere prestate de STOFM reprezintă un suport valoros pentru integrarea în câmpul muncii, în mediul rural persistă o serie de probleme structurale, printre care o ofertă limitată de locuri de muncă, migrarea continuă a populației active etc. Lucrarea propune o serie de ***recomandări*** pentru consolidarea serviciilor de mediere și creșterea capacității de intervenție a profesioniștilor:

- dezvoltarea programelor de muncă locală prin parteneriate public – private;
- promovarea cursurilor de recalificare și formare profesională în satele din raion;
- asigurarea transportului pentru șomerii care se angajează în câmpul muncii;
- implicarea mai activă a autorităților publice locale în stimularea angajatorilor;
- implimentarea unor programe mobile de mediere a muncii în sate;
- monitorizarea continuă a rezultatelor integrării șomerilor plasați în câmpul muncii.

Referințe:

1. ADUMITRĂCESEI,I.D., NICULESCU,N.G. Piaţa forţei de muncă: Teorie şi practică economică contemporană. Chişinău: Editura Tehnică, 1995. 280 pag. ISBN 5-85268-317-5.
2. Raport de activitate al Agenţiei Naţionalepentru Ocuparea Forţeide Muncă pentru anul2024. Diponibil: https://www.anofm.md/view_document?nid=20974 (Consultat la 12.06.2025).
3. Legea cu privire la promovarea ocupării forţeide muncă şi asigurarea de şomaj, nr.105 din 14.06.2018. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.295-308 din 10.08.2018. Dipobibilă:https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=147878&lang=ro# (Consultată la 24.06.2025).

Recomandat

Stela MILICENCO, *dr., conf. univ.*

ВЗАИМОСВЯЗЬ ПРИЗНАКОВ ПОСТТРАВМАТИЧЕСКОГО СТРЕССОВОГО РАССТРОЙСТВА, ЧУВСТВА ВИНЫ И КОПИНГ-СТРАТЕГЙИ У ВЕТЕРАНОВ АФГАНИСТАНА

Диана ПАНТЕЛЕЕВА,

студентка, III курс, Факультет Психологии, Педагогических наук, Социологии и Социальной помощи

CZU: 159.944.4:616.89-07:355.01(581) Email:dianapanteleeeva@gmail.com

Военные действия в Афганистане завершились более 30 лет назад и, по воспоминаниям комбатантов, отличались особой жестокостью [4]. Пережив испытания войны, бойцам часто тяжело вновь вступить в гражданскую жизнь из-за новых стрессовых факторов, связанных с трудностями адаптации (непонимание со стороны окружающих, сложности в межличностном общении, профессиональном самоопределении и т.д.) [2]. Часть ветеранов так и не адаптировались, продолжая снова и снова возвращаться к роли солдата, которая становится наиболее привычной для них и их травмированной психики. Таким образом, особую актуальность приобретает не только сохранение психического здоровья бывших военнослужащих, но и проблема их реабилитации и адаптации в обществе.

Согласно оценкам, Посттравматическое стрессовое расстройствоПТСР составляет от 3 до 11% всех медицинских последствий боевых действий, а от 60 до 70% индивидов переживают кризис реадаптации и ресоциализации [5].

Посттравматическое стрессовое расстройство (ПТСР) – серьезное психическое нарушение, развивающееся вследствие одного или нескольких событий, оказывающих сверхмощное пагубное воздействие на психику индивида и сопровождающееся экстремальным стрессом [6]. Важной детерминантой, с помощью которой личность способна справиться с пережитым стрессом и его различными последствиями являются копинг-стратегии – совокупность сознательных, когнитивных и поведенческих действий, направленных на управление внутренними и внешними требованиями, которые воспринимаются как стрессовые или превышающие адаптивные ресурсы человека [1;2]. Чувство вины идет рука об руку с ПТСР, являясь одним из возможных его последствий. Виной называют сложное эмоционально-психическое состояние, опосредованное нарушением личностных или социальных норм индивидом и сопряженное моральными переживаниями [3].

Целью нашего исследования являлось выявить взаимосвязь признаков ПТСР, копинг-стратегий и чувства вины у ветеранов войны в Афганистане.Мы предположили, что наличие посттравматического стрессового расстройства

или отдельных его признаков у ветеранов войны в Афганистане влияет на выбор используемых копинг-стратегий. Кроме того, чувство вины усиливает субъективную тяжесть посттравматического опыта, а также выступает одной из детерминант, опосредующих выбор стратегий совладания со стрессом. Для проверки выдвинутых нами гипотез были использованы следующие диагностические методики: «Шкала оценки влияния травматического события (ШОВТС)» М. Хоровиц; «Опросник совладания со стрессом, COPE» К. Карвер, М. Шейер, Дж. Вейнтрауб; «Опросник вины» К. Куглер, У. Джонс**.** Исследуемая выборка включала 43 мужчин в возрасте 55-65 лет, все репондены являлись участниками войны в Афганистане.

На основании полученных данных нами былаобнаружена прямая взаимосвязь между ПТСР и копинг-стратегией «Мысленный уход от проблемы» ($r = 0,405$; $p \leq 0,01$), что свидетельствует о тенденции прибегать к различным способам избегания неприятных мыслей, связанных с травматическим событием, по мере усиления симптомов расстройства. Прямая взаимосвязь установлена и со стратегией «Использование успокоительных» ($r = 0,389$; $p \leq 0,01$): по мере роста выраженности ПТСР повышается вероятность употребления алкоголя, наркотиков или лекарств в качестве способа избегания проблемной ситуации.Обратная взаимосвязь обнаружена с копинг-стратегией «Активное совладание» ($r = -0,315$; $p \leq 0,01$), что указывает на адаптивность и эффективность использования целенаправленных действий для решения проблемы при выраженном ПТСР. Также обратная связь выявлена со стратегией «Использование эмоциональной социальной поддержки» ($r = -0,317$; $p \leq 0,01$), отражая снижение стремления делиться переживаниями и искать сочувствие как способ эмоциональной регуляции.

Анализ результатов исследования взаимосвязи признаков ПТСР и чувства вины, позволяет сделать вывод о наличии единственной статистически значимой прямой взаимосвязи между таким признаком, как «вторжение» и приверженностью моральным нормам ($r = 0,411$ при $p \leq 0.01$). Это указывает на то, что интенсивная ориентированность личности на моральные принципы сопровождается большей выраженностью симптомов «вторжения», включающих в себя возникновение навязчивых воспоминаний, ночных кошмаров и флешбэков, ассоциированных с травматическим инцидентом. В проведенном нами исследовании, не было выявлено статистически значимых взаимосвязей между выраженностью чувства вины и выбором копинг-стратегий.

Адаптация к экстремальной ситуации зачастую требует глубоких личностных трансформаций: изменения в системе ценностей, уровне бдительности, эмоциональной включенности и отношению к самому себе. Способность справляться с виной и другими последствиями пережитого, во многом зависит от используемых копинг-стратегий, которые могут как способствовать восстановлению, так и усиливать симптомы ПТСР, если носят деструктивный и дезадаптивный характер.Результаты проведённого нами исследования среди бывших воен-

нослужащих, принимавших участие в боевых действиях в Афганистане, позволяют сделать вывод о том, что выраженность симптомов посттравматического стрессового расстройства, а также его общая тяжесть могут опосредованно влиять на выбор копинг-стратегий, используемых индивидом.

Практическая значимость заключается в возможностидальнейшей разработки и апробации комплекса рекомендаций и профилактических мероприятий, позволяющих преодолеть травматические воспоминания о пройденном опыте, пережитый стресс и адаптироваться к гражданской жизни. А также в возможности использования результатов исследования в практике консультирования, как и бывших комбатантов, так и других личностей, страдающих от ПТСР.

Библиография:

1. АСКАРОВА, Г. Основные подходы к изучению копинг-стратегий в трудных жизненных ситуациях. В: *SCIENTIFIC PROGRESS*, 2021, Т. 1, № 5 с. 308-316.
2. ЗАЙЦЕВ, А.А.; ЛЕВИЦКАЯ, Т.Е.; ДМИТРИЕВА, Е.Н. Проблема здоровья и адаптации военнослужащих, принимавших участие в современных локальных войнах и вооруженных конфликтах. В: *Вестник Томского государственного университета*, 2009, № 319, с. 165-169.
3. ИЛЬИН, Е.П. *Психология совести: вина, стыд, раскаяние*. Санкт-Петербург: Питер, 2017, 288 с.
4. РУКОМОЙНИКОВА, А.Н.; СУХАРЕВА, И.В. Афганская война в воспоминаниях её участников. В: *Новое прошлое,* 2021, №3. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/afganskaya-voyna-v-vospominaniyah-ee-uchastnikov[доступно 15.05.2025]
5. КАРАЯНИ, А.Г. Методы социально-психологической помощи инвалидам боевых действий. В: Психологическая газета, 2023. URL: https://psy.su/feed/11429/ [доступно 15.05.2025]
6. КОСТЮК, Г.П. *МКБ-11. Глава 06. Психические и поведенческие расстройства и нарушения нейропсихического развития. Статистическая классификация*. Москва: КДУ, Университетская книга, 2021, 432 с.

Рекомендовано

***Стела ВЫРТОСУ**, ассистент, магистр психологии*

STRATEGII DE CONSILIERE PENTRU CREŞTEREA SATISFACŢIEI MARITALE LA FEMEI

Ilinca ȚÎGANAȘ,

masterandă, anul II, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială

CZU: 159.9.07:316.36-055.2 Email:ilinca.dranca1@gmail.com

Counseling strategies to increase marital satisfaction in women''. The object of the research: is the counseling process aimed at increasing marital satisfaction in women by using specific intervention strategies. The aim of the research: The use of counseling strategies to optimize marital satisfaction in women through their application in an intervention program.

Prin acest studiu ne-am propus să determinăm valorificarea strategiilor de consiliere în vederea optimizării satisfacției maritale la femei prin aplicarea acestora intr-un program de intervenție. În vederea elaborării acestui studiu a fost realizată abordarea teoretică a conceptelor cu referire la satisfacția maritală și realizarea unor generalizări privind definirea noţiunilor de satisfacție maritală, extinderea arealului de cunoştinţe despre factorii determinanți ai satisfacției maritale în relația de cuplu. În cadrul cercetării a avut loc selectarea și sintetizarea informațiilor relevante pentru a evidenția rolul satisfacției maritale. Examinarea rolului abilităților de relaționare în menținerea satisfacției maritale. Conform analizei studiilor din literatura de specialitate [1], putem constata faptul că dezvoltarea și validarea unui program de consiliere eficient, destinat creșterii nivelului de satisfacție maritală la femei este un instrument practic pentru profesioniștii din domeniul psihologic și de consiliere în sprijinul bunăstării și dezvoltării personale a femeilor. Acest program poate servi drept ghid pentru intervenții eficiente, contribuind la îmbunătățirea abilităților de relaționare în cadrul cuplului și creșterea nivelului de satisfacție maritală la femei, îmbunătățind calitatea vieții și a relațiilor interpersonale a femeilor.

Studiul scoate în evidență faptul că satisfacția maritală în relația de cuplu este influențată de o serie de factori determinanți care pot varia de la cuplu la cuplu. Înțelegerea acestor factori poate ajuta la identificarea aspectelor cheie care contribuie la creșterea nivelului de satisfacție maritale. Factorii respectivi reprezintă un criteriu utilizat pentru a evalua calitatea relației de cuplu.

Pentru cercetarea empirică au fost chestionate 15 femei aflate în căsătorie de o perioadă cuprinsă între 5 și 10 ani. Nivelul de satisfacție maritală a fost măsurat cu ajutorul chestionarului de satisfacție maritală elaborat de V. V. Stolin, T. L. Romanova, G. P. Butenko.

În figura 1 sunt prezentate rezultatele obținute cu referire la satisfacția maritală la femei.

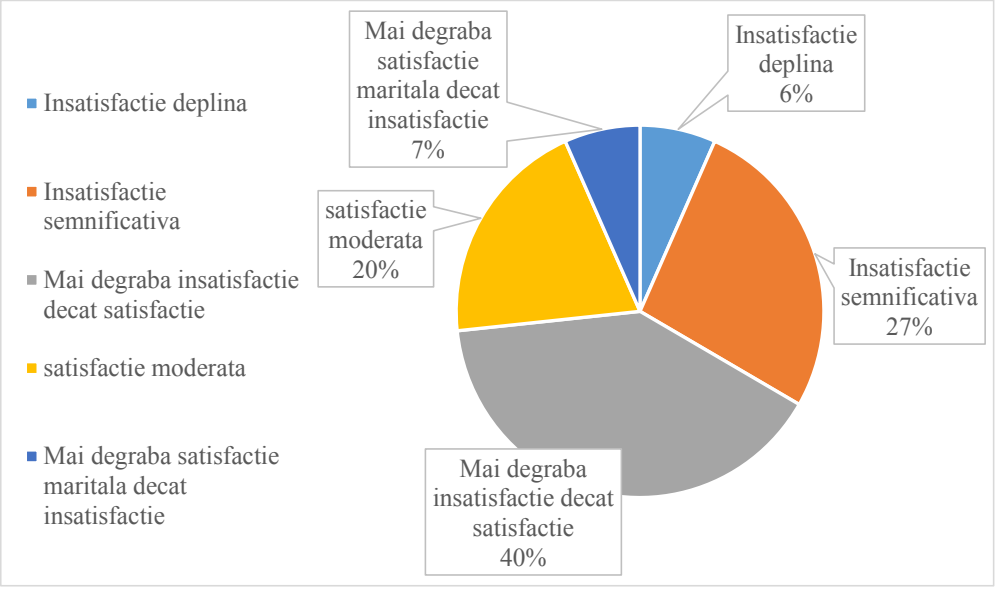

Figura 1. Nivelul satisfacției maritale la femei

Această figură relevă că majoritatea femeilor nu se simt împlinite în cadrul relațiilor lor maritale. Deși există un segment care raportează satisfacție moderată, categoriile dominante sunt legate de nemulțumire.

În vederea procesului de consiliere orientat spre creșterea satifacției maritale la femei, a avut loc dezvoltarea unui program de consiliere specific pentru creșterea nivelului de satisfacție maritală la femei. Programul a abordat direct factorii care contribuie la îmbunătățirea abilităților de relaționare în vederea creșterii nivelului de satisfacție maritală la femei.

Programul de consiliere are la bază următoarele obiective principale: Îmbunătățirea abilităților de comunicare eficientă; Învățarea și practicarea comunicării asertive; Dezvoltarea abilităților de cooperare în relația maritală; Îmbunătățirea abilităților de conectare cu partenerul de cuplu; Dezvoltarea abilităților de autonomie;

Fiecare activitate a programului a fost structurată conform următoarelor etape: 1.Etapa introductivă; 2.Etapa fundamentală; 3.Etapa finală;

Programul de consiliere a fost divizat în 10 ședințe, cu o durată fixă de 90 de minute. Pe parcursul acestora, au fost promovate exprimarea liberă, toleranța, empatia și dezvoltarea motivației personale.

Programul de consiliere elaborat și aplicat în cadrul acestei cercetări a demonstrat o eficacitate remarcabilă în creșterea nivelului satisfacției maritale la femei.

Tabel 1

Satisfacţia maritală înainte şi după program

Rezultat iniţial	**18**	**16**	**22**	**17**	**23**	**24**	**18**	**26**	**28**	**26**	**27**	**23**	**28**	**25**	**29**
Rezultat după program	**28**	**25**	**28**	**29**	**30**	**29**	**28**	**30**	**35**	**28**	**33**	**29**	**34**	**27**	**31**

Tabelul 1 prezintă scorurile obţinute de participanţi în două momente distincte ale evaluării: înainte şi după desfăşurarea programului Se observă o creştere constantă a valorilor înregistrate după intervenţie pentru toţi participanţii.

În baza rezultatelor şi a studiilor din literatura de specialitate [2, 3, 4], propunem o serie de recomandări în vederea creşterii satisfacţiei maritale la femei: Dezvoltarea unei comunicări clare a nevoilor, sentimentelor, exersarea ascultării active; Dezvoltarea în relaţie a empatiei şi înţelegerii reciproce; Exersarea în cuplu a abordării problemelor şi deciziilor împreună prin colaborare, negociere şi găsirea soluţiilor care să satisfacă ambele părţi; Crearea unei conexiuni emoţionale, deschidere a partenerilor către dezvoltare personală şi profesională; Manifestarea aprecierii şi a recunoştinţei reciproce în relaţia de cuplu; Respectarea nevoilor individuale şi a spaţiului personal; Apelarea la un specialist pentru rezolvarea problemelor în cuplu atunci când este necesar.

Referinţe:

1. Briceag, S. & Puşcă, C. (2013). Strategii de consiliere psihologică a familiei în situaţii speciale de criză. Chişinău: CEP USM.
2. Bodrug-Lungu, V. (2011). Abordarea satisfacţiei maritale în contextul consilierii problemelor de familie. În Psihologie şi societate, nr. 2(20), pp. 45–50.
3. Cuznețov, L. (2007). Abordarea satisfacţiei maritale prin prisma educaţiei pentru familie. Chişinău: Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei.
4. Cuznețov, L. (2013). Consilierea şi educaţia familiei. Introducere în consilierea ontologică complexă a familiei. Chişinău: CEP USM.

Recomandat

ValeriaPASCARU-GONCEAR, *dr., lect. univ.*

MANAGEMENTUL PROIECTELOR CULTURALE LOCALE: PERSPECTIVE ŞI PROVOCĂRI

Maria ANDREI ,

masterandă, anul II, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială

CZU: 005.8:316.7:352 Email:andreimary81@gmail.com

Republica Moldova, un stat multicultural, se confruntă cu provocarea de a-și promova identitatea culturală și de a integra diversitatea etnică. Proiectele culturale și interculturale sunt esențiale pentru dezvoltarea durabilă și coeziunea socială, facilitând dialogul și toleranța. Cu toate acestea, lipsa strategiilor coerente și a unui management eficient limitează impactul inițiativelor locale, în ciuda rolului crucial al autorităților publice locale. Aceste argumente au servit ca rațiuni pentru argumentarea actualității și importanței cercetării pentru teza de masterat.

Scopul cercetării a vizat dezvoltarea unui program managerial eficient pentru proiectele culturale și interculturale, implementate în parteneriat cu autoritățile administrației publice locale în Republica Moldova, contribuind astfel la promovarea culturii și la consolidarea dialogului intercultural. Pentru operaționalizarea acestei finalități de bază, ne-am propus parcurgerea următoarelor *obiective de cercetare:* analiza contextului cultural și intercultural din Republica Moldova și identificarea principalelor tendințe și provocări; evaluarea rolului autorităților administrației publice locale în implementarea proiectelor culturale și interculturale; investigarea practicilor de management utilizate în derularea proiectelor culturale la nivel local; identificarea factorilor critici de succes și a obstacolelor în implementarea inițiativelor culturale și interculturale și elaborarea unui set de recomandări și a unui Program de bune practici pentru optimizarea managementului proiectelor culturale în Republica Moldova. *Metodologia* cercetării a inclus analiza documentară, studii de caz, interviuri semistructurate, observație participativă și analiza impactului. Cercetarea se bazează pe concepte teoretice cu valoare praxiologică sporită – managementcultural și intercultural, cooperare instituțională [2]. Această cercetare își demonstrează utilitatea în contextul Moldovei de astăzi, abordând necesitatea de a echilibra conservarea identității naționale cu promovarea diversității culturale. Propunerea de soluții practice pentru finanțare, parteneriate și continuitatea proiectelor, alături de accentul pe implicarea tinerilor și impactul comunitar, o face un studiu relevant pentru dezvoltarea durabilă a comunităților la nivel internațional [3].

Proiectele analizate în satele Roșcani și Micleușeni-România oferă modele de intervenție viabile :renovarea Casei de cultură a revitalizat activitatea artistică și a devenit un centru de coeziune locală; construirea unui teren sportiv a crescut impli-

carea tinerilor şi sentimentul de mândrie locală; proiectul „Carte pentru Basarabia” a încurajat cooperarea transfrontalieră şi educaţia interculturală.

Provocările întâlnite (subfinanţare, birocraţie, lipsa formării) [1] sunt recurente şi deloc specifice doar pentru contextul nostru, dar pot fi depăşite printr-un management integrat şi participativ.

Cercetarea a evidenţiat valoarea esenţială a interviurilor calitative cu actorii locali implicaţi în proiecte culturale şi interculturale din zona Străşeni. Aceştia au oferit perspective cruciale asupra rolului autorităţilor locale şi al profesorilor în revitalizarea comunitară şi dezvoltarea socio-emoţională.

Primarii intervievaţi subliniază contribuţia proiectelor culturale la „revitalizarea spiritului comunitar” şi la implicarea cetăţenilor, afirmând că „Dacă nu investim în cultură, pierdem legătura între generaţii. Casa de cultură a devenit locul unde satul se adună din nou, nu doar de sărbători, dar şi pentru a învăţa, a crea, a discuta”. Această perspectivă reflectă importanţa strategică a culturii în viaţa comunităţii. Profesorii şi managerii culturali văd activităţile culturale ca o completare firească a educaţiei formale, considerând cultura un instrument de dezvoltare socio-emoţională şi civică. Ei exemplifică prin modul în care proiectele transfrontaliere încurajează colaborarea şi comunicarea elevilor, iar iniţiativele artistice locale, cum ar fi pictura pereţilor Casei de cultură din Roşcani, transmit mesaje puternice despre valoare şi apartenenţă.Pe baza acestor perspective, studiul nostru propune completări la modelul managerial curent, incluzând: consultarea comunitară prealabilă lansării proiectelor pentru a asigura relevanţa; crearea unui mecanism local de mentorat pentru sprijinirea administraţiilor publice locale (APL) şi a şcolilor; integrarea tinerilor nu doar ca beneficiari, ci ca co-autori ai activităţilor; asigurarea formării continue a funcţionarilor locali în management de proiecte, scriere de aplicaţii, comunicare interculturală şi evaluare de impact.Aceste măsuri vizează transformarea culturii într-un instrument de construcţie comunitară durabilă şi de apropiere între oameni. Tabelele 1 şi 2 de mai jos oferă sinteze relevante problematicii abordate, în care am, evidenţiat variabilele cele mai importante ale investigaţiei, care au legătură pe orizontală şi pe verticală, determinând eficienţa ciclului de viaţa al proiectului.

Tabel 1

Nivelul de implicare al actorilor locali în proiecte culturale

Actor local	Grad implicare	Rol în proiecte	Observaţii
Primărie (APL)	Ridicat	Iniţiere, cofinanţare, logistică	Blocaje birocratice şi lipsă personal specializat
Şcoală	Mediu-Ridicat	Mobilizare elevi, activităţi educaţionale	Suprasolicitare şi lipsă timp
ONG-uri	Ridicat	Scriere proiecte, activităţi inovatoare	Finanţare instabilă, efort voluntary
Comunitatea locală	Variabil	Participare la activităţi, voluntariat	Motivaţie crescută dacă impactul e vizibil

Tabel 2

Obstacole frecvent întâlnite în derularea proiectelor culturale

Obstacol	Impact	Exemplu din teren
Subfinanțare	Proiecte reduse la scară mică	Primărie fără buget dedicat culturii
Birocrație	Întârzieri sau abandon de proiecte	Așteptări lungi pentru aprobare și achiziții
Lipsa de formare	Proiecte slab planificate sau necompetitive	Niciun curs de scriere proiecte pentru APL
Parteneriate slabe	Impact scăzut și continuitate redusă	Cooperare episodică între APL și ONG-uri

În calitate de concluzii si recomandări, subliniem: Cultura nu este un lux sau un decor – este o resursă esențială de dezvoltare comunitară. În spațiile rurale din Republica Moldova, proiectele culturale pot revitaliza legătura dintre cetățean și comunitate, dintre trecut și viitor, dintre local și global. Rezultatele cercetării confirmă că managementul cultural trebuie profesionalizat și susținut de politici locale coerente [1], iar autoritățile locale au nu doar rolul de finanțator, ci și de catalizator al inovației culturale. Or, într-o Moldovă marcată de migrație, fragmentare socială și vulnerabilitate economică, cultura poate deveni un pilon de stabilitate și incluziune.Pentru a optimiza managementul proiectelor culturale și interculturale, sunt formulate următoarele recomandări:instituționalizarea unei structuri locale de coordonare culturală; organizarea de formări pentru manageri culturali și funcționari implicați în proiecte; implicarea tinerilor în planificarea și evaluarea proiectelor culturale; promovarea proiectelor transfrontaliere pentru consolidarea dialogului intercultural; crearea unei platforme digitale naționale pentru diseminarea bunelor practici și a oportunităților de finanțare.

Referințe:

1. BÂRLEA, C. *Managementul cultural local: între intenție și realitate*. Revista de Administrație Publică, 10(2), p. 77–89; Chișinău: USM, 2018
2. GORAȘ-POSTICĂ, V. *Provocări ale interculturalității pentru educația nonformală*. În:Lucrările Conferinței „Educația și învățământul extrașcolar: configurări și experiențe, Chișinău, ediția 2, 8-9 decembrie, 2023, p. 15-23. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/202715
3. UNESCO *Culture 2030 Indicators*. Disponibil: https://whc.unesco.org/en/indicators2030

Recomandat

Viorica GORAȘ-POSTICĂ, *dr.hab., prof.univ.*

PERSOANELE VÂRSTNICE ÎN SISTEMUL PROTECŢIEI SOCIALE: PROVOCĂRI PENTRU O VIAŢĂ MAI BUNĂ ŞI ÎNDELUNGATĂ (Cazul mun. Străşeni)

Mariana BADIA,

studentă, anul IV, Facultatea Psihologie, Ştiinţe ale Educaţiei, Sociologie şi Asistenţă Socială

CZU: 364.6-053.9:303.433.2(478-21) Email:marianna.badia1@gmail.com

Îmbătrânirea populaţiei este o tendinţă globală ireversibilă. Conform datelor „World Population Prospects: The 2017 Revision”[1] , este de aşteptat ca numărul persoanelor vârstnice de 60 de ani şi peste să se dubleze până în anul 2050, iar până în anul 2100 – să se tripleze. Potrivit datelor Biroului Naţional de Statistică, la începutul anului 2024 în Republica Moldova locuiau 610,7 mii persoane în vârstă de 60 ani şi peste.În raport cu anul 2004, ponderea persoanelor cu vârsta de 60 de ani şi peste a sporit de la 14,4% la 25,2%din totalul populaţiei cu reşedinţă obişnuită.Coeficientul de îmbătrânire a populaţiei din ţara noastră este într-o creştere permanentă, constituind 25,2% la 1 ianuarie 2024 [2], ceea ce corespunde unui nivel înalt de îmbătrânire. În municipiul Străşeni, persoanele vârstnice reprezintă **26,06%** din locuitori**.**

Tendinţa de îmbătrânire a populaţiei are un profund impact asupra tuturor generaţiilor, precum şi asupra domeniilor de activitate economică şi socială: piaţa muncii, protecţia socială, educaţie, cultură, politică etc., ceea ce impune necesitatea identificării soluţiilor privind oportunitatea rămânerii în muncă a vârstnicilor, pentru a reduce raportul de dependenţă şi valorificarea potenţialului persoanelor vârstnice în beneficiul tuturor. În acest context a fost aprobat în 2023 ***Programul privind îmbătrânirea activă şi sănătoasă pentru anii 2023-2027*****,** care descrie obiectivele şi acţiunile necesare de a fi întreprinse pentru integrarea şi implementarea principiului îmbătrânirii active.

Scopul investigaţiei realizate constă în studierea problemelor cu care se confruntă persoanele vârstnice şi elucidarea rolului activităţilor desfăşurate în Centrul de zi „Răsărit” în susţinerea îmbătrânirii active pentru a obţine o viaţă mai îndelungată şi prosperă.

Pentru a atinge scopul propus, am recurs la o cercetare praxiologică axată pe ***metode calitative***, realizând 10 interviuri cu beneficiarii Centrului de zi, 3 interviuri semistructurate cu specialiştii centrului, analiza dosarelor beneficiarilor, 3 studii de caz şi analiza datelor statistice.

Rezultate. Cercetarea realizată a permis să fie stabilite cele mai importante ***probleme cu care se confruntă persoanele vârstnice,*** acestea fiind: probleme economice şi financiare; probleme de sănătate şi acces limitat la servicii medicale, dificultăţi în

procurarea medicamentelor;probleme sociale şi psihologice;probleme legate de îngrijire şi asistenţă socială ş.a. Astfel, din relatările specialiştilor aflăm că:*„Cea mai stringentă problemă este singurătatea urmată de probleme de sănătate şi probleme de ordin financiar”; „Cele mai des întâlnite probleme în rezolvarea cărora beneficiarii solicită ajutor sunt accesul limitat la servicii medicale sau sociale, izolare socială şi lipsa sprijinului emoţional, venit mic(pensii mici), nevoia de sprijin în activităţile zilnice, singurătatea”;„Cele mai des întâlnite probleme în cadrul şedinţelor de consiliere psihologică sunt: anxietatea, depresia, ofense, abandonul, singurătatea, doliu - pierderea celor dragi, violenţa domestică”.*

Implementarea programului privind îmbătrânirea activă necesită cooperare între guvern, autorităţi publice locale, ONG-uri, comunităţi şi familii. Prin activitatea sa, ***Asociaţia pentru Educaţie Neoumanist*** promovează acest concept, punând accent pe menţinerea demnităţii, autonomiei şi participării sociale a persoanelor în etate. ***Centrul de zi „Răsărit”*** prestează servicii sociale pentru 176 de persoane vârstnice, fiecare dintre acestea beneficiind de sprijin, respect şi atenţie individuală. Centrul oferă o gamă variată de servicii, care încurajează participarea socială şi menţinerea independenţei persoanelor în etate: servicii de alimentaţie, asistenţă pentru igiena personală, servicii de spălătorie, servicii de agrement, consiliere psihologică, ajutor pentru perioada rece a anului etc.Despre toate acestea aflăm de la beneficiarii intervievaţi care spun următoarele: *„Desfăşurăm activităţi de socializare precum: Master-class, cluburi de interes, ora de creaţie(croşetat, brodat, mozaic cu diamante, tricotat), corul, jocuri de masă(cărţi, domino, dame), lecţii de sănătate, lecţii de limbă engleză, excursii interesante, organizarea de spectacole la sărbători”, „Aici mâncăm, facem baie, spălăm rufele, primim consiliere psihologică”* etc.

Activitatea zilnică, participarea la activităţile desfăşurate în cadrul centrului influenţează benefic asupra stării emoţionale şi a calităţii vieţii vârstnicilor. *„Beneficiarii deseori menţionează că au supravieţuit problemelor şi provocărilor doar datorită centrului de zi, prezenţa la centru le îmbunătăţeşte viaţa”.*

Beneficiarii au exprimat faptul că se simt mai bine, mai puţin singuri şi adoptă un stil de viaţă activ, fiind implicaţi în diverse activităţi precum: ora de creaţie, cluburi de interes, jocuri de masă, excursii, învăţarea limbii engleze etc. Toate acestea le oferă oportunităţi de socializare şi dezvoltare personală, dar şi îi motivează să se implice în activităţi de voluntariat, prin care îşi valorifică experienţa şi sprijinul pentru cei din jur. După cum a menţionat o beneficiară, concomitent cu *„toate activităţile interesante”,* desfăşurate în Centru*, „îi place să ajute alţi beneficiari”: „fac voluntariat, de trei ori pe săptămână, livrez prânzul acasă vecinei mele, care este bolnavă şi nu poate veni la centru*”. *„De când vin aici mă simt de parcă am întinerit cu vreo 10-20 ani, sunt activă şi mă simt respectată”.„Beneficiarii deseori menţionează că au supravieţuit problemelor şi provocărilor doar datorită centrului de zi, prezenţa la centru le îmbunătăţesc viaţa”.*

Beneficiarii au menţionat că acasă se simt singuri, deoarece copiii fie locuiesc departe, fie au propriile familii şi responsabilităţi, fie vârstnicii nu au copii. Distanţarea

și singurătatea afectează echilibrul emoțional, îi fac să se simtă abandonați și marginalizați, afectând negativ starea lor psihologică. *„Mulți dintre beneficiarii noștri nu sunt vizitați de familie decât ocazional. Se simt singuri și abandonați ceea ce mult îi afectează psihologic”.*

Menționăm **în concluzie** că promovarea serviciilor sociale specializate axate pe îmbătrânirea activă reprezintă o soluție pentru a preveni izolarea și a asigura un trai decent și activ persoanelor vârstnice, acestea fiind esențiale pentru menținerea sănătății și activității, precum și reducerea costurilor asociate îngrijirii pe termen lung și prevenirea instituționalizării.

Cercetarea efectuată a evidențiat că Centrul de zi „Răsărit” oferă mai mult decât sprijin practic: este un spațiu în care vârstnicii își recapătă demnitatea, și redescoperă bucuria de a trăi. Prin activitățile desfășurate în cadrul Centrului de zi „Răsărit ”și celelalte servicii***, Asociația pentru Educație Neoumanist*** demonstrează că ***îmbătrânirea activă*** nu este doar un ideal teoretic, ci o realitate posibilă prin implementarea unui sistem de servicii bine structurat, care contribuie la creșterea bunăstării vârstnicilor prin oferirea oportunităților de participare și dezvoltare.

Referințe:

1. *World Population Prospects: The 2017 Revision.*[Accesat 12.04.2025] Disponibil: https://population.un.org/wpp/publications/files/wpp2017_keyfindings.pdf
2. *Vârstnicii în Republica Moldova, în anul 2023.*[Accesat 12.04.2025] Disponibil:https://statistica.gov.md/ro/varstnicii-in-republica-moldova-in-anul-2023-9578_61476.html

Recomandat

Maria BULGARU, *dr. hab., prof. univ.*

DEZVOLTAREA SERVICIULUI ALTERNATIV DE ÎNGRIJIRE DE TIP FAMILIAL PENTRU COPII ÎN MUN. CHIŞINĂU: REALIZĂRI ŞI PROVOCĂRI

Cornelia DOROGAN,

masterandă, anul II,Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială

CZU: 364.4-053.2(478-25) Email:dorogancornelia@icloud.com

Oricărui copil i se garantează dreptul de a crește și a fi educat într-o familie, dar pe măsură ce acest fapt nu este posibil din anumite considerente (decesul părinților, privațiunea acestora de libertate, decădere din drepturi părintești etc.), în ajutor vine forma de protecție de tip familial tutela/curatela, care oferă copiilor protecție și îngrijirea cuvenită. La sfârșitul anului 2023, în evidența autorităților tutelare din Republica Moldova se aflau **3703** copii plasați în servicii de plasament de tip familial, dintre care **2608** copii erau plasați în Serviciul de tutelă/curatelă.În municipiul Chișinău și suburbiile acestuia, în această perioadă erau plasați în serviciul de tutelă/curatelă **359** de copii [1]. Deasemenea situația copiilor post-plasament rămâne de multe ori în interiorul familiei date, fiindcă nu se realizează anumite studii sau cercetări a acestor copii. Doar monitorizarea, care de multe ori este efectuată în prezența îngrijitorilor, nu permite de a vedea situația reală a copiilor.

Scopul lucrării constă în analizarea problemelor ce țin de dezvoltarea serviciului alternativ de tip familial, tutelă/curatelă și a modalităților de soluționare, având ca domeniu de referință copiii plasați, aflați la evidența Direcției pentru protecția drepturilor copilului sect. Râșcani, mun. Chișinău. Pentru realizarea scopului propus, a fost efectuată o cercetare sociologică în cadrul autorității tutelare din acest sector, prin aplicarea câtorva **metode**: *interviul semistructurat* (10 interviuri cu 4 copii plasați în serviciu; 2 tutori/curatori; 2 asistenți socialice se ocupă cu procesul de monitorizare a familiilor aflate în evidența Direcției și 2 specialiști în domeniul tutelei/curatelei); *studiul de caz* (au fost efectuate 2 studii de caz pentru analizarea în profunzime a impactului serviciilor sociale asupra beneficiarilor)*, analiza datelor statistice* cu privire la copiii plasați în serviciul de tutelă/curatelă din țară și din mun. Chișinău.

Rezultate. Din aprecierile specialiștilor în domeniul tutelei și curatelei, am stabilit că *„cadrul legal este favorabil și reglementează în cele mai mici detalii toate aspectele serviciului de tutelă/curatelă”*[R_1]*, „pentru copiii din serviciul de tutelă/curatelă se acordă indemnizație lunară pentru întreținerea copilului aflat sub tutelă/curatelă”*[R_2]. De menționat în acest context în special cadrul normativ național, care ghidează zilnic activitatea autorității tutelare precum: ***Codul familiei, Legea 140/2013, H.G 132/20, H.G 81/23 H.G 581/23.*** Specialiștii evidențiază

faptul că*„În cadrul acestui serviciu, copiii au oportunitatea să fie îngrijiți în mediul familial”*[R_2]. De asemenea menționează că copiii au acces gratuit la diverse servicii benefice pentru creștere și dezvoltare, pentru *„facilitarea copiilor la toate serviciile subordonate autorității tutelare, care sunt acordate cu titlu gratuit”*[R_1]. Copiii sunt referiți la unul din cele 6 Centre comunitare pentru copii și tineri din subordinea DPDC sect. Râșcani:„Atlet”, „Atlant”, „Steaua”, „Andrieș”, „Speranța”, „Cosmos”, în cadrul cărora sunt diverse domenii de activitate (sport, creație, limbi străine, origami, artă etc.). Totuși din perspectiva specialiștilor în domeniu, acest serviciu ar trebui îmbunătățit prin remunerarea obligațiilor de tutore/curator: *„ar fi bine ca ei să primească un salariu/indemnizație pentru munca și responsabilitatea pe care o poartă*”[R_2]. E știut că *”sarcina de tutore/curator este gratuită, acest fapt ar fi o barieră a unor persoane de a-și asuma responsabilitatea față de copil”* [R_1]**.** Ei consideră necesar a fi revizuit și cuantumul indemnizațiilor pentru copii, dat fiind că *”la etapa actuală indemnizația lunară, oferită copiilor, nu acoperă cheltuielile pentru întreținerea unui copil”*[R_2]. Printre impedimentele din cadrul serviciuluia fost remarcată, de asemenea,lipsa standardelor minime de calitate.

Din perspectiva asistenților sociali,o acțiune importantă pentru îmbunătățirea serviciului tutelă/curatelă ține de monitorizarea sistematică a familiilor,ceea ce *„ajută la identificarea și prevenirea situațiilor de risc”*[A_1], *„asigură protecția și bunăstarea copiilor”*[A_2]. În cadrul vizitei de monitorizare asistenții sociali oferă întrebări potrivite, ce permit evaluarea situației familiei: *„Cum s-a adaptat copil în familia dumneavoastră?; Care sunt principalele provocări pe care le întâmpinați?; Cum decurg relațiile copilului cu ceilalți membri ai familiei?”; „Ce activități desfășurați împreună?; Ați observat careva schimbări în comportamentul copilului?”*etc.[A_1]. Urmare răspunsurilor la aceste, asistenții socialioferă sfaturi necesare tutorilor/curatorilor, mai cu seamă familiilor cu copii recent plasați, ajută *„Să creeze un mediu stabil și sigur pentru copil; să fie răbdători și înțelegători; să respecte drepturile copilului”***[A_1],** *„Să comunice deschis cu copilul pentru a-l încuraja să-și exprime gândurile și sentimentele fără teamă de a fi judecat, să se asigure că copilul merge regulat la școală și este sprijinit de cadrele didactice”*[A_2]. Problemele cu care se ciocnesc asistenții sociali țin de neconlucrarea unor familii cu autoritatea tutelară (lipsa de comunicare, tăinuirea anumitor informații relevante despre copil etc.): *„Pot exista situații când tutorii ascund anumite probleme sau refuză vizita la domiciliu”*[A_1], *„Uneori tutorii nu respectă obligația de a furniza rapoartele, copiii pot avea dificultăți în a-și comunica nevoile și emoțiile trăite”*[A_2].

În cadrul discuțiilor cu tutorii, a fost remarcat faptul că ei satisfac nevoile copiilor, știu să-și exprime grija față de aceștia:„*Când vine de la școală mereu o întâlnesc cu mâncare. O las să se odihnească, știu că tare mult mai muncește”*[T_2]; prezintă atașament puternic față de copii:*„este singurul meu nepoțel, în pofida stării mele de sănătate care nu este prea bună, eu nu puteam să nu-l i-au”*[T_1]; au așteptări sănătoase de la copii: „*Aceasta este dorința mea, ca el să crească sănătos și să am eu sănătate să pot să-l cresc până va crește mare și va fi independent*”[T_1]. Printre

problemele cu care se confruntă tutorii au fost menționate: insuficiența surselor financiare alocate. *„Este foarte puțin. Fata vrea multe și de toate, dar e înțelegătoare că nu este de unde”*[T_1], *„…cu scumpirile acestea, nu prea ajung, dar ne descurcăm noi”* [T_2]; frică de viitor, incertitudinea în ziua de mâine *„Mă gândesc că nu mă voi descurca când băiatul va avea nevoie de mai multe cheltuieli, anul acesta merge la școală.”*[T_2]; *„Cu mare greu am scăpat din iarnă, totul este atât de scump, că mii frică să mă gândesc ce voi face când va fi copilul mai mare”*[T_1].

În concluzie putem remarca că serviciul de tutelă/curatelă oferă un mediu mai protector și mai apropiat pentru copil. Cunoscând deja tutorele, copilul se adaptează mai ușor în familie, se simte în siguranță în familiile de plasament, reușind să treacă mai ușor peste momentele traumatizante pe care le-a trăit în familia de origine. Intervenția asistenței sociale este importantă pentru plasamentul și monitorizarea familiilor cu copii, aflate la evidența Direcției, oferindu-lesuportul necesar la timp, sprijin și resurse pentru a depăși dificultățile cu care se confruntă. Comunicarea deschisă și colaborarea dintre asistenții sociali și membrii familiei pot facilita soluționarea anumitor probleme, financiare, de relaționare pentru starea de bine a copilului.

Pentru îmbunătățirea serviciului tutelă/curatelă,sunt benefice mai multe recomandări ***la nivel de Guvern și autoritate tutelară*** (adoptarea și implementarea standardelor minime de calitate; majorarea indemnizațiilor oferite copiilor; desfășurarea campaniilor de sensibilizare a publicului etc.); ***la nivel de comunitate și familii vizate*** (implicarea activă în procesul educațional al copilului; ghidare a copilului în adaptarea rapidă la noul mediu de viață; adresare la instituțiile la evidența cărora se află copilul (instituție medicală, autoritate tutelară, instituție de învățământ), în cazul sesizării unor probleme ce pot afecta buna creștere și dezvoltare a acestuia etc.

Referințe:

1. *Raport cu privire la copiii aflați în situație de risc și copiii separați în anul 2023.* [Accesat 18.10.2024] Disponibil: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2024/04/Raport-statistic-anual-nr.-103-%E2%80%93-Copii-aflati-in-situatie-de-risc-si-copii-separati-de-parinti-in-anul-2023.pdf.
2. BOWLBY, J. *Atașamentul: Teoria și practica.*[Accesat 18.11.2024] Disponibil: https://ru.scribd.com/doc/303425717/Teoria-Atasamentului.

Recomandat

Maria BULGARU, *dr. hab., prof. univ.*

COMUNICAREA ÎN MANAGEMENTUL EDUCAŢIEI TIMPURII

Valeria ANTON,

masterandă, anul II, Facultatea Psihologie, Ştiinţe ale Educaţiei, Sociologie şi Asistenţa Socială

CZU: 005.57:373.2 Email:cazacuvaleria@gmail.com

Menţinerea calităţii serviciilor de educaţie timpurie depinde, în cea mai mare măsură, de calitatea pregătirii profesionale a cadrelor didactice şi non-didactice care lucrează în serviciile de educaţie timpurie. Pentru a asigura copiilor un mediu educaţional propice învăţării şi dezvoltării lor, care să ofere tuturor copiilor, în egală măsură, posibilitatea de a se dezvolta în ritmul lor individual şi de a valorifica interesele şi potenţialul lor individual, este necesar ca educatorul să deţină anumite competenţe profesionale, inclusiv cele de comunicare interpersonală şi organizaţională.În termeni generali, comunicarea reprezintă un proces prin care se transmite şi se recepţionează informaţia între entităţi capabile să interpreteze şi să dea sens mesajelor.

Obiectul cercetării noastre l-a constituit procesul de comunicare managerială în instituţiile de educaţie timpurie, cu accent pe analiza proceselor de comunicare internă şi externă, iar scopul a vizata analiza managementului comunicării în instituţiile de educaţie timpurie, evidenţiind impactul acestuia asupra relaţiilor dintre cadrele didactice şi părinţi. Printre *obiectivele investigaţiei* s-au regăsit:fundamentarea teoretică a managementului comunicării în instituţiile de educaţie timpurie; studierea impactului managementului comunicării asupra climatului educaţional; analiza provocărilor şi dificultăţilor în procesul de comunicare *educator-părinte*; investigarea percepţiilor cadrelor didactice asupra calităţii comunicării în instituţiile de educaţie timpurie; dezvoltarea recomandărilor de eficientizare a managementului comunicării, aplicabil în instituţiile de educaţie timpurie. În cadrul cercetării am pornit de la următoarea *ipoteză*: Un management eficient al comunicării în instituţiile de educaţie timpurie contribuie semnificativ la îmbunătăţirea relaţiilor dintre cadrele didactice şi părinţi, având un impact pozitiv asupra climatului educaţional din instituţie. *Metodologia cercetării* a inclus metode teoretice: documentarea ştiinţifică, comparaţia, analiza, sinteza; metodele empirice: studiul de caz, chestionarea, experimentul de constatare; metodele statistice de analiză şi prelucrare a rezultatelor investigaţiei.Studiul de caz s-a desfăşurat la Grădinița de copii din Ghelăuza, Străşeni, unde au fost colectate date de la personalul instituţiei şi observaţii directe asupra interacţiunilor dintre părţile implicate.

Din perspectivă conceptuală, comunicarea managerială reprezintă o formă de comunicare interumană, un instrument de bază al managerului, cu ajutorul căruia

acesta își poate exercita atribuțiile manageriale: de planificare, de organizare, de motivare-antrenare, de coordonare, de control-evaluare și de realizare a obiectivelor propuse [4]. Comunicarea este procesul prin care se schimbă informații între un emițător și un receptor, prin care un individ (comunicatorul) transmite stimuli cu scopul de a schimba comportamentul altor indivizi (auditoriului). Or, comunicarea umană înseamnă „totalitatea proceselor prin care o minte poate să o influențeze pe alta" [5, p.27]. În opinia unor specialiști, comunicarea interumană este relația prin care interlocutorii se pot înțelege și influența reciproc prin intermediul schimbului de informații, divers codificate. Managerii își petrec o parte însemnată de timp comunicând. Comunicarea managerială presupune nu numai transmiterea mesajelor, ci și schimbarea mentalității, atitudinilor, comportamentului managerului, cât și al subalternilor.

Educația timpurie postulează nevoia de implicare și participarea familiei la programul educațional al copilului. Începutul vieții și primele experiențe, care ancorează copilul în contextul său material și social, constituie demersul orientativ de la care se dezvoltă personalitatea sa. Activitățile din creșă/ grădiniță contribuie în mod organizat la stimularea dezvoltării copilului. Ele sunt activități pe care părinții este nevoie să le cunoască și să le susțină, pe mai departe, în cadrul familial. Pe de altă parte, oricât de mic este copilul, el este purtătorul unei experiențe câștigate în cadrul mediului său familial și în comunitatea căreia îi aparține [6, p.299]. *Familia* a fost abordată ca actor social, aptă de comportamente sistematice, coerente, relativ stabile, previzibile; ca subiect al cunoaşteri de simţ comun și capabil de a-și acomoda continuu conduita la situațiile reale, reconstruind permanent rolurile sale. Ca agent social, abordăm familia drept subiect al practicii, experienței cotidiene și partener educațional în calitate de participant la activitățile comune, organizate și realizate din propria inițiativă sau inițiativa instituției de învățământ [3, p.145]. Educatoarea îndeplinește o misiune de o importanță deosebită - aceea de a asigura formarea și pregătirea copilului către viață. Cadrul didactic trebuie să dețină un ansamblu de competențe ce pornesc de la modul în care gândește despre copil, copilărie și educația copilului mic, modul în care acționează și interacționează atât cu copilul, cât și cu familia acestuia, până la competențele de ordin didactic ce țin de organizarea mediului educațional, de strategiile de învățare și evaluare utilizate, toate fiind reperate cu Standardele de învățare și dezvoltare pentru copilul de la naștere până la 7 ani [1]. Cadrul didactic trebuie să fie un model atât pentru copil, cât și pentru părinți. Deși familia continuă să aibă impactul cel mai mare asupra copilului, în perioada frecventării grădiniței aria socială se lărgește. Uneori este dificil pentru părinte să accepte că regulile de la grădiniță sunt mai respectate decât cele „de acasă"; de aici derivă necesitatea unei colaborări între familie și grădiniță.Educatoarea are datoria de a manifesta o atitudine pozitivă față de familie. Este necesar să se evite criticile care ar putea afecta relațiile în interiorul familiei [2, p.105].

Partea practică a cercetării sa concentrat pe analiza modalităților concrete de comunicare între personal, părinți și conducere. S-au utilizat interviuri semi-structurate și observații directe pentru a identifica punctele forte și aspectele ce necesită

îmbunătăţire. Printre bunele practici identificate se numără: organizarea săptămânală a întâlnirilor între educatori şi părinţi pentru discutarea progresului copiilor şi a eventualelor dificultăţi; utilizarea platformelor digitale pentru transmiterea rapidă a informaţiilor privind activităţile educaţionale, programul şi evenimentele speciale; implicarea părinţilor în activităţi extracurriculare, ceea ce a condus la creşterea gradului de încredere şi cooperare între familie şi instituţie; implementarea unor chestionare de feedback periodic pentru a evalua satisfacţia părinţilor şi a personalului cu privire la comunicare. Astfel, am remarcat că acolo unde comunicarea este bidirecţională şi transparentă, nivelul de implicare al părinţilor creşte, iar conflictele sunt mai rare şi mai uşor de gestionat. De asemenea, s-a observat o corelaţie pozitivă între calitatea comunicării manageriale şi climatul general al instituţiei, reflectat în comportamentul copiilor şi în satisfacţia profesională a cadrelor didactice.

În concluzie, considerăm că managementul comunicării în instituţiile de educaţie timpurie reprezintă un factor esenţial pentru asigurarea unui climat educaţional pozitiv, pentru optimizarea relaţiilor dintre cadrele didactice şi părinţi şi pentru creşterea calităţii serviciilor oferite. Studiul a demonstrat că eficienţa comunicării depinde atât de abilităţile individuale ale personalului, cât şi de existenţa unor strategii şi proceduri instituţionale clare. *Recomandările finale* includ: dezvoltarea continuă a competenţelor de comunicare pentru tot personalul instituţiei; implementarea unor canale de comunicare moderne şi accesibile pentru toţi actorii implicaţi; implicarea activă a părinţilor în procesul educaţional şi în luarea deciziilor; monitorizarea satisfacţiei beneficiarilor şi adaptarea strategiilor de comunicare în funcţie de feedback etc.

Referinţe:

1. BOLBOCEANU, A. ş.a *Ghidul cadrelor didactice pentru educaţia timpurie şi preşcolară.* Chişinău: Imprint Star.SRL, 2010.
2. BONCHIŞ, E. *Familia şi rolul ei în educarea copilului.* Iaşi: Polirom, 2011, 419 p. ISBN 978-973-46-2231-3.
3. CUZNEŢOV, L. *Tratat de educaţie pentru familie. Pedagogia familiei.* Chişinău: CEP USM, 2008, 624 p. ISBN 978-9975-70-717-6.
4. *Managementul comunicării.* Accesat: 17.11.2024. Disponibil: https://www.usefs.md/PDF/Cursuri%20electronice/Managementul%20comunicarii.pdf
5. PRUTIANU,Ş. *Manual de comunicare şi negociere în afaceri.* Iaşi: Polirom. 2000. 277 p. ISBN: 973-683-456-5.
6. VRĂSMAŞ, E. *Educaţia timpurie.* Bucureşti: Arlequin, 2014, 356 p. ISBN 978-606-93624-0-2.

Recomandat
***Viorica GORAŞ-POSTICĂ**,dr. hab., prof. univ.*

STRATEGII DE DEZVOLTARE A COMUNICĂRII ASERTIVE LA CADRELE DIDACTICE DIN INSTITUŢIILE DE EDUCAŢIE TIMPURIE: DE LA FUNDAMENT TEORETIC LA VALIDARE EXPERIMENTALĂ

Ana MIRON,

masterandă, anul II, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială

CZU: 316.77:373.2-051 Email:anabudu21@gmail.com

Comunicarea reprezintă o competență fundamentală în domeniul educației timpurii, având un impact semnificativ asupra relațiilor educaționale și asupra dezvoltării armonioase a copilului. Comunicarea asertivă, definită ca abilitatea de a exprima clar, direct și respectuos propriile idei, sentimente și opinii, constituie un indicator esențial al profesionalismului didactic. În contextul actual, investigarea strategiilor ce susțin dezvoltarea comunicării asertive în rândul cadrelor didactice din instituțiile de educație timpurie (IET) se impune datorită necesității gestionării eficiente a situațiilor conflictuale, creării unui climat educațional pozitiv și promovării dezvoltării socio-emoționale a copiilor.

Din perspectiva literaturii de specialitate, comunicarea asertivă este conceptualizată ca o formă de interacțiune interpersonală bazată pe respect reciproc, exprimare clară și asumarea responsabilității individuale. Autori relevanți în domeniu, precum Wolpe [2] și Alberti și Emmons [1], definesc asertivitatea drept exprimarea directă a emoțiilor și opiniilor, fără manifestări agresive sau pasive. În mediul educațional, comunicarea asertivă facilitează gestionarea eficientă a situațiilor problematice, dezvoltarea relațiilor funcționale cu copiii, părinții și colegii, precum și modelarea comportamentului pro-social la copii.

În vederea eficientizării comunicării asertive în rândul cadrelor didactice din educația timpurie, prezenta cercetare a identificat și propus o serie de strategii practice, adaptate specificului instituțiilor preșcolare, după cum urmează:

- organizarea atelierelor de formare dedicate comunicării asertive;
- exerciții de autocunoaștere și gestionare emoțională;
- jocuri de rol și simulări ale situațiilor conflictuale;
- aplicarea feedback-ului constructiv;
- modelarea comportamentului asertiv în interacțiunile cu copiii, părinții și colegii;
- utilizarea tehnicilor de ascultare activă și exprimare a sentimentelor prin mesaje de tip „eu”.

Eficacitatea strategiilor menționate derivă din capacitatea acestora de a stimula exprimarea clară și respectuoasă a opiniilor, consolidând relațiile educaționale și contribuind la instaurarea unui climat pozitiv în cadrul instituțiilor preșcolare. Dovezi empirice din literatura de specialitate susțin că asemenea intervenții reduc tensiunile relaționale și favorizează colaborarea în mediul educațional.

În vederea validării acestor demersuri, s-a realizat un studiu experimental în cadrul IET „Grădinița nr. 2 Vorniceni”, implicând un eșantion de 12 cadre didactice. Procedura investigativă a cuprins trei etape caracteristice cercetărilor psihopedagogice:

1. etapa de constatare, destinată evaluării nivelului inițial de dezvoltare a comunicării asertive;
2. etapa de formare, în care s-a aplicat programa de dezvoltare a abilităților comunicării asertive;
3. etapa de control, prin care s-au evaluat rezultatele obținute și s-a verificat validitatea programei aplicate.

Evaluarea nivelului inițial s-a realizat prin aplicarea chestionarului pentru autocunoașterea celor patru stiluri de comunicare, adaptat de M. Roco după Chalvin. Rezultatele obținute au fost:

- 6 cadre didactice (50%) au manifestat stilul de comunicare asertiv;
- 3 cadre didactice (25%) au manifestat stilul de comunicare manipulator;
- 1 cadru didactic (9%) a manifestat stilul de comunicare agresiv;
- 2 cadre didactice (16%) au manifestat stilul de comunicare pasiv/non-asertiv.

Analiza datelor indică faptul că, deși un număr semnificativ de cadre didactice adoptă un stil asertiv, o proporție considerabilă utilizează stiluri neasertive, evidențiind necesitatea implementării unor programe de formare specializate pentru dezvoltarea comunicării asertive.

În etapa de formare, programa a fost implementată pe parcursul a cinci săptămâni, incluzând sesiuni teoretice, activități practice și autoevaluări, în cadrul cărora s-au aplicat strategiile enumerate anterior.

La finalul programului, etapa de control a presupus reaplicarea chestionarului, iar rezultatele au relevat:

- 9 cadre didactice (76%) manifestând stilul de comunicare asertiv;
- 1 cadru didactic (8%) manifestând stilul de comunicare manipulator;
- 1 cadru didactic (8%) manifestând stilul de comunicare agresiv;
- 1 cadru didactic (8%) manifestând stilul de comunicare pasiv/non-asertiv.

Comparativ, rezultatele arată o creștere semnificativă a utilizării stilului asertiv, reflectată în îmbunătățirea capacității cadrelor didactice de a formula mesaje clare, de a gestiona conflictele și de a dezvolta relații profesionale echilibrate.

În **concluzie**, cercetarea susține importanța comunicării asertive în activitatea cadrelor didactice din instituțiile de educație timpurie, atât ca factor de eficiență educațională, cât și ca premisă pentru menținerea unui climat relațional echilibrat. Implementarea strategiilor propuse a condus la o îmbunătățire substanțială a

competențelor comunicative, favorizând exprimarea clară, respectuoasă și echilibrată a opiniilor, consolidarea relațiilor educaționale și prevenirea conflictelor.

Comunicarea asertivă se constituie nu doar ca o abilitate profesională punctuală, ci și ca un instrument esențial pentru reducerea tensiunilor relaționale, diminuarea stresului ocupațional și întărirea coeziunii în echipele educaționale. Literatura recentă evidențiază că educatorii care adoptă un stil de comunicare asertiv dezvoltă relații funcționale cu părinții și colegii, gestionează cu eficacitate situațiile tensionate și contribuie la crearea unui mediu educațional sigur și motivant pentru copii.

Pe baza acestor rezultate, se recomandă extinderea aplicării programelor de formare și a strategiilor validate la nivel instituțional, precum și integrarea conținuturilor dedicate dezvoltării comunicării asertive în programele de formare continuă a cadrelor didactice din educația timpurie. Astfel, se poate contribui semnificativ la profesionalizarea relațiilor educaționale și la promovarea unei culturi organizaționale bazate pe dialog și respect reciproc, factori indispensabili pentru o educație timpurie de calitate.

Referințe:

1. ALBERTI, R.E., EMMONS, M.L. *Your Perfect Right: Assertiveness and Equality in Your Life and Relationships*, San Luis Obispo, CA, New Harbinger Publications, 2017 (ediția a X-a, revizuită), 312 p. ISBN 978-1626259607
2. WOLPE, J. *The Practice of Behaviour Therapy*, New York, Pergamon Press, 1990 (ediția a IV-a), 421 p. ISBN 978-0080364544.

Recomandat
***Nina BÎRNAZ**, dr., conf.univ.*

PARTICULARITĂŢILE INTERVENŢIEI PSIHOLOGICE ÎN DIMINUAREA EPUIZĂRII EMOŢIONALE LA ANGAJAŢII DIN SISTEMUL PENITENCIAR

Alexandra CARMANSCHI,

masterandă, anul II, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială

CZU: 159.944.4:343.82-051 Email:karmanschia@gmail.com

Синдром эмоционального выгорания (СЭВ) — одна из наиболее острых психологических проблем современности, особенно в профессиях типа «человек – человек». Сотрудники пенитенциарной системы подвержены высокому уровню стресса из-за постоянного напряжения, чувства незащищённости и большой ответственности, что делает их особенно уязвимыми к выгоранию [5]. Несмотря на значительное число исследований, эффективные и апробированные методы профилактики СЭВ у сотрудников УИС пока отсутствуют. Это подчёркивает необходимость дальнейших научных разработок в этой сфере.Эмоциональное выгорание — это состояние физического, психического и эмоционального истощения вследствие длительного стресса. Впервые термин был введён Дж. Фрейденбергером, а позднее исследован К. Маслач и С. Джексон [1]. Они выделили три основные составляющие: эмоциональное истощение, деперсонализация и снижение личных достижений. Стадии развития СЭВ — энтузиазм, разочарование, апатия, истощение.Выгоранию особенно подвержены специалисты, работающие с людьми в условиях высокой эмоциональной нагрузки. Сотрудники УИС находятся в группе риска из-за постоянного контакта с агрессивным контингентом, конфликтов, перегрузок и слабой социальной поддержки [6].Основными причинами СЭВ выступают: хронический стресс, неблагоприятные условия труда, перегрузки, особенности организации и индивидуальные качества — низкая стрессоустойчивость, завышенные ожидания, высокая эмпатия [4].

Таким образом, СЭВ — это не просто усталость, а серьёзное психологическое состояние, требующее внимания и профилактики. Без этого оно приводит к снижению эффективности, профессиональной дезадаптации и психосоматическим расстройствам.

Работа сотрудников УИС требует высокой выносливости и самоконтроля. Они ежедневно сталкиваются с риском, агрессией, провокациями и воздействием криминальной субкультуры. Особенно напряжённой считается деятельность оперативных работников.

Недостаточная подготовка, особенно у новичков, увеличивает вероятность ошибок и выгорания. Поэтому необходима комплексная система обучения, включающая не только технические навыки, но и развитие личностных качеств, умения справляться со стрессом и соблюдения гуманистических принципов в обращении с осуждёнными [2]. *Целью* проведения экспериментального подхода по снижению эмоционального выгорания у сотрудников пенитенциарной системы было, разработать и адаптировать психологическую программу по снижению эмоционального выгорания у сотрудников пенитенциарной системы, *при гипотезе*: повышение стрессоустойчивости способствует снижению эмоционального выгорания. В качестве *методов диагностики* были выбраны: опросник Маслач, тест Левенштейна [3], психологический эксперимент, анализ в SPSS.

Выборка состояла из 60 сотрудников УИС (48 мужчин, 12 женщин), возраст — 20–45 лет.

В результате чего, было выявлено, что:

- ✓ У 62% сотрудников — средний уровень истощения, у 18% — высокий.
- ✓ Деперсонализация выражена у 70% респондентов.
- ✓ 48% показали высокий уровень редукции достижений.
- ✓ У 23% — высокий уровень стресса.
- ✓ СЭВ тесно связан со стрессом — особенно по шкале деперсонализации.

Таким образом, результаты исследования подтверждают необходимость внедрения специализированных программ, направленных на профилактику и снижение эмоционального выгорания, а также развитие стрессоустойчивости у сотрудников УИС. Опираясь на данный факт, была разработана 10-недельная программа с занятиями по темам: профессиональное выгорание, самооценка, конфликты, целеполагание, стресс-менеджмент и др. Каждое занятие включает теорию, практику, рефлексию и домашние задания. *Целью программы*, соответственно было снижение СЭВ и повышение стрессоустойчивости.

Результаты повторного тестирования, показали:

- ✓ Эмоциональное истощение снизилось (высокий уровень: с 18% до 8%).
- ✓ Деперсонализация снизилась (высокий уровень: с 22% до 10%).
- ✓ Профессиональные достижения повысились (высокий уровень: с 26% до 15%).
- ✓ Стресс снизился (высокий уровень: с 23% до 8%).

SPSS-анализ (PairedSampleT-Test) подтвердил статистическую значимость положительных изменений.

Программа оказалась эффективной, так как:

- Уровни эмоционального выгорания и стресса снизились.
- Повысилась стрессоустойчивость и профессиональная уверенность сотрудников.
- Подтверждена гипотеза о связи снижения выгорания с развитием стрессоустойчивости.

В заключение хочу отметить, что разработанная и адаптированная психологическая программа показала высокую результативность в снижении эмоционального выгорания и уровня стресса у сотрудников УИС. Это подтверждает необходимость внедрения подобных программ в профессиональную среду с высоким уровнем нагрузки. Полученные данные доказывают, что развитие стрессоустойчивости способствует не только сохранению психического здоровья сотрудников, но и повышению эффективности их профессиональной деятельности, а гипотеза о том, что процесс снижения эмоционального выгорания у сотрудников пенитенциарной системы будет эффективен при условии формирования и развития общей стрессоустойчивости, является доказанной.

Библиография:

1. Freudenberger H. J. Staff Burn-Out // Journal of Social Issues. – 1974. – Vol. 30, №1. – P. 159–165.
2. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других. – М.: Филин, 1999. – 478 с.
3. Левенштейн А. В. Методика диагностики стресса. – М.: Институт психотерапии, 2002. – 56 с.
4. Лазарус Р. С., Фолкман С. Стресс, оценка и совладание. – М.: Изд-во МГУ, 1984. – 366 с.
5. Маслач К., Джексон С. Психология профессионального выгорания. – СПб.: Питер, 2001. – 240 с.
6. World Health Organization. Burn-out an «occupational phenomenon»: International Classification of Diseases (ICD-11) [Электронный ресурс]. – URL: https://www.who.int (дата обращения: 01.07.2025).

Recomandat
Ana TARNOVSCHI, *dr. conf. univ.*

MANIFESTAREA STĂRILOR EMOŢIONALE NEGATIVE LA DEŢINUŢI

Carolina CIUREL,

masterandă, anul II, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială

CZU: 159.942-058.56 Email:ciurel.carolina@mail.ru

În mediul penitenciar, stările emoționale negative sunt frecvente și adesea cronice, având un impact profund asupra sănătății mintale a persoanelor private de libertate. Studiul de față analizează modul în care aceste trăiri afective – precum anxietatea, ostilitatea, vinovăția sau frustrarea – se manifestă și diferă în funcție de tipul infracțiunii comise. Datele obținute în cadrul cercetării evidențiază profiluri emoționale distincte în rândul deținuților, argumentând necesitatea unor intervenții psihologice personalizate, orientate spre diminuarea disfuncționalității afective și sprijinirea reabilitării.

Emoțiile constituie un aspect fundamental al vieții psihice, reflectând adaptarea individului la mediul înconjurător. În închisoare însă, emoțiile tind să fie suprimate, ignorate sau denaturate. Lipsa libertății, izolarea socială, supravegherea constantă și condițiile de trai inadecvate contribuie la dezvoltarea unei game largi de trăiri negative. Acestea includ anxietatea, frustrarea, ostilitatea latentă, depresia și un sentiment persistent de neputință [1;2].

Cercetările recente evidențiază faptul că deținuții se confruntă frecvent cu stres cronic, pierderea controlului asupra propriei vieți și lipsa unui sprijin emoțional stabil. În cazul în care aceste stări emoționale nu sunt gestionate corespunzător, ele pot conduce la tulburări psihice severe, comportamente auto-distructive sau recidivă. Studiile din Republica Moldova confirmă că majoritatea deținuților prezintă niveluri ridicate de afectivitate negativă, alimentate de suprapopularea penitenciarelor, lipsa resurselor și incertitudinea privind viitorul [3;4;6].

Problema cercetării, constă în faptul că stările emoționale negative ale persoanelor private de libertate constituie una dintre cele mai importante provocări ale psihologiei penitenciare contemporane, întrucât influențează semnificativ echilibrul psihologic, comportamentul adaptativ și potențialul de reabilitare al deținuților. Privarea de libertate, condițiile restrictive și relațiile tensionate din mediul carceral contribuie la amplificarea trăirilor disfuncționale precum anxietatea, furia, vinovăția, frustrarea sau ostilitatea. În acest context, se impune o analiză riguroasă a modului în care aceste emoții se manifestă în funcție de particularitățile comportamentului infracțional, cu accent pe tipul infracțiunii comise, pentru a fundamenta intervenții psihologice eficiente și adaptate realităților penitenciare. Problematică rămâne și absența unor

intervenţii structurate de diminuare a stărilor emoţionale negative, capabile să sprijine procesul de resocializare şi reintegrare a deţinuţilor.

Scopul principal al prezentei cercetări constă în investigarea manifestării stărilor emoţionale negative la deţinuţi, în funcţie de tipul infracţiunii comise, şi evidenţierea diferenţelor semnificative între profilurile emoţionale ale acestora. Totodată, studiul îşi propune să contribuie la dezvoltarea intervenţiilor psihologice în mediul penitenciar prin elaborarea unui program de intervenţie orientat spre diminuarea emoţiilor negative, care, deşi nu a fost aplicat în cadrul cercetării curente, oferă un cadru teoretico-aplicativ valoros pentru implementări viitoare. Profilul psiho-emoţional al deţinuţilor în funcţie de tipul infracţiunii. În cadrul cercetării analizate, realizată într-un penitenciar din Republica Moldova, au fost evaluate 58 de persoane condamnate pentru infracţiuni variate (furt, violenţă sexuală, trafic de droguri, omor etc.). Instrumentele utilizate au inclus Scala Emoţiilor Diferenţiale, Chestionarul de ostilitate W. Cook – D. Medley, Testul STAI şi autoevaluări psihice după Eysenck[5;7].Rezultatele au evidenţiat două profiluri distincte:

- **Profilul reactiv-emoţional**, caracterizat prin anxietate crescută, instabilitate afectivă, vinovăţie şi suferinţă psihică. Acest profil este frecvent asociat infracţiunilor cu componentă afectivă (omor, violenţă domestică).
- **Profilul ostil-cognitiv**, dominat de cinism, rigiditate, afectivitate reprimată şi agresivitate latentă. Este tipic în cazul infracţiunilor organizate sau al celor economice.

Analizele statistice au demonstrat existenţa unor diferenţe semnificative între tipurile de infracţiuni şi stările emoţionale dominante. Deţinuţii implicaţi în infracţiuni violente prezintă anxietate mai accentuată, în timp ce cei care au comis fraude sau trafic tind să manifeste ostilitate rece şi autoreglare afectivă scăzută.

Diminuarea stărilor emoţionale negative este esenţială atât pentru bunăstarea deţinuţilor, cât şi pentru securitatea penitenciarului. Cercetarea propune un program de intervenţie psihologică structurat în 10 şedinţe, bazat pe tehnici cognitiv-comportamentale, ce urmăreşte dezvoltarea autoreglării emoţionale, restructurarea cognitivă şi consolidarea emoţiilor pozitive precum interesul şi bucuria.Intervenţiile bine calibrate pot reduce semnificativ anxietatea, ostilitatea şi depresia, îmbunătăţind climatul relaţional în cadrul instituţiei şi crescând eficienţa programelor de reabilitare. Mai mult, reducerea afectivităţii negative se corelează cu un risc mai mic de recidivă şi o mai bună reintegrare în comunitate după eliberare[3;5;7].

Concluzionând am putea spune că mediul penitenciar are un impact profund asupra echilibrului emoţional al persoanelor private de libertate. Stările afective negative nu reprezintă doar o reacţie la contextul carceral, ci devin parte integrantă a vieţii interioare a deţinuţilor, influenţând comportamentele, motivaţia şi adaptabilitatea acestora. Studiul analizat demonstrează importanţa diferenţierii emoţiilor în funcţie de profilul infracţional, oferind un cadru teoretico-aplicativ util pentru personalizarea intervenţiilor psihologice în penitenciare.Investiţia în sănătatea mintală a deţinuţilor nu este doar un act umanitar, ci o strategie esenţială pentru reducerea recidivei şi

pentru construirea unui sistem corecțional echitabil și eficient. Viitoarele cercetări ar trebui să extindă această direcție, testând programele de intervenție propuse și evaluând impactul lor pe termen lung asupra reintegrării sociale.

Referințe:

1. Bubuioc L., Diţa M. Impactul detenției asupra sănătății mintale și reabilitarea psiho-emoțională a ex-deținuților. In: Interuniversitaria, Ed. 20, 18 aprilie 2023, Bălți. Bălți: Universitatea de Stat „Alecu Russo" din Bălţi, 2024, Ediția 20, Vol.3, p. 50-55.
2. Butoi I.-M., Butoi T. Psihologia judiciară. Bucureşti: Editura Fundaţiei România de Mâine, 2003.
3. Canţer N. Analiza programelor de resocializare a deținuților în mediul penitenciar. In: The contemporary issues of the socio-humanistic sciences, Ed. 6, 11-12 decembrie 2015, Chișinău. Chișinău: Editura ULIM, 2015, Ediția 6, Vol.2, p. 28-35.
4. Cerlat R., Cuciurcă E. Forme de manifestare a agresivității și relația acestora cu stima de sine la adolescenții din mediul penitenciar. In: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe ale Educaţiei), 2020, nr. 5(135), p. 134-139.
5. Gillihan S. J. Terapia cognitiv-comportamentala pe înțelesul tuturor: 10 strategii pentru gestionarea anxietății, depresiei, furiei, panicii si grijilor. Trad. Melnicu R. Bucureşti: Ed. Litera, 2022.
6. Neacșu I. Educația emoțională. Fundamente teoretice și aplicații practice. Bucureşti: Editura Didactică și Pedagogică, 2004.
7. Țurcan S., Țurcan C. Servicii sociale şi psihologice acordate deţinuţilor în penitenciar . In: Psihologie, revista ştiinţifico-practică, 2013, nr. 2, p. 52-58.

Recomandat

Ana TARNOVSCHI, *dr. conf. univ.*

MANIFESTĂRI ALE DEPENDENŢEI EMOŢIONALE ÎN FUNCŢIE DE TIPUL DE ATAŞAMENT LA TINERII IMPLICAŢI ÎN RELAŢIE DE CUPLU

Bianca MANOLII,

studentă, anul III, Facultatea Psihologie, Ştiinţe ale Educaţiei, Sociologie şi Asistenţă Socială

CZU: 159.942:316.346.32-053.6 Email:manolii.bianca12@gmail.com

Perioada tinereţii este marcată de transformări profunde, atât la nivel psihologic, cât şi social, reprezentând o etapă esenţială în procesul de formare a identităţii şi de conturare a autonomiei personale. Pe fundalul acestor transformări, tânărul încearcă să găsească un echilibru între nevoia de apartenenţă şi aspiraţia spre independenţă, între dorinţa de a fi acceptat de grup şi nevoia de autenticitate. Este o perioadă de vulnerabilitate emoţională, în care experienţele trăite în relaţiile apropiate pot influenţa profund încrederea în sine şi în ceilalţi. Din acest motiv, relaţiile afective şi interacţiunile sociale joacă un rol crucial în modelarea sănătăţii psiho-emoţionale şi a modului în care individul îşi va construi relaţiile viitoare.

Relevanţa cercetării rezidă în faptul că ataşamentul reprezintă un principiu universal, esenţial pentru interacţiunile din natură. Fiinţele care coexistă dezvoltă legături de ataşament ce modelează în mod direct comportamentele şi reacţiile lor, influenţând profund dinamica relaţiilor interpersonale şi modul de manifestare a acestora.

Cercetarea privind manifestarea dependenţei emoţonale în funcţie de tipul de ataşament la tineri se fundamentează pe o serie de teorii psihologice contemporane care explică natura relaţiilor interpersonale şi formarea tiparelor afective disfuncţionale în cadrul acestora. Fundamentul teoretic de bază al acestei cercetări îl constituie teoria ataşamentului (J. Bowlby, M. Ainsworth), care reprezintă punctul de plecare esenţial în înţelegerea dinamicii relaţiilor interumane şi a modului în care acestea influenţează dezvoltarea emoţională şi stabilirea legăturilor afective.

Studiile de specialitate au evidenţiat că stilurile de ataşament formate în copilărie influenţează în mod semnificativ modul în care individul stabileşte, menţine şi trăieşte relaţiile în perioada maturităţii timpurii [1; 3; 5; 6]. De asemenea, aceste stiluri exercită un impact profund asupra modului de exprimare, reglare şi interpretare a emoţiilor.

Problema cercetăriiconstituie identificarea dependenţei emoţionale în funcţie de tipul de ataşament dezvoltat la tinerii aflaţi într-o relaţie de cuplu.

Bowlby (1973) a susţinut că anxietatea tânărului îşi are rădăcinile în experienţele din copilărie care îl fac pe copil să se simtă nesigur cu privire la disponibilitatea unei figuri de protecţie în momente de necaz, astfel, conflictul vine ca o provocare esenţială

a individului în a-și dezvolta abilitățile necesare construirii unor relații reziliente. Studierea lor în raport cu tipul de atașament oferă o perspectivă valoroasă asupra modului în care tinerii navighează dinamica relațiilor interpersonale [2].

Capacitatea unui om de a stabili legături și nevoia sa fundamentală de fuziune conduc spre un comportament de atașare corespunzător. Comportamentul de atașare a omului stimulează afecțiunea reciprocă dintre doi oameni și o conservă. Noțiunea complementară la nevoia de atașament a unui copil este capacitatea de atașare din partea părinților, atașamentul de mamă fiind forma fundamentală, premisa de a crește și a se dezvola în comunități ulterioare mai mari [7, p. 49].

Tipul fundamental de activitate a tânărului este caracterizată de o implicare activă și angajare în viața socială, cu scopul de a contribui la dobândirea unor valori materiale și spirituale. În această perioadă, tânărul se străduiește să-și stabilească independența, atât în plan personal, cât și în ceea ce privește relațiile interpersonale.Dependența emoțională nu este doar un fenomen individual, ci și unul social, reflectând modul în care mediul familial, modelele de atașament din copilărie, contextul educațional și presiunile culturale influențează capacitatea tinerilor de a construi relații sănătoase.

Scopul principal al prezentei cercetări constă în realizarea unei analize teoretico-empirice a conceptului de dependență emoțională, precum și în investigarea relației dintre stilul de atașament și manifestările dependenței emoționale la tinerii implicați în relații de cuplu. În acest demers, ne-am propus să testăm două ipoteze de lucru care vizează corelațiile semnificative dintre variabilele studiate, în contextul relațiilor romantice.

Astfel, ne-am propus analiza și identificarea unor:

- diferențe de manifestare a dependenței emoționale în funcție de tipul de ataţament la tinerii aflați într-o relație de cuplu.
- diferențe de manifestare a dependenței emoționale în funcție de sexul subiecților implicați în cercetare.

Rezultatele statistice obținute indică existența unor diferențe semnificative între grupuri, în funcție de stilul de atașament raportat. Mai precis, stilul de atașament anxios se distinge printr-un nivel semnificativ mai ridicat al dependenței emoționale comparativ cu celelalte două stiluri — securizant și evitant.

Rezultatele statistice obținute evidențiază existența unor variații semnificative în manifestarea dependenței emoționale între bărbați și femei, în cadrul fiecărui stil de atașament, astfel se remarcă o diferență semnificativă între mediile dependenței emoționale în cazul stilului de atașament evitant, media înregistrată de participanții de gen masculin fiind considerabil mai ridicată decât cea a participantelor de gen feminin.

În concluzie, putem afirma că tinerii cu stil de atașament anxios prezintă un nivel semnificativ mai ridicat al dependenței emoționale, comparativ cu cei care manifestă un atașament securizant sau evitant. Aceste constatări sunt în concordanță cu afirmațiile lui Mikulincer și Shaver care descriu persoanele cu atașament anxios ca fiind caracterizate de hipersensibilitate la semnalele de respingere, teamă accentuată

de abandon și o nevoie constantă de reasigurare emoțională din partea partenerului. În opoziție, stilurile de atașament evitant și securizant sunt asociate cu o mai mare autonomie emoțională și o capacitate mai echilibrată de gestionare a intimității și a distanței relaționale [4].

Referințe:

1. AINSWORTH M., Object relations, dependency and attachmen: A theoretical review of the infant mother relationschp. Child Development, 969-1025, 1969.
2. BOWLBY J., Attachment and loss. Vol. 2: Separation: anxiety and anger. New York, NY: Basic Books, 1973.
3. GROZA A., Atașamentul: repere teoretice și aplicații psihoterapeutice. Monografie, 2021, ISBN 978-9975-46-566-3.
4. MIKULINCER M., SHAVER P., Attachment in adulthood. Structure, Dynamics and Change. New York: Cataloging-in-Publication, 2007.
5. STAHL S., Teama de atașament. Ghid pentru cunoașterea de sine și vindecare. București: Editura Litera, 2023, 319 p. ISBN 978-606-33-9944-2
6. TURLIUC M.N., HERB S. Atașament romantic și satisfacție față de relație: rolul mediator al conectării emoționale. In: Revista de psihologie, 61(3), 2015, pp. 187-202. ISSN: 2344-4665, ISSN-L: 0034-8759.
7. RUPPERT F., Traumă, atașament, constelații familiale. Psihoterapia traumei, București: Editura Trei, 2012, ISBN 978-973-707-568-0

Recomandat
Ana TARNOVSCHI, *dr., conf. univ.*

REPARTIZAREA SARCINILOR CASNICE ÎN FAMILIILE DIN REPUBLICA MOLDOVA: ATITUDINI ŞI PRACTICI

Adela CERCHEZ,

masterandă, anul II, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială

CZU: 64.05:316.36(478)

Egalitatea dintre femei și bărbați este o valoare fundamentală care asigură egalitatea în drepturi, responsabilități și oportunități, în toate domeniile vieții, în plan familial și profesional, prin plata egală pentru munca de valoare egală, independența economică a femeilor și a bărbaților, egalitatea în luarea deciziilor, contribuind la eradicarea violenței pe criterii de gen și îmbunătățirea calității vieții. Totodată, egalitatea de gen este o condiție esențială pentru o economie inovatoare, competitivă și prosperă. Egalitatea între femei și bărbați este unul din obiectivele și una din valorile de bază ale Uniunii Europene, stabilită în *Strategia privind egalitatea de gen 2020-2025: O Uniune a egalității.* Un aspect important al egalității de gen se referă la distribuirea echitabilă a sarcinilor casnice, ceea ce contribuie la sporirea șanselor de participare socială, civică și în câmpul muncii a femeilor.

Divizarea echitabilă a sarcinilor casnice, în general, și a celor de îngrijire a copiilor, în special, este o preocupare relevantă pentru demersul de a asigura și promova egalitatea pentru femei și bărbați. Responsabilitatea generalizată pentru îngrijire a femeilor, agravată de criza pandemică, reprezintă una dintre cele mai semnificative bariere legate de participarea, în egală măsură cu bărbații, pe piața muncii, la viața politică și cea civică, la oportunitatea de a învăța, de a deschide afaceri și de a avea o viață productivă și independentă din perspectivă economică.

În context, scopul cercetării constă în analiza atitudinilor și practicilor cotidiene ale membrilor familiei asupra modului de repartizare a sarcinilor casnice în familiile din Republica Moldova, identificând influențe ale stereotipurilor de gen asupra acestora. Pentru realizarea scopului s-a aplicat un design de cercetare, care cuprinde:analiza documentară, interviul individual, metoda anchetei pe bază de chestionar, analiza de conținut.

Sarcinile domestice legate de îngrijirea gospodăriei sunt o responsabilitate exclusivă pentru majoritatea femeilor din Moldova. Studiul relevă că 82,6% femei sunt primordial responsabile de pregătirea meselor, 79,6% – de curățenia casei și 88,6% – de spălatul rufelor, ponderea bărbaților care sunt de cele mai multe ori responsabili de aceste sarcini este de zeci de ori mai mică. Altfel spus, ponderea gospodăriilor unde există o divizare echitabilă a acestor sarcini este destul de mică.

Din punctul de vedere al respondentelor, bărbaţilor le revin foarte puţine roluri în gospodărie, iar în creşterea copiilor au mai degrabă un statut de autoritate şi mai puţin un rol funcţional în îngrijirea şi educarea lor.Femeile îşi asumă responsabilitatea pentru majoritatea sarcinilor casnice, iar bărbaţii pun accent mai mult pe muncă şi întreţinerea familiei cu bani.

*„Eu mă ocup cu pregătirea hranei, spălatul vaselor şi rufelor, cu cumpărarea alimentelor, la fel eu, uneori se implică şi soţul şi chiar ce ţine de curăţenia cu aspiratorul la fel mă ocup doar eu.”(*IA_6)

Cu referire la percepţia privind lipsa de implicare a partenerului în activităţile casnice, 45,1% declară că acest lucru creează tensiuni, iar doar 13,7% consideră că este un aspect normal. În mod semnificativ, femeile (88%) sunt mult mai sensibile la această lipsă de implicare decât bărbaţii (12%), ceea ce indică faptul că aşteptările faţă de implicarea partenerului sunt mult mai mari din partea femeilor.

Studiul desfăşurat relevă că 96% dintre respondenţi au au fost implicaţi în activităţile casnice în copilărie. Aceştia sunt implicaţi în diverse sarcini casnice, precum curăţenia, spălatul vaselor, pregătirea mesei, lucru prin gospodărie, ajutor la mici reparaţii, etc. Bărbaţii se implică ocazional, ceea ce explică neimplicarea acestora în sarcinile casnice.

Educaţia trebuie să fie una dintre căile fundamentale de corectare a inegalităţilor sociale, inclusiv a celor care sunt determinate de stereotipurile de gen, contribuind astfel la construirea unei societăţi libere şi democratice. Stereotipurile de gen se pot regăsi chiar şi în cele mai simple imagini sau texte din manuale, fără a observa iniţial mesajul latent pe care îl transmit. Analiza lucrării „Abecedarul” a scos în evidenţă aspecte care relevă prezenţa aspectelor stereotipe în raport cu sarcinile exercitate de femei şi bărbaţi. Datele evidenţiază o distribuţie profund dezechilibrată a reprezentărilor de gen în imagini, consolidând în mod majoritar stereotipurile tradiţionale privind rolurile sociale şi familiale. Femeile sunt ilustrate predominant în ipostaze legate de îngrijire, educaţie, muncă repetitivă şi activităţi domestice – roluri asociate în mod tradiţional sferei private, afective şi de suport. În toate aceste exemple (profesoară, vânzătoare, mamă, femeie care calcă rufe), femeia apare ca principală responsabilă pentru educaţia copiilor, pentru menaj sau pentru îndeplinirea unor sarcini de rutină, slab remunerate şi fără autoritate. În contrast, bărbaţii sunt reprezentaţi fie în contexte de muncă fizică (agricultură), fie în ipostaze de relaxare sau relaţionale, fără implicare în sarcini casnice sau de îngrijire – ceea ce contribuie la consolidarea unei imagini pasive sau distanţate a paternităţii.

Cercetarea desfăşurată a scos în evidenţă un dezechilibru marcant în modul de partajare a responsabilităţilor domestice, puternic influenţat de normele culturale, sociale şi istorice care asociază munca domestică aproape exclusiv cu femeile. Atât datele calitative, cât şi cele cantitative confirmă persistenţa stereotipurilor de gen în ceea ce priveşte rolurile din gospodărie, în ciuda transformărilor socio-economice din ultimele decenii.În concluzie, repartizarea sarcinilor casnice nu este o simplă problemă de organizare internă a familiei, ci un indicator profund al inegalităţii de gen**.** Această

realitate necesită o abordare complexă și intersectorială, care să vizeze în egală măsură normele culturale, conținutul educațional, politicile publice și comportamentele cotidiene**.** Numai printr-o intervenție susținută – care să combine măsuri legislative, educație de gen, reprezentare echitabilă și vizibilitatea modelelor pozitive – poate fi realizată o transformare reală, care să ducă la o societate echitabilă, solidară și incluzivă**.**

Printre principalele recomandări, pot fi înaintate: revizuirea manualelor școlare, în mod special a celor pentru școlari, din perspectiva promovării egalității de șanse (Ministerul Educației și Cercetării); alegerea unui loc de muncă confortabil în care programul de muncă să poată fi ajustat cerințelor familiale; educarea tinerei generații în spiritul egalității de șanse, prin implicarea echitabilă în sarcini; realizarea unei comunicări deschise și sincere între membrii familiei, pentru a discuta și a ajunge la un consens în ceea ce privește împărțirea sarcinilor casnice și încurajarea și aprecierea reciprocă a eforturilor depuse în îndeplinirea sarcinilor casnice (familie).

Referințe:

1. ABECEDAR. Chișinău: Prut International, 2015.
2. GAGAUZ O., ș.a. Raportul Studiului Generații și Gen: Fii vocea generației tale!. Chișinău : INCE, 2022. Disponibil: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2022/06/10-.06.22-sumarul_studiului_generatii_si_gen_in_republica_moldova.pdf (Accesat 20.09.2024)

Recomandat

***Anastasia OCERETNÎI**, dr., conf.univ.*

MIGRAŢIA INTERNAŢIONALĂ ŞI TRANSFORMĂRILE ÎN STRUCTURA, FUNCŢIONALITATEA ŞI COEZIUNEA FAMILIEI DIN REPUBLICA MOLDOVA

Svetlana RACOVIȚ,

masterandă, anul II, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației,
Sociologie și Asistență Socială,

CZU: 314.15:316.36(478) Email:racovi81@mail.ru

Migrația reprezintă unul dintre cele mai dinamice și sensibile fenomene sociale contemporane, cu efecte multidimensionale la nivelul indivizilor, familiilor, comunităților și națiunilor.Deși migrația internațională aduce beneficii economice importante prin remitențe,ea generează șiimplicații complexe asupra relațiilor familiale, distribuției responsabilităților parentale, echilibrului emoțional al copiilor și coeziunii intergeneraționale.

Republica Moldova se confruntă, de mai bine de două decenii, cu un fenomen de migrație masivă a forței de muncă, ceea ce a generat un număr considerabil de familii transnaționale și familii monoparentale, în care unul sau ambii părinți sunt plecați peste hotare. Lucrarea analizează multiplele dimensiuni ale schimbărilor familiale în contextul mobilității internaționale a populației, cu accent pe dinamica relațiilor intergeneraționale și reorganizarea funcțiilor familiale.

Scopul cercetării constă în identificarea și analiza impactului migrației internaționale asupra transformărilor survenite în componența, funcționalitatea și stabilitatea relațiilor familiale. Obiectivele principale includ: examinarea fundamentelor teoretice ale migrației și ale funcționării familiei; analiza statistică a fenomenului în Republica Moldova; explorarea aspectelor psihosociale și relaționale în baza unor exemple concrete din realitatea familială actuală; formularea de recomandări pentru sprijinirea familiilor afectate de migrație.

Studiul este fundamentat pe o metodologie mixtă, ce combină analiza cantitativă a datelor statistice (BNS, OIM, UNICEF) cu metode calitative precum interviul sociologic semi-structurat cu 20 de copii și părinți afectați de migrațiune și 5 interviuri cu specialiști în educație, asistență socială și psihologie. Dimensiunea teoretică a cercetării este susținută de concepte precum: teoria rețelelor sociale (sprijin informal între migranți și familii), teoria capitalului social (efectele asupra coeziunii comunitare), și teoria sistemelor familiale (perturbarea echilibrului rolurilor).

Rezultatele obținute arată că funcțiile familiei – în special cele de socializare, protecție și sprijin emoțional – sunt profund afectate în context migrator. Copiii rămași acasă sunt supuși unui risc crescut de izolare emoțională, abandon școlar, tulburări

de comportament şi pierderea sentimentului de securitate. Absența părinților poate fi parțial compensată financiar, dar nu și emoțional. Persoanele vârstnice rămase singure resimt adesea sentimente de abandon, sărăcie și boală, în lipsa sprijinului direct al rudelor aflate peste hotare.

Cercetarea a identificat trei tipologii distincte de familii afectate de migrația internațională, fiecare având implicații particulare asupra relațiilor familiale și a echilibrului intern. Prima categorie este reprezentată de familiile dislocate, în care unul dintre părinți este plecat peste hotare, iar cel rămas preia cumulativ responsabilitățile parentale, confruntându-se cu o presiune crescută în gestionarea vieții de familie. A doua categorie este cea a familiilor fragmentate, în care ambii părinți sunt plecați, iar copiii sunt încredințați îngrijirii rudelor, de regulă bunicilor, situație ce poate genera dezechilibre în dezvoltarea emoțională, educațională și socială a minorilor. A treia tipologie este cea a familiilor reconfigurate, în care migrația conduce la formarea unei noi unități familiale în țara de destinație, rupând legăturile afective inițiale și afectând profund relația părinților migranți cu copiii rămași acasă.

Un alt aspect semnificativ este redistribuirea rolurilor de gen. Mamele care rămân în țară preiau adesea multiple roluri: părinte, educator, susținător emoțional și administrator al gospodăriei, ceea ce duce la suprasolicitare și stres. De cealaltă parte, tații migranți se confruntă frecvent cu sentimente de vinovăție și anxietate în legătură cu pierderea conexiunii afective cu propriii copii și cu diminuarea autorității parentale.

Migrația de muncă a devenit un factor important în ameliorarea nivelului de trai pentru o parte semnificativă din populația țării noastre afectată de sărăcie şi şomaj. Însă, funcțiile familiei, în special cea educativă şi reproductivă, sunt afectate semnificativ de implicarea largă a femeilor în procesele migraţionale. Astfel, emigrarea unuia dintre soți conduce la destrămarea definitivă a relațiilor casnice, drept rezultat fiind numărul mare a căsătoriilor desfăcute [1, p.45].

Deşi migrația creează surse de venit suplimentare (remitențe), utilizarea acestora nu înlocuieşte nevoia de prezență afectivă și structură familială. Astfel, printre principalele efecte pozitive ale migrației sunt legate de bunăstarea copiilor ai căror părinți sunt plecați în străinătate. În cele mai multe dintre cazuri migrația părinților determină o creştere a nivelului de trai al copilului rămas acasă. Veniturile din străinătate sunt folosite în mare parte la îmbunătățirea condițiilor de locuire şi la înzestrarea cu bunuri de folosință îndelungată [2, p.9].Remitențele pot contribui la îmbunătățirea condițiilor de trai, însă, pe termen lung, pot apărea dependențe economice sau scăderea motivației pentru dezvoltare locală. Alte studii au abordat starea de sănătate și morbiditatea copiilor care au părinții plecați la muncă în străinătate, evidențiind prezența suferințelor psihologice, declanşate după plecarea părinților. Rezultatele au estimat și prezența deprinderilor nocive la unii copii ai migranților: despre practicarea fumatului, consumul alcoolului, utilizarea substanțelor interzise sau a drogurilor. De asemenea s-a identificat tendința de neglijare în executarea zilnică a deprinderilor igienice, ceea ce poate perturba sănătatea lor sau favoriza apariția maladiilor infecțioase și parazitare [3, p.38-39].

Cercetarea evidențiază și limitările politicilor sociale actuale din Republica Moldova în gestionarea impactului migrației asupra familiei. Deși există inițiative instituționale în sprijinul familiilor afectate, acestea nu reușesc să răspundă adecvat complexității și diversității situațiilor întâlnite în realitate. Printre principalele carențe se remarcă lipsa unei coordonări eficiente între instituțiile de învățământ, serviciile sociale și autoritățile publice locale, precum și insuficiența sprijinului psihologic pentru copiii rămași în țară. De asemenea, se constată absența unor mecanisme de protecție socială adaptate specificului familiilor transnaționale, ceea ce limitează considerabil capacitatea de intervenție și prevenție a instituțiilor responsabile.

Concluziile lucrării evidențiază că, deși migrația internațională aduce avantaje materiale, aceasta poate provoca dezechilibre structurale și funcționale, afectând coeziunea și stabilitatea familială. Familia își pierde parțial funcțiile de socializare, îngrijire și sprijin emoțional, ceea ce duce la o transformare profundă a modului în care sunt concepute relațiile de rudenie și solidaritate.Recomandările studiului accentuează necesitatea:dezvoltării serviciilor de consiliere psihologică pentru copiii și părinții afectați; oferire sprijinului financiar și social pentru tutorii legali ai copiilor rămași în țară;îmbunătățirea cooperării între școală, asistenți sociali și autorități locale;desfășurarea de campanii de conștientizare privind impactul migrației asupra echilibrului familial.Studierea migrației și, în special, a impactului său asupra familiei este esențială pentru adaptarea politicilor sociale, prevenirea vulnerabilităților, susținerea dezvoltării durabile și menținerea coeziunii sociale. Doar înțelegând aceste mecanisme, societatea poate răspunde eficient la schimbările profunde pe care migrația le determină asupra vieții de familie și a comunității în ansambludin Republica Moldova.

Referințe:

1. MINISTERUL AFACERILOR INTERNE AL REPRUBLICII MOLDOVA. *Profilul migrațional extins al Republicii Moldova 2017-2021*. Chișinău, 2022.
2. TOTH, G., TOTH, A., VOICU, A., ȘTEFĂNESCU, M. Efectele migrației: copii rămași acasă. București, 2007.
3. GORBUNOV, G. Impactul migrației parentale de muncă asupra stării sănătății copiilor. Rezumatul tezei de doctor habilitat. Chișinău, 2022.

Recomandat

***Inga CHISTRUGA-SINCHEVICI**, dr.*

RELAŢIA DINTRE STILUL DE ATAŞAMENT ŞI STILUL DE COMUNICARE LA ELEVI

Violeta SICORSCHI ,

studentă, anul III, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială

CZU: 159.942.5 + 37.015.3 Email :violetasicorschi1@gmail.com

Introducere

Ataşamentul constituie fundamentul relațiilor interumane, iar stilul de ataşament influențează în mod direct calitatea interacțiunilor pe care le dezvoltăm cu persoanele semnificative din viața noastră. În acest context, identificarea și înțelegerea stilurilor de ataşament la elevi prezintă o importanță deosebită, întrucât acestea determină modul în care aceștia stabilesc relații, gestionează emoțiile și reacționează în diverse contexte sociale și educaționale. Totodată, comunicarea eficientă între actorii implicați în procesul educațional — elevi, cadre didactice, colegi de clasă — reprezintă un factor esențial pentru colaborare, integrare și succesul procesului de învățare. Prin urmare, explorarea relației dintre stilul de ataşament și stilul de comunicare la elevi contribuie la fundamentarea unor intervenții educaționale adecvate și la crearea unui mediu şcolar echilibrat, favorabil dezvoltării socio-emoționale a acestora.

Stilurile de ataşament și stilurile de comunicare: aspecte teoretice

Stilul de ataşament exprimă diferențele individuale referitoare la tendința de a căuta și a primi suport emoțional din partea persoanelor semnificative, alături de presupunerile pe care individul le formulează în privința disponibilității și receptivității figurii de ataşament la solicitările de sprijin și alinare. Potrivit lui N. L. Collins și S. J. Read [2], acest construct reflectă modul în care relațiile timpurii cu figurile de îngrijire modelează reprezentările interne și comportamentele relaționale pe parcursul vieții.

Teoria ataşamentului, elaborată de J. Bowlby și aprofundată de M. Ainsworth, evidențiază existența a trei tipuri fundamentale de ataşament:

- **ataşamentul securizant (sau sigur)**, caracterizat printr-un grad crescut de independență, autonomie emoțională și încredere atât în sine, cât și în ceilalți;
- **ataşamentul anxios-ambivalent**, manifestat prin reacții imprevizibile și disproporționate în fața frustrărilor, tendință spre anxietate relațională și incoerență în manifestările comportamentale;
- **ataşamentul evitant**, specific persoanelor care evită implicarea emoțională, se retrag în situații dificile și manifestă inflexibilitate în gestionarea conflictelor sau a relațiilor cu ceilalți [1, p. 78].

În paralel, stilul de comunicare reflectă maniera personală de a recepționa, procesa și transmite informații, modul în care individul oferă feedback, precum și trăsă-

turile emoționale și atitudinale asociate procesului de interacțiune interpersonală. Psihologul S. Marcus propune o clasificare a stilurilor de comunicare în patru categorii distincte:

– **stilul asertiv**, prin exprimarea clară și respectuoasă a opiniilor și emoțiilor;
– **stilul non-asertiv**, definit de evitarea confruntărilor și lipsa exprimării directe;
– **stilul manipulator**, caracterizat prin comunicare indirectă și obținerea de avantaje personale;
– **stilul agresiv**, marcat de atitudini conflictuale și dominatoare.

Cercetarea de față a urmărit relația dintre stilurile de atașament și cele de comunicare la elevi. Literatura de specialitate sugerează că *atașamentul securizant* se asociază cu *stilul asertiv*, elevii manifestând echilibru emoțional, încredere și deschidere în exprimare. *Atașamentul anxios-ambivalent* corelează cu *stilurile non-asertiv și agresiv*, marcate de nesiguranță, teama de respingere și reacții oscilante. *Atașamentul evitant* se asociază frecvent cu *stilurile non-asertiv sau manipulator***,** elevii evitând exprimarea directă a emoțiilor, preferând retragerea sau controlul indirect asupra relațiilor.

Relația dintre stilul de atașament și stilul de comunicare la elevi: aspecte practice

Pentru a verifica asocierile teoretice dintre stilul de atașament și stilul de comunicare la elevi, am realizat o cercetare experimentală în cadrul Colegiului „Alexei Mateevici” din Chișinău, pe un eșantion de 30 de elevi, cu vârste între 16 și 17 ani, din anul I.

În cadrul cercetării a fost desfășurată etapa de constatare, utilizând metoda chestionării, prin aplicarea a două instrumente validate:

• *Chestionarulpentruidentificareastilului de atașament* (N. L. Collins și S. J. Read, 1990);
• *Chestionarul de diagnosticare a stilului de comunicare* (S. Marcus, 1997).

Pentru analiza relațiilor dintre variabilele cercetate și validarea statistică a rezultatelor a fost utilizat *testul Pearson Chi-pătrat*, adecvat pentru examinarea corelațiilor dintre variabile categorice.

Rezultatele obținute în urma aplicării *Chestionarului pentru identificarea stilului de atașament (N. L. Collins și S. J. Read, 1990)* denotă următoarele rezultate:

– 43% dintre elevi au stil anxios-ambivalent, cu reacții imprevizibile, anxietate relațională și manifestări agresive;
– 30% prezintă stil securizant, caracterizat prin independență, echilibru emoțional și încredere;
– 27% manifestă stil evitant, cu dificultăți în exprimarea emoțiilor și tendință de evitare a confruntărilor.

Rezultatele obținute în urma aplicării *Chestionarului de diagnosticare a stilului de comunicare (S. Marcus, 1997)* arată că:

– 43% comunică asertiv, exprimându-și direct și echilibrat opiniile;
– 40% au un stil non-asertiv, evitând exprimarea directă și confruntările;

– 10% comunică manipulator, utilizând indirect comunicarea pentru beneficii personale;
– 7% adoptă un stil agresiv, dominator și conflictual.

Verificarea statistică, prin *testul Pearson Chi-pătrat* (prag de semnificație 0,05), a indicat o valoare de 0,021, confirmând existența unei corelații semnificative între cele două variabile. Rezultatele demonstrează că stilul de atașament influențează tipul de comunicare al elevilor, diferențele dintre acestea reflectându-se în modul lor de exprimare și relaționare socială.

Concluzii

Cercetarea realizată a evidențiat că stilul de atașament constituie un factor determinant al stilului de comunicare la elevi, influențând modul în care aceștia stabilesc relații, exprimă emoții și gestionează conflictele în mediul școlar. Majoritatea elevilor au prezentat stiluri de atașament anxios-ambivalent și securizant, iar cele mai frecvente stiluri de comunicare identificate au fost asertiv și non-asertiv.

Rezultatele confirmă ipoteza conform căreia elevii cu stil de atașament securizant manifestă predominant un stil de comunicare asertiv, caracterizat prin echilibru emoțional și deschidere relațională, în timp ce elevii cu stil de atașament anxios-ambivalent sau evitant manifestă tendințe de comunicare non-asertivă, agresivă sau manipulativă, în funcție de context și de gradul de încredere în relațiile interpersonale.

Aceste constatări subliniază importanța identificării stilurilor de atașament și comunicare în rândul elevilor, pentru a fundamenta intervenții psihopedagogice adecvate, care să sprijine dezvoltarea abilităților de comunicare eficientă și a unui climat relațional echilibrat în școală.

Referințe:

1. AINSWORTH, M. *Patternsof Attachment: A psychological study of the strange situation.* Hillsdale/Lawrence Erlbaum, 1978.
2. Bowlby J. Crearea și ruperea legăturilor afective. București: Trei, 2016. 256 p.
3. Marcus S. Empatie și personalitate, București: Atos, 1997, 192 p. ISBN 973-95877-7-1.
4. RHOLES, W. S., SIMPSON, J. A. Attachment Theory: Basic Concepts and Contemporary Questions. In: *W. S. Rholes & J. A. Simpson (Eds.), Adult attachment: Theory, research, and clinical implications.* Guilford Publications, 2004. pp. 3–14.

Recomandat

***Nadejda BUTNARI**, dr., lect. univ.*

CONSUMUL DE DROGURI ÎN RÂNDUL TINERILOR: CAUZE ŞI CONSECINŢE

Evelina GNATIUC,

studentă, anul III, Facultatea Psihologie, Ştiinţe ale Educaţiei, Sociologie şi Asistenţă Socială

CZU: 343.575.2-053.6 Email:evignatiuc@gmail.com

Actualitatea şi importanţa temei abordate. Consumul de droguri în rândul tinerilor din Republica Moldova reprezintă o problemă socială acută, cu implicaţii grave asupra sănătăţii publice, siguranţei comunitare, parcursului educaţional şi procesului de integrare socială. Potrivit datelor Biroului Naţional de Statistică (2023), tinerii cu vârsta între 14 şi 34 de ani constituie 23,4% din populaţia ţării. În acelaşi timp, raportul anual al Ministerului Sănătăţii (2023) relevă o tendinţă alarmantă: numărul total al consumatorilor de droguri aflaţi în evidenţă a ajuns la 11.870 în 2022, iar în 2023 au fost raportate 612 cazuri noi, majoritatea în rândul tinerilor cu vârste între 19 şi 30 de ani.

Această evoluţie evidenţiază nu doar creşterea prevalenţei consumului în rândul tinerilor, ci şi necesitatea unei abordări sistemice, prin politici publice coerente. Intervenţiile trebuie să vizeze prevenirea timpurie, accesul la tratamente eficiente şi măsuri de sprijin pentru reintegrarea socială a tinerilor afectaţi – într-un cadru integrat şi intersectorial.

Scopul şi obiectivele cercetării. Scopul acestei lucrări este de aanaliza consumul de droguri în rândul tinerilor, cu accent pe cauze, consecinţe, măsuri de prevenire şi intervenţie, evidenţiind rolul asistentului social şi experienţa Centrului „Optima Fide”. Obiectivele principale ale lucrării sunt:

1. Analiza conceptuală a consumului de droguri în rândul tinerilor, incluzând tipologia şi caracteristicile acestora.
2. Identificarea cauzelor şi consecinţelor consumului de droguri în rândul tinerilor.
3. Evaluarea măsurilor de prevenire şi a intervenţiilor sociale aplicate în cadrul Centrului „Optima Fide”.
4. Evidenţierea rolului asistentului social în sprijinul tinerilor dependenţi şi formularea recomandărilor pentru îmbunătăţirea intervenţiilor sociale.

Baza ştiinţifico-metodologică. Cercetarea a fost realizată prin metoda calitativă, cu scopul de a înţelege cauzele, consecinţele şi intervenţiile aplicate în cazurile de consum de droguri în rândul tinerilor. Cercetarea a fost realizată prin metoda calitativă, vizând înţelegerea cauzelor, consecinţelor şi intervenţiilor aplicate în cazul consumului de droguri în rândul tinerilor. Au fost analizate trei studii de caz (C.G., A.M., D.A.) şi realizate interviuri semistructurate atât cu beneficiari ai Centrului „Op-

tima Fide", cât și cu trei specialiști implicați în procesul de reabilitare (asistent social, psiholog și director), pentru aevalua metodele, tehnicile și provocările din activitatea profesională.

Rezultatele cercetării. În urma cercetării realizate, au fost identificate o serie de cauze care contribuie la inițierea consumului de droguri în rândul tinerilor: curiozitatea și dorința de a experimenta [5, p. 29], problemele familiale și emoționale [3, p. 289], influența grupului de prieteni și dorința de apartenență [6, p. 26.], dar și promovarea consumului prin mass-media, care prezintă drogurile ca ceva atractiv sau normal [1, p. 135].

De asemenea, consumul de droguri are și consecințe grave precum dependența, care duce la pierderea controlului asupra propriei vieți și la nevoia permanentă de a consuma. Apar daune fizice și psihice – afectarea organelor interne, depresie, anxietate, halucinații – care deteriorează starea generală de sănătate. Totodată, se produc efecte sociale și economiceimportante: degradarea relațiilor, implicarea în activități ilegale și pierderea capacității de muncă, afectând nu doar individul, ci și întreaga comunitate.

Consumul de droguri în rândul tinerilor reprezintă o problemă serioasă, dar nu este imposibil de combătut. Prevenirea trebuie să fie aplicată pe toate nivelurile: primară, pentru a stopa inițierea consumului; secundară, prin identificarea și intervenția rapidă în cazurile de risc; și terțiară, care susține recuperarea și reintegrarea celor dependenți [4, p. 39]. Cercetarea realizată evidențiază că, în spatele fiecărui caz de dependență, se află suferințe emoționale adânci, traume nerezolvate și, adesea, o absență semnificativă a sprijinului familial și comunitar. Aceste realități subliniază importanța unei intervenții timpurii, a empatiei și a suportului specializat, adaptat nevoilor individuale.

În acest context, rolul asistentului social este esențial. El nu este doar un profesionist, ci și o prezență de încredere în viața beneficiarului, asumând multiple funcții: de inițiator al schimbării, consilier, avocat al drepturilor, intermediar al resurselor (broker) și facilitator al dezvoltării personale (enabler). Prin această abordare multidimensională, asistentul social contribuie activ la procesul de recuperare și reintegrare socială a persoanei afectate de dependență.

Importanța acestui rol este cel puțin egală cu cea din alte domenii ale asistenței sociale, iar în contextul adicțiilor – marcat de complexitate și riscuri multiple – intervenția trebuie să fie promptă, coerentă, continuă și bine fundamentată metodologic. Beneficiarii cu dependențe necesită o atenție deosebită și un sprijin integrat, de lungă durată, pentru a depăși starea de vulnerabilitate și a se reintegra cu succes în comunitate.

Referințe:

1. CHELCEA, S. Comportament deviant și control social. Editura Economică, 2000.
2. MINISTERUL SĂNĂTĂȚII AL REPUBLICII MOLDOVA. Raport anual privind consumul și traficul de droguri, 2021. [Accesat 09.02.2025] Disponibil: https://ms.gov.md/wp-content/uploads/2022/12/Raport_anual-privind-consumul-si-traficul-de-droguri_2021.pdf

3. MIRON, A. Măsuri de prevenire care urmăresc reducerea cererii și a consumului ilicit de droguri. Seria Științe sociale, 2016. ISSN: 2345-1017.
4. MAIER, F. Rolul familiei în consumul de droguri la tineri, în Columna, nr. 4, 2015. ISSN: 1857-4460.
5. RĂȘCANU, M. Neuropsihofiziologia deviației la adolescenți și tineri. București: Editura Actami, 1999.
6. STANCIU, C. Factori psihologici și sociali implicați în consumul de droguri la adolescenți, în: Revista de Neurologie și Psihiatrie a Copilului și Adolescentului, 2014, p. 26.
7. Tinerii în Republica Moldova în anul 2023. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/tinerii-in-republica-moldova-in-anul-2023-9578_61426.html

Recomandat
Cristina COROBAN,*lect. univ.*

DEZVOLTAREA ANTREPRENORIATULUI SOCIAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA: OPORTUNITĂŢI ŞI PROVOCĂRI

Corina JOVMIR,

masterandă, anul II, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Social

CZU: 334.72(478) Email:jovmir.corina23@gmail.com

Lucrarea analizează dezvoltarea antreprenoriatului social în Republica Moldova, evidențiind actualitatea și importanța acestui domeniu într-un context marcat de provocări economice și sociale. Unul dintre primele concepte ale antreprenoriatului datează din anii 1803, care postulează că antreprenorii sunt coordonatori, cu rol atât în procesul de producție, cât și în cel de distribuție. Actualitatea temei constă, în necesitatea identificării unor instrumente concrete de sprijin și a perfecționării cadrului normativ pentru a asigura o dezvoltare sustenabilă a antreprenoriatului social, pentru a răspunde nevoilor sociale și economice ale țării.

Antreprenoriatul social în Republica Moldova se confruntă cu multiple probleme care tărăgănează dezvoltarea sa și limitează impactul pozitiv pe care l-ar putea avea asupra societății. Una dintre cele mai semnificative dificultăți este nivelul redus de conștientizare al populației în ceea ce privește rolul și importanța antreprenoriatului social. Lipsa unei culturi generale în acest domeniu și insuficiența informațiilor clare accesibile publicului contribuie la o percepție distorsionată sau superficială asupra acestui tip de inițiativă. Această situație generează un interes scăzut din partea cetățenilor față de afacerile cu caracter caritabil sau social, ceea ce, în timp, conduce la neglijarea categoriilor vulnerabile ale societății, exact acele grupuri pentru care antreprenoriatul social ar putea constitui o soluție viabilă de incluziune socială și economică. Lipsa sprijinului comunitar, combinată cu dificultățile structurale și financiare, duce frecvent la falimentul afacerilor sociale. Astfel, oportunitățile de dezvoltare pentru persoanele defavorizate scad semnificativ, consolidând inegalitățile sociale existente.O altă cauză majoră a stagnării antreprenoriatului social o reprezintă dezinteresul autorităților guvernamentale în promovarea și susținerea acestui sector. Lipsa de inițiativă în organizarea de evenimente tematice, conferințe sau campanii de informare contribuie la menținerea unui vid informațional și la perpetuarea unei atitudini pasive din partea actorilor instituționali.

Analiza studiilor și modelelor internaționale existente pentru acest articol a permis să urmărim parcursul de la dinamismul anglo-saxon la structurile participative europene şi adaptările din spaţiul postsovietic care relevă că soluţiile de succes sunt cele care ştiu să echilibreze inovaţia, sustenabilitatea financiară şi colaborarea dintre sectorul public şi privat.

Odată cu dezvoltarea conceptului de *economie socială* în statele europene, tendințele au ajuns destul de rapid și în Republica Moldova. Dezvoltarea conceptului de antreprenoriat social la nivel național s-a început mai intens odată cu fondarea întreprinderii „Floare de Cireș” în anul 2012. Asociația Obștească „EcoRăzeni” fiind pionerii acestui domeniu, au fost și primii care au început să constate mai multe probleme cu care se confruntă organizațiile în încercarea de a începe o afacere socială. În contextul actual, antreprenoriatul social poate juca un rol important în restructurarea economică post-pandemie și în promovarea dezvoltării sustenabile [2].

Analiza situației actuale arată că deși există un cadru normativ aprobat în domeniu, aplicarea acestuia rămâne limitată, iar sprijinul instituțional este adesea simbolic. Întreprinderile sociale active funcționează în condiții dificile, în lipsa unor facilități fiscale, a unui ecosistem de susținere și a unui nivel adecvat de recunoaștere publică.

Interviurile realizate în profunzime cu persoane direct implicate în dezvoltarea antreprenoriatului social în Moldova au oferit o perspectivă autentică asupra motivațiilor, barierelor și formelor concrete de reziliență ale actorilor în acest domeniu. Din aceste relatări reiese clar că antreprenoriatul social nu este doar o strategie economică, ci o alegere determinată de nevoi personale, responsabilitate față de comunitate și convingerea că schimbarea socială este posibilă prin acțiune directă.

În contextul aspirațiilor europene ale Republicii Moldova, antreprenoriatul social capătă o relevanță sporită, mai ales prin perspectiva accesului la fondurile europene, a posibilității de echilibrare legislativă și a implementării de bune practici. Însă dezvoltarea acestui sector va depinde esențial de voința politică, de crearea unui ecosistem funcțional de sprijin, de investiția în educație antreprenorială socială și de promovarea valorilor fundamentale ca element central al strategiilor de dezvoltare.

Prin urmare, pentru ca antreprenoriatul social să devină un pilon solid al economiei și coeziunii sociale în Republica Moldova este necesară o abordare strategică, colaborativă și pe termen lung care ar valorifica potențialul acestui domeniu într-un beneficiu întregii societăți. Cercetarea modelelor de antreprenoriat social la nivel european și bunele practici din Republica Moldova conduc spre următoarele recomandări de îmbunătățire a antreprenoriatului social:

1. **Îmbunătățirea cadrului normativ pentru a sprijini antreprenoriatul social.** Aceasta ar presupune: crearea unor facilități fiscale pentru întreprinderile sociale; introducerea unor reglementări clare pentru cooperative și întreprinderi de inserție socială; modificări la Codul fiscal (introducerea cotei 0% la TVA la procurarea mărfurilor și serviciilor de către întreprinderile sociale); scutirea întreprinderilor sociale de plata impozitului pe venit; stabilirea prin Legea bugetului asigurărilor sociale de stat a contribuției în mărime de 16% la fondul de salarizare din mijloacele angajatorului întreprindere socială, pentru salariații cu dizabilități; stabilirea în Legea bugetului de stat a fondurilor destinate subvenționării și dezvoltării antreprenoriatului social [1].
2. **Armonizarea cadrului normativ la standardele și directivele Uniunii Europene în domeniu,**ceea ce ar presupune simplificarea procesului de înregistrare a în-

treprinderilor sociale; crearea unor stimulente fiscale și facilități pentru angajarea persoanelor vulnerabile; îmbunătățirea mecanismelor de achiziții publice sociale.

3. **Dezvoltarea educației și culturii antreprenoriale,** cu accent peintegrarea antreprenoriatului social în curricula universitară; campanii de informare pentru promovarea consumului responsabil și a produselor sociale; crearea unor hub-uri de inovare socială, dezvoltarea programelor de educație antreprenorială, extinderea piețelor de desfacere pentru produsele și serviciile întreprinderilor sociale din Republica Moldova.
4. **Acces la finanțare și sprijin instituțional pentru a** sprijini dezvoltarea antreprenoriatului social **prin granturi, credite avantajoase și formare profesională,** în mod special **c**rearea unui fond național pentru antreprenoriatul social; parteneriate cu organizații internaționale pentru finanțarea microcreditelor; alinierea la Programul European pentru Ocuparea Forței de Muncă și Inovare Socială (EaSI) și aderarea la Fondul Social European (FSE+).

Referințe:

1. Proiectul de Lege cu privire la antreprenoriatul social Elaborat de expertul Olga Tretiacov.
2. Raport privind rezultatele Studiului „Cunoștințe, atitudini și comportamente în domeniul antreprenoriatului social în Republica Moldova”, https://www.keystonemoldova.md/wp content/uploads/sites/4/2022/12/Final-report.pdf

Recomandat

ParascoviaMUNTEANU, *dr., lect.univ.*

CUNOŞTINŢE, PRACTICI ŞI ATITUDINI CU PRIVIRE LA EDUCAŢIA TIMPURIE A COPILULUI (CAZUL RAIONULUI REZINA)

Ana LUPAN,

studentă, anul III, Facultatea Psihologie, Ştiinţe ale Educaţiei, Sociologie şi Asistenţă Soci

CZU: 373.2:303.433.3(478-21) Email:anabezdiga@gmail.com

Educaţia timpurie este esenţială pentru dezvoltarea cognitivă emoţională şi socială a copiilor care stabileşte bazele pentru procesul educaţional în sistemul şcolar şi pregătirea pentru viaţa de zi cu zi. Schimbările tehnologice, economice şi culturale prin care trece întreaga societate au redefinit rolul de părinte, crescând aşteptările şi responsabilităţile. Din acest motiv, cercetările sociologice în domeniu sunt esenţiale pentru a afla ce ştiu părinţii despre educaţia timpurie, cum o pun în practică şi ce atitudini au faţă de acest subiect.Studiul sociologic „Cunoştinţele, atitudinile şi practicile familiilor în domeniul îngrijirii şi dezvoltării timpurii a copiilor” realizat de UNICEF în anul 2023 [2] scoate în evidenţă inechităţi considerabile între educaţia timpurie realizată în zonele urbane şi cele rurale. Unul din trei copii nu frecventează un program educaţie timpurie în mediul rural, în comparaţie cu frecvenţa integrală în mediul urban. În ceea ce priveşte contextul specific al raionului Rezina, cercetările sunt limitate, iar studiile existente nu oferă o imagine clară asupra modului în care părinţii din acest raion înţeleg şi aplică principiile educaţiei timpurii.

Scopul acestei lucrări a urmărit identificarea şi analiza provocărilor din educaţia timpurie a copilului în baza cunoştinţelor, atitudinilor şi practicilor părinţilor şi stabilirea domeniilor de intervenţie pentru consolidarea instituţiilor de educaţie timpurie.

Obiectivele cercetării au vizat: analiza cadrului teoretic şi conceptual al educaţiei timpurii; studierea cunoştinţelor şi atitudinilor părinţilor despre educaţia timpurie a copiilor; analiza practicilor educative folosite de părinţi în procesul de educaţie a copiilor; determinarea barierelor şi provocărilor întâmpinate de părinţi în ceea ce priveşte educaţia timpurie a copiilor; identificarea nevoilor prestatorilor de educaţie timpurie din raionul Rezina pentru a răspunde aşteptărilor părinţilor.

Ipoteza generală de cercetare susţine că implicarea activă a părinţilor din raionul Rezina în educaţia timpurie a copiilor, inclusiv prin parteneriat activ cu instituţiile educaţionale contribuie în mod semnificativ la dezvoltarea armonioasă a copilului.

Metoda principală de colectare a datelor a fost *ancheta sociologică prin chestionar*, adresată online părinţilor care au copii cu vârste între 0 şi 6 ani. Pentru validarea şi completarea interpretărilor, au fost utilizate şi interviuri aprofundate cu cadre di-

dactice din grădinițele din raionul Rezina, precum și analiza documentară a politicilor și studiilor recente privind educația timpurie. Eșantionul cercetării cantitative a inclus 153 de respondenți, din localități urbane și rurale ale raionului. Au fost realizate interviuri aprofundate cu 3 cadre didactice din grădinițe.

În raionul Rezina sunt 34 de instituții de educație timpurie, care sunt de 4 tipuri: 5 Școli primare care au grupe și grădiniță, 2 Complexe educaționale gimnaziu-grădiniță, 1 Centru Comunitar de Educație Timpurie, 26 grădinițe și grădinițe-creșe. Totodată, cercetarea evidențiază că lipsesc instituțiile de educație timpurie în satele: Slobozia-Horodiște, Tarasova, Țîpova, Buciușca, Saharna, Boșernița. La momentul actual în raionul Rezina sunt 1509 de copii cu vârsta de până la 7 ani, comparativ cu situația din anii precedenți, când în anul 2020 se erau la număr 1739 de copii. Se înregistrează o scădere a numărului de copii cu vârstă preșcolară.

În instituțiile de educație timpurie activează 189 de educatori. Cercetarea evidențiază un deficit de cadre didactice în instituțiile de educație timpurie din raionul Rezina: sunt 17 asistenți medicali care revin la 34 de instituții, 16 conducători muzicali și 5 logopezi. Lipsesc în totalitate psihologii, kinetoterapeuții, cadrele de sprijin pentru copiii cu cerințe educaționale speciale. Dacă în instituțiile de învățământ general sunt centre de resurse și cadre didactice pentru copiii cu ceronțe educaționale speciale (CES), atunci în grădinițe acest suport lipsește.

Instituțiile de educație timpurie din raionul Rezina, ca și în alte regiuni ale Republicii Moldova, se confruntă cu o serie de provocări în efortul lor de a oferi servicii centrate pe copil și familie. Un număr considerabil de grădinițe funcționează în clădiri vechi, multe dintre ele fără reabilitări majore. Acest lucru se resimte puternic prin condițiile nefavorabile precum: izolație termică slabă, grupuri sanitare în curte, mobilier deteriorat, lipsa sălilor multifuncționale sau a spațiilor pentru activități recreative. Sunt și grădinițe care au beneficiat de reparații capitale, iar altele doar parțial, însă aceste rezultate sunt fragmentate. *„Iarna copiii din grupe mari trebuie să plece afară la blocul sanitar. Nu avem bani să construim o cameră de baie în interior”* a menționat un părinte care consideră că în secolul XXI copii merită condiții mai bune în instituțiile preșcolare.

Cercetarea relevă că la nivelul raionului Rezina sunt unele inițiative de colaborare între părinți și educatori în domeniul educației timpurii. Însă,la aceste ședințe și activități pentru părinți, prezența este redusă, ceea ce afectează continuitatea educației și sprijinul emoțional pentru copii.

Analiza empirică realizată în cadrul cercetării pentru teza de licență relevă existența unor discrepanțe între principiile declarate la nivel de sistem și modul în care acestea sunt aplicate în realitatea cotidiană a instituțiilor preșcolare din raionul Rezina. Deși la nivel central se promovează dezvoltarea holistică a copilului și centrarea educației pe nevoile acestuia, în instituțiile de educație timpurie din raionul Rezina, aplicarea acestor principii este adesea limitată de lipsa resurselor materiale și umane. Cu toate acestea, instituțiile de educație timpurie din raionul Rezina corespund în mare parte standardelor minime de calitate pentru a oferi îngrijire și educație centrată

pe copil şi familie. Prin analiza chestionarelor aplicate şi a interviurilor realizate, au fost identificate o serie de aspecte esenţiale care reflectă nivelul de cunoştinţe şi atitudinile părinţilor, cât şi provocările care influenţează comportamentele educaţionale:

- Părinţii cunosc în mare parte importanţa implicării timpurii în educaţia copilului;
- Majoritatea părinţilor intervievaţi participă la activităţile educaţionale ale copilului şi colaborează cu educatorii;
- Părinţii cu vârste între 25-44 ani sunt cei mai activi în implicarea în activităţi de educaţie timpurie;
- Majoritatea părinţilor se implică activ în procesul educaţional, alţi părinţi, însă, se limitează la asigurarea îngrijirii de bază, fără a stimula activ dezvoltarea copilului, uneori din lipsă de timp, cunoştinţe sau convingerea că această responsabilitate revine exclusiv grădiniţei;
- Accesul la servicii de educaţie timpurie este încă inegal în raionul Rezina; familiile din mediul rural se confruntă cu probleme de infrastructură (număr redus de grădiniţe, distanţă mare până la instituţii, lipsa transportului).
- Sistemul naţional urmăreşte asigurarea echităţii în educaţie, care este un principiu fundamental al sistemelor educaţionale moderne, care presupune oferirea de şanse egale tuturor copiilor, însă în raionul Rezina se observă dificultăţi considerabile în integrarea elevilor cu cerinţe educaţionale speciale, prin lipsa specialiştilor necesari şi spaţiilor dotate corespunzător. Însă pe lângă aceasta, este reflectă o tendinţă pozitivă a incluziunii sociale la nivel naţional, datele fiind confirmate şi la nivelul raionului Rezina;
- Infrastructura învechită, lipsa echipamentelor moderne şi deficitul de personal calificat afectează calitatea serviciilor de educaţie timpurie la nivel de raion.

Datele cercetării arată că educaţia timpurie la nivelul raionului Rezina este mai slab dezvoltată, decât sistemul de educaţie timpurie la nivel naţional. În raionul Rezina este esenţial să se acţioneze pe mai multe direcţii, astfel încât fiecare copil să beneficieze de o educaţie timpurie de calitate, iar părinţii să fie sprijiniţi în rolul lor. Pentru îmbunătăţirea serviciilor de educaţiei timpurie sunt elaborate următoarele recomandări:

1. Organizarea periodică a sesiunilor de informare pentru părinţi, unde să se discute despre nevoile de dezvoltare ale copilului, despre rolul jocului, alimentaţia sănătoasă sau dezvoltarea emoţională. Se recomandă crearea unor parteneriate între grădiniţe, direcţiile de asistenţă socială, medicii de familie şi ONG-uri, pentru a organiza activităţi comune (campanii de informare, vizite la domiciliu, centre comunitare de educaţie parentală)
2. Programele de educaţie parentală dezvoltate de Ministerul Educaţiei recomandă explicit metode de integrare a tatălui în viaţa educaţională a copilului.
3. Implementarea unor programe de educaţie parentală cu metode de integrare a tatălui în viaţa educaţională a copilului, în mod special în localităţile rurale.

4. Pentru ca toți copiii să aibă șanse egale, este important ca grădinițele din sate să fie bine dotate, accesibile și să ofere un mediu sigur și stimulativ. Acolo unde nu funcționează grădinițele, pot fi dezvoltate soluții alternative, cum ar fi centre comunitare.
5. Dezvoltarea serviciilor de suport pentru educație incluzivă în grădinițe și formarea personalului în lucrul cu copii cu CES; angajarea cadrelor didactice de sprijin cu pregătire, servicii mobile ale psihologilor și logopezilor.
6. Elaborarea de proiecte educaționale pentru atragerea fondurilor externe pentru îmbunătățirea infrastructurii
7. Crearea unui sistem local de evaluare a calității serviciilor educaționale, cu indicatori clari (participare părinți, satisfacție, dezvoltare copil).
8. Evaluări participative anuale cu participarea cadrelor didactice, a părinților sau alți îngrijitori, precum și reprezentanții administrației publice locale de nivelul întâi care au și rol de autoritate tutelară în cazul copiilor în situații de risc.

Referințe:

1. ROȘAN, A. Dezvoltarea copilului. Teorii și aplicații educaționale. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2015.
2. UNICEF (2023) Studiul „Cunoștințele, atitudinile și practicile familiilor în domeniul îngrijirii și dezvoltării timpurii a copiilor” disponibil pe: https://www.unicef.org/moldova/media/11161/file/ECD%20KAP%20Study.pdf

Recomandat

***Parascovia MUNTEANU**, dr., lect. univ.*

PROMOVAREA PROGRAMELOR DE STUDII ALE UNIVERSITĂŢII DE STAT DIN MOLDOVA: PRACTICI, BARIERE, OPORTUNITĂŢI

Anna LIVIȚCAIA,

masterandă, anul II, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială

CZU: 378.016(478-25) Email:anna383900@gmail.com

Dezvoltarea rapidă a tehnologiilor avansate și a metodelor noi de comunicare cu tinerii determină Universitatea de Stat din Moldova (în continuare USM) să actualizeze mereu metodele de promovare a programelor de studii. Calitatea și atractivitatea materialelor informaționale, inclusiv în mediul online determină alegerea de către absolvenți a programelor de studii pentru licență. Analiza eficienței materialelor informaționale este crucială într-un mediu educațional competitiv, unde universitățile concurează pentru candidați. Reputația USM, a specialităților și a programelor de studii, mesajele motivaționale atât din partea absolvenților, cât și din partea studenților pot avea un impact puternic asupra deciziilor potențialilor studenți.

USM are dezvoltată o strategie de promovare și materiale promoționale care cuprind: broșuri, pliante informative distribuite prin rețelele de socializare, în cadrul Zilelor Ușilor Deschise, precum și în cadrul campaniilor de promovare organizate în diferite regiuni ale țării [1, p.4].Specialitățile și programele de studii oferite de universitate sunt fundamentale pentru a determina atracția și reputația acesteia în rândul studenților, dar și în comunitatea academică și în industrie. USMoferă o gamă largă de specializări și programe de studii, care acoperă diverse domenii, această diversitate permite studenților să-și aleagă domeniul care se potrivește cel mai bine intereselor, abilităților și obiectivelor lor de carieră. De aceea, viitorii studenți aleg să cerceteze mai întâi facultățile și programele de studii. Într-un peisaj educațional tot mai competitiv, eficiența cu care universitatea își promovează oferta educațională poate face diferența în decizia viitorilor studenți de a se înscrie la diferite programe de studii [2, p.130].

Studiul realizat pentru acest articol este proiectat cu utilizarea unui design de cercetare cantitativ și calitativ. Metodele de cercetare aplicate în cadrul studiului sunt: *sondajul de opinie,* utilizat pentru studierea opiniilor despre factorii care au contribuit la alegerea universității în rândul a 60 studenți cu vârsta cuprinsă între 19-23 ani din cadrul USM; *analiza documentară* aplicată surselor disponibile care reflectă bunele practici la nivel european (rapoarte, studii, acte normative) a strategiei de comunicare a universității și a rapoartelor disponibile despre promovarea programelor de studii;

analiza de conținut a surselor de comunicare (pagina web, pagini de socializare USM în general și pe facultăți separat, strategia și planul de comunicare USM).

În urma cercetării realizate, s-a constatat în Republica Moldova planul de promovare a programelor educaționale cuprinde obiective strategice care reprezintă un impact major nu numai asupra extinderii informațiilor despre conținutul programelor educaționale, ci și asupra relevanței acestora pentru pregătirea de înaltă calitate a viitorilor specialiști în acest domeniu. Această cercetare se concentrează pe analiza strategiilor și mecanismelor utilizate pentru promovarea programelor de studii ale USM. Drept urmare, studiul relevă că Universitatea îmbunătățește constant strategiile de comunicare cu publicul său țintă, fapt ce contribuie la creșterea vizibilității instituției și, implicit, la atragerea unui număr mai mare de studenți [1, p.2].

Analiza strategiilor de promovare la nivel internațional, arată că există un parteneriat între instituțiile superioare de învățământ și companiile private mari. În colaborare sunt promovate propriile programe educaționale (de exemplu, Google, Microsoft, Tesla) încheie acorduri cu universități internaționale, oferind studenților o alternativă la învățământul universitar. O perspectivă de viitor pentru Universitatea de Stat din Moldova, ar fi cooperarea cu unele companii pentru a avea mai mulți candidați.Totodată, USM trebuie să cerceteze continuu schimbarea priorităților tinerilor. Absolvenții actuali au mai multe șanse să ia în considerare căi alternative de carieră (de exemplu, lucrul fără diplomă, antreprenoriat, cursuri de IT, freelancing) fără a pune accent pe studii superioare, da mai degrabă pe obținerea venitorilor. Utilizarea materialelor video pentru a prezenta ofertele învățământului cu frecvență redusă, sau învățământului la distanță va aduce studenți care doresc să îmbină munca cu studiile în paralel. Viața socială și evenimentele comunității studențești de la USM generează o percepție favorabilă asupra universității, care îi motivează pe cei care în afară de studii, caută și socializare, influențând astfel decizia de înscriere a viitorilor studenți.

Programele de studii în rândul tinerilor vor fi promovate prin diverse metode și strategii. Un studiu efectuat de la una dintre marile universități ”*The Influence of Internet Usage on Academic Performance and Face-to-Face Communication”* realizat de Ulysses Brown a arătat că 86% dintre profesorii și specialiștii [2, p. 167] în computere din instituțiile școlare, consideră că folosirea internetului de către tineri nu le îmbunătățește performanțele. Kimberly Young în una dintre lucrările sale a argumentat că informația pe internet este prea dezorganizată și nu are legătură cu programul de studii și cu manualele pentru a-i putea ajuta pe studenți să obțină rezultate mai bune la teste. Studii relevante în acest context au desfășurat: K. Young și A. Barber[3, p. 404].

Dificultățile legate de relaționare cu cadrele didactice adesea aduce spre indiferența tinerilor față de programele academice și chiar probleme cu prezența la ore. În prezent un număr mare a studenților își expun opinia în privința teoretizării profesiilor și aceștia ajung să întâmpine dificultăți majore “în viața reală” de a-și găsi un loc de muncă pe măsură, se arată în rezultatele obținute în chestionarele online aplicate potențialilor și actualilor studenți în cadrul procesului de evaluare a eficienței și impactului strategiilor de promovare a programelor de studii.

Cercetarea arată că există numeroase modalităţi de informare a viitorilor studenţi cu privire la posibilităţile de învăţare şi dezvoltare educaţională. De la evenimente de orientare şi sesiuni de informare la ghiduri online şi resurse educaţionale, instituţiile de învăţământ îşi pot ajuta potenţialii studenţi să ia decizii informate cu privire la cariera lor academică şi profesională. Importanţa acestor eforturi de informare nu poate fi neglijată, deoarece ele pot influenţa în mod semnificativ parcursul educaţional al studenţilor şi deciziile lor viitoare.

În baza concluziilor formulate, au fost elaborate următoarele recomandări pentru USM, în mod special pentru persoanele responsabile de promovarea programelor educaţionale la nivel de fiecare facultate:

1) Informaţiile despre programele academice şi facilităţile disponibile sunt esenţiale pentru potenţialii studenţi. O prezentare detaliată şi clară a acestora poate ajuta studenţii să ia decizii informate şi să se simtă mai încrezători în alegerea lor;un ghid simplu şi clar despre procesul de admitere poate fi extrem de util pentru viitorii studenţi.
2) Detaliile despre cămine şi condiţiile de cazare sunt importante pentru studenţi, mai ales pentru cei care studiază la zi. Imaginile clare şi informaţiile detaliate despre cămine pot oferi o imagine realistă şi atrăgătoare a vieţii de student.
3) Experienţele studenţeşti sunt un aspect important al vieţii universitare. Prezentarea acestora poate ajuta la umanizarea instituţiei şi la crearea unei conexiuni emoţionale cu potenţialii studenţi. Testimoniile şi poveştile de succes pot fi deosebit de persuasive şi motivaţionale pentru tinerii care sunt în proces de luare a deciziilor privind selectarea instituţiei de învăţământ şi a programelor de studii.

Referinţe:

1. DANDARA, O. Strategia de promovare a programelor de studii. În: *Şedinţa senatului Universităţii de Stat din Moldova*, 2020, nr. 8, pp.1-11.
2. ELLORE, S., NIRANJAN, S., BROWN U. The influence of internet Usage on Academic Performance and Face – to Face Communication. În :*Journal of Psychology & Behavioral Science,* 2014, nr. 2, pp. 163 – 186.
3. YOUNG, K. *Internet addiction :A new clinical phenomenon and its consequences*. În: *American Behavioral Scientist*, 2004, nr. 4, pp. 402 – 415.

Recomandat

Parascovia MUNTEANU, *dr., lect. univ.*

STRATEGII DE DEZVOLTARE SOCIO-EMOŢIONALĂ LA COPIII CU COMPORTAMENT DELINCVENT

Elena CRUDU,

masterandă, anul II, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației,
Sociologie și Asistență Socială

CZU:159.942:343.224 Email:olena.krudu@gmail.com

Dezvoltarea socio-emoțională reprezintă un factor esențial în formarea personalității copilului și în adaptarea acestuia la cerințele sociale. În cazul copiilor cu comportament delincvent, deficiențele în sfera emoțională și socială sunt adesea asociate cu dificultăți de reglare emoțională, relaționare deficitară cu colegii și adulții, reziliență scăzută și un nivel scăzut de empatie. Aceste caracteristici afectează semnificativ adaptarea socială, performanțele școlare și relațiile familiale ale copiilor.

Lucrarea are drept scop identificarea și validarea unui set de strategii de dezvoltare socio-emoțională care pot contribui la reducerea comportamentului delincvent și la promovarea unei integrări sociale pozitive a copiilor aflați în dificultate.

Obiectivele cercetării includ:

- analiza particularităților dezvoltării socio-emoționale la copiii cu comportament delincvent;
- identificarea factorilor determinanți și de protecție care influențează manifestarea acestui comportament;
- selectarea și aplicarea unor strategii educaționale și de consiliere eficiente;
- elaborarea și implementarea unui program de intervenție;
- validarea eficienței programului prin evaluare pretest – posttest.

Ipoteza de lucru a cercetării presupune că aplicarea unor strategii specifice de dezvoltare socio-emoțională contribuie semnificativ la diminuarea comportamentului delincvent și la creșterea competențelor sociale și emoționale ale copiilor vizați.

Metodologia cercetării a fost una mixtă, incluzând observația sistematică, chestionare standardizate (scala de inteligență emoțională, scala de comportamente agresive, scala de empatie), interviul semistructurat, precum și tehnici calitative precum jurnalul de autoobservare. Eșantionul cercetării a fost format din 20 de adolescenți, cu antecedente de comportament delincvent sau risc crescut de comportamente deviante, selectați dintr-o instituție de învățământ incluziv.

Programul de consiliere propus a inclus 10 ședințe structurate, centrate pe următoarele arii tematice: recunoașterea și exprimarea emoțiilor, dezvoltarea empatiei, antrenarea comportamentelor prosociale, autocontrolul impulsurilor și dezvoltarea abilităților de comunicare asertivă. Activitățile desfășurate au fost interactive (joc de

rol, povestire dirijată, desen-proiectiv, exerciții de relaxare, tehnici de restructurare cognitivă etc.) și au implicat atât copiii, cât și părinții în procesul de consiliere.

Tabelul 1

Evoluția scorurilor la scala de autocontrol emoțional (pretest – posttest):

Grup	Pretest (M)	Posttest (M)	Diferență
Experimental	12.8	18.3	+5.5
Control	13.1	13.5	+0.4

Rezultatele evidențiază o îmbunătățire semnificativă a autocontrolului emoțional, a empatiei și a comportamentului prosocial în rândul copiilor din lotul experimental, comparativ cu cei din lotul de control.

Lucrarea aduce o contribuție practică prin elaborarea și testarea unui program de consiliere ce poate fi adaptat de psihologi școlari, asistenți sociali sau consilieri în centrele de plasament și educație incluzivă. Totodată, semnificația teoretică a cercetării constă în clarificarea și sistematizarea conceptelor de dezvoltare socio-emoțională, reglare afectivă, empatie, precum și în fundamentarea relației dintre acestea și comportamentele deviante la vârsta copilăriei.

Referințe:

1. ROJCO, A. *Beneficiile sociale și impactul acestora asupra reducerii sărăciei în Moldova*. Chișinău: IEFS, 2011. 156 p.
2. GUȚU, V., DANDARA, O., MURARU, E. *Evaluarea de referință a programelor de formare în învățământul superior*. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Seria Științe ale educației, 2007, nr.5, pp. 21-26.
3. LICKONA, T. *Educating for Character: How Our Schools Can Teach Respect and Responsibility*. New York: Bantam Books, 1991. 460 p.
4. CASEL. *Core Social and Emotional Learning Competencies*. [accesat: 10 iulie 2025]. Disponibil: https://casel.org

Recomandat

Valeria GONCEAR-PASCARU, *dr., lect. univ.*

MANIFESTĂRI ALE ANXIETĂŢII SOCIALE LA ELEVI

Cristina ISACOV,

studentă, anul III, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației,
Sociologie și Asistență Socială

CZU: 373.06:616.89-008.441 Email:cristinaiisacov@gmail.com

Societatea contemporană se caracterizează prin numeroase schimbări cu implicații negative, generate de expunerea continuă a tinerilor la standarde nerealiste, de obsesia excesivă pentru imaginea de sine și de izolarea socială. În același timp, activitățile de învățare se desfășoară într-un mediu tot mai stresant, sub presiunea competiției, a globalizării și a digitalizării accelerate.

Aceste transformări au intensificat importanța anxietății sociale, având în vedere presiunile din mediul social, tehnologic și economic. Fenomenul devine tot mai răspândit și reprezintă un subiect de cercetare esențial pentru specialiștii din domeniul psihologiei și educației. Conform unor cercetări [1], tulburările de anxietate au devenit cele mai frecvente probleme de sănătate mentală la nivel global, afectând în prezent aproximativ 4% din populația mondială.

Studiul anxietății sociale, precum și al manifestărilor psihocomportamentale ale acesteia la elevi, a atras atenția unui număr mare de specialiști din diverse țări, inclusiv din Republica Moldova, printre care se numără: Racu I., Otomega I., Chitoroga L., Toma N., Beidel D.C., Turner S.M., Christophe L. etc.

Cercetarea realizată a avut drept **scop** determinarea manifestărilor anxietății sociale la elevi. **Ipoteza generală** a cercetării a presupus că anxietatea socială la elevi diferă în funcție de gen, vârstă și particularități de personalitate. Mai exact, **ipotezele specifice** au fost următoarele:

1. Fetele manifestă un nivel mai ridicat de anxietate socială decât băieții.
2. Preadolescenții tind să fie mai anxioși social decât adolescenții.
3. Există o corelație semnificativă între emotivitate și anxietate socială la elevi.
4. Elevii cu temperament introvertit vor prezenta un nivel semnificativ mai mare de anxietate socială, comparativ cu cei cu un temperament extravertit.
5. Există o corelație semnificativă între încrederea în sine și anxietatea socială la elevi.

Anxietatea socială se caracterizează prin teama intensă de a fi evaluat negativ de către ceilalți în diferite contexte sociale. Persoanele afectate de această tulburare resimt teamă în situații precum prezentările, petrecerile, întâlnirile, mesele în restaurante sau chiar interacțiunile cu persoane necunoscute. Această anxietate se manifestă prin niveluri ridicate de tensiune, preocupări obsesive legate de modul în care sunt percepute și o tendință de izolare socială [apud 2, p. 12].

Ca și în cazul altor tulburări de sănătate mintală, anxietatea socială este rezultatul unei interacțiuni complexe între factori sociali, biologici și psihologici [3, p. 6]. Din această perspectivă, predispoziția genetică joacă un rol important, persoanele cu antecedente familiale de anxietate fiind mai expuse la această tulburare. La nivel psihologic, un mediu familial supraprotector sau critic poate favoriza dezvoltarea unor convingeri negative despre sine, contribuind astfel la anxietatea socială. De asemenea, presiunea de conformare și standardele sociale ridicate au un impact semnificativ, mai ales în rândul elevilor. Otomega I. M. subliniază că factorii biologici ai anxietății sociale includ componente genetice, biochimice și neurofiziologice. Tulburarea poate fi transmisă familial, atât prin ereditate, cât și prin învățare socială. Dezechilibrul serotoninei, responsabilă de reglarea emoțiilor, crește vulnerabilitatea la stres, iar hiperactivitatea amigdalei și slaba conexiune cu cortexul prefrontal duc la reacții de frică exagerate, influențând comportamentul social [3, p. 6].

Pentru determinarea nivelului de anxietate socială la elevi a fost utilizată **Scala de identificare a anxietății sociale** elaborată de Liebowitz M. R. (1987), alcătuită din 24 de itemi, care măsoară nivelul general al anxietății sociale la elevi. Rezultatele au arătat că 16% dintre respondenți nu manifestă anxietate socială, ceea ce indică un nivel bun de confort și încredere în sine în diverse situații sociale, precum și abilități solide de interacțiune interpersonală. Cel mai mare procentaj, mai exact 46%, prezintă un nivel scăzut de anxietate socială, experimentând ocazional disconfort în situații stresante, cum ar fi vorbitul în public sau interacțiunile cu profesorii și colegii, fără însă a evita complet activitățile sociale. Totodată, 38% dintre respondenți prezintă un nivel mediu de anxietate socială, ceea ce reflectă dificultăți semnificative în diverse situații sociale, inclusiv tendința de a evita expunerea publică, cu impact negativ atât asupra performanțelor școlare, cât și asupra relațiilor interpersonale. Niciun respondent nu a înregistrat un nivel înalt de anxietate socială (0%), fapt îmbucurător, deoarece acest nivel este de obicei asociat cu suferință intensă și dificultăți majore în funcționarea socială.

Eșantionul de participanți a fost împărțit în mod egal în funcție de gen — 50% fete și 50% băieți — asigurând astfel o reprezentare echilibrată a ambelor categorii. De asemenea, respondenții au fost distribuiți egal pe grupe de vârstă: 50% dintre elevi aveau între 13–14 ani, iar ceilalți 50% între 17–18 ani. Această repartizare a oferit premisele unei analize detaliate asupra modului în care anxietatea socială diferă în funcție de etapa de dezvoltare a elevilor.

Pentru a valida ipoteza cercetării — conform căreia anxietatea socială la elevi variază în funcție de gen, vârstă și trăsături de personalitate — au fost utilizate următoarele **instrumente:**

- **Chestionarul de identificare a temperamentului** elaborat de Белов А (1972), constituit din 80 de itemi, care evaluează tipul de temperament la elevi;
- **Testul de examinare a încrederii în sine** propus de Neculau A. (1999), constituit din 14 itemi, care măsoară nivelul încrederii în sine la elevi;

- **Scala Emotivitate din Chestionarul caracterologic** elaborată de Leonhard K. (1970), care măsoară nivelul de emotivitate la elevi.

În urma analizei statistice a datelor, s-a constatat că nu există diferențe semnificative între fete și băieți în ceea ce privește nivelul anxietății sociale (t=0.845; p=0.403). Prin urmare, ipoteza formulată inițial a fost infirmată. Totodată, analiza statistică a demonstrat că nu există diferențe semnificative de anxietate socială nici în funcție de vârstă (t=1.118; p=0.269), ceea ce infirmă și această ipoteză. De asemenea, s-a observat că nu există o corelație semnificativă între anxietatea socială și emotivitate la elevi (r=0.131; p=0.364). În continuare, analizând dacă elevii cu temperament introvertit prezintă un nivel mai ridicat de anxietate socială decât cei cu temperament extravertit, s-a constatat că diferențele nu sunt semnificative (t=-0.581; p=0.564), ceea ce infirmă și această ipoteză.

În schimb, examinarea datelor statistice a relevat existența unei corelații inversproporționale semnificative între anxietatea socială și încrederea în sine la elevi (r=-0.385; p=0.006). Cu alte cuvinte, cu cât nivelul încrederii în sine este mai scăzut, cu atât nivelul anxietății sociale este mai ridicat. Astfel, ipoteza privind legătura dintre aceste două variabile se confirmă.

În concluzie, cercetarea a evidențiat o relație semnificativă între nivelul încrederii în sine și anxietatea socială la elevi. Acest rezultat subliniază necesitatea unor intervenții orientate spre dezvoltarea abilităților sociale și creșterea încrederii în propriile capacități. Implementarea programelor de educație emoțională și oferirea de suport psihologic în școli pot contribui la reducerea anxietății sociale și la îmbunătățirea adaptării socio-emoționale a elevilor.

Referințe:

1. GBD Results Tool. In: *Global Health Data Exchange. Seattle: Institute for Health Metrics and Evaluation,* 2019. Disponibil: https://vizhub.healthdata.org/gbd-results?params=gbd-api-2019-permalink/716f37e05d94046d6a06c1194a8eb0c9 (accesat 10 martie 2025).
2. OTOMEGA, I.M. Efectul fenomenului de anxietate socială asupra reuşitei şcolare la adolescenţi. În: *Psihologie, revista ştiinţifico-practică,* 2015, nr. 1-2, pp. 11-18. ISSN 1857-2502.
3. OTOMEGA,I.M. Implicaţii ale anxietăţii sociale în reuşita şcolară la adolescenţi. În: *Psihologie, revista ştiinţifico-practică,* 2014, nr. 1-2, pp. 3-9. ISSN 1857-2502.

Recomandat

***Nadejda BUTNARI**, dr., lect. univ.*

PRESTAREA SERVICIULUI SOCIAL „ASISTENŢĂ PERSONALĂ” ÎN RAIONUL UNGHENI: REALITĂŢI ŞI PERSPECTIVE

Andrei CHIORESCU,

masterand, anul II, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială

CZU:364.65(478-21) Email:andreicjc@yahoo.com

The article presents a detailed analysis of the methods of assisting people with disabilities in the Republic of Moldova, with a particular emphasis on the social service 'Personal Assistance.' The author investigates the specific needs of this group of people in order to propose adapted and personalized interventions. The research, conducted as part of the master's thesis, has the potential to contribute to the improvement of the legislative framework and social policies, providing adequate support in promoting social inclusion and protecting the rights of people with disabilities.

Situația persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova, dar și la nivel internațional, este destul de complicată, ei ocupând o poziție evident dezavantajată în raport alte categorii de populație, ceea ce se datorează mai multor factori de natură economică, socială, logistică etc.

Conform datelor statistice ale Casei Naționale de Asigurări Sociale, în Republica Moldova în anul 2023 numărul persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova a constituit 162,3 mii persoane, inclusiv 10,9 mii copii cu vârsta de 0-17 ani. Respectiv, persoanele cu dizabilități au reprezentat 6,5% din populația totală a țării cu reședința obișnuită, iar copiii cu dizabilități au constituit 2% din numărul total al copiilor cu reședința obișnuită din Republica Moldova [1].

În asigurarea protecției sociale a persoanelor cu dizabilități la nivel național sunt dezvoltate mai multe servicii sociale, printre care voi evidenția ***serviciul social „Asistență personală”***, dezvoltat pentru oferirea asistenței și îngrijirii copiilor și adulților cu dizabilități severe, pentru a-i ajuta să ducă o viață cât mai independentă în propria casă și în comunitate;

În ***scopul*** *cercetării rolului pe care îl are serviciul social „Asistență personală” în asistarea persoanelor cu dizabilități severe și propunerea unor modalități de eficientizare a serviciului respectiv,*a fost aplicată o metodologie complexă de cercetare, care cuprinde următoarele ***metode****:* ***analiza documentelor*** (dosare personale, registrul solicitanţilor de serviciu, rapoarte săptămânale PowerBi), ***interviuri semistructurate*** cu 5experți din domeniul asistenței sociale, 5 angajații în funcția de asistenţi personali, 4 beneficiarii ai serviciului; ***2 studii de caz***a persoanelor cu dizabilități, care

beneficiază de serviciul „Asistență personală”; ***studiu de caz instituțional al Serviciului Social „Asistență personală” din cadrul STAS Ungheni*** cu analiză aprofundată a Regulamentului, Standardelor minime de calitate, registrelor, statelor de personal, bugetului serviciului și a platformei PoweBi.

Serviciul social „Asistență Personală” a fost instituit în Republica Moldova prin Hotărârea Guvernului nr.314 din 23.05.2012 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Asistentă personală” și a Standardelor minime de calitate. Iar cu referire la Ungheni menționăm, că acesta a fost instituit prin Decizia Consiliului raional Ungheni nr.4/18 din 25.10.2012 [2]. Scopul Serviciului este de a oferi asistență și îngrijire copiilor și adulților cu dizabilități severe, în vederea favorizării independenței și integrării 1or în societate (în domeniile: protecție socială, muncă, asistență medicală, instructiv-educativ, informațional, acces la infrastructură etc.).

În rezultatul cercetării am constatat, că pe lângă multitudinea de avantaje pe care le oferă acest serviciu, suprasolicitarea lui la moment este o provocare majoră. Printre ***beneficiile*** serviciului „Asistență personală” vom menționa următoarele:

- persoanele cu dizabilități severe, atât copii cât și adulți, care accesează Serviciul social „Asistență personală”, beneficiază de sprijin specializat adaptat nevoilor individuale;
- prin acest serviciu, li se oferă asistență și îngrijire în activitățile de zi cu zi;
- crește gradul de autonomie personală.
- beneficiarii au posibilitatea de a duce o viață cât mai independentă în propriul cămin, în mediul lor familial și în comunitate, fără a fi nevoiți să fie instituționalizați.

Totodată, au fost identificate ***problemele*** asociate cu funcționarea serviciului:

– *procedura de admitere a beneficiarului* - conform statelor de personal, serviciul social „Asistență personală” din raionul Ungheni este constituit din 306 unități de asistent personal și 4 unități de șef de serviciu. Cu toate acestea, cererea pentru acest serviciu depășește semnificativ capacitatea actuală de acoperire. Potrivit registrului electronic de evidență a solicitanților din platforma Nextcloud, în prezent pe lista de așteptare sunt 270 de persoane, iar timpul mediu de așteptare este de aproximativ 3 ani;

– *finanțarea serviciului* - deși serviciul de „Asistență personală” din raionul Ungheni beneficiază de cel mai mare buget alocat de Agenția Teritorială Asistență Socială Centru-Vest pentru un serviciu social, în valoare de 22.680.000 lei pentru anul 2025, această sumă este insuficientă pentru a acoperi toate necesitățile identificate la nivel raional.Pentru a răspunde în mod adecvat cerințelor reale din teritoriu și pentru a asigura calitatea și sustenabilitatea serviciului, bugetul actual ar trebui cel puțin dublat.

– *prestarea serviciului* - am constatat probleme privind instruirea și supervizarea personalului, monitorizarea și evaluarea beneficiarilor, asigurarea cu materiale asistive fotolii rulante, stome, scutece etc., asigurarea beneficiarului

cu asistent personal sau serviciu de respiro în perioada concediului anual de odihnă a asistentului personal.

În vederea eficientizării serviciului social „Asistenţă personală”, înaintăm următoarele ***recomandări:***

La nivel naţional:

- A asigura accesul tuturor persoanelor cu dizabilităţi severe la serviciul „Asistenţa personală”, în conformitate cu recomandările din programul individual de reabilitare şi incluziune socială.
- A crea o linie de buget pentru acoperirea necesităţilor stringente legate de beneficiarii serviciului „Asistentă personală” (alimentaţie specială, produse de igienă personală, scutece, stome etc.).
- A menţine alocaţia socială pentru îngrijire şi supraveghere odată cu încadrarea în serviciul „Asistenţa personală” pentru persoanele cu dizabilităţi severe singuratice, beneficiare de această alocaţie.
- A recunoaşte persoanele, care îngrijesc de persoane cu dizabilităţi severe neîncadrate în serviciul social „Asistenţa personală” perioada de îngrijire ca fiind o perioada asimilată stagiului de cotizare, care oferă dreptul la stabilirea pensiei pentru limită de vârstă, ceea ce va asigura echitatea socială.

La nivel local, pentru serviciul „Asistenţă personală” din raionul Ungheni:

- A asigura respectarea programului de muncă a asistentului personal, mai ales în situaţiile dificile în care este nevoie de asigurat suplinirea funcţiei de asistent personal pe durata concediului medical şi anual de odihnă.
- A institui unităţi suplimentare de asistent personal (minim 270 unităţi) pentru a acoperi necesităţile tuturor solicitanţilor de serviciu. La moment în lista de aşteptare în raionul Ungheni sunt 270 de solicitanţi.
- A desfăşura instruiri specifice pentru personal, în dependenţă de specificul beneficiarului care este deservit, cu accent pe domeniul socio-medical.

Referinţe:

1. BNS. Raportul „Persoane cu dizabilităţi în Republica Moldova”. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2022-9460_60822.html[Accesat la 5.12.2024].
2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea şi funcţionarea Serviciului social „Asistenţă personală” şi a Standardelor minime de calitate nr.314 din 23.05.2012. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.104-108 din 01.06.2012. Disponibilă: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142883&lang=ro [Accesat la 18.03.2025].

Recomandat

Stela MILICENCO, *dr., conf.univ.*

IMPACTUL SERVICIULUI DE ASISTENTĂ PARENTALĂ PROFESIONISTĂ ASUPRA SIUATIEI COPIILOR (cazul raionului Ungheni)

Ina VAȘCIUC,

masterandă, anul II, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială

CZU: 364.4-053.2:303.433.2(478-21) Email:atikda@mail.ru

Child protection is a major priority in the social policies of the Republic of Moldova, especially when it comes to supporting children without parental care. A relevant example in this regard is the Professional Parental Assistance Service (PPAS), implemented since the year 2000. This service provides children with a safe and stable family-like environment, significantly contributing to their emotional, social, and educational development. The present study analyzes theeffectiveness of the PPAS in the Ungheni district during the period 2020–2024, highlighting both the progress made and the persistent challenges.

Din anul 2000 în Republica Moldova este dezvoltat și implementat Serviciul de asistență parentală profesionistă (APP) - *un serviciu de tip familial, care oferă copiilor lipsiți de grija părinților șansa de a crește într-o familie sigură și grijulie*. Pe parcursul acestei perioade, atât autoritățile publice centrale (APC) și locale (APL), cât și organizațiile neguvernamentale din domeniu au depus eforturi considerabile pentru popularizarea și dezvoltarea acestui tip de serviciu. În contextul actual al Republicii Moldova, protecția drepturilor copilului și sprijinul pentru familii aflate în dificultate constituie una dintre prioritățile majore ale politicilor sociale [1, p.136-137]. În ultimii ani serviciul de asistență parentală profesionistă a devenit un instrument cheie în sprijinul familiilor care trec prin criză și pentru protecția celor mai vulnerabili copiii.

În ***scopul*** *analizei impactului serviciului de asistență parentală profesionistă asupra situației copiilor din raionul Ungheni*a fost aplicată o metodologie complexă de cercetare, care a cuprind următoarele ***metode:*** *interviu semistructurat* cu mai multe categorii de intervievați și anume cu 3 asistenți sociali responsabili de copiii din cadrul Serviciului APP din raionul Ungheni, 2 interviuri cu șefii serviciului APP Ungheni, 1 interviu cu psihologul din cadrul STAS-ului Ungheni, 4 interviuri cu asistenții parentali profesioniști,4 interviuri cu copii beneficiari a serviciului, 2 studii de caz cu copiii benefeciari de acest serviciu, analiza datelor statistice, raportului 103 A pentru anii 2020-2024,analiza dosarelor și rapoartelor emise de serviciul APP Ungheni.

În perioada 2020-2024,datele statistice relevă atât progrese semnificative, cât și provocări persistente care influențează calitatea și sustenabilitatea intervenției. Numărul copiilor beneficiari a crescut, atingând un vârf în 2023, iar reintegrarea în familia

biologică rămâne cea mai frecventă și dezirabilă formă de ieșire din sistem, ceea ce sugerează o orientare strategică spre soluții centrate pe copil. Totuși, dinamica plasamentelor, în special în cazul copiilor cu dizabilități, evidențiază bariere serioase - de la reticența unor asistenți parentali profesioniști, lipsa resurselor și a specialiștilor, până la discriminarea sistemică sau socială.La nivel național importanta acestei teme este fundamentată prin Hotărârea Guvernului nr.347 din anul 2022, când a fost aprobat *„Programul Național pentru protecția copilului pentru anii 2022-2026”*, care determină ca prioritate creșterea fiecărui copil în mediul familial, indiferent de particularitățile de dezvoltare ale acestuia. În acord cu obiectivul specific 3.3 al Programului și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia se stipulează:*„Consolidarea serviciilor de îngrijire alternativă de tip familial și asigurarea disponibilității și accesibilității acestora pentru fiecare copil”*. Obiectivul acestei acțiuni este creșterea ponderii copiilor în servicii de plasament de tip familial de la 83,4% la 95% [2].

Eficiența serviciului de asistență parentală profesionistă în raionul Ungheni nu reflectă doar în capacitatea a de a asigura un mediu familial substitutiv copiilor separați temporar de părinți, cu statut rămas temporar fără ocrotire părintească și rămas fără ocrotire părintească ci și ***efecte pozitive directe și indirecte asupra dezvoltării lor sociale, educaționale și medicale***. Copiii plasați în familiile de asistenți parentali profesioniști beneficiază, în mod evident, de ***relații afective stabile***, de un climat emoțional favorabil și de un grad mai înalt de personalizare a îngrijirii în comparație cu formele de protecție instituțională, „*mama(asistentul parental profesionist mă ajută, se joacă cu mine, ne ducem împreună la magazine și alegem de ce am nevoie, este bună și nu striga la mine*” (*C_2);**impact educațional*** din perspectiva educațională, astfel, copiii plasați în cadrul APP prezintă în general o frecvență școlară mai bună și progrese mai constante în învățare Performanțele școlare sunt de nivel mediu, iar copiii își exprimă dorința de a obține rezultate mai bune „*Să termin liceul și să învăț juridica”* (*C_1*). ***menținerea relațiilor cu familia de origine*** este un aspect semnificativ pentru acești copii „*Sora, fratele, deoarece suntem frați*” *(C_1),* „*Cu sora mea mai mare, care nu este lângă mine*” *(C_1)*. Aceste răspunsuri evidențiază importanța conexiunilor afective stabile și constante în viața copiilor.

În rezultatul cercetării ipotezele principale și de lucru au fost validate, dar cu toate acestea, persistă o serie de *provocări sistemice*, printre care:insuficiența resurselor umane specializate,accesul limitat la servicii educaționale și de reabilitare, reticența comunității față de incluziunea copiilor cu dizabilități și nevoia de sprijin emoțional consolidat pentru copiii plasați. Aceste aspecte reclamă o abordare integrată, interinstituțională, care să includă dezvoltarea continuă a competențelor profesioniștilor din domeniu, susținerea familiilor biologice și promovarea unei culturi comunitare favorabile protecției copilului. Ipoteza unu conform căreia *copiii care beneficiază de servicii de asistență parentală profesionistă în raionul Ungheni dezvoltă un grad mai înalt de adaptabilitate și integrare socială*, a fost confirmată prin multiple dovezi privind creșterea abilităților de relaționare, formarea unor relații de atașament stabile și participarea copiilor în activități comunitare și educaționale.

În concluzie, eficiența serviciului de asistență parentală profesionistă în raionul Ungheni a fost evaluată nu doar prin prisma numărului de copii beneficiari ai Serviciului, ci și prin impactul profund și multidimensional pe care îl are asupra dezvoltării copilului. Acesta se manifestă pe plan emoțional, social, educațional și medical, și are reverberații semnificative și în comunitate. Cu toate acestea, pentru ca APP să devină un instrument cu adevărat transformator, este necesară consolidarea serviciilor conexe - în special în zonele rurale - printr-o politică coerentă de resurse, instruire continuă și sprijin emoțional și financiar pentru asistenții parentali profesioniști.

În rezultatul cercetării propunem un șir de **recomandări:**

– *diversificarea și profesionalizarea continuă a asistenților parentali profesioniști*- formarea continuă a asistenților parentali profesioniști pentru a face față complexității tot mai mari a cazurilor, cum ar fi copiii cu dizabilități, comportamente deviante, sau copii de vârstă fragedă<
– *dezvoltarea unui mecanism de tranziție asistată către viața independentă*- implementarea unor programe personalizate de pregătire pentru viața adultă a tinerilor care părăsesc sistemul APP, incluzând orientare profesională, sprijin pentru locuire, mentorat și acces la servicii post-instituționale;
– *consolidarea colaborării intersectoriale la nivel local* - îmbunătățirea colaborării între autoritățile locale, serviciile de sănătate și educație pentru a asigura intervenții eficiente în sprijinul copiilor din sistemul APP din raionul Ungheni;
– *diversificarea serviciilor educaționale și a activităților extracurriculare pentru copii* - implementarea unor activități recreative și educaționale specifice nevoilor copiilor plasați, în special în comunitățile rurale, pentru a spori accesul acestora la educație de calitate și activități de dezvoltare personală;
– *asigurarea unui sprijin psihosocial continuu*- formarea unor echipe locale de specialiști care să asigure suport psihologic constant pentru copiii din sistemul APP, în special în perioada de tranziție către viața adultă.

Referințe:

1. BESCHIERU, T. Asistența parentală profesionistă: istorie și perspective. În: Probleme actuale ale științelor umanistice: Analele științifice ale doctoranzilor, Vol.19, Partea I-a. Chișinău: Tipogr.UPS „Ion Creangă”, 2021.ISBN 978-9975-46-296-9.
2. Programul Național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026/Aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.347 din 01.06.2022 Cu privire la aprobarea Programului național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia. Publicat în Monitorul Oficial nr.194-200 din 01.07.2022. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145280&lang=ro# (consultat la 12.06.2025).

Recomandat

Stela MILICENCO, *dr., conf. univ.*

СОЦИАЛЬНО – ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПОДРОСТКОВ В СИТУАЦИИ БУЛЛИНГА

Дарья РЕЗНИЧЕНКО

магистрант, II курс, Факультет Психологии, Педагогических наук, Социологии и социальной помощи

CZU: 159.922.8:316.624 Email:reznichenko.darya.2020@mail.ru

В последние годы тема буллинга среди подростков обращает все большее внимание исследователей в области психологии, педагогики и социальной работы. В Республике Молдова, как и в других странах мира, буллинг – это явление, которое стало частью школьной культуры. Исследование «Буллинг среди подростков в Республике Молдова», проведенное UNICEF в 2019 году, показывает, что распространение этого явления более чем тревожно: 8 из 10 учеников VI – XII классов страдают от буллинга [1]. Подростки, претерпевшие явление буллинга, гораздо чаще проявляют проблемы в социальной и психологической сфере [2].В связи с чем проблема буллинга, требует особого внимания именно среди подростков, чтобы предотвратить его негативные последствия [3] и помочь формированию здоровых социальных - психологических навыков [4].

Цель исследования: выявить и проанализировать социально – психологические особенности подростков в ситуации буллинга. **Гипотеза исследования:** существуют различия в социально - психологических особенностях у подростков, участвующих в ситуации буллинга в зависимости от ролевой позиции.Исследование социально – психологических особенностей подростков в ситуации буллинга проводилось на базе ОУТЛ «Александра Пушкина», р. Новые Анены. В исследовании приняли участие 100 учеников 6-х и 7-х классов.

Для достижения поставленной цели и проверки выдвинутых гипотез были использованы следующие методы: Опросник “Буллинг” Д. Олвеуса; «Методика социально-психологическая адаптация» К.Роджерса и Р.Даймонда.

По результатам методики Опросник «Буллинг» было установлено, что в подростковой среде присутствует буллинг. Подверженных буллингу, насчитывается 19 подростков, а потенциальных буллеров- 14.

Для выявления различий между группами «Буллеры» и «Жертвы», был проведен сравнительный анализ по уровню социально - психологической адаптации.

Сравнительный анализ групп «Буллеры» и «Жертвы» по шкалам социально - психологической адаптации, с использованием U-критерия Манна-Уитни выявил значимые различия по шкалам адаптированность U=73, принятие себя U=48, эмоциональный комфорт U=58,5, доминирование U=95, эскапизм U=51

при p≤0,05. Это говорит о том, что уровень адаптированности у буллеров и жертв различается, из чего следует, что буллеры более адаптированы по сравнению с жертвами буллинга. Они легче приспосабливаться к условиям социальной среды, легче устанавливают контакты со сверстниками и умеют управлять социальными взаимодействиями. Жертвы буллинга в свою очередь имеют более низкий уровень адаптированности, что определяется низкой приспособленностью личности к условиям социальной среды, и низкой согласованностью требований социальной среды и личностных тенденций.

По показателю принятие себя также были обнаружены статистически значимые различия. Из этого следует, что жертвы имеют выраженные трудности в принятии себя, в то время как буллеры демонстрируют более высокие показатели, указывающие на удовлетворенность буллерами своими личностными характеристиками. По шкале доминирования выявлено особо выраженное различие,где буллеры демонстрируют высокий уровень стремления к лидерству, желания руководствоваться в решении задач и решать их за счет других, а также склонностью подавлять другого человека, чувствовать превосходство над другими, тогда как у жертв этот показатель крайне низкий, что говорит о склонности к подчинению, мягкости и покорности жертв в межличностных отношениях. В то же время жертвы имеют статистически значимо более высокий уровень эскапизма, что характеризуется большей склонностью жертв к уходу от проблемных ситуаций и недостаточной активности в преодолении трудностей, буллеры в свою очередь демонстрируют низкий показатель эскапизма, что характеризуется способностью буллеров решать проблемы, не уходя от них. По шкалам принятие других и внутренний контроль статистически значимых различий не обнаружено, что говорит о схожести у буллеров и жертв в восприятии окружающих и одинаковом локусе контроля независимо от ролевой позиции в ситуации буллинга. Буллеры и жертвы характеризуются низким уровнем принятия других людей и обладают низким внутренним контролем.

Нами также был проведен статистический анализ взаимосвязи *между проявлением буллинга и социально - психологической адаптацией.* Полученные данные корреляционного анализа позволили нам выявить значимые взаимосвязи при p≤0,05 между проявлением буллинга и непринятием других (r=0,638) – буллеры не считаются и не принимают других, внутренним контролем (r=0,594) – буллеры чаще не склонны контролировать свои действия, эскапизмом (r=0,572) - у буллеров избегание носит скрытый характер, который выражается в агрессии как способе защититься или уйти от конструктивного разрешения ситуаций.Также была выявлена отрицательная значимая корреляционная взаимосвязьмежду проявлением буллинга и адаптацией (r=-0,665; при p≤0,01). По показателям принятие себя, эмоциональный комфорт, доминирование значимых корреляционных взаимосвязей обнаружено не было.

В группе «Жертвы» были выявлены корреляционные взаимосвязи между подверженностью буллингу и бескомпромиссностью (r=0,510; при p≤0,05), что

говорит о том, что чем выше подверженность буллингу, тем выше у жертв наблюдается уступчивость, избегание сопротивлений и пассивность поведения. Положительная корреляционная взаимосвязь между подверженностью буллингу и нетерпимостью к мнению других ($r=0,459$; при $p\leq0,05$), говорит о том, чем выше подверженность буллингу, тем выше у жертв наблюдается принятие мнения других, терпимость и пассивность в отстаивании своих границ. Положительная корреляция подверженности буллингу и конфликтности ($r=0,459$; при $p\leq0,05$), говорит о том, что чем выше уровень подверженности, тем выше конфликтность. У испытуемых часто наблюдаются трудности во взаимодействии с окружающими, они склонны вступать в конфликты.

Таким образом, на основании проведенного сравнительного анализа, можно заключить,что социально - психологические особенности подростков в ситуации буллинга различаются в зависимости от ролевой позиции. Буллеры характеризуются более высоким уровнем адаптации, принятием себя, эмоциональным комфортом и выраженным стремлением к доминированию, в то время как жертвы склоннык избеганию проблемных ситуаций и демонстрируют более низкий уровень адаптации,принятия себя, эмоционального комфорта. Дезадаптация жертв характеризуется как замкнутость и отчужденность, когда жертвы не могут активно проявлять себя в социальной среде, в связи с чем они не могут занять устойчивое положение в группе.

Библиография

1. Petrice S. Program antibulling pentru cadrele didactice. Chișinău: Print Caro, 2021. 44 p.
2. Кривцова С.В. Буллинг в классе. Как избежать беды: пособие для родителей. М.: Русское слово, 2018. 48 с. ISBN 978-5-533-00527-2
3. Цибина Т.Ю., Худякова И.С., Кунакова С.Н. Методические рекомендации для педагогических работников по профилактике буллинга. Улан-Удэ, 2021. 64 с.
4. Янова Н.Г. От буллинга к антибуллингу: школьные программы профилактики агрессии. Барнаул: Принт-Экспресс, 2021. 180с. ISBN 978-5-60471520-8

Recomandat

Svetlana TOLSTAIA, *dr., prof. univ.*

INFLUENŢA STIMEI DE SINE ASUPRA MANIFESTĂRILOR COMPORTAMENTALE LA PREADOLESCENŢI

Ina COCIERU,

studentă, anul IV, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației,
Sociologie și Asistență Socială

CZU: 159.923.2-053.5 Email:cocieruina@gmail.com

Stima de sine reprezintă un concept central în psihologie și pedagogie, fiind legată de modul în care individul își apreciază valoarea personală. Aceasta constituie un element esențial al identității umane și are un impact major asupra echilibrului psihic, emoțional și social al persoanei. Importanța și rolul stimei de sine echilibrate în conturarea comportamentului uman este incontestabilă, deoarece facilitează starea de bine a persoanei prin adaptare socială și dezvoltare armonioasă.

Este cunoscut însă și faptul că o stimă de sine scăzută poate declanșa comportamente disfuncționale precum: retragerea socială, agresivitatea sau conduita autodistructivă. În contextul acestor problematici ne-a interesat să investigăm în ce măsură stima de sine influențează comportamentele agresive ale preadolescenților, oferind o perspectivă relevantă asupra necesității unor intervenții educaționale și psihosociale în scop preventiv.

Preadolescența constituie o fază esențială de tranziție în evoluția copilului, marcată de transformări profunde la nivel fizic, emoțional și social, cu conturarea identității personale și dobândirea percepției mai clare asupra propriei persoane. Stima de sine în perioada preadolescenței reflectă tranziția de la „Eul material" - în care copiii își definesc identitatea prin bunuri personale și aspecte fizice - către „Eul social", marcat de dorința de acceptare și validare din partea celorlalți. În acest stadiu, imaginea de sine este influențată puternic de percepția celorlalți, familie, colegi, profesori și de rolurile asumate în diverse contexte sociale. Preadolescenții devin mai preocupați de statutul lor social, de relațiile interpersonale și de modul în care sunt percepuți, ceea ce face ca stima de sine să devină mai sensibilă la reacțiile și evaluările externe. Această schimbare indică o nevoie tot mai mare de recunoaștere și apartenență socială [5].

La vârsta preadolescenței, agresivitatea se manifestă sub multiple forme, de la comportamente vizibile - precum violența fizică, verbală sau bullying-ul până la forme mai subtile, cum ar fi negativismul, nervozitatea sau excluderea socială. Aceste reacții sunt expresia tensiunilor interne, generate de dificultăți de adaptare la noile cerințe sociale și emoționale. И. Шляхтина subliniază că nivelul agresivității este influențat de statutul preadolescentului în grup, fiind crescut atât la lideri, care o folosesc pentru a-și menține poziția, cât și la cei respinși, care exprimă frustrare [6].

Potrivit lui Erich Fromm, agresivitatea poate fi benignă/adaptativă - defensivă, temporară și constructivă - sau distructivă/dezadaptativă - impulsivă, patologică și cu intenții de a domina sau răni. Această distincție este esențială în înțelegerea și educarea comportamentului agresiv, deoarece formele dezadaptative pot împiedica integrarea socială, în timp ce cele adaptative pot fi direcționate pozitiv în dezvoltarea personală [2].

Stima de sine scăzută și comportamentele agresive la preadolescenți sunt influențate de factori interni (așa ca trăsăturile de personalitate, autoevaluarea) și externi (familie, școală, context socio-economic) [3]. Familia are un rol esențial: părinții autoritari, distanți, abuzivi sau cu o stimă de sine scăzută pot induce copiilor sentimente de inferioritate și insecuritate [1]. Lipsa afecțiunii și sprijinului parental favorizează retragerea, timiditatea sau, din contra, comportamentele agresive ca formă de apărare. În mediul școlar, evaluările rigide, lipsa aprecierii și comparația socială accentuează discrepanța dintre „sinele real” și „sinele ideal”, contribuind la stima de sine scăzută [3]. Agresivitatea poate apărea atât la preadolescenții marginalizați, cât și la cei care aspiră la statut dominant în rândul semenilor. Factorii socio-economici contribuie prin accesul limitat la resurse și oportunități, ceea ce poate genera sentimente de inferioritate. În schimb, sprijinul emoțional constant, stilurile parentale democratice și un mediu educațional pozitiv susțin dezvoltarea echilibrată a stimei de sine și reduc comportamentele dezadaptative.

Cercetarea empirică sa axat pedeterminarea influenței stimei de sine asupra manifestărilor comportamentale la preadolescenți. Eșantionul cercetării a fost constituit din 30 de elevi preadolescenți din cadrul Liceului Teoretic „D.Cantemir” din mun. Bălți. Pentru investigarea eșantionului dat au fost aplicate instrumente psihopedagogice specifice: Chestionarul Rosenberg Self-Esteem Scale/RSES, Chestionarul de agresivitate Buss-Darkee și metoda statistică „Corelația Pearson”. Rezultatele cercetării empirice confirmă corelația negativă moderată dintre nivelul scăzut al stimei de sine și manifestările comportamentale agresive la preadolescenți. Astfel, preadolescenții care nu dispun de o imagine de sine echilibrată, sunt mai vulnerabili la apariția unor comportamente de tip ostil, în special în relațiile interpersonale din cadrul grupului de egali. În schimb, dezvoltarea unei stime de sine sănătoase contribuie la formarea unor strategii eficiente de gestionare a emoțiilor și de soluționare a conflictelor.

În concluzie putem menționa că rezultatele obținute în urma cercetării au confirmat ipoteza precum că „între stima de sine și comportamentul agresiv la preadolescenți există a relație semnificativă, iar preadolescenții cu o stimă de sinescăzută ar putea manifesta comportamente agresive în relație cu semenii”.

Pe baza acestor constatări, în lucrare sunt propuse o serie de recomandări în contexte educaționale, familiale și instituționale, menite să contribuie la prevenirea comportamentelor agresive și la promovarea unei dezvoltări echilibrate a stimei de sine la preadolescenți:

- **Pentru mediul educațional**, se recomandă integrarea programelor de educație socio-emoțională, ce vor contribui la consolidarea competențelor

psiho-sociale și la prevenirea comportamentelor disfuncționale în rândul preadolescenților; instruirea cadrelor didactice în recunoașterea semnelor stimei de sine scăzute, precum și în aplicarea unor metode didactice pozitive și inclusive;promovarea activităților de grup și crearea unui climat școlar incluziv și valorizant, crearea unui climat școlar bazat pe respect, toleranță și valorizare, în care fiecare elev să se simtă în siguranță, ascultat și apreciat.

- **În familie**, este esențială menținerea unui dialog autentic și afectuos, oferirea de sprijin emoțional constant, stabilirea unor limite echilibrate și implicarea părinților în viața copilului;

Pentrus pecialiști (psihologi școlari, consilieri educaționali), este necesară dezvoltarea unor programe de intervenții personalizate pentru elevii cu stimă de sine scăzută, colaborarea activă între școală și familie, desfășurarea de campanii de conștientizare și elaborarea de politici educaționale care să includă dimensiunea psiho-emoțională în dezvoltarea tinerii generații.

În concluzie accentuăm importanța abordărilor psihopedagogice preventive și formative în susținerea stimei de sine echilibrate la preadolescenți, aceasta fiind un pilon central în dezvoltarea personalității și în prevenirea comportamentelor disfuncționale, în special a agresivității. Astfel, prin susținerea unei stime de sine echilibrate la tânăra generație de către familie și școală se pot stabili bazele unei dezvoltări armonioase ale individului prosocial.

Referințe:

1. Andre Ch, Lelord Fr. Cum să te iubești pe tine pentru a te înțelege mai bine cu ceilalți. București: Trei, 2011. 304 p.
2. Fromm, E. *Anatomia distructivității umane*, Ed. Trei, București, 2015.
3. Hartley –Brewer, E. Cum să crești un copil fericit?. București: Sian Books, 2015, 229 p.
4. Lupu A. D. Activități de consiliere. Reușita și stima de sine în viața preadolescenților. ClujNapoca, 2013. 258 p.
5. Șchiopu, U. *Psihologia vârstelor. Adolescența, tinerețea, maturitatea*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 2002.
6. Платонова Н.М. (редактор). *Агрессия у детей и подрост ков. Учебное пособие*. Изд. Речь, СПб, 2006., 336 p.

Recomandat

***Ana DABIJA**, dr., lect. univ.*

INTEGRAREA PE PIAŢA MUNCII A PERSOANELOR CU DIZABILITĂŢI PRIN MĂSURI DE OCUPARE PRESTATE DE AGENŢIA NAŢIONALĂ PENTRU OCUPAREA FORŢEI DE MUNCĂ (studiu realizat în or. UNGHENI)

Gheorghina VÎRTOSU,

studentă, anul III, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației,
Sociologie și Asistență Socială

CZU: 331.5-056.24:303.433.2(478-21) Email:gheorghinavirtosu@gmail.com

The article analyzes the integration of people with disabilities into the labor market in the Republic of Moldova, with a focus on the employment measures provided by the National Employment Agency. The author investigates the barriers and specific needs faced by people with disabilities in order to facilitate effective and sustainable professional inclusion. Furthermore, the research conducted within this bachelor's thesis contributes to the improvement of public policies and social programs aimed at promoting equal opportunities, reducing discrimination, and supporting the social and professional integration of people with disabilities.

Republica Moldova se confruntă cu provocări socio-economice semnificative, care afectează incluziunea socială și profesională a persoanelor cu dizabilități. Deşi au fost elaborate politici și instrumente de sprijin pentru facilitarea accesului acestora pe piața muncii, persoanele cu dizabilități continuă să se confrunte cu bariere sistemice, discriminare și oportunități limitate de angajare. Lipsa locurilor de muncă adaptate, nivelul scăzut de educație și formare profesională, infrastructura inaccesibilă și atitudinile negative din partea angajatorilor contribuie la perpetuarea excluderii acestor persoane din viața socială și economică.

Aceste dificultăți sunt resimțite acut în comunitățile locale, cum este raionul Ungheni, unde intervențiile Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) joacă un rol esențial în facilitarea accesului la ocupare pentru persoanele cu dizabilități. Prezenta lucrare analizează impactul măsurilor implementate de ANOFM, identifică principalele provocări și propune soluții practice pentru consolidarea incluziunii profesionale. ***Scopul*** cercetării constă în *analiza impactului măsurilor de ocupare oferite de ANOFM asupra integrării profesionale a persoanelor cu dizabilități în raionul Ungheni și elaborarea unor recomandări pentru optimizarea acestui proces*. Pentru realizarea studiului au fost utilizate ***metode calitative de cercetare***: interviuri semistructurate cu 8 beneficiari și 5 specialiști ANOFM, studii de caz și analiza documentară a legislației și rapoartelor oficiale ale ANOFM și DGASPF Ungheni. Totodată, au fost analizate teoriile care fundamentează concepțiile potrivit cărora investițiile în educație, competențe și dezvoltare

profesională sporesc valoarea indivizilor pe piața muncii, contribuind astfel la creșterea șanselor lor de ocupare. Aceasta este aplicabil și în cazul persoanelor cu dizabilități, unde formarea profesională, consilierea și sprijinul individualizat pot reprezenta instrumente esențiale de reabilitare profesională și integrare socială [1, p.51-59].

Analizând datele statistice constatăm, că în Republica Moldova la 1 ianuarie 2024 numărul total al persoanelor recunoscute cu dizabilități în țară era de aproximativ 170.000, reprezentând 6,7% din populația cu reședința obișnuită. Dintre acestea, 11.400 erau copii cu vârsta până la 17 ani. Distribuția pe grade de dizabilitate a fost următoarea: 55,2% cu dizabilitate accentuată, 28,4% cu dizabilitate medie și 16,3% cu dizabilitate severă. Majoritatea persoanelor cu dizabilități aveau vârsta cuprinsă între 30 și 45 de ani (37,7%), urmate de cele cu vârsta între 55 și 64 de ani (31,9%). În ceea ce privește distribuția pe sexe, bărbații reprezentau 52,4% din totalul persoanelor cu dizabilități. La nivel regional, cea mai mare pondere a persoanelor cu dizabilități se înregistra în raionul Șoldănești (17,3%), urmat de Telenești (10,6%) și Edineț (9,8%)[2].

În raionul Ungheni în anul 2024 au fost înregistrate 5.051 de persoane cu dizabilități, acoperind toate cele trei grade de dizabilitate. Aceste date reflectă o realitate importantă în contextul local și subliniază necesitatea consolidării politicilor de incluziune socială și profesională la nivel raional.Gradul de dizabilitate al șomerilor înregistrați era distribuit astfel: 62% cu dizabilitate medie (gradul III), 35% cu dizabilitate accentuată (gradul II) și 3% cu dizabilitate severă (gradul I).

Subdiviziunea teritorială a Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă (STOFM) Ungheni a oferit, în perioada de referință, servicii de informare pentru 148 de persoane cu dizabilități. Dintre acestea, 88 de persoane au fost luate în evidență, iar pentru restul au fost aplicate alte măsuri individualizate. Aceste cifre reflectă eforturile locale de susținere a persoanelor cu dizabilități în vederea creșterii gradului de ocupare și incluziune profesională.

În rezultatul cercetării am constatat și evidențiat, că măsurile implementate de ANOFM contribuie pozitiv la integrarea pe piața muncii, dar gradul de succes este influențat de nivelul de educație al persoanelor cu dizabilități, disponibilitatea angajatorilor de a adapta locurile de muncă și susținerea comunităților locale. Cu toate acestea, mai sunt aspecte care necesită a fi regândite, printre care:

- *insuficiența locurilor de muncă*-„Foarte greu e să găsim de lucru în sat, toate locurile sunt ocupate, iar până la raion sunt 30 km și este foarte scump și mult de mers”(I_B_1);
- *nivel redus de studii și de competențe*-„Am absolvit doar nouă clase, multe cunoștințe nu am și tot ce lucrez este cu ziua prin sat. Alte oportunități nu am avut, nu am putut sa plec la studii mai departe din cauza gradului de dizabilitate”(I_B_2);
- *condiții de lucru*-„Problema cu picioarele nu poate împiedică să am un serviciu în domeniul administrativ sau, spre exemplu, într-un centru de apel”(I_B_6);
- *atitudine reticentă din partea angajatorilor*- „După ce mi-am pierdut locul de muncă, aveam impresia că nu mă voi mai putea angaja niciodată. De fiecare

dată eram refuzată: fie pentru că am 53 de ani, fie din cauza gradului meu de dizabilitate”(I_B_8).

Analizând şi opiniaexperţilor expuseîn cadrul interviurilor, am stabilit aspectele care trebuie luate în considerare pentru a asigura accesul persoanelor cu dizabilităţi la locuri de muncă?

– *necesitatea dezvoltării serviciilor sociale de suport*;
– *oportunitatea unei abordări intersectorială* - „Lucrez în sprijinul persoanelor cu dizabilităţi de peste 20 de ani, iar ceea ce am învăţat în tot acest timp este că fiecare om are un potenţial care merită să fie descoperit şi susţinut. La ATAS Ungheni am fost martora multor cazuri în care sprijin real sau un loc de muncă accesibil au schimbat radical traiectoria unei vieţi. Din păcate, încă ne confruntăm cu bariere,însă acolo unde există colaborare între instituţii, comunitate şi angajatori, rezultatele sunt vizibile. Persoanele cu dizabilităţi nu cer milă - cer şanse egale”(I_E_3).

În conzluie menţionăm, că integrarea profesională a persoanelor cu dizabilităţi este un proces complex, ce presupune intervenţii multidimensionale. Deşi ANOFM oferă oportunităţi reale prin servicii de formare şi subvenţionare, persistă dificultăţi precum lipsa locurilor de muncă adaptate, nivelul redus de instruire şi prejudecăţile angajatorilor. Integrarea efectivă presupune colaborare interinstituţională, sprijin comunitar şi schimbarea atitudinilor la nivel social.

În rezultatul cercetării propunem un şir de ***recomandări***:

- promovarea şi susţinerea iniţiativelor antreprenoriale ale persoanelor cu dizabilităţi, prin facilităţi financiare, consultanţă şi formarea competenţelor antreprenoriale;
- lansarea unor campanii de conştientizare pentru reducerea discriminării şi stereotipurilor privind persoanele cu dizabilităţi;
- promovarea unor programe de formare profesională adaptate persoanelor cu dizabilităţi;
- crearea unor platforme locale pentru schimb de bune practici şi sprijin reciproc între persoanele cu dizabilităţi şi angajatori;
- stimularea implicării în activităţi comunitare a persoanelor cu dizabilităţi, pentru a contribui la creşterea încrederii şi motivării.

Referinţe:

1. BÎRCĂ, A. (coord.). Dezvoltarea politicilor pe piaţa muncii din Republica Moldova. Academia Română: Editura Centrului de Informare şi Documentare Economică, 2023. ISBN 978-973-159-291-6, 464 pag.
2. BNS. Persoanele cu dizabilităţi în Republica Moldova. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2023-9460_61550.html (Consultat la 12.05.2025).

Recomandat

***Stela MILICENCO**, dr., conf. univ.*

PREVENIREA ŞI COMBATEREA AGEISMULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA: REALITĂŢI ŞI PROVOCĂRI

Viorica HARABARA,

studentă, anul III, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației,
Sociologie și Asistență Socială

CZU: 316.346.32-053.9(478) Email:viorica.harabara.23@gmail.com

The article includes the analysis of the ageism phenomenon that is becoming increasingly visible and of concern in The Republic of Moldova, In a demographic context marked by the accelerated aging of the population. The author investigates the realities and challenges in prevention and fighting off ageism. Furthermore, the research conducted within the bachelor's thesis will contribute to the improvement of the legislative normative framework and social policies that provide adequate support to individuals that are facing ageist behaviour towards them and in promoting social inclusion and protecting their rights. Ageism – discrimination based on age – increasingly affects older people, being manifested in subtle or direct forms, both in the public space and in institutional policies or in individual attitudes. Studies show that this discrimination has serious consequences on the mental and physical health, quality of life and social participation of the elderly.

Ageismul este o problemă de justiție socială de mare actualitate, care are impact asupra bunăstării persoanelor în vârstă, iar prevenirea și combaterea acestui fenomen trebuie să se regăsească pe agenda activităților primordiale pentru autoritățile din Republica Moldova. Ageismul ține în egală măsură atât de nivelul structural, cât și la nivel individual al sistemului social. *La nivel structural*, ageismul se referă la politicile, practicile sau procedurile explicite sau implicite ale instituțiilor societale care discriminează persoanele în vârstă, în timp ce *la nivel individual* ageismul cuprinde stereotipurile negative legate de vârstă și bazate pe percepții negative asupra procesului de îmbătrânire.

Conceptulde *ageism* a fost promovat în 1969 de către Robert Neil Butler pentru a descrie denomenul de discriminare, bazându-se pe termenii de sexism și rasism [1, p.243-246]. Acesta a definit ageismul ca o combinație a trei elemente interconectate: atitudini negative față de procesul de îmbătrânire, practici discriminatorii împotriva persoanelor în vârstă și practici și politici instituționale care perpetuează stereotipurile despre persoanele în vârstă. Ageismul poate fi implicit sau explicit și funcționează atât la nivel interpersonal (prin atitudini interiorizate), cât și la nivel instituțional (în cadrul sistemelor juridice, medicale, de bunăstare, educaționale, politice etc.) [2, p.71].

În literatura de specialitate se face trimitere la trei tipuri principale de ageism: instituțional, interpersonal și auto-dirijat. *Ageismul instituțional* face referire la legile, regulile, politicile și practicile instituțiilor care restricționează în mod injust

oportunităţile şi dezavantajează în mod sistematic indivizii pe baza vârstei acestora. *Ageismul interpersonal*se manifestă în interacţiunile dintre indivizi şi este vizibil în conversaţiile şi relaţiile de zi cu zi, spre exemplu, oamenii care îi infantilizează pe cei mai în vârstă decât ei înşişisau comentează negativ aspectul vâstnicilor. Totodată, ageismul care se manifestă la nivel individual este denumit *auto-direcţionat*, ceea ce înseamnă că este ţintit spre sine, fiind rezultatul condiţionării societale, al stereotipurilor şi al unei culturi care normalizează discursurile de vârstă pe care individul le aplică ulterior propriei vieţi.

În ***scopul*** analizei fenomenului de ageism*au fost identificate cauzele, consecinţele şi manifestările acestui fenomen, înaintate recomandări în vederea diminuării ageismului şi combaterii discriminării bazate pe criteriul de vârstă, contribuind astfel la promovarea unei societăţi mai incluzive şi echitabile.* A fost aplicată o metodologie complexă de cercetare, care a cuprins următoarele ***metode:*** analiza datelor statistice, studii de caz, interviuri aprofundate cupersoane în vârstă, specialişti din domeniul asistenţei sociale, reprezentanţi al autorităţilor publice şi observaţia participativă. De asemenea, a fost realizată ancheta sociologică pe bază de chestionar pe un eşantion de 47 respondenţi, pentru a putea explora în complexitate problema ageismului.

Cercetarea praxiologică a evidenţiat un şir de particularităţi, printre care: percepţie generalizată a tratamentului inegal faţă de persoanele în vârstă; lipsa unui cadru instituţional coerent şi adaptat în totalitate la nevoile acestei categorii; deficienţe în formarea personalului în recunoaşterea şi combaterea ageismului; manifestări indirecte de marginalizare şi infantilizare a vârtsnicilor în interacţiuni cotidiene; o cultură socială încă dominată de valorizarea tineretului şi de subestimarea contribuţiei celor în vârstă.

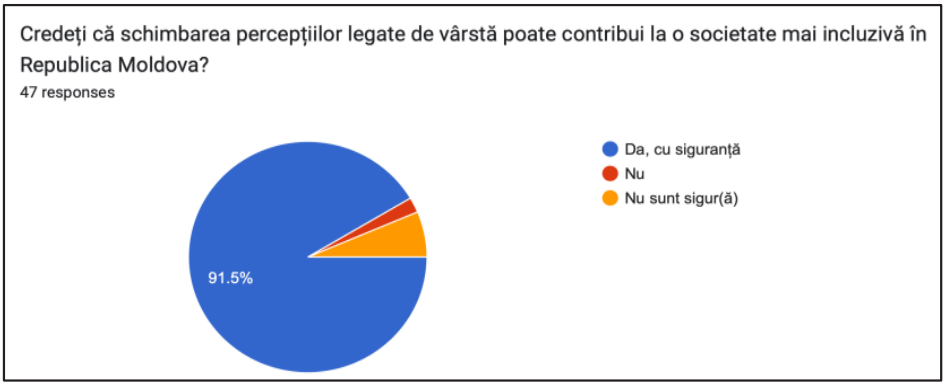

Analizând opiniile respondenţilor cu privire la grupul de vârstă pe care îl consideră cel mai afectat de această formă de discriminare, 55% au menţionat, că fenomenul ageismului este asociat persoanelor vârstnice, 40% au afirmat că nu există o grupă de vârstă specifică, iar 5% din respondenţi - că persoanele tinere intră în grupul de risc. 62% (răspuns cu cea mai mare pondere) au menţionat, că au observat acest fenomen

în viața socială, de exemplu, la diverse evenimente, 55% dintre respondenții au fost martorii acestui fenomen la locul de muncă,26% - în instituții de învățământ, 19%- în sursele mass-media, iar 6% au experimentat fenomenul discriminării în bază de vârstă în cadrul familiei. Totodată, 13% dintre respondenți nu au observat discriminare pe bază de vârstă în niciunul din domeniile vieții sociale.

91,5 % dintre respondenți consider, că schimbarea percepțiilor legate de vârstă pot contribui la o societate mai incluzivă, iar 60% din respondenți cred ca implementarea politicilor anti-ageism la locul de muncă este un lucru important.

Cercetarea realizată perminte constatarea faptului, că ageismul reprezintă o problemă socială în Republica Moldova, cu efecte multidimensionale asupra persoanelor vârstnice. Deşi fenomenul nu este întotdeauna vizibil sau recunoscut, el se manifestă în forme subtile, prin stereotipuri, atitudini discriminatorii, izolare socială și lipsa participării active a vârstnicilor la viața comunității. Pentru eficientizarea procesului de prevenire și combatere a ageismului în Republica Moldova, propunem următoarele ***recomandări:***

- promovarea unei legislații specifice privind combaterea ageismului, inclusiv sancționarea discriminării pe criterii de vârstă în toate domeniile (muncă, sănătate, educație, spațiu public);
- introducerea tematicii ageismului în curricula de formare pentru profesioniști din domeniul social, medical, educațional și administrație publică;
- inițierea unor campanii media naționale menite să promoveze o imagine pozitivă a îmbătrânirii și să reducă stereotipurile despre persoanele în etate;
- promovarea dialogului intergenerațional ca mijloc de promovare a solidarității și incluziunii;
- crearea de centre comunitare intergenerationale care să ofere oportunități de participare activă, voluntariat, educație și socializare pentru vârstnici.

În concluzie,pentru a construi o societate incluzivă și echitabilă în Republica Moldova, este esențial ca fenomenul ageismului să fie recunoscut, înțeles și combătut sistematic, cu implicarea tuturor actorilor sociali. Îmbătrânirea nu trebuie percepută ca o povară, ci ca o etapă firească a vieții, care poate și trebuie să fie trăită cu demnitate, respect și sprijin adecvat.

Referințe:

1. BUTLER, R. (1969). Age-Ism: Another form of Bigotry. Gerontologist, 9, 243-246, 1969. Diponibil: https://doi.org/10.1093/geront/9.4_Part_1.243(Consultat la 12.06.2025).
2. Thomas G. MCGOWAN. Ageism and Discrimination. În: James E. BIRREN (ed.) Encyclopedia of Gerontology. Age, Aging, and the Aged, Vol.I: Academic Press, 1996,1474 pag. ISBN: 0122268601.

Recomandat

Stela MILICENCO, *dr., conf. univ.*

PARTICULARITĂŢI PSIHOEMOŢIONALE ÎN FUNCŢIONAREA STUDENŢILOR-DOCTORANZI

Lucia ȚURCAN,

masterandă, anul II, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială

CZU: 159.942:378.046.4:303.4 Email:lucia.turcan.z@gmail.com

Studiile empirice privind traseul doctoral relevă că eficiența acestora rămâne adesea o variabilă sensibilă, influențată de multiplele provocări cu care se confruntă doctoranzii pe parcursul cercetării[1; 2; 3; 4; 5]. În demersul nostru de cercetare, pornim de la premisa conform căreia realitatea aferentă parcursului doctoral implică aspecte psihologice importante, iar analiza acestora este benefică pentru identificarea resurselor psihologice, sociale, instituționale în vederea eficientizării studiilor de doctorat.

Scopul cercetării: identificarea și analiza particularităților psihoemoționale ale studenților doctoranzi.

Ipotezele cercetării: 1) presupunem că există diferențe în particularitățile psihoemoționale ale studenților-doctoranzi în funcție de anul de studii; 2) presupunem că există o relație între stima de sine, anxietate, stres și depresiei la studenții-doctoranzi în funcție de anul de studii.

Obiectivele cercetării: 1) identificarea nivelului de manifestare a stimei de sine, anxietății, depresiei și stresului la studenții-doctoranzi; 2) determinarea relației dintre stima de sine, anxietate, depresie și stres în funcție de anul de studii; 3) identificarea și analiza reprezentărilor studenților-doctoranzi asupra procesului de cercetare.

Metode de cercetare:empirice (scala de măsurare a stimei de sine (Rosenberg, 1965) și chestionarul pentru depresie, anxietate, stres (DASS-21R, 1995); metode statistico-matematice (testul de corelație Spearman; testul Anova); metode calitative de culegere și analiză a datelor(interviul aprofundat semi-structurat și analiza de conținut).

Cercetarea a fost realizată pe un eșantion format din 75 de studenți-doctoranzi, înscriși în cadrul Școlii Doctorale Științe Sociale a Universității de Stat din Moldova.

Rezultate ale demersului cantitativ de cercetare

O parte considerabilă dintre doctoranzi (45.33%) prezintă un nivel mediu al stimei de sine, 28.00% prezintă un nivel crescut al stimei de sine, iar 26.67% dintre doctoranzi prezintă un nivel scăzut al stimei de sine. Doctoranzii anului I înregistrează cea mai ridicată medie a stimei de sine (31.4). Pe măsură ce avansează în studii, se observă o scădere constantă a acestei medii, cu valori minime în anul IV (21.8) și în al doilea an de grație (20.5). Pentru absolvenții studiilor de doctorat, media stimei de sine crește semnificativ (30.08).Rezultatele testul ANOVA indică o diferență semnifi-

cativă statistic între nivelurile stimei de sine în funcție de anul de studiu, (F = 5,735; df = 74; p = 0.001).

Mulți dintre doctoranzi prezintă un nivel moderat de anxietate (40.00%), 22.67% prezintă valori de anxietate normală, 22.67% dintre doctoranzi - un nivel ușor de anxietate, iar 14.67% - un nivel sever de anxietate. Analiza datelor arată variații semnificative aleanxietății pe parcursul studiilor doctorale, cu valori scăzute în anul II (3.75) și creșteri progresive în anii de grație (7 și 7.5). După finalizarea studiilor, media anxietății scade considerabil la 3.62. Rezultatele testul ANOVA indică o diferență semnificativă statistic între nivelul anxietății în funcție de anul de studii, (F = 8,773; df = 74; p = 0.000).

În cazul depresiei, 41.33% dintre doctoranzi prezintă un nivel moderat, 30.67% prezintă valori normale pentru depresie, 24.00% raportează un nivel ușor de depresie, iar 4.00% relevă stări depresive severe. Datele scot în evidență o medie de (4.92) în anul II, urmată de creșteri progresive în anul IV (7.10) și în perioadele de grație (7.50 și 7.90). După finalizarea studiilor, media depresiei scade considerabil la 4.23. Rezultatele interpretării testului ANOVA indică o diferență semnificativă statistic pentru depresie în funcție de anul de studiu, (F = 5,086; df = 74; p = 0.000).

Conform valorilor prezentate, 32.00% dintre doctoranzi au raportat un nivel normal de stres, 34.67% - un nivel ușor de stres, 28.00% - un nivel moderat de stres, iar 4.00% dintre participanți au raportat un nivel sever de stres. Atestăm valori ridicate ale mediei în anul I (8,50), o scădere în anul II (6,92) și o creștere progresivă în anii de grație (9,00 și 10,50). După încheierea studiilor, media stresului scade semnificativ la 7,31. Analiza rezultatele indică o diferență semnificativă statistic între nivelul stresului în funcție de anul de studiu, (F = 3,119; df = 74; p = 0.009).

Rezultate ale demersului calitativ de cercetare

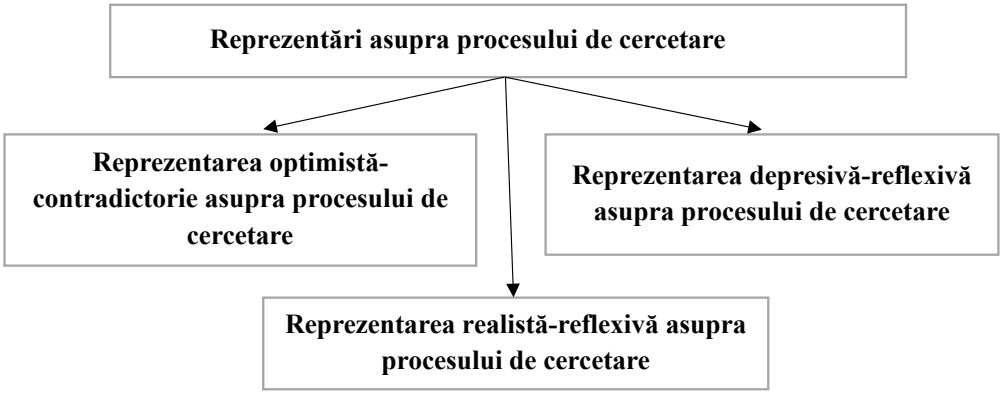

Figura 1. Reprezentări ale doctoranzilor asupra procesului de cercetare

Relații dintre tipurile de reprezentare asupra procesului de elaborare a tezei și trăirile afective invocate

În cazul ***reprezentării optimiste-contradictorii***, nu sunt evocate trăiri afective negative, ci doar pozitive, discursul fiind marcat şi de contradicţii frecvente. În cazul ***reprezentării realiste-reflexive***, sunt invocate atât trări afective pozitive (bucuria de la descoperirea lucrurilor noi, bucuria stărilor de inspiraţie), cât şi trări afective negative (plictiseala şi anxietatea). În cazul ***reprezentării depresive-reflexive*** asupra procesului de cercetare, sunt invocate, la fel, atât stări afective pozitive, cât şi negative, prevalând totuşi stările afective negative. În acest caz, respondentul invocă stări de anxietate şi stări depresive asociate cu momente dificile din procesul de cercetare şi cu perioadele de stagnare.

Concluzii generale:

1. Rezultatele demersului cantitativ de cercetare relevă diferenţe de manifestare a stimei de sine, anxietăţii, depresiei şi stresului în rândul studenţilor-doctoranzi în funcţie de anul de studiu şi de rezultatul final al parcursului doctoral, cel mai jos nivel al acestor variabile fiind atestat în cazul doctoranzilor din anii 3 şi 4 de studii active şi în perioada de graţie
2. Rezultatele cercetării cantitative scoate în evidenţă existenţa unor relaţii semnificative între stima de sine, anxietate, stres şi depresie în rândul studenţilor doctoranzi, în funcţie de anul de studiu.
3. Ca urmare a demersului calitativ am delimitat trei tipuri de reprezentări asupra procesului de cercetare: reprezentarea optimistă-contradictorie, reprezentarea realistă-reflexivă, reprezentarea depresivă-reflexivă.Fiecare dintre aceste reprezentări, pe lângă dimensiunile cognitiv-motivaţională şi comportamentală, implică şi o dimensiune afectivă.

Referinţe:

1. APPEL, M., DAHLGREN, L. O. Swedish doctoral students’ experiences on their journey towards a PhD: obstacles and opportunities inside and outside the academic building. In: *Scandinavian Journal of Educational Research*. 2003, p. 89–110, ISSN 0031-3831.
2. BAIR, C. R., HAWORTH, J. G., Doctoral Student Attrition and Persistence: A Meta-Synthesis of Research, În: *Higher Education: Handbook of Theory and Research*, 2004 p. 481-534, ISBN: 978-140-20-24-559.
3. GARDNER S. K., The Development of Doctoral Students: Phases of Challenge and Support, In: *ASHE Higher Education Report*, 2009, vol. 34, nr. 6, p. 127, ISSN 9780470509043.
4. LEONARD, D., BECKER, R., COATE, K. To prove myself at the highest level: the benefits of doctoral study, In: *Higher Education Research and Development*. 2005, p. 135–149, ISSN 1469-8366.
5. LEPP, L., REMMIK, M., & LEIJEN, Ä. Doctoral students’ research stall: Supervisors’ perceptions and intervention strategies, In: *Sage Journals*, 2016, ISSN 2158244016659116.

Recomandat

Zinaida BOLEA, *dr., conf. univ.*

ROLUL PĂRINȚILOR ÎN INTERVENȚIA TIMPURIELA COPII CU DIZABILITĂȚI

Cristina LUNGU,

masterandă, anul II, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială

CZU: 37.018.12-056.24 Email:lunguza88@gmail.com

Numărul copiilor cu dizabilități și a celor cu tulburări de dezvoltare, crește în fiecare an. Astfel, anual tot mai multe familii apelează la serviciile de intervenție timpurie, doar că Centrele care prestează astfel de servicii sunt foarte puține. Intervenția timpurie la copii se axează de obicei pe primii ani de viață a copiilor, 0-5 ani, deoarece este o perioadă importantă când creierul copilului se dezvoltă rapid și se formează bazele învățării și comportamentului. Serviciile de intervenție timpurie sunt bazate pe un „model social" care îmbină în mod armonios asistența din diferite sectoare, favorizând o integrare perfectă a serviciilor și angajamentelor trans-disciplinare și interdisciplinare [1, p.7]. La moment în Republica Moldova sunt deschise 12 astfel de centre. Ele reprezintă una dintre cele mai importante și complexe intervenții socio-medicale și educaționale, care împreună cu implicarea activă a părinților au un rol foarte important în prevenirea mortalității copiilor la domiciliu și ajută la dezvoltarea copiilor cu nevoi speciale întru atingerea maximă a potențialului său.

Scopul lucrării de master este de a cerceta și analiza rolul esențial pe care părinții îl joacă în procesul de intervenție timpurie la copii cu dizabilități, prin identificarea factorilor care influențează implicarea lor activă, strategiile de sprijin aplicate și impactul acestora asupra dezvoltării copilului, în vederea promovării unor intervenții eficiente și a creării unui cadru favorabil pentru integrarea socială și educațională a acestora. Pentru realizarea scopului propus, a fost efectuată o cercetare sociologică în orașul Fălești, prin aplicarea **metodelor practice**: metoda interviului și studiului de caz. Au fost realizate 10 interviuri cu părinții (6 mămici și 4 tătici) și 7 interviuri cu specialiștii din cadrul Centrului de Intervenție Timpurie la Copii, Fălești (CITC) și 2 studii de caz pentru comparație. Examinând informațiile și reprezentările specialiștilor despre implicarea părinților, s-a constatat că cel mai des în activitățile de intervenție timpurie sunt implicate "*mamele*", iar ca argument s-a motivat că „*tații au grijă să întrețină financiar familia*" (P3) și „*mama întotdeauna știe mai bine de ce are nevoie copilul său...*" (P2), iar această tendință este și mai accentuată dacă copilul prezintă o dizabilitate sau tulburare de dezvoltare. Modalitățile de implicare a părinților, sunt următoarele: „*Părintele asistă la programe de îmbunătățirea relației dintre părinte și copil și urmează recomandările în continuare...*" (S1), „*părintele preia tehnica care i-o arăt în timpul activităților și ulterior le face acasă...*" (S3), „*comunic cu părintele*

şi după şedinţă, de obicei îmi trimit video cu tema de acasă...” (S6). Comunicarea între specialişti şi părinţi este punctul forte în intervenţia timpurie. Doar împreună, formând echipa transdisciplinară, se poate de atins potenţialul maxim al copilului, indiferent de ce tulburare sau grad de dizabilitatea are. Participarea activă a părinţilor nu doar că îmbunătăţeşte eficienţa intervenţiilor educaţionale, dar contribuie şi la crearea unui mediu familial stabil şi sprijinitor: „*Atâta timp cât am stat lângă copil el se juca de parcă era acasă, specialiştii m-au învăţat cum să creez pentru copilul meu un anturaj în care să nu intre în criză de furie şi isterie…*” (P4). Această implicare se traduce nu doar prin prezenţa fizică la întâlniri sau activităţi, ci şi prin dezvoltarea unei comunicări deschise şi constructive cu specialiştii care se ocupă de copil. Părinţii care se implică activ reuşesc să înţeleagă mai bine nevoile specifice ale copilului lor şi să dezvolte strategii personalizate care să încurajeze învăţarea, explorarea şi interacţiunea: „*Am venit neputincioasă, mi se părea că nu văd lumina în capătul tunelului, dar când am văzut cât de simplu mi-a arătat terapeutul ocupaţional cum să ia lingura în mână şi cum să-l motivez, am început mai activ să particip şi să fac temele pentru acasă…*”(P1).

Un alt aspect crucial al implicării părinţilor este influenţa pe care aceasta o are asupra stării emoţionale şi psihologice a copilului: „*M-am învăţat cum corect să mă stăpânesc şi acum îmi ajut copilul în gestionarea crizelor…*” (P4). Copiii care simt sprijinul şi încrederea părinţilor dezvoltă o imagine de sine mai bună şi o motivaţie crescută de a participa la activităţi sociale şi educaţionale: „*În urma învăţării tehnicii cum să-mi susţin copilul şi cum să-l încurajez, el singur mă trage de mână la copii, afară...*” (P7). De asemenea, binomul părinţi-copil devine un aliat în faţa provocărilor întâmpinate, facilitând adaptarea la diverse contexte sociale şi educaţionale. Prin implicarea lor, părinţii nu doar că îşi ajută copiii, dar devin şi modele de rezilienţă şi perseverenţă, oferind un exemplu valoros în faţa dificultăţilor: „*Nu vroia să facă nimic de la început, plângea şi nu asculta deloc, dar kinetoterapeutul a început să lucreze cu mine şi copilul meu mă imita, apoi s-a trezit interesul de învăţare şi am reuşit...* (P8).

Pe lângă sprijinul emoţional şi educaţional, părinţii joacă un rol important în conştientizarea problemelor cu care se confruntă copiii lor: „*În urma şedinţei cu asistentul social, am acceptat că copilul meu are nevoie de îngrijire specială, că el are o dizabilitate şi faptul că eu nu pot să-l ascund toată viaţa, eu îl iubesc...”* (P4). Aceştia pot influenţa politici educaţionale, pot sprijini iniţiative care să îmbunătăţească servicii şi resurse dedicate copiilor cu dizabilităţi, şi pot încuraja comunitatea să fie mai receptivă şi mai inclusivă: „*Voi merge în pânzele albe şi voi face certificatul de dizabilitate şi-l voi da la grădiniţă...*” (P6). Această mobilizare socială contribuie la crearea unui cadru favorabil în care copiii cu dizabilităţi pot să se dezvolte armonios şi să fie acceptaţi în societate: „*După ce am obţinut certificatul de dizabilitate, copilului meu i-au dat cadrul didactic de sprijin...*” (P10). Prin urmare, implicarea părinţilor ajută la integrarea copiilor cu dizabilităţi în comunitate. Rolul major al familiei este de a educa şi forma pentru viaţă şi pentru societate pefiiişifiicelesale. Aceasta este una dintre problemele principale care se ridică astăzi în faţa familiei şi asocietăţii moderne. Ceea

ce învață și cu ce se deprinde copilul în familia lui, în primii ani ai vieții, nu se uită niciodată. Or, copilul, căruia i se creează în familie condițiile unei adevărate educații, pornind de la relațiile între soți care rămân exemplu de urmat pentru copil, urmând apoi igiena muncii, igiena sanitară, un program de viață ordonată și bine structurată, cu ore exacte de masă, de odihnă, de relaxare, modul cum se prepară masa și modul în care se servește masa, va transpune în toate segmentele vieții sale toate aceste învățăminte însușite în familie [2, p.121]. Educația părinților de acasă este un factor cu impact puternic în dezvoltarea timpurie a copiilor cu dizabilități, constituind un pod între mediul familial și incluziunea socială: „*Părinții uneori sunt permisivi și din cauza aceasta e greu să spui, nu se poate, atunci când părintelenu dă nici o reacție*" (S3), „*În prezența mamei nu vrea să facă nimic, stă doar în brațe și face isterie și totul e din cauza că mama îl alintă în continuu, nu am reușit nici să-l cântăresc...*" (S1). Activitățile de învățare acasă nu doar că sprijină abilitățile cognitive, motorii și sociale ale copiilor, dar și întăresc legătura dintre părinți și copii, facilitând un mediu propice pentru învățare și socializare.

Concluzie: Implicarea activă a părinților în intervenția timpurie poate duce la îmbunătățirea semnificativă a dezvoltării cognitive, sociale și emoționale a copiilor cu dizabilități. Fiecare copil este diferit, unic și special, astfel că intervențiile sunt individuale și rezultatele sunt în dependență de nivelul de acceptare a situațiilor din partea părinților și de ritmul de dezvoltare a fiecărui copil.

Recomandări: Crearea și extinderea rețelelor de centre de intervenție timpurie cu servicii integrate pentru părinți; Dezvoltarea programelor de formare profesională pentru specialiști din cadrul centrelor în domeniul colaborării eficiente cu părinții; Organizarea de campanii publice care promovează importanța intervenției timpurii și a implicării părinților, contribuind la reducerea stigmei, informarea părinților și creșterea cererii pentru astfel de servicii.

Referințe*:*

1. *Analiza situației privind intervenția timpurie la Copii (ITC) în Republica Moldova.* Chișinău: UNICEF Moldova, 2023.
2. BULGARU,M.,DILION, M. *Concepte fundamentale ale asistenței sociale*. Chișinău: CE USM, 2000, p.316.

Recomandat
Maria BULGARU,*dr. hab., prof. univ.*

DELICVENȚA JUVENILĂ: MĂSURI DE RESOCIALIZARE A TINERILOR ÎN CONFLICT CU LEGEA

Oxana MALU,

studentă, anul IV, FacultateaPsihologie, Științe ale Educației,
Sociologie și Asistență Socială

CZU: 316.624:343.23-053.6 Email:oxanamalu@gmail.com

Transformările majore din societatea contemporană au generat o multitudine de probleme în toate sferele vieții sociale, care au determinat, în special în rândul tinerei generații, un puternic pesimism social, un sentiment de descurajare și chiar inadaptare. Comportamental, aceste percepții și atitudini se materializează fie în conduite din ce în ce mai blazate, fie în comportamente deviante. În multitudinea formelor pe care le poate îmbrăca devianța socială, un loc aparte îl ocupă ***delincvența juvenilă***,care se referă la comportamente ilegale sau antisociale comise de tineri, de regulă sub vârsta de 18 ani, care încalcă legile unei societăți.

Delincvența juvenilă din Republica Moldova înultimii ani reprezintă o problemă complexă și îngrijorătoare, generată de o serie de factori sociali, economici, educaționali și psihologici, care influențează comportamentele copiilor și adolescenților [1, p.7-26]. Astfel, în 2024 în Republica Moldova au fost înregistrate 457 crime săvârșite de către minori, numărul acestora fiind în creștere față de 2023, când atinsese cifra de 401 crime. Delincvența juvenilă afectează nu doar victimele infracțiunilor, ci și întreaga societate. Tinerii care se abat de la normele legale și sociale riscă să devină o sursă de instabilitate socială, iar costurile legate de măsurile corective, reabilitare și prevenire sunt semnificative. Cu repercusiuni dezastruoase pentru societate în ansamblu, acest fenomen este de o actualitate stringentă, având dimensiuni și implicații profunde, deosebit de sensibile la procesele schimbărilor sociale [2, p.29].

Scopul lucrării constă în cercetarea manifestărilor și cauzelor delincvenței juvenile, precum și a măsurilor de prevenire și resocializare a minorilor în conflict cu legea.

În calitate de **metode praxiologice de cercetare** au fost utilizate: ***interviul semistructurat*** cu 6 persoane (2 consilieri de probațiune, 1 asistent social, 1polițist, 1 profesor de clase primare, 1 minor delincvent); ***referatul presentințial*** (4); ***analiza datelor statistice*** oferite de BNS, MAI, rapoartelor analitice prezentate de organizații internaționale (ONU, UNICEF), etc.

Rezultate. Identificarea cauzelor delincvenței juvenile este un proces minuțios, care presupune o analiză atentă a traseului social al minorului înainte și în timpul comiterii faptei, a performanțelor sale intelectuale precum și a discernământului etc. Aceste cauze includ *factori individuali, de personalitat*e și *factori externi, so-*

ciali. ***Factorii individuali*** se referă lastructura psihologică particulară a minorului, posibilitățile intelectualeetc. Astfel, din Referatul presentințial de evaluare psihosocială a personalității minorului , aflăm că acest minor „*suferă de o aducțiune psihică, subiectul nu are capacitatea de a asimila care ar trebui sa fie acțiunile sale si urmările lor, este o persoană foarte ușor influențabilăPe parcursul anilor de studii s-a manifestat ca un elev cu capacități intelectuale reduse, areo memorie slabă, mai mult mecanică, absentează nemotivat de la ore, greu se adaptează la diferite situații școlare"* (RP,2)**.** ***Factorii externi*** se referă la factorii de ordin familial, socio-afectivi și educaționali, socio-culturali, economici etc. Același Referat presentințialrelatează că minorul care a săvârșit infracțiunea „*provine dintr-o familie social-vulnerabilă, tatăl suferă de unele probleme de sănătate, afecțiuni legate în mare parte de consumul de alcool, unicul întreținător al familiei este mama, Mediul in care a crescut a fost și este unul nefavorabil, minorul nu a avut parte de grija, educația și orientarea din partea persoanelor adulte, preluând un model distorsionat al vieții, considerând normal libertatea oferită și lipsa de control din partea părinților*"(RP,2). De asemenea, profesoara intervievată consideră „*mediul nefavorabil în familii, consumul de alcool, comportamentele brutale ale unui membru al familiei față de ceilalți, relațiile permanent tensionate dintre părinți manifestă un impact extrem de negative asupra copilului*" (IPR, 6) și constituie cauze specifice ale delincvenței juvenile. Asistenta socială intervievată a completat aceste cauze și cu anturajul minorului, menționând că „*De obicei copiii, care încalcă legea provin din familii social-vulnerabile, dar sunt cazuri în care provin și din familii cu situații financiare foarte bună, dar dacă au în grupul lor prieteni care au săvârșit careva infracțiuni cad sub influența acestora"*(IAS, 5). Principala cauză care generează delincvența juvenilă, în opinia specialiștilor, o constituie influența mediului social, precum: disfuncțiile mediului familial; eșecul școlar și inadaptarea școlară; modelele negative de comportament ale grupului de prieteni și ale modului de petrecere a timpului liber [3, p.308-310]. Delincvența juvenilă are ***multiple consecințe*** atât asupra tinerilor implicați, cât și asupra societății în ansamblu sub cele mai diverse aspecte: consecințe legale, stigmatizare socială,efecte asupra educației, risc crescut de recidivă, tensiuni familiale, impact asupra comunității.

Cele mai frecvente ***tipuri de infracțiuni***, comise de minorii delincvenți în Republica Moldova, sunt: *furturile* **(**din locuințe,magazine sau instituții comerciale)*; consumul și traficul de droguri; actele de vandalism cum ar fi distrugerea proprietății publice sau private; agresiunile fizice și bătaia; abuzul de alcool și substanțe psihoactive și altele***.** Caracteristic pentru ultimii ani evaluați este și faptul că minorii delincvenți sunt implicați în***noi tipuri de infracțiuni***, cum ar fi: răpirea mijloacelor de transport, conducerea vehiculelor fără permis și implicarea în accidente rutiere etc. Actualmente au devenit mai frecvente infracțiunile comise de minori în domeniul informatic, care includ ***hacking-ul*** (atacuri cibernetice, pătrunderea în sisteme informatice), ***fraudele online***, cum ar fi înșelătoria pe internet, furtul de date personale și accesul ilegal la conturi etc.

Menţionăm **încele din urmă** că deşi în ultimii ani s-a observat o *scădere generală a numărului de infracţiuni comise de minori*în Republica Moldova, există încă multe provocări legate de prevenirea şi combaterea delincvenţei juvenile. ***Factori precum lipsa unui sprijin familial stabil, educaţia deficitară, migrarea forţată a părinţilor şi excluderea socială*** contribuie la menţinerea unui climat favorabil pentru apariţia comportamentelor delincvente în rândul tinerelor generaţii. Despre nivelul infracţional al minorilor, inclusiv din Republica Moldova, ne vorbesc datele statistice oficiale naţionale şi internaţionale [4].

Un rol important în resocializarea minorilor în conflict cu legea aparţine serviciului de probaţiune, care este reglementat de un şir de acte normative la nivel naţionalşi internaţional. Activitatea nemijlocită cu subiecţii probaţiunii se desfăşoară de către ***consilierii de probaţiune,*** careîmpreună cu alţi specialişti (psihologi, jurişti, asistenţi sociali etc.) desfăşoară multiple activităţi de prevenire şi combatere a delincvenţei juvenile, de resocializare şi reintegrare socială a persoanelor aflate sub măsuri de probaţiune [5, art.5]. Asistentului social deţine multiple responsabilităţi în lucrul cu minorii delincvenţi, precum: evaluarea mediului de viaţă, a relaţiilor familiale şi a accesului la resurse sociale; elaborarea, împreună cu consilierul de probaţiune şi alţi specialişti, a unui plan personalizat de reintegrare social; sprijin în găsirea uni loc de lucru; monitorizarea realizării planului de reintegrare social etc.

Prevenirea şi diminuarea delincvenţei juvenile este o problemă complexă care necesită o abordare integrată din partea autorităţilor, instituţiilor educaţionale, societăţii civile şi familiei. În acest scop, ***se recomandă a fi întreprinse mai multe măsuri***.

La nivel de Guvern: *Dezvoltarea unor politici educaţionale eficiente* prin crearea programelor educaţionale şi de sensibilizare pentru tineri, care să promoveze valori de responsabilitate socială, respect şi educaţie civică;*Crearea unor centre de consiliere pentru părinţi şi copii*, unde aceştia să poată primi ajutor în gestionarea conflictelor familiale şi în prevenirea problemelor de comportament etc.

La nivel de şcoală: *Implementarea unor sesiuni educative*şi workshop-uri care să abordeze problemele legate de violenţă, bullying şi hărţuire, cu scopul de a preveni comportamentele abuzive între elevi etc.

La nivel de familie sunt necesare: *Stabilirea unor reguli clare şi coerente*, prin care copiii să ştie ce se aşteaptă de la ei şi care sunt consecinţele comportamentului lor; *Aplicarea unor măsuri disciplinare pozitive*, fără violenţă fizică sau verbală, care să ajute copilul să înveţe despre responsabilitate şi respect faţă de ceilalţi etc.

Referinţe:

1. BULGARU, M. (coord.) *Asistenţa socială şi justiţia juvenilă: modalităţi de integrare şi cooperare.*Chişinău: CEP USM, 2005.
2. DOLEA, I., ZAHARIA, V., PRIŢCAN, V. et al. *Fenomenul delincvenţei juvenile în Republica Moldova.* Chişinău, 2012.
3. *Asistenţa socială în contextul transformărilor din Republica Moldova*.Chişinău, 2008.

4. *Nivelul infracționalității în Republica Moldova în anul 2023*. [Accesat 13.04.2025] Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/nivelul-infractionalitatii-in-republica-moldova-in-anul-2023-9478_60977.html
5. *Lege Nr.8 din 14.02.2008 cu privire la probațiune*. [Accesat 23.04.2025] Disponibil:https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=92229&lang=ro

Recomandat
Maria BULGARU, *dr. hab., prof. univ.*

RELAŢII INTERNAŢIONALE, ŞTIINŢE POLITICE ŞI ADMINISTRATIVE

EVOLUŢIA TRADIŢIILOR NAŢIONALE ÎN CONTEXTUL PRACTICII PROTOCOLARE ŞI COMUNICĂRII DIPLOMATICE DINTRE SUA ŞI CHINA

Otilia BOTNARU,

studentă, anul III, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 327:341.75(73:510) E-mail: oty.botnaru9@gmail.com

Studiul relațiilor diplomatice dintre SUA și China oferă un cadru relevant pentru înțelegerea modului în care tradițiile naționale influențează și modelează practicile protocolare și strategiile de comunicare oficială. Având la bază două sisteme civilizaționale distincte – unul construit pe principiile modernității liberale, celălalt pe fundamentele culturale confucianiste – cele două state reprezintă expresii paradigmatice ale modului în care valorile tradiționale se reflectă în conduita diplomatică.

În cazul Chinei, valorile precum armonia (和), bunăvoința (仁), corectitudinea (义), curtoazia (礼), înțelepciunea (智), onestitatea (信) și loialitatea (忠) nu reprezintă simple idei etice, ci constituie repere active care modelează detaliile conduitei diplomatice [8]. Astfel, protocolul chinez nu este flexibil, ci codificat, stabilit pe reguli clare care exprimă ierarhia, respectul reciproc și intenția de a menține echilibrul relațional prin simbolism și subtilitate. Aranjamentele spațiale, ordinea vorbitorilor, potrivirea cuvintelor sau selecția cadourilor urmează o logică strict simbolică, ce reflectă nevoia de echilibru fără uniformizare – un principiu direct derivat din doctrina confucianistă.

Această orientare este evidentă, de exemplu, în modul în care China organizează primirea delegațiilor străine: cu ritualuri atent regizate, precum oferirea ceaiului ceremonial, aranjarea locurilor în funcție de rang și evitarea confruntării directe în cadrul negocierilor. Relațiile interstatale sunt percepute drept extensii ale relațiilor personale, iar protocolul devine astfel un mediu de expresie al valorilor relaționale tradiționale [3, p. 129]. Scrisorile de acreditare, spre exemplu, sunt înmânate cu o solemnitate aparte, care implică formule de salut elaborate și referințe la trecutul istoric comun.

Din punct de vedere comunicativ, diplomația chineză evită spontaneitatea. Discursurile sunt meticulos pregătite, limbajul este indirect, iar prudența comunicativă reflectă nu doar curtoazia, ci și o strategie a ambiguității controlate. În acest context, tăcerea, gesturile subtile sau formulele cu dublu sens nu sunt semne de slăbiciune,

ci de înțelepciune diplomatică. Protocolul nu se reduce la formalism, ci servește ca instrument de stabilizare a relațiilor externe, orientat spre evitarea tensiunilor și păstrarea armoniei [4, p. 32].

În contrast, tradițiile diplomatice ale SUA sunt marcate de valorile liberal-democratice ale individualismului, egalitarismului și pragmatismului. Acestea dau naștere unui protocol mult mai flexibil, mai puțin încărcat de simbolism și orientat mai ales spre eficiență. Accentul nu revine ceremonialului ritualic, ci accesibilității, clarității și rezultatelor. Egalitatea între parteneri este exprimată în mod concret: întâlnirile oficiale nu respectă întotdeauna o ierarhie rigidă a poziționării, discursurile sunt directe, uneori improvizate, iar exprimarea liberă, inclusiv utilizarea umorului calculat, este acceptată ca expresie a sincerității și încrederii [5, p. 90].

Spre deosebire de sobrietatea întâlnirilor chineze, ceremoniile de primire din SUA, cum ar fi cele de la Casa Albă, includ elemente precum covorul roșu sau saluturi militare, dar fără semnificația subtilă prezentă în cultura chineză. Ele reprezintă mai degrabă forme de recunoaștere publică instituțională decât simboluri de profunzime culturală. În același spirit, schimbul de cadouri are în SUA o valoare funcțională și personalizată: gesturi de creativitate sau reprezentări ale culturii naționale, fără restricții simbolice categorice. Cazul iPodului personalizat oferit de Barack Obama reginei Elisabeta a II-a este elocvent pentru stilul informal și neconvențional al protocolului american [6].

Un alt indicator cultural relevant este gestul salutului. În diplomația chineză, acesta este rezervat și sobru, reflectând ierarhia și respectul: o strângere de mână fermă, adesea însoțită de o ușoară înclinare a capului și evitarea contactului fizic prelungit. În cultura americană, salutul este mult mai expresiv, implicând contact vizual direct, o atitudine relaxată și gesturi suplimentare de apropiere. Spre exemplu, în întâlnirea dintre Joe Biden și președintele sud-coreean Yoon Suk-yeol din 2023 [1], salutul a inclus o atingere prietenoasă pe umăr – gest cu totul inadecvat într-un cadru protocolar formal.

Astfel de diferențe în exprimarea non-verbală nu reprezintă simple variații stilistice, ci reflectă mentalități adânc înrădăcinate: China valorizează ierarhia și armonia socială, în timp ce SUA încurajează inițiativa personală și apropierea directă. Aceste coduri divergente impun o atenție sporită în organizarea ceremoniilor și o adaptare conștientă a diplomaților la codurile partenerului, pentru a evita percepții de ofensă culturală.

În aceeași logică, vestimentația în context diplomatic reflectă valorile fundamentale ale fiecărui stat. În cultura chineză, îmbrăcămintea este guvernată de norme nescrise inspirate din respectul față de autoritate: culori sobre, simboluri discrete și evitarea elementelor vestimentare cu conotații negative – precum albul (asociat doliului) sau galbenul (rezervat regalității). În SUA, protocolul vestimentar este mai relaxat, deși formalitatea este menținută în întâlniri oficiale [7, p. 250]. Accentele simbolice sunt transferate din vestimentație în spațiul instituțional, iar criteriile dominante sunt sobrietatea, confortul și funcționalitatea.

Nu în ultimul rând, percepția timpului în cele două culturi diplomatice adaugă o dimensiune subtilă dar esențială. Pentru China, timpul este o entitate ciclică, modelată de viziuni taoiste și confucianiste, în care echilibrul relațional primează în fața eficienței. În acest sens, punctualitatea este relativă, iar întâlnirile oficiale pot fi ajustate pentru a conserva armonia interacțiunii. Deciziile sunt luate după un proces deliberativ complex, unde consensul ierarhic contează mai mult decât graba [2, p. 57].

În schimb, cultura americană valorizează un model liniar și pragmatic al timpului, tratându-l ca pe o resursă valoroasă care trebuie gestionată eficient. În cadrul protocolului diplomatic al SUA, punctualitatea este considerată un semn de respect, iar agendele sunt structurate strict, cu termene ferme pentru fiecare intervenție sau etapă a negocierii. Abaterile sau întârzierile sunt percepute negativ, iar lipsa de eficiență poate fi interpretată ca neprofesionalism. Această orientare către rezultat determină un stil protocolar mai direct și rapid, cu accent pe claritatea obiectivelor și pe eficiența întâlnirilor oficiale [7, p. 249].

Așadar, în urma analizei evoluției tradițiilor naționale în contextul practicii protocolare și al comunicării diplomatice dintre SUA și China, se constată că fiecare stat își structurează interacțiunile externe în acord cu valorile sale culturale, modelând astfel un stil protocolar propriu și distinct. China își fondează eticheta diplomatică pe valorile confucianiste – armonie, ierarhie și respect reciproc –, ceea ce determină un protocol ceremonial codificat, sobru și atent la simbolismul fiecărui gest. Aceste trăsături nu doar că reflectă identitatea civilizațională a statului, dar joacă un rol funcțional în consolidarea stabilității și a prestigiului în relațiile externe.

Pe de altă parte, protocolul diplomatic american se conturează în jurul valorilor pragmatismului, egalității și eficienței, evidențiind o abordare mai flexibilă și orientată spre rezultat. Tradițiile culturale ale SUA nu impun constrângeri simbolice, ci favorizează comunicarea directă și dinamica negocierii. Această diferență de viziune asupra normelor protocolare nu creează doar o disonanță de formă, ci și o necesitate de adaptare interculturală în cadrul dialogului bilateral. Drept rezultat, aplicarea tradițiilor naționale în protocolul diplomatic al celor două state confirmă rolul esențial al fundamentului cultural în definirea comportamentului oficial și subliniază nevoia de sensibilitate reciprocă pentru a gestiona cu succes relațiile internaționale.

Referințe:

1. Biden welcomes South’s Korea president to White House, hails unbreakable bond [video news]. In: Global News, 27.04.2023, 2:42 [accesat: 10 mai 2025]. Disponibil: https://www.youtube.com/watch?v=8o4XfihH-ks
2. FANG, T. Negotiation: the Chinese style. In: Journal of business and industrial marketing, Stockholm University, 2006, Vol. 21, No. 1, pp. 50-60 [accesat: 11 mai 2025]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/228735122_Negotiation_The_Chinese_Style
3. HAO, L. A glimpse of the cultural differences between China and the US and the implications on intercultural communication. In: Kultura i Edukacja, Adam Marszalek Publishing House, Warsaw, 2020, Vol. 130, No. 4, pp. 125-137 [accesat: 11 mai 2025]. Disponibil: https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/kie/130/kie13008.pdf

4. KISHAN, R. S. 21st century diplomacy: globalized diplomacy. In: Diplo Model Asem diplomatic training, 2020 [accesat 14 octombrie 2024]. Disponibil: Https://Shorturl.At/Blbsx
5. NYE, J. S. Soft power and great-power competition: shifting sands in the balance of power between the United States and China. Cambridge, MA: Springer, USA, 2023. 187 p. [accesat: 10 mai 2025]. Disponibil: https://library.oapen.org/bitstream/id/323d1f23-7395-4abd-83d7-5c8ce6be0e7a/978-981-99-0714-4.pdf
6. SWASH, R. President Obaman gives the Queen an iPod. In: The Guardian, culture, 2009 [accesat: 10 mai 2025]. Disponibil: https://www.theguardian.com/music/2009/apr/02/barack-obama-presents-queen-ipod
7. XIAO, T. A comparative study on the differences of Chinese and American business etiquette between China and America from cross-cultural aspect. In: Advances in Social Science, Education and Humanities Research, Zhengdong New District: Atlantis Press, China, 2021, Vol. 288, pp 246-252 [accesat: 11 mai 2025]. Disponibil: https://tinyurl.com/22jsheju
8. ZHANG, L. China's traditional cultural values and national identity. In: Window into China (Publication Series), official website of Carnegie Endowment for International Peace, 2013 [accesat: 29 octombrie 2024]. Disponibil: Https://Tinyurl.Com/237zmrex

Recomandat

***Irina NICOLAESCU**, dr. lector*

TENDINŢELE GEOPOLITICE ALE TURCIEI CA ACTOR REGIONAL

Laura Ionela CATARAGA,

studentă, anul III, Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative a USM

CZU: 327:911.3:32(560) E-mail: lauracataraga6@gmail.com

Lucrarea de licenţă îşi propune o examinare exhaustivă a dinamicii şi complexităţii influenţei Turciei în spaţiul regional eurasiatic, într-un context internaţional, marcat de tranziţia ordinii globale şi de redefinirea alianţelor strategice. Importanţa demersului reiese din poziţia geostrategică a Turciei, situată la răscrucea dintre Europa, Asia şi Orientul Mijlociu, care îi conferă atât oportunităţi, cât şi provocări în exercitarea rolului de mediator şi de garant al echilibrului de putere. Prin combinarea elementelor de hard power, – participarea activă în structurile NATO şi controlul strâmtorilor Bosfor şi Dardanele – cu strategii de soft power cultural, educaţional şi economic, Ankara îşi construieşte un profil de actor adaptiv, capabil să negocieze simultan cu marile centre de putere. Lucrarea confirmă că geopolitica rămâne un domeniu fundamental pentru înțelegerea relațiilor internaționale contemporane, vizând raportul dintre poziția geografică a statelor și proiecția puterii lor dincolo de frontiere. Turcia este prezentată drept un exemplu elocvent de actor regional emergent, capabil să exercite o influență constantă în Balcani, Caucaz și Marea Neagră. Această evoluție reflectă tranziția Ankarei de la un model aliniat intereselor occidentale la unul multidimensional și autonom, marcat de adaptabilitate strategică și echilibru între angajamentele NATO și interesele proprii.

Studiul pornește de la premisa că Turcia nu doar participă la conturarea configurațiilor geopolitice regionale, ci și contribuie activ la redefinirea paradigmelor de securitate, în funcție de interesele sale naționale și de contextul internațional în schimbare. În acest sens, cercetarea analizează modul în care Ankara utilizează strategii variate – de la diplomație culturală și economică, până la instrumente militare și parteneriate energetice – pentru a-și consolida influența în regiunile vecine: Marea Neagră, Balcanii de Vest și Caucazul de Sud.

În prima parte a lucrării este abordat cadrul teoretic și istoriografic al cercetării, fiind prezentate contribuțiile esențiale ale unor autori precum Halford Mackinder [1] și Nicholas Spykman [2], ale căror teorii clasice – Heartland și Rimland – contextualizează poziția Turciei ca actor aflat într-o zonă de contact între puterile globale. Totodată, sunt analizate contribuțiile contemporane ale unor specialiști precum Ercan P. O. [3], Fusco F. [4], Alaranta T. [5], Karakuş G. [6] și Anastasiu M. [7], care evidențiază tranziția politicii externe a Turciei de la un model pro-occidental,

specific perioadei post-război rece, la o abordare autonomă, multidirecțională și pragmatică.

Conceptual, lucrarea se ancorează în definirea noțiunilor de „actor geopolitic regional" și „interes geopolitic", apelând la teorii clasice și contemporane din domeniul relațiilor internaționale – realism, neorealism, liberalism, școala de la Copenhaga și constructivism. Această diversitate teoretică permite o interpretare complexă a politicilor turcești, integrând dimensiuni precum securitizarea spațiului Mării Negre, diplomația religioasă în Balcani sau activismul militar în Caucaz.

A doua parte a studiului se concentrează pe analiza efectivă a tendințelor geopolitice ale Turciei în regiunile menționate. În Marea Neagră, Turcia se distinge prin controlul strâmtorilor Bosfor și Dardanele, conform Convenției de la Montreux, ceea ce îi oferă un rol esențial în echilibrarea prezenței NATO și în relației tensionate cu Rusia. Relația cu Ucraina, ilustrează o politică duală: condamnarea anexării Crimeei, sprijin militar (inclusiv drone și construcție navală), dar și evitarea sancțiunilor împotriva Rusiei. Astfel, Ankara se poziționează ca mediator activ în inițiative precum acordul cerealier, contribuind la profilarea sa internațională și câștigând capital de negociere strategică [8]. În Balcani, Turcia utilizează resurse istorice, culturale și religioase pentru a-și extinde influența. Implicarea sa în Bosnia-Herțegovina, Albania și Kosovo, alături de relațiile economice și de infrastructură cu Serbia și Muntenegru, confirmă o strategie echilibrată de soft și hard power. Proiecte simbolice, precum moscheea din Tirana sau parteneriatele trilaterale, conturează profilul Turciei ca actor de stabilitate regională. În Caucaz, Turcia își intensifică rolul prin alianța cu Azerbaidjanul, formalizată prin Declarația de la Shusha, și prin participarea la propuneri regionale de cooperare, cum este formatul „3+3", care exclud deliberat actorii occidentali. Relațiile cu Armenia rămân tensionate, dar există inițiative de dialog, în timp ce cooperarea energetică cu Georgia este consolidată [10].

Partea finală a lucrării este dedicată dimensiunii bilaterale a relațiilor Turcia–Republica Moldova. Relațiile bilaterale cu Republica Moldova au cunoscut o evoluție pozitivă, în special după 2016, când a fost semnat Acordul de Liber Schimb [11]. Schimburile comerciale și investițiile în infrastructură au crescut, dar persistă un dezechilibru economic în favoarea Turciei. Găgăuzia rămâne o zonă strategică a influenței turce, Ankara desfășurând proiecte culturale, educaționale și diplomatice, inclusiv prin prezența consulară la Comrat. Pentru Moldova, se recomandă diversificarea portofoliului de exporturi cu produse de valoare adăugată și crearea unei platforme guvernamentale de monitorizare a investițiilor. Aceste măsuri ar putea asigura o cooperare mai echilibrată și transparentă, consolidând în același timp capacitatea Chișinăului de a gestiona parteneriate strategice.

Lucrarea concluzionează că Turcia și-a redefinit statutul de actor regional emergent prin consolidarea autonomiei strategice și utilizarea abilă a tuturor instrumentelor disponibile – de la hard power la soft power. Într-un peisaj geopolitic fluid, caracterizat de provocări transnaționale și competiție multipolară, Ankara reușește să mențină un echilibru delicat între angajamentele tradiționale și alianțele noi sau neconvenționale.

Cazul Turciei demonstrează cum un stat mediu, bine poziționat geografic și flexibil din punct de vedere strategic, poate influența semnificativ ordinea regională. Contribuția științifică a lucrării constă în formularea unui cadru analitic coerent și actualizat pentru înțelegerea geopoliticii turce, într-o perioadă în care regiunile analizate – în special Marea Neagră și Caucazul – se află în centrul reconfigurărilor globale de securitate. De asemenea, este introdusă noțiunea de „actor geopolitic emergent”, ce reflectă complexitatea specifică Turciei în raport cu alte puteri regionale.

În concluzie, se propune consolidarea platformelor de dialog și cooperare dintre Turcia și Republica Moldova, diversificarea exporturilor moldovenești în cadrul acordului bilateral și monitorizarea atentă a investițiilor turce printr-o platformă guvernamentală specializată. Astfel, relația cu Turcia ar putea deveni una echilibrată și reciproc avantajoasă, sprijinind totodată obiectivul european al Republicii Moldova. Cercetarea oferă o bază solidă pentru formularea de politici externe coerente și adaptate realităților geopolitice din vecinătatea estică.

Referințe:

1. Mackinder H. The Geographical Pivot of History. In: The Geographical Journal, vol. 23, Issue 4, 1904. 444 p.
2. Spykman N. J. The geography of peace. In: Harcourt, Brace and Company, 1944. 66 p.
3. Ercan P. O. Turkish Foreign Policy. International Relations, Legality and Global Reach. London: Pelgrave Macmillan, 2017. 353 p.
4. Fusco F. Geopolitica della Turchia (1983-2019). Università degli studi del Molise, Molise, 2020. 188 p.
5. Alaranta T. Turkey’s Foreign Policy Narratives. Implications of Global Power Shifts. In: Springer Nature Switzerland AG, Switzerland, 2022. 178 p.
6. Karakuş G. Geopolitic, Strategic and Regional Relations Of The Turkish Republic. In: International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, Amasya University Faculty of Sciences And Literature Department of History, Amasya, 2020, p. 538-549.
7. Anastasiu M. Turcia – evoluția situației politice și de securitate și implicațiile la nivel regional. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2021. 184 p.
8. Isachenko D., Kaymak E. Turkey’s Strategic Autonomy in the Black Sea and the Eastern Mediterranean. Berlin: German Institute for International and Security Affairs, 2024. https://www.swp-berlin.org (vizitat 21.04.2025).
9. Alpan B., Öztürk A. E. Turkish foreign policy in the Balkans amidst ‘soft power’ and ‘de-Europeanisation’. In: Southeast European and Black Sea Studies, vol. 22, Issue 1, 2022, p. 45–63. https://doi.org (vizitat 21.04.2025).
10. Aras B., Akpinar P. The relations between Turkey and the Caucasus. Istanbul: Perceptions. Journal of International Affairs, centre for strategic research, vol. 16, Issue 3, 2011, p. 53-68. https://2cm.es/Mni8 (vizitat 21.04.2025).
11. Acordul de Comerț Liber dintre Republica Moldova și Republica Turcia. 2016. https://www.legis.md (vizitat 25.04.2025).

Recomandat

***Svetlana CEBOTARI**, dr. hab., prof. univ.*

THE ROLE OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN SHAPING MOLDOVA'S INTERNATIONAL RELATIONS: A FOCUS ON DEMOCRACY PROMOTION

Sabina CEBAN,

student, anul III, Facultatea de Relații Internationale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 327:061.2:321.7(478) E-mail: cebansabina1@gmail.com

Organizațiile neguvernamentale sunt percepute tot mai frecvent drept actori non-statali semnificativi în configurarea relațiilor internaționale și a politicii externe a Republicii Moldova. Lucrarea de licență analizează evoluția și rolul acestora în promovarea democrației, în special în contextul parcursului european al țării. Este examinată contribuția ONG-urilor la consolidarea unei societăți civile participative și responsabile. Modul în care aceste entități susțin dialogul internațional este prezentat ca fiind unul complex, întruchipând colaborarea civică internațională. În acest sens, este evaluat rolul lor în consolidarea rezilienței democratice și în afirmarea Republicii Moldova drept partener de încredere pe arena internațională, în contextul provocărilor persistente.

In the light of civil society's amplified role in governance processes, the growing presence of NGOs in international relations has been recognized as a specific feature of contemporary global dynamics. In Moldova, NGOs have been positioned as intermediaries between domestic reforms and international standards, particularly in relation to the country's aspiration of European integration. Therefore, the significance of NGOs' involvement in international relations and foreign policy for democracy promotion in the Republic of Moldova was researched.

Once viewed as issue-specific actors, NGOs have evolved into essential contributors to international policy agendas and domestic reforms. Importantly, numerous scholars, including Steven Charnovitz have mapped their transformation [6, p.190]. Over the passage of the time, their engagement has been widely acknowledged, Article 71 of the UN Charter, serving as an instance [4, p.112]. In Moldova, this shift was reflected in the role played by NGOs in the post-independence democratic transition, as well as in their participation in EU-supported initiatives. Furthermore, inappropriate stance of state-centric theories in fully capturing the complexity of NGOs' engagement in today's rapidly evolving international context was confirmed. Also, methodological refinement was proposed for assessing their practical impact, legitimacy and adaptability in diverse contexts.

The strategic role of non-governmental organizations in influencing the Moldova's foreign policy has been thoroughly analyzed. Since gaining independence, civil

society in Moldova has undergone a gradual transformation, with NGOs evolving into strategic partners and contributors to country’s external credibility. The dynamic is mirrored in the pattern of NGO registrations, which reflected periods of institutional consolidation and phases of political or economic fluctuation (Fig.1).

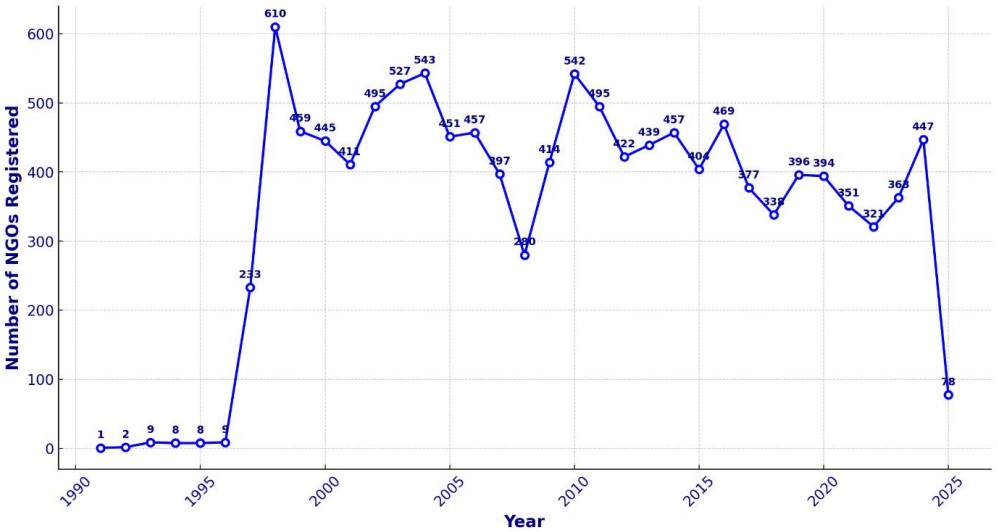

Fig.1. Number of NGOs registered each year in the Republic of Moldova (1991-2025).

Accordingly, the evolution of their role was notably supported by numerous aspects, including the institutionalization of cooperation mechanisms and their involvement in elaborating Moldova’s national security and foreign policy concepts under the EU-Moldova Action Plan [5, p.24]. Despite challenges related to political volatility, NGOs have maintained strategic relevance considering their electoral monitoring efforts, advisory influence and institutional expertise. Beyond a reasonable doubt, the capacity of various NGOs to respond to geopolitical crises, particularly via humanitarian support for refugees during the Russian invasion of Ukraine and subsequent cooperation with foreign partners, has strengthened Moldova’s international stance as a responsible actor on the global stage.

Interestingly, the role of Moldovan NGOs in public diplomacy was affirmed through their consistent engagement in civic education, digital communication, and resilience to disinformation. In fact, such platforms as the 10th edition of Moldova European Integration Forum, co-organized by IPRE and APE, exemplified external signaling and domestic consensus-building, central to public diplomacy in contemporary international relations [9]. Nonetheless, despite a decrease in intensity, politically motivated attacks during the 2024 electoral campaign continued to threaten the legitimacy of Moldovan NGOs [8, p. 24]. In this context, it was emphasized that their

digital platforms must be strategically maintained, considering that they serve valuable outreach and donor engagement.

The contribution of NGOs to international civic collaboration aimed at promoting democracy in Moldova was reflected in a comprehensive manner, through their work in electoral transparency, civic education, governance monitoring. Thus, ADEPT's use of professionalized election observation mechanisms and the presence of platforms for raising public awareness illustrate the ways in which structured civic efforts have strengthened democratic oversight [1, p.26]. However, concerns remain regarding the autonomy and sustainability of civil society. The proposed 2025 "foreign agents" law have raised doubts about the durability of democratic commitments [2]. The quality of democracy was shown to depend to a certain extent on the empowerment of NGOs, when democratic processes risk masking structural weaknesses.

European support has played a fundamental role along the way, through numerous initiatives, "INSPIRED Moldova" representing one of them [7]. Together with "The Council of Europe's 2025-2028 Action Plan for the Republic of Moldova", these have reinforced NGO capacity and public engagement [3, p.61]. Similarly, the integration of democratic values into education through projects like "FP7" has helped shape civic-minded professionals and foster long-term democratic culture [10, p.7]. Nonetheless, the relevance of such programs becomes even more apparent when viewed against the backdrop of persistent public detachment. Accordingly, European programs that position NGOs as valuable actors in democratic education and reform must be strategically amplified in terms of public visibility, so that their societal role is recognized by the society at large.

Overall, NGOs have been shown to indeed shape Moldova's international relations by advancing democratic values and fostering constructive engagement, primarily with European partners. Ultimately, in line with the recommendations presented, structured cooperation with state institutions and sustained public visibility, via civic education and stable funding, should be treated as long-term priorities for the enhancement of democratic resilience and international credibility.

Reference:

1. BUSUIOC, C. Rolul ONG-urilor în monitorizarea alegerilor parlamentare din Republica Moldova. În: *Moldoscopie*, 2020, nr. 2, pp. 24-33.
2. IPRE. Declarație: 127 organizații a societății civile condamnă gestul sfidător al deputaților Blocului Comuniștilor și Socialiștilor care au înregistrat în Parlament inițiativa privind reglementarea „agenților străini". 2025. [accesat 28.04.2025]. Disponibil: https://bit.ly/40xYkCT.
3. Oficiul Consiliului Europei la Chișinău: Planul de Acțiune al Consiliului Europei 2025–2028 pentru Republica Moldova. 2024. [accesat 16.03.2025]. Disponibil: https://bit.ly/4k9jSg5.
4. BURLINOVA, N. V. The Role of NGOs in International Relations and Public Diplomacy. In: *Journal of International Analytics*, 2022, vol. 13, issue 1, pp. 110-123.

5. BUSCANEANU, S. *Moldova and EU in the European Neighbourhood Policy Context: Implementation of the EU-Moldova Action Plan (February 2005 – January 2008)*. Chișinău: ADEPT, EXPERT-GRUP, 2008. 89 p.
6. CHARNOVITZ, S. *Two Centuries of Participation: NGOs and International Governance.* In: Michigan Journal of International Law, 1997, nr. 2, pp. 183-286.
7. European Partnership for Democracy. Programs: INSPIRED Moldova. [accessed: 18.03.2025]. Available: https://epd.eu/what-we-do/programmes/inspired-moldova/.
8. GÎSCĂ, F. *CSO Meter Moldova 2024: Country Report*. Chișinău: Promo-LEX, 2025. 95 p.
9. IPRE. The 10th edition of the Moldova European Integration Forum took place in Chisinau. 2024. [accessed: 20.02.2025]. Available: http://bit.ly/449B54y.
10. TEOSA, V., MATSABERIDZE, M., TSVIATII, T. (coord.). *Eastern Europe: Regional Studies.* Chișinău: CEP USM, 2017. 354 p.

Recomandat
***Valentina TEOSA**, dr. hab., prof. univ.*

IMPACTUL PUTERII SOFT A SUA ASUPRA STABILITĂŢII ORIENTULUI MIJLOCIU

Flavius DIACONU,

student, anul III, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Adiminitrsative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 327.57:004.4(73:5-15) E-mail: gherman.flavius1@gmail.com

Lucrarea de licență investighează impactul puterii soft a Statelor Unite ale Americii asupra proceselor de stabilizare și influență strategică în Orientul Mijlociu, o regiune marcată de instabilitate geopolitică, conflicte armate, transformări socio-politice și interferențe externe. În centrul demersului științific se află analiza critică a modului în care SUA utilizează resursele necoercitive ale puterii – cum ar fi valorile democratice, educația, cultura, mass-media și diplomația publică – pentru a-și proiecta influența, a promova interesele naționale și a contribui, teoretic, la stabilizarea regiunii.

În prima parte a cercetării este realizată o fundamentare teoretică riguroasă a conceptului de „soft power", introdus de Joseph Nye [1, p. 12], și sunt analizate perspectivele paradigmatice majore: realismul (care minimizează importanța resurselor simbolice), liberalismul (care pune accent pe cooperare și interdependență instituțională) [3, p. 22], și constructivismul (care evidențiază rolul normelor, ideilor și identităților în politica internațională). Lucrarea argumentează că puterea soft se constituie într-un instrument esențial pentru înțelegerea influenței americane în regiune, mai ales atunci când este articulată într-un cadru coerent și adaptat specificului socio-cultural local.

Ulterior, sunt analizate principalele instituții americane implicate în implementarea strategiilor de soft power: Departamentul de Stat, USAID, USAGM (Agenția SUA pentru Media Globală), MEPI (Middle East Partnership Initiative), USIP (Institutul pentru Pace), Smithsonian Institution și American Councils for International Education. Aceste entități desfășoară programe menite să consolideze valorile democratice, să sprijine educația, dezvoltarea societală, drepturile omului și presa liberă. Spre exemplu, USAID a implementat proiecte de dezvoltare economică și incluziune socială în Iordania și Egipt [7, p. 45], în timp ce USAGM a susținut media independentă în regiune [8, p. 38].

Cercetarea nu evită să problematizeze eficiența și credibilitatea acestor inițiative. Există o percepție larg răspândită în regiune conform căreia influența soft a SUA este, de fapt, parte a unei agende geopolitice mai largi, deseori însoțită de acțiuni hard (intervenții militare, sancțiuni, presiuni diplomatice) [5, p. 868]. În acest sens, se subliniază nevoia de coerență între discursul valoric și practica politică, precum și importanța legitimității percepute de actorii locali.

Pentru a evalua aplicabilitatea concretă a puterii soft americane, lucrarea propune trei studii de caz relevante: Egipt, Iordania și Irak. Acestea oferă perspective diferite asupra receptivității față de influența necoercitivă: în Egipt, regimul politic a utilizat sprijinul american în mod selectiv, în timp ce în Iordania s-a remarcat un parteneriat strategic relativ stabil [7, p. 45], iar în Irak efectele au fost profund contradictorii, din cauza traumei post-război și a instabilității instituționale [9, p. 5].

Concluziile cercetării evidențiază că eficiența puterii soft americane depinde de mai mulți factori: adaptabilitatea culturală, continuitatea politicilor, încrederea reciprocă și capacitatea instituțiilor locale de a absorbi și valorifica sprijinul extern. Puterea soft funcționează cu adevărat doar atunci când este percepută ca fiind autentică, lipsită de intenții hegemonice și orientată spre cooperare mutual avantajoasă [6, p. 15].

Astfel, lucrarea susține ideea că SUA pot contribui la stabilitatea Orientului Mijlociu printr-o politică de influență inteligentă și echilibrată, în care resursele simbolice și culturale sunt valorizate strategic, fără a ignora specificitățile regionale și dinamica internă a statelor vizate.

Lucrarea contribuie la dezvoltarea unei perspective critice și analitice asupra relației dintre influență simbolică și securitate regională și oferă un cadru teoretic și aplicativ util pentru înțelegerea transformărilor din politica externă a SUA în secolul XXI.

Referințe:

1. Goldsmith, B., Horiuchi, Y. "Spinning the Globe? U.S. Public Diplomacy and Foreign Public Opinion." The Journal of Politics, vol. 71, nr. 3, 2009, pp. 863–875.
2. Keohane, R. O., Nye, J. S. Power and Interdependence. Boston: Longman, 2011.
3. Melissen, J. (ed.). The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2005.
4. MEPI. Annual Program Statement. U.S. Department of State, 2022.
5. Morgenthau, H. J. Politics Among Nations. New York: McGraw-Hill, 1993.
6. Nye, J. S. "The Future of Power." Foreign Affairs, vol. 89, nr. 6, 2010, pp. 2–12.
7. USAGM. Annual Performance Report 2023. Washington D.C.: U.S. Agency for Global Media, 2023. (https://www.usagm.gov/performance-reports)
8. USAID. Jordan Country Development Cooperation Strategy 2020–2025. (https://www.usaid.gov/jordan/cdcs)

Recomandat

Cristina EJOVA, *dr. habilitat, conf. univ.*

ВОЗМОЖНОСТИ ПУБЛИЧНОЙ ДИПЛОМАТИИ В ПРОДВИЖЕНИИ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Aleksandra PUSTOVOIT,

student, anul 3 Facultatea de Relatii Internationale, Stiinte Politice si Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 342.34(478):327(4) E-mail: rihihelve@gmail.com

В современном обществе, где процесс получения информации значительно демократизировался, публичная дипломатия остаётся одним из главных механизмов трансляции идейно-ценностных нарративов. Несмотря на активное изучение понимания и возможностей публичной дипломатии, научная среда сталкивается с рядом проблем. Во-первых, отсутствует общепринятое определение, поскольку на него влияют такие как точка зрения каждого исследователя, так и традиционное понимание данного вопроса в зависимости от социокультурного пространства. Во-вторых, существует проблема с консенсусом среди учёных относительно инструментов реализации публичной дипломатии и их систематизации [1, с. 51]. В-третьих, понимание данного явления учёными существенно отличается от понимания политическими акторами, определяющими национальные интересы и формирующими цели для публичной дипломатии.

Данная работа резюмирует существующее многообразие подходов авторским определением, где публичная дипломатия – это механизм «мягкой силы», включающий в себя совокупность взаимовлияющих друг на друга стратегий и инструментов, направленных на установление позитивного диалога с иностранной аудиторией и иностранной политической элитой для достижения политических целей государства. Это понимание важно как для исследования применяемых стратегий публичной дипломатии на примере европейской интеграции Молдовы, так и для демонстрации результатов по имплементации общеевропейских ценностей, поддержка которых является одной из основ внешней политики Европейского союза [2, p. 8].

В настоящее время и конкретно в случае кейса Молдовы происходит реализация двух форм публичной дипломатии. Первая – более классическая, выраженная через информационную пропаганду традиционных СМИ (конкретно радио и телевидения), распространение политической культуры с помощью различных форм искусства, формирование политической элиты, транслирующей нужные идеи [3, с. 994]. Вторая – цифровая публичная дипломатия, реализуемая через поддержку сайтов СМИ, распространение цифровой и оцифрован-

ной литературы, мониторинг дискуссий в зраубежных блогах и др., причём органы власти также задействованы в этом процессе, создавая официальные страницы государственных учреждений и ключевых политических деятелей в социальных сетях [3, p. 994].

Публичная дипломатия в продвижении европейской интеграции Республики Молдова реализуется в трёх основных направлениях. Первое – информационное, оно связано с просветительской деятельностью ЕС, СМИ, Бюро евроинтеграции, Бюро по связям с диаспорой и других акторов по информированию граждан о преимуществах вступления в ЕС и общности молдавских ценностей с европейскими. Второе – коммуникационное, ориентированное на взаимодействие между гражданами внутри страны и представителями диаспоры в странах Европы через организацию тематических встреч, праздников, культурных и других мероприятий. Третье – символическое, применяемое для создания прочных ассоциаций с Молдовой как государством объединённой Европы, президентом М. Санду как сильным европейским политиком, участием граждан в проевропейских мероприятиях с символическими названиями и декларациями.

В вопросах имплементации общеевропейских ценностей важным будет отобразить динамическое сравнение показателей Молдовы с показателями Румынии и Хорватии за период с 2022 по 2025 гг. по четырём индексам: Индекс трансформации Бертельсманна, Индекс свобод от Freedom House, Индексу свободы прессы от RSF и Индексу хороших стран мира от Anholt & Co. Для сравнения были выбраны эти две страны, поскольку они были одними из последних, вступивших в ЕС, и имели свои культурно-политические и ценностные сложности в процессе евроинтеграции.

Индекс трансформации Бертельсманна подчёркивает, что Молдова одновременно как имеет самую большую возможность для структурной перестройки и восстановления благодаря реформам и началу евроинтеграции, так и сталкивается с самыми серьезными проблемами с 1990-х годов. По политической трансформации она обозначена как дефектная демократия с баллом 6.7, по экономической трансформации она получила 6.04 балла как ограниченная, индекс управления отмечен как хороший с 5.69 баллами [4]. Молдова за два года серьёзно улучшила свои показатели по Индексу, поднявшись с 56 на 37 место, но всё ещё достаточно отстаёт от Румынии на 15 месте и Хорватии на 10 месте.

Индекс свобод определяет Молдову как частично свободную страну с переходным или гибридным режимом. У неё конкурентная избирательная среда, а свободы собраний, слова и вероисповедания в значительной степени защищены, но коррупция в государственном секторе, связи между крупными политическими партиями и мощными экономическими интересами, недостатки в верховенстве закона препятствуют демократическому управлению [5]. За период с 2022 по 2025 гг. её показатели остаются стабильными, хотя и имеется снижение на 2 балла за это время. По этому показателю Молдова также отстаёт от Ру-

мынии и Хорватии, которые считаются свободными государствами с 82 баллами у каждого.

По Индексу свободы прессы Молдова заняла 35 место, гораздо выше, чем большинство стран Восточной Европы. Однако это спад по сравнению с 2024 г., плюс сохраняется тенденция к поляризации СМИ на прозападные и пророссийские, хотя за последний год снизилось влияние олигархов и политиков на медиа. Но в то же время наметились тенденции на цифровое насилие в отношении независимых журналистов [6]. Показатели Молдовы лучше Румынии, занявшей 55 место, и Хорватии на 60 месте, причём в течение всего обозначенного периода Молдова показывала лучше результаты, чем эти две страны, демонстрируя позитивные тенденции в области обеспечения свободы слова и прав независимых СМИ.

Показатели Молдовы в Индексе хороших стран мира соответствуют уровню Румынии (33 место) и Хорватии (40 место) – у неё 37 место, улучшившись на 3 пункта за два года. Наилучшие результаты продемонстрированы 8 местом в категории Международные мир и безопасность, имея высокие показатели по участию в миротворческих контингентах и обеспечения интернет-безопасности. Её худшая категория – Здоровье и благополучие, где она занимает 114 место, демонстрируя как высокое участие в пожертвовании гуманитарной помощи, так и негативные тенденции в вопросах соблюдения норм ВОЗ и дополнительных пожертвований на деятельность организации [7].

В заключение можно отметить, что публичная дипломатия, будучи механизмом по достижению политических целей государства посредством установления позитивного диалога с иностранной аудиторией, обладает весьма обширным инструментарием, включающим в себя как классические, так и цифровые инструменты, позволяющие создавать различные варианты коммуникационных стратегий. Такая вариативность и вместе с тем адаптивность весьма важна в условиях текущего кризиса демократий, недоверия традиционным СМИ на глобальном уровне и на локально-региональном, как это демонстрируется в кейсе интеграции Республики Молдова в Европейский союз, поскольку общество Молдовы остаётся поляризованным по вопросу евроинтеграции, но при этом демонстрируются успехи в имплементации общеевропейских ценностей в сознание граждан. Реализуя в стратегии публичной дипломатии сильные стороны ключевых сторон данного процесса на внутреннем и внешнем уровне, вовлекая в него граждан, гражданское общество, диаспору, государственные институты и органы местного самоуправления, можно добиться большей общественной поддержки евроинтеграции, укрепления доверия государственным институтам и необратимость проевропейского пути Молдовы.

Библиография:

1. АРТАМОНОВА, У. З. Направления и формы реализации публичной дипломатии. В: *Анализ и прогноз. Журнал ИМЭМО РАН*, 2021, № 2, с. 49-56.

2. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union’s Foreign And Security Policy. The Diplomatic Service of the European Union [accesat: 15 ianuarie 2025)]. Disponibil: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf
3. БАЛАБАНОВ, К., ТРОФИМЕНКО, М. «Публічна дипломатія» як відповідь на виклики сучасності. В: *Україна дипломатична = Diplomatic Ukraine: наук. Щорічник*, 2013, Вип. 14, с. 989–1007.
4. Moldova. BTI Transformation Index [accesat: 17 aprilie 2025)]. Disponibil: https://bti-project.org/en/reports/country-dashboard/MDA
5. Moldova. Freedom House [accesat: 17 aprilie 2025)]. Disponibil: https://freedomhouse.org/country/moldova
6. Moldova. Reporters without Borders [accesat: 2 mai 2025)]. Disponibil: https://rsf.org/en/country/moldova
7. The Good Country Index. Anholt & Co. [accesat: 17 aprilie 2025)]. Disponibil: https://index.goodcountry.org

Recomandat
***Natalia STERCUL**, dr., conf. univ.*

EU-RUSSIA RELATIONSHIP AT THE CURRENT STAGE: IMPLICATIONS FOR THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Andreea RABOVILĂ,

studentă, anul III, facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 327(1-4/-6:470):323(478) E-mail: andreea.rabovila25@gmail.com

Articolul analizează relațiile UE-Rusia la etapa actuală prin identificarea principalelor componente care afectează interacționarea marilor puteri în faza curentă. Autorul cercetează subiectul prin prisma studierii evoluției relațiilor dintre UE și Federația Rusă, influenței marcate în vecinătatea comună, determinării tensiunilor și crizelor generate, modalității de depășire a acestora și perspectivelor de viitor în baza cazului Republicii Moldova.

EU-Russia relationship has emerged as an important topic, currently influencing not only the regional, but also the international arena by reshaping the geopolitical landscape across the continent and beyond. This is demonstrated considering its relevance, as EU-Russia relations sit at the intersection of political, economic and security interests that have a far-reaching impact on everything from global security and energy stability to economic interdependence. The purpose of the research was developed based on the theme's relevance and degree of investigation, involving analysing the EU-Russia relationship at the current stage and its impact on the Republic of Moldova by using the investigations of the shifts and tensions due to the evolution of the partnership, the evaluation of the impact of Ukrainian crisis in terms of EU's response and the establishment of the main interests and strategies in common neighbourhood.

Thus, the historiography research outlined the valuable contribution of the both, foreign scholars such as Tolstrup Janne, Barbara Roggeveen, Busygina Irina, Makarychev Andrey, Hoffmann Theodor, Romanova Tetyana, Sergey Karaganov, Chifu Iulian, Dungaciu Dan, and the scholars of Moldova State University, like Cebotari Svetlana, Grigore Vasilescu, Cristina Morari etc. The research increases the understanding of the actions of the political actors as Tolstrup J. mentions that „the international dimension simply turned more visible to the naked eye" making reference that at the same time as the two powers found common ground it made place for them in starting a competition in determining a geopolitical competition based on tensions, the urge for the autocratization of the post-soviet countries and simply on intensifying their efforts for dominance [1, p.12-13]. Morely, the historiography reveals that what began as a strategic partnership gradually devolved into ideological and geopolitical

confrontation, particularly intensified by EU enlargement, energy dependency and value-based contradictions.

The EU-Russia relationship should be carefully analysed taking into consideration the historical evolution, strategic turning points and current tensions, with a particular focus on the Ukrainian crisis and the shifting of the balance of power. The course of EU–Russia relations since the past thirty years provides an insightful lesson about geopolitical divergence. Early post–Cold War optimism for a „greater Europe”, where Russia and the EU would move toward interdependence based on shared political and economic values proved ultimately to be unsustainable. As the EU slowly enlarged both its institutional and territorial dimensions, it was obvious that its normative expansion, especially in the Eastern neighbourhood, would be sure to be tension-causing with an autarkic Russian Federation bent on preserving its sphere of influence [2, p.16]. These two competing logics of integration Moscow's statist realism and Brussels' liberal institutionalism have been at the heart of many of the resulting crises. Moreover, the absence of a shared long-term strategic framework has led to a vacuum filled by reactive policies, mutual suspicion, and diverging threat perceptions. Russia's shift towards Asia and closer alignment with China and the EU's growing alignment with NATO and Indo-Pacific democracies constitute a fragmentation of the post–Cold War international order along competing blocs. The Russian invasion of Ukraine in 2022 marked a decisive break in the relationship. It not only shattered the already fragile security architecture of Europe but also entrenched an adversarial dynamic that is unlikely to be reversed in the near term. The EU's collective response marked by unprecedented unity, military aid, and long-term strategic recalibration signals a fundamental reorientation of its policy towards Russia, from engagement to deterrence.

As for the 2025, a set of statements and initiatives concerning Europe and Russia relations are issued by the EU officials: „Readiness 2030” which seeks to mobilize up to €800 billion to strengthen Europe's defence infrastructure in response to geopolitical threats [3]; the 18th package of sanctions for Russia, focusing on elements like the shadow fleet; the EUMAM Ukraine mission which offers military aid and trainings for Ukrainian soldiers; establishment of the maritime security hub in the Black Sea to ensure surveillance and safety in the region.

In this context, the impact of the EU-Russian relationship on the common neighbourhood is relevant, especially through the lens of the practical initiatives and strategies for the foreign policy, security, and internal development from the part of the rivalry of the two powers. The partnership between the two powers has manifested a divergence into scopes: the EU pursuing greater integration and democratization through the European Neighbourhood Policy (ENP) and Eastern Partnership (EaP); Russia wanting to maintain its traditional sphere of influence, through economic pressure, military intervention, or soft power tools. This competition of strategies has intensified after Russia's invasion of Ukraine in 2022, exposing further polarizing pro-Russian and pro-European blocs in the common neighbourhood. The tensions

are illustrated by the case of the Republic of Moldova integrating with the EU as it is repeatedly exposed to Russian involvement by factors such as Russian influence through propaganda, historical ties, and manipulation via gas supply; influence on minority groups preferring the Russian language, intensified by pro-Russian media content; complex political events, economic conditions, all of them influencing the public opinion towards the European integration benefits [4, p.12-27]. Nevertheless, in 2023, Chișinău significantly increased its alignment with the EU Common Foreign and Security Policy (CFSP), reaching a cumulative alignment rate of 89.2 percent, up from 64.2 percent in 2022 [5]. For instance, Moldova now ranks 28th out of 180 countries on the Reporters Without Borders (RSF) index, a remarkable improvement of 63 positions since 2020 [6]. Similarly, in the Transparency International Corruption Perception Index, Moldova ranks 76th out of 180 countries, a notable improvement of 39 positions since 2020 [7]. Additionally, in the Global Gender Gap Report, Moldova currently occupies the 19th position out of 146 countries [8]. As a result, the Government approved the National Action Plan for the Republic of Moldova's Accession to the European Union for the years 2024-2027 and has extended the mandate of the European Union Partnership Mission in Moldova (EUPM) until 2027, both contributing to the perception of EU as a vital step towards the country's future.

In conclusion we can affirm that the research identified the evolution of the EU-Russian relations at the current stage, how the rivalry and competitions affect the international arena as well as the internal or external affairs of the common neighbourhood states, more specifically the Republic of Moldova which reach a European path. When it comes to EU-Russia relations, then, the old framework is not just obsolete, it may even prove harmful, as it risks provoking new clashes. Unless there is a fundamental change in Russia's domestic and foreign policy behaviour, the European Union is unlikely to return to the model of engagement that defined the post-Cold War era.

In order to overcome this phenomenon in the Republic of Moldova we can recommend for the republic to position itself as a mediator in broader EU-Russia discussions to safeguard national interests and adopt a neutral diplomatic role; to create alongside with EU a dedicated policy track to stabilize Moldova without provoking excessive Russian backlash. At the same time European Union must reduce internal splits among member states on how to interact with Russia; create a policy aimed to contain destabilizing Russian moves and make room for selective, pragmatic cooperation in areas of mutual interest (arms control, climate change or crisis management).

Reference:

1. Tolstrup J. Russia vs. the EU. The Competition for Influence in Post-Soviet States. Lynne Rienner Publishers. 254 p.
2. Haukkala H. Lost in Translation? Why the EU has Failed to Influence Russia's Development. Europe-Asia Studies. UK: University of Glasgow, 2009. 19 p.

3. European Union External Action. White Paper for European Defence – Readiness 2030 https://www.eeas.europa.eu/eeas/white-paper-for-european-defence-readiness-2030_en (accessed 28.05.2025)
4. Deen B., Zweers W. Walking the tightrope towards the EU Moldova’s vulnerabilities amid war in Ukraine, Clingendael Report, 2022, p.16
5. PONARS EURASIA. From Crisis to Catalyst: The Impact of Russia’s War on Moldova’s Domestic and Foreign Policies https://www.ponarseurasia.org/from-crisis-to-catalyst-the-impact-of-russias-war-on-moldovas-domestic-and-foreign-policies/ (accessed 18.05.2025)
6. RSF. MAP - 2025 World Press Freedom Index. Moldova. https://rsf.org/en/country/moldova (accessed 18.05.2025)
7. Transparency International. Corruption Perceptions Index. https://www.transpa rency.org/en/cpi/2023/ (accessed 18.05.2025)
8. RadioFreeEurope. Moldova Has Fulfilled Nearly All Remaining Conditions For Starting EU Admission Talks. https://www.rferl.org/a/moldova-conditions-eu-admission-talks/32858 751.html (accessed 18.05.2025)

Recomandat

Cristina MORARI, *dr., lector universitar*

CONSTRUIREA IMAGINII INTERNAȚIONALE A BULGARIEI ŞI ROMÂNIEI ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE: LECŢII PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

Ana RAEȚCHI,

studentă, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 327:659.126(497.2+498):327(4) E-mail:ana.raetchi003@mail.ru

Imaginea unui stat în plan internațional nu reprezintă o simplă reflectare a realității obiective, ci un construct social, politic și simbolic, modelat prin narațiuni, practici instituționale și percepții externe. Potrivit lui K. Boulding, statele nu acționează în conformitate cu realitatea în sine, ci în baza imaginii pe care o au despre ele însele și despre alte entități statale [2, p. 122]. Această perspectivă subliniază rolul central al imaginii în arhitectura relațiilor internaționale contemporane, influențând direct succesul politicii externe, cooperarea economică și integrarea în structuri internaționale, precum Uniunea Europeană.

J. Wang definește imaginea internațională drept percepția colectivă formată de alte state asupra unei țări, construită prin observarea politicilor sale, culturii, comportamentului diplomatic și performanțelor economice [5, p. 12]. Într-o viziune complementară, S. Anholt, autorul conceptului de nation branding, susține că imaginea unui stat este influențată de un set coerent de simboluri, narațiuni strategice, diplomație culturală și politici publice, care creează un capital simbolic deosebit de valoros în competiția globală pentru influență, investiții și vizibilitate [1, p. 10].

Astfel, imaginea internațională devine o dimensiune strategică ce poate fi gestionată prin instrumente precum brandingul național, diplomația publică și diplomația culturală. Acestea permit statelor să-și modeleze reputația, să își comunice valorile și să genereze o percepție favorabilă în rândul actorilor internaționali. Brandingul național presupune crearea unei identități distinctive și atractive a statului în mediul global, în timp ce diplomația publică vizează dialogul cu publicurile externe prin mijloace neconvenționale – cultură, educație, schimburi academice sau campanii media – pentru a consolida încrederea și sprijinul extern.

Experiențele Bulgariei și României în procesul de aderare la Uniunea Europeană relevă caracterul esențial al imaginii internaționale în facilitarea integrării. În ambele cazuri, proiecția unei imagini de stat modern, stabil și atașat valorilor europene a fost realizată prin politici coordonate între instituții publice, ministere de externe, agenții de turism, institute culturale și mecanisme de comunicare strategică [3, p. 200]. România a pus accentul pe modernitate, inovație și cultură contemporană, în timp ce

Bulgaria a valorificat tradițiile și patrimoniul național, adaptându-le cerințelor discursului european. Ambele modele au fost susținute de un cadru instituțional robust și de capacitatea de a genera narațiuni coerente, credibile și adaptate contextului geopolitic.

Comparativ, România s-a confruntat cu provocări legate de discontinuitatea strategiilor de branding, fragmentarea campaniilor de imagine și lipsa unei viziuni pe termen lung. Totuși, aceste eforturi au marcat începutul unui proces de profesionalizare a comunicării externe și de acumulare a expertizei necesare în gestionarea capitalului simbolic. Bulgaria, în schimb, a implementat o strategie mai integrată, implicând comunitățile locale, actorii culturali și resursele digitale, demonstrând o abordare adaptivă și sustenabilă.

Republica Moldova, aflată în etapa incipientă a procesului de integrare europeană, se confruntă cu dificultăți similare celor întâlnite de cele două state est-europene înainte de aderare: instabilitate politică, capacitate instituțională limitată și imagine internațională inconsistentă. Analiza comparativă relevă însă o serie de lecții valoroase ce pot ghida eforturile Republicii Moldova în procesul de redefinire a identității internaționale. Printre acestea se numără: necesitatea elaborării unei strategii de branding național coerente, cu obiective clare și mesaje adaptate diverselor audiențe internaționale; dezvoltarea unui cadru legislativ și instituțional care să permită gestionarea profesionistă a imaginii externe și consolidarea diplomației culturale prin institute specializate, parteneriate internaționale și evenimente de promovare a patrimoniului;

Reconfigurarea identității naționale în contextul post-comunist nu se reduce la promovarea turistică sau la marketingul imaginii, ci presupune un proces complex de revalorizare a simbolurilor naționale, de reintegrare culturală și de modernizare instituțională [4, p. 12]. Bulgaria și România oferă dovezi că traumele istorice și dificultățile tranziției pot fi convertite în capital simbolic prin strategii coerente și pe termen lung.

În acest sens, Republica Moldova are oportunitatea – dar și responsabilitatea – de a construi o imagine internațională credibilă și compatibilă cu valorile europene, care să susțină aspirațiile sale de aderare la UE. Acest demers necesită voință politică, expertiză strategică și o abordare integratoare, care să valorifice potențialul uman, cultural și geopolitic al țării. Integrarea europeană nu se realizează exclusiv prin ajustări legislative sau criterii tehnice, ci presupune și capacitatea de a convinge, de a inspira încredere și de a proiecta o viziune comună. În era interconectivității globale, imaginea devine o resursă de putere. Pentru Republica Moldova, o imagine internațională bine construită poate deveni nu doar un rezultat al integrării europene, ci un veritabil motor al acesteia. Exemplul Bulgariei și României demonstrează că, în ciuda limitărilor inițiale și a provocărilor tranziției post-comuniste, este posibilă construirea unei identități europene recunoscute și respectate, cu condiția asumării unui demers strategic pe termen lung, coordonat și flexibil.

Referințe:

1. ANHOLT S. Beyond the nation brand: The Role of Image and Identity in International Relations. In: The Journal of Public Diplomacy, Volume 2. Seoul: Korean Association for Public Diplomacy, 2013, p. 6-12. http://surface.syr.edu/exc hange/vol2/iss1/1 (vizitat 15.10.2024).
2. BOULDING K. E. National Images and International Systems. In: The Journal of Conflict Resolution, Volume 3, No. 2. New York: Sage Publications Ltd, 1959, p. 120-131.
3. KANEVA N., POPESCU D. National identity lite: Nation branding in post communist Romania and Bulgaria. In: International Journal of Cultural Studies, Volume 4, Issue 2. New York: Sage Journals, 2001, p. 199-207.
4. SZONDI G. The role and challenges of country branding in transition countries: The central and eastern european experience. In: Place branding and public diplomacy, Volume 3. London: Springer Nature, 2007, p. 8-20.
5. WANG J. The power and limits of branding in national image communication in global society. In: The Journal of International Communication, Volume 14, Issue 2. Sudney: Taylor & Francis, 2008, p. 9-24.

Recomandat

Alexandru EJOV, *doctor în științe politice, conferențiar universitar*

CORELAŢIA „RĂZBOI -GEOPOLITICĂ”

Andrea, RUSNAC ,

studentă, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova.

CZU: 327:355.4:911.3 E-mail: andrea.rusnac9@gmail.com

Geopolitica şi războiul rămân a fi două fenomene interconectate care modelează structura relațiilor internaționale, pentru a obține o înțelegere mai aprofundată a problemelor globale contemporane, definirea conceptelor teoretice este o acțiune necesară. Aceste fenomene nu doar c

vizează discuții asupra teritoriului și a puterii, dar și a naturii conflictului. În contextul evoluției relațiilor internaționale, definirea și înțelegerea conceptului de geopolitică a fost mereu asociată cu geografia, politică și putere, demonstând cum aceste elemente definesc strategiile statelor în contextul conflictelor globale. În cadrul cercetarii noastre este important să analizăm perspectivele tradiționale, cât și cele contemporane ale geopoliticii și războiului.

Una dintre primele și cele mai clasice definiții ale geopoliticii este oferită de către Rudolf Kjellen, cunoscut ca și “părintele fondator al geopoliticii”, acesta definește geopolitica ca fiind ştiinţa care studia statul. Kjellen considera statul un organism viu care la fel ca ființa umană duce o luptă continuă pentru supraviețuire, lupta statului fiind influențată de factori precum condițiile geografice, demografice, economice și politice [1].

Acestă interacțiune dintre teritoriu și putere, oferă societăților prilejul de a înțelege și a de a utiliza împrejurimile în interesele și avantajele proprii pentru a obține puterea. Abordarea sa a conturat o înțelegere mai aprofundată a relației dintre geografie și politica statelor, reprezentând astfel și un punct de plecare pentru analiza și studierea geopoliticii în spațiul contemporan. Deși nu oferă o definiție exactă a conceptului de geopolitică, H. Kissinger [2], analizează conceptul prin prisma echilibrului de putere, care analizează influența factorilor geografici și controlul exercitat de marile puteri asupra zonelor strategice ale globului. Interpretarea acestei definiții pune accent pe realismul politic, evidențiind competiția dintre state pentru dominație. Interesele naționale ale statelor sunt influențate de poziția geografică respectivă, de economie și de contextul istoric. Conform lui Kissinger, comportamentul statelor este modelat de factorii geografici ca teritoriu, climă, poziția, statele își maximizează avantajele și interesele naționale în funcție de acești factori, acesta oferă și un exemplu relevant în care Marea Britanie a folosit poziția sa de insulă pentru a-și crește puterea sa navală.

Conform poziției lui I. M. Glassner, geopolitica este definită ca: „ştiinţa ce studiază statul în contextul fenomenului spaţial global, în încercarea de a înţelege atât

bazele puterii statului, cât şi natura interacţiunilor dintre state" [3]. Această definiție subliniază faptul că geopolitica nu se limitează doar la interacțiunea regională dintre state, dar include şi o dinamică globală, astfel statele îşi exercită puterea în spațiul global fiind influențate de factorii geografici și politici. Definiția lui Glassner oferă o abordare multidimensională, în care geopolitica este o știință dinamică într-o evoluție continuă în contextul sistemului de relații internaționale. Potrivit cercetătorului român I. Conea, în viziunea căruia geopolitica este o ştiinţă în devenire, iar obiectul ei de studiul îl reprezintă jocul politic dintre state [4]. Geopolitica reprezintă o disciplină în transformare, nu una statică, ceea ce o face adaptabilă la schimbările din mediul internațional, această capacitate o transformă într-un instrument necesar pentru înțelegerea și navigarea provocărilor lumii contemporane.

Mediul politic despre care vorbeşte Conea, reprezintă ecosistemul relațiilor internaționale și dinamica acestora în competiția pentru influență și resurse. Caracterul competitiv se regăseşte în natura statelor, unde fiecare îşi urmăreşte propriile interese creând acest joc politic la scară globală, determinat de factori ca poziția geografică, resursele naturale și capacitatea economică. Competiția poate fi văzută prin tensiuni, conflicte armate, alianțe, până la rivalități ideologice. Acest joc politic mereu va fi influențat direct de către interacțiunea statelor cu mediul geopolitic, definiția oferită de autor scoate în evidență această interdependență în creștere dintre actor și spațiul geografic.

Alți cercetători, precum J. P. Taylor, utilizează „realismul politic dur" pentru a oferi o definiție a geopoliticii, unde acesta o vede ca pe o disciplină care trebuie să „studieze rivalitatea dintre două mari puteri", în sensul exercitării „dominaţiei statelor puternice asupra statelor slabe" [5]. Prin această definiție autorul aduce în prim-plan natura conflictuală a relațiilor internaționale, subliniind o viziune realistă a geopoliticii, unde puterea este elementul central. Rivalitatea este obiectul central al marilor puteri, acest fapt punând în evidență principiile realismului politic, unde statele acționează egoist doar în detrimetrul propriilor lor interese și strategii. Tot prin utilizarea realismului, este evidențiat că politica globală este marcată de un joc constant de echilibru al puterii, în care ordinea internațională este menținută prin dominația statelor hegemonice asupra statelor slabe.

Pentru a defini conceptul de geopolitică, C. Flint recurge la utilizarea analizei critice care reprezintă practica statelor de a concura pentru controlul teritoriului și a resurselor [6, p.13]. Dar trebuie înțeles faptul că geopolitica reprezintă mult mai mult decât această competiție pentru teritoriu, mult mai mult decât construirea unui imperiu, geopolitica poate reprezenta atât conflictele rasiale în orașe, restricția asupra circulației femeilor, cât și diplomația asupra energiei regenerabile [6, p.16]. Acestă perspectivă servește pentru o înțelegere mai aprofundată a imaginii complete pe care o reprezintă geopolitica, deschizând noi direcții de analiză a modului în care aceasta se manifestă și include mult mai mult decât teritoriu. În ceea ce privește războiul, de la început s-a menționat că este interconectat cu geopolitica, iar pentru a putea înțelege această conexiune, este necesar definirea teoretică a războiului. Războiul mereu a

fost un fenomen prezent în istoria umanității, fiecare epocă istorică a fost definită de conflicte care au demonstrat defapt continuitatea fenomenului, dar și că reprezintă o componentă a naturii umane. Oamenii mereu au fost copetitivi și egoiști, iar dorința de a obține cât mai multă putere mereu a alimentat apariția conflictelor.

În gândirea lui S. Tzu, marele general chinez și strateg militar, abordează actul războiului ca fiind o componentă esențială a statului. Tzu subliniază că razboiul este de o importanță vitală pentru stat, reprezentând un domeniu al vieții și al morții, conform viziunii sale războiul nu este o confruntare militară, dar un proces strategic care se câștigă prin inteligență, influență și arta de a evita conflictele inutile [7]. În timp ce ceilalți se concentrează asupra câștigării unui război prin forță, Tzu crede că un război poate fi câștigat înainte ca acesta să înceapă cu ajutorul strategiilor potrivite. Punctul său de vedere a fost studiat timp de secole, fiind o influență asupra gândirii militare și politice din întreaga lume.

În viziunea lui T. Hobbes, războiul apare ca o consecință a stării naturale a omenirii, indivizii mereu s-au lăsat conduși de instinctul de supravețuire și de dorința pentru putere, pentru el starea de război nu înseamnă doar lupte armate, dar și o stare generală de rivalitate sau o stare “în care voința de a lupta este suficient de evidentă” [8] . Din punctul său de vedere, în lipsa unui stat puternic care să impună ordine și să protejeze drepturile individuale, oamenii ar fi condamnați la o luptă continuă pentru supraviețuire și resurse. Pentru ca omenirea să scape de starea de război permanent, ei trebuie să renunțe la libertatea lor totală și să accepte o autoritate supremă, adică statul, care va veni pentru a impune ordine. Războiul devine o condiție inevitabilă a umanității în lipsa unui guvern puternic, mai mult decât un conflict armat în lupta pentru un teritoriu.

C. V. Clausewitz [9] a examinat diverse idei și perspective asupra a ceea ce înseamnă războiul, evidențiind că acesta este o continuare a politicii doar că prin alte mijloace, un instrument prin care politicul își atinge obiectivele strategice, făcând parte dintr-o strategie mult mai vastă a statelor. Acesta încearcă să înțeleagă natura umană susținând că războiul e „un act de violență menit să constrângă adversarul să ne îndeplinească voința” [9, p.15] . Astfel războiul nu este un simplu conflict armat sau un scop în sine, dar reprezintă un mijloc prin care statele își impun voința asupra altor state sau a comunității internaționale prin mijloace violente.

Conform teoreticianul J. J. Mearsheimer [10], războiul devine inevitabil în sistemul internațional, din motivul că marile puteri sunt într-o luptă continuă pentru a obține supremația, iar acest fapt în sine inevitabil va duce la razboi și conflicte. În lipsa unei guvernanțe mondiale care să controleze statele, fiecare mare putere este nevoită să lupte pentru propria sa securitate, fapt ce duce la o cursă pentru putere. Deși mulți realiști consideră că statele în cele din urmă caută să mențină un echilibru de putere, Mearsheimer consideră ca statele mari caută să obțină hegemonia, fiind unicul mod în care acestea își pot asigura securitatea. Iar în competiția pentru putere, statele vor evita să creeze dependență unele față de altele, și să obțină poziții de putere, chiar dacă acest fapt va duce la război. Coexistând într-un sistem internațional anarhic, sta-

tele mereu vor ajunge la starea de război, deoarece fiecare stat caută să își maximizeze puterea și influența cât mai mult pentru a putea supraveţui și a obține locuri de frunte.

În contextul analizei fenomenului războiului, inclusiv și a impactului acestuia asupra relațiilor internaționale merită atenție cercetările elaborate de câtre R. Aron [11]. Acesta evidențiază că războiul reprezintă o manifestare a relațiilor internaționale, unde statele acționează drept actori raționali, care urmăresc îndeplinirea propriilor lor interese prin diferite metode, inclusiv și prin puterea forței. Războiul este o formă a relațiilor dintre state, unde forța militară este utilizată pentru a stopa conflictele, astfel războiul fiind o parte a naturii relațiilor internaionale, acesta nu va dispărea niciodată complet. Autorul analizează atât războiul cât și pacea, iar despre pace acesta consideră că nu poate exista într-o stare absolută, dar există doar ca o stare temporară de echilibru între conflicte. Fiind contra idealismului, Aron susține că statele mereu vor continua să ducă o luptă pentru putere, securitate și resurse, iar diferențele politice mereu vor domina arena internațională în fața păcii.

Aanlizând cauzele războiului, K. Waltz [12] realizează trei categorii principale de analiză a războiului: natura umană, structura statului și sistemul internațional. În primul rând Waltz consideră că principala cauză a războaielor este natura umană, acestea pornesc din egoism și din incapacitatea omenirii de a-și controla comportamentul. Deși celelalte cauze le consideră ca fiind secundare, acestea rămân la fel de importante a fiind studiate, precum organizarea internă a statului poate determina tendințele acestuia de a se angaja la război, iar structura anarhică a sistemului internațional creează un mediu unde statele acționează în baza intereselor proprii și egoiste de a-și maximiza puterea. Waltz a subliniat faptul că în lipsa unei autorități centrale care să asigure un nivel de siguranță, statele sunt nevoite să își asigure securitatea proprie. Viziunea acestuia oferă o perspectivă valoroasă prin care nu natura umană a indivizilor sau ideologiile sunt cele care duc la conflicte, dar însuși modul în care lumea internațională este organizată.

Astfel, supunând analizei conceptelor teoretice de geopolitici și războiului, am putea menționa că studierea acestora creează un cadru conceptual folosit pentru înțelegerea modului în care actorii politici interacționează într-un sistem internațional condus de competiție, conflicte și lupte pentru putere și teritoriu. Geopolitica reprezintă un fenomen complex care prin definiția sa nu se limitează doar la imaginea unui teritoriu și controlul asupra acestuia, însă include mai multe fațete precum ideologiile politice, strategiile de putere și rivalitatea. Înțelegerea acestui concept complex poate duce la identificarea cauzelor primare ale războiulu, cum ar fi competiția pentru resurse și teritorii, până la dominația statelor mai slabe. Se evidențiază faptul că geopolitica deține un rol crucial în definirea și stabilirea strategiilor statelor în jocul pentru dominație și influență, astfel studierea geopoliticii a evoluat de la studiul acesteia ca o știință despre stat, până la o disciplină ce studiază rivalitatea dintre state.

Analizând războiul din perspectiva teoretică și prin prisma abordărilor diferite ale cercetătorilor, se poate observa că războiul nu reprezintă un eveniment singular, dar este suma unor factori dinamici. Războiul rămâne a fi încă de la începuturile sale

un eveniment central al relațiilor internaționale, acesta fiind explicat atât prin natura umană egoistă, cât și prin organizarea statelor. Analiza teoretică a conceptelor nu doar că demonstrează că acestea sunt interconectate, dar oferă și un cadru conceptual pentru înțelegerea și interpretarea evenimentelor din sistemul internațional.

Referințe:

1. HLIHOR, C. *Geopolitica şi geostrategia în analiza relaţiilor internaţionale contemporane.* Bucureşti: UNAP „Carol I”, 2005. 330 p.
2. KISSINGER, H. *Diplomația.* Bucureşti: All, 2010. 784 p.
3. GLASSNER, I. M. *Political Geography*. New York: John Wiley and Sons, 1996. 736 p.
4. CONEA, I. O știință nouă: Geopolitica. În: *Sociologia românească*, nr. 9-10, an II/1937, pp. 385-418.
5. TAYLOR, J. P. *Political Geography. World-Economy, Nation-State and Locality.* London: Longman Scientific and Technical, 1993. 376 p.
6. FLINT, C. *Introduction to Geopolitics.* London: Routledge, 2006. 240 p.
7. TZU, S. *Arta războiului*. Bucureşti: Antet, 2010. 99 p.
8. HOBBES, T. *Leviathan.* New York: Oxford University Press, 1998. 576 p.
9. CLAUSEWITZ, C. V. *On war.* New Jersey: Princeton University Press, 1989. 732 p.
10. MEARSHEIMER, J. J. *The Tragedy of Great power Politics.* New York: W. W. Norton and Company, 2002. 576 p.
11. ARON, R. *Peace and war; a theory of international relations*. New York: Praeger, 1967. 820 p.
12. WALTZ, K. *Man, the State and War: A Theoretical Analysis.* New York: Columbia University Press, 1959. 263 p.

Recomandat

Svetlana CEBOTARI, *dr. hab., prof. univ.*

POLITICI ŞI PRACTICI DE APLICARE A SANCŢIUNILOR DE CĂTRE ORGANIZAŢIILE INTERNAŢIONALE ÎN CONTEXTUL PROMOVĂRII PĂCII ŞI SECURITĂŢII GLOBALE: CAZUL FEDERAŢIEI RUSE

Cristiana SPATARI,

studentă, anul III, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative a USM

CZU: 327.57:341.638(470) E-mail: cristianaspatari@gmail.com

Lucrarea de licență își propune o analiză amplă, detaliată și multidimensională a politicilor și practicilor de aplicare a sancțiunilor de către organizațiile internaționale în contextul promovării păcii și securității globale, având ca studiu de caz Federația Rusă. Tema abordată se bucură de o relevanță incontestabilă în contextul internațional actual, marcat de conflicte, instabilitate geopolitică și intensificarea tensiunilor între marile puteri ale lumii. După evenimentele din 2014, când Federația Rusă a anexat ilegal Crimeea, și continuând cu agresiunea asupra Ucrainei începând cu 2022, comunitatea internațională a recurs tot mai frecvent la utilizarea sancțiunilor economice, diplomatice și financiare ca instrument de descurajare a comportamentelor agresive [1]. Lucrarea subliniază că sancțiunile nu sunt doar un mijloc de constrângere, ci un mecanism complex de promovare a normelor internaționale, de protejare a drepturilor fundamentale și de menținere a unui echilibru în arhitectura de securitate globală [2].

În această cercetare se urmărește realizarea unei analize integrate care să surprindă atât cadrul teoretic, istoric și juridic al sancțiunilor internaționale, cât și aplicarea lor concretă de către principalele organizații internaționale: Organizația Națiunilor Unite, Uniunea Europeană și NATO [3]. Studiul pornește de la premisa că sancțiunile eficiente trebuie să fie parte a unei strategii coerente, coordonate la nivel internațional, care să combine presiunea economică și diplomatică cu deschiderea către dialog și soluții pașnice [4].

Primul capitol al lucrării oferă o analiză amplă și detaliată asupra dimensiunii istoriografice și teoretice ale aplicării sancțiunilor internaționale ca instrument al politicii globale, subliniind interdependența dintre sancțiuni, organizațiile internaționale, pace și securitate globală. Studiul evidențiază complexitatea acestui fenomen, abordând aspecte precum cadrul juridic al sancțiunilor, impactul lor asupra statelor vizate și rolul organizațiilor internaționale în implementarea și monitorizarea acestora. Lucrările analizate acoperă în profunzime dimensiunile politice, economice și juridice ale sancțiunilor, oferind perspective teoretice și studii de caz relevante. Aceste cercetări contribuie la o mai bună înțelegere a eficienței și limitărilor sancțiunilor

internaţionale, evidenţiind atât beneficiile acestora în menţinerea ordinii globale, cât şi efectele colaterale asupra economiilor şi populaţiilor afectate. În ciuda unei baze teoretice solide, există încă lacune în analiza impactului sancţiunilor asupra stabilităţii regionale pe termen lung şi asupra relaţiilor diplomatice globale [5].

Subiectul lucrării subliniază importanţa sancţiunilor internaţionale ca mijloc de gestionare a conflictelor şi de descurajare a comportamentelor care încalcă normele internaţionale. Investigând teoriile relaţiilor internaţionale, se evidenţiază contrastul dintre realism şi liberalism în aplicarea sancţiunilor, reflectând dezbateri privind eficacitatea acestora în raport cu mecanismele alternative de reglementare a conflictelor [6]. Se evidenţiază modul în care sancţiunile au fost utilizate în diverse contexte istorice, de la embargoul asupra Irakului, la sancţiunile impuse Iranului sau Coreei de Nord, până la regimurile actuale de sancţionare a Federaţiei Ruse [7].

Al doilea capitol se concentrează pe politicile şi practicile de aplicare a sancţiunilor de către ONU, UE şi NATO, analizând cadrul legal, procedurile decizionale, tipologia sancţiunilor şi mecanismele de monitorizare [8]. Analiza efectuată subliniază importanţa colaborării dintre aceste organizaţii în implementarea sancţiunilor ca instrumente esenţiale în menţinerea păcii şi securităţii globale. Fiecare dintre aceste organizaţii internaţionale îşi asumă un rol distinct, dar complementat, care contribuie la o reacţie coordonată şi eficientă în faţa provocărilor internaţionale.

ONU, prin intermediul CS, stabileşte cadrul legal şi politic pentru sancţiuni, având responsabilitatea de a identifica ameninţările la adresa păcii şi securităţii internaţionale. Acest cadru legal oferă legitimitate acţiunilor întreprinse de comunitatea internaţională, promovând respectarea normelor internaţionale.

Uniunea Europeană, pe de altă parte, are capacitatea de a implementa măsuri specifice şi detaliate, adesea în sinergie cu deciziile ONU, contribuind astfel la consolidarea eficienţei sancţiunilor prin adaptarea acestora la contextul regional şi la nevoile specifice ale statelor membre. Aceasta permite UE să reacţioneze rapid şi să ajusteze măsurile în funcţie de evoluţiile de pe teren, asigurând o abordare mai nuanţată şi mai focalizată.

NATO joacă un rol esenţial în sprijinul militar şi în coordonarea acţiunilor internaţionale, oferind capacităţi de reacţie rapidă în faţa ameninţărilor emergente. Colaborarea dintre aceste organizaţii asigură nu doar o reacţie integrată şi cuprinzătoare la provocările de securitate, ci şi o abordare holistică care îmbină dimensiunile legale, politice şi militare ale gestionării crizelor.

Interacţiunea dintre ONU, UE şi NATO în implementarea sancţiunilor nu doar că reflectă un angajament comun faţă de menţinerea păcii şi securităţii globale, ci şi o adaptare constantă la dinamicile internaţionale, evidenţiind astfel necesitatea unei cooperări internaţionale solide în faţa provocărilor contemporane [9].

Capitolul al treilea aduce în prim-plan sancţiunile aplicate Federaţiei Ruse de către ONU, UE şi NATO în contextul agresiunii împotriva Ucrainei reprezintă un răspuns fără precedent la încălcarea sistematică a normelor fundamentale ale dreptului internaţional. Aceste măsuri, motivate de anexarea ilegală a Crimeei, invazia pe scară

largă din 2022, atrocitățile împotriva civililor și subminarea democrației, reflectă o solidaritate transatlantică menită să protejeze nu doar suveranitatea Ucrainei, ci și pilonii unei ordini globale bazate pe reguli. Prin embargo-uri economice, restricții tehnologice și izolarea financiară, comunitatea internațională a încercat să limiteze capacitatea Rusiei de a finanța războiul și de a proiecta putere militară. Totuși, impactul sancțiunilor este ambivalent: pe de o parte, au accelerat declinul economic și izolarea diplomatică a Moscovei; pe de altă parte, au generat reconfigurări geopolitice profunde, alimentând polarizarea și fragmentarea cooperării multilaterale [10].

În lumina celor prezentate, se conturează ideea că sancțiunile nu sunt doar un instrument de coerciție, ci și un test al rezilienței sistemului multilateral. Ele evidențiază tensiunea dintre imperativul de a pedepsi agresiunea și riscul de a alimenta o spirală de instabilitate globală. Viitorul ordinii internaționale va depinde de capacitatea comunității de a menține unitatea, de a preveni eludarea sancțiunilor prin rețele transnaționale și de a asigura responsabilitatea pentru crimele împotriva umanității. În acest context, solidaritatea transatlantică, inovația instituțională și angajamentul față de drepturile omului rămân cheia pentru transformarea sancțiunilor dintr-un instrument de criză într-una de refacere a păcii.

În concluzie, sancțiunile sunt prezentate ca un instrument esențial al diplomației multilaterale, dar care își atinge eficiența maximă doar atunci când este integrat într-o strategie mai largă, ce include dialogul, sprijinul economic și măsurile de consolidare a rezilienței statelor vulnerabile.

Referințe:

1. Baciu C. Sancțiuni internaționale și politica de securitate globală. București: Editura Militară, 2020. 320 p.
2. Balan M. Eficiența sancțiunilor ONU împotriva Federației Ruse. Chișinău: Pro Universitaria, 2022. 290 p.
3. Cronologie – măsurile restrictive ale UE împotriva Rusiei în ceea ce privește Ucraina. Consiliul European. https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/history-restrictive-measuresagainst-russia-over-ukraine/ (vizitat 21.04.2025).
4. NATO. NATO's Military Presence in the East of the Alliance. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm (vizitat 24.04.2025).
5. Захарова Л. Влияние санкций Совета Безопасности ООН на экономику КНДР. В: Вестник международных организаций, Т. 14, No 2, 2019, с. 223-244. https://iorj.hse.ru/data/2019/09/25/1540071716/%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%B0%D1%8 0%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf (vizitat 13.10.2024).
6. Sancțiuni (măsuri restrictive). https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/glossary/sanctions-restrictive-measures.html (vizitat 13.10.2024).
7. Johnson P. Sancțiunile internaționale: concepte și practici. Oxford: Oxford University Press, 2020. 280 p.
8. Иванова Е. Проблема санкций в международном праве: терминологический аспект. В: Московский журнал международного права, No2, 2016, с. 181-187. https://www.mjil.ru/jour/article/view/147 (vizitat 13.10.2024).

9. Пименова А. Применение санкций Советом Безопасности ООН в целях обеспечения международной безопасности. В: Научно-методический электронный журнал «Концепт», No 4 (апрель), 2019. https://cyberleninka.ru/article/n/primenenie-sanktsiy-sovetom- bezopasnosti-oon-v-tselyah-obespecheniya-mezhdunarodnoy-bezopasnosti (vizitat 13.10.2024).
10. Кузнецов В. Санкции против России: международный опыт и уроки. Москва: Проспект, 2021. 320 с.

Recomandat
Veronica ROTARU, *dr., conf. univ.*

EVOLUȚIA DEMOCRAȚIEI DIGITALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL PROCESULUI DE INTEGRARE EUROPEANĂ

Ariana CIBOTARI,

student, anul III, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 321.7:004(478):327(4) E-mail: arianacibotari7485@gmail.com

Digital democracy is an emerging phenomenon in today's reality. It is reshaping the conditions in which citizens interact with state authorities as well as with other citizens. This paper aims to examine how this interrelation is changing its shape under the influence of the European Union directives in the Republic of Moldova, as well as the guidance received from other international actors developed in this area. First of all, the paper aims to establish what digital democracy is, what the perceptions of various authors are, and whether we can speak of a genuine democracy in this case. After establishing the evolutionary approach of the given phenomenon, establishing its roots in Moldova, and after comparing it with Estonia, the thesis concludes by describing the results obtained from a questionnaire based on the perceptions of Moldovan citizens on this subject.

Cercetarea sferei de conceptualizare a democrației digitale este extrem de vastă, lăsând loc pentru fondarea diverselor opinii în legătură cu acest fenomen. Atestăm păreri care fac referire la procesele de reorientare a tendințelor tradiționale de comunicare dintre guvernare și cetățeni sau la cele de asemănare cu instrumentul distrugător al birocrației și facilitatorul apropierii de societate al funcționarilor publici. Un rol aparte îl au opiniile care îl caracterizează drept un mijloc de participare a societății civile în procesul guvernamental, din acest considerent apare în calitate de mediu menit de a încuraja spiritul civic activ de implicare al diverșilor actori, unde se promovează egalitatea de șanse și se dăruiește accesul liber la utilizarea de bunuri.

Remarcând distingerea schimbărilor produse în natura relațiilor dintre guvernanți-guvernați la etapa actuală vom specifica un exemplu elocvent de investigare și evaluare a rolului democrației digitale, anume aportul științific realizat de K. D. Kenenissa [1, 7]. Autoarea indică ideea conform căreia, scopul principal al dezvoltării e-guvernării este schimbarea relațiilor dintre furnizorul de servicii și părțile interesate ori altfel spus cetățenii.

J. Richardson și J. Emerson își arată îngrijorarea privind scăderea încrederii societății în instituțiile guvernamentale democratice din ultimul timp, dar și capacitatea reală a lor de a aborda potrivit provocările sociale și de mediu care apar. Din aceste considerente definește democrația electronică drept utilizarea tehnologiei informației

şi comunicaţiilor din secolul XXI pentru a extinde implicarea comunităţii, a extinde votul şi agenţia cetăţenească, pentru a crea în timp real procesul de luare a deciziilor, pentru a agrega rapid datele de opinie şi pentru a deschide calea pentru trecerea de la reprezentativitate la forme mai directe de democraţie.

Deviaţii de la ideile pozitive sunt puţine, dar de mare folos pentru a fi luate în considerare. La acest moment suntem în drept să lăsăm loc de interpretare pentru părerile care afirmă că procesele politice şi tehnologiile informaţionale nu sunt compatibile pentru coexistenţă, în special democraţiile. În cazul respectiv menţionăm despre contribuţia autoarei C. D' Anna-Huber [2, 5]. Cercetătoarea avertizează că procesele politice trebuie să accelereze drastic dacă se doreşte a ţine acelaşi pas cu viteza de facilitare a tehnologiilor informaţionale.

O abordare de ordin general a democraţiei digitale în lume ori a premisei de realizare a democraţiei prin tehnologie se regăseşte la autorii S. Berg şi J. Hofmann, care disting evoluţia acesteia prin prisma a trei configuraţii de tehnologie şi imaginaţii asupra democraţiei. Luând în considerare aportul pe care îl aduce tehnologia asupra instituţiilor guvernamentale se disting următoarele configuraţii: democraţie electronică, corespunzătoare anilor 1980 şi ai difuziunii prin televiziune a informaţiilor; democraţie virtuală caracteristică anilor 1990 şi cea care leagă răspândirea Internetului cu ideea libertăţii de autodeterminare a individului; democraţie web 2.0 / democraţie reţea adecvată pentru anii după 2000. Ultima se înfăţişează prin existenţa blogurilor, agendelor etc.

Cadrul legal al Uniunii Europene cu privire la democraţia digitală este foarte vast şi cuprinzător, prin aceasta ilustrând interesul sporit faţă de modalitatea desfăşurării procesului cutare. Interesul manifestat pe materie de democraţie digitală se înregistrează cu mai mult timp în urmă, atunci când au apărut semne de întrebare asupra dezvoltării şi îmbinării dintre domeniul digital şi cel politic. Unul dintre actele studiate este raportul publicat de către Parlamentul European în 2011 [3, 19], din conţinutul căruia deducem astfel de concept precum **sfera publică europeană**. Astfel, termenul enunţat întâlneşte trei definiri care se aseamănă una cu alta după context. În primul rând desemnează un „cadru de comunicare” comun. În al doilea rând sfera publică europeană denotă comunicarea între diferite state, cu posibilitatea de a fi întreprinsă la aceeaşi vreme şi dispunând de acelaşi cadru de referinţă. Cel din urmă caz observă o reţea de sfere publice naţionale europenizate datorită fluxului de informaţii, agendei politice, mass mediei transnaţionale etc.

În vederea fundamentării unui studiu ancorat condiţiilor reale de interacţionare a cetăţenilor Republicii Moldova cu democraţia digitală, lucrarea cuprinde în structura sa şi un chestionar. Acesta este constituit din 19 întrebări închise, iar unele dintre ele dispuneau de opţiunea selectărilor multiple. Eşantionul pe baza cărora au fost înglobate rezultatele constituie 202 de participanţi voluntari aleatorii, de diverse vârste.

Percepţia cetăţenilor privitor la probabilitatea ca până în 2030 Moldova să dispună de servicii guvernamentale digitalizate 100 % este una diversificată. Drept urmare desluşim: pentru aprecierea care stipulează că guvernul moldav va reuşi totalmente

este de 11.4 %; pentru că va reuși parțial au optat 46.5 % dintre respondenți; pentru că mai degrabă va reuși se înregistrează 23.8 %. Alte păreri se descifrează în felul dat: pentru varianta care spune că mai degrabă Moldova nu va reuși, s-au poziționat 11.4 %; dintre cei care cred că deloc nu va reuși sunt 3 % și ultimii care nu au cunoscut la ce variantă să adere sunt 4 %. Rezultatele pot fi observate în **Figura 2**.

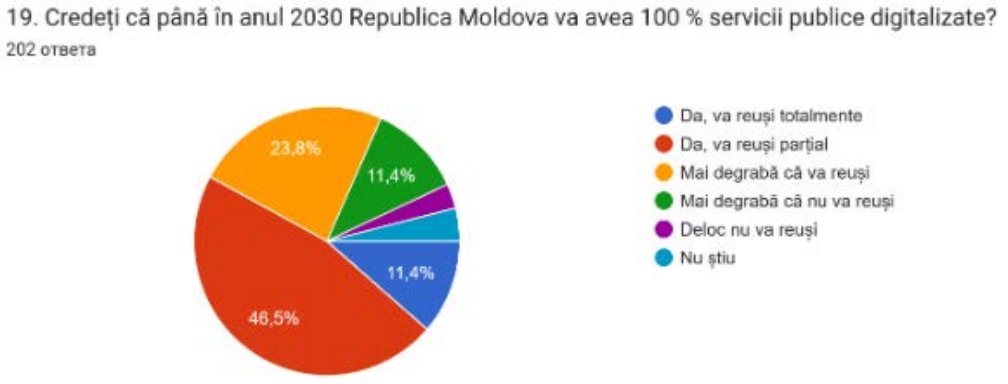

Figura 2. Reușita Moldovei de a dispune de servicii publice digitalizate complet până în 2030

Referințe:

1. D'ANNA-HUBER Christine. Where democracy and digitisation meet. Abridgement of the project «Democracy and digitisation». Bern: TA-SWISS. 2021. 5 p.
2. BECKERT Bernd, LINDNER Ralf, GOOS Kerstin, HENNEN Leonhard, AICHHOLZER Georg, STEFAN Strauβ. E-public, e participation and e-voting in Europe - prospects and challenges - Final Report. Directorate-General for Internal Policies of the Union. Brussels: European Parliament. 2011. 19 p.
3. KENENISSA Kebeda Desta. Evaluating E-Government Implementation in Public Service Delivery. Thesis for the degree of master. Sejong: KDI School of Public Policy and Management, 2017. 7 p.
4. RICHARDSON John, EMERSON Jed. EDemocarcy: An emerging Force for Change. [Accesat 23.11.2024]. Disponibil: https://ssir.org/articles/entry/edemocracy_an_emerging_force_for_change.
5. BERG Sebastian. HOFMANN Jeanette. Digital Democracy. In: Internet Policy Review, 2022. [Accesat 08.12.2024]. Disponibil: https://policyreview.info/articles/analysis/digital-democracy.

Recomandat
***Victoria BEVZIUC**, dr., conf. univ.*

PARTICULARITĂŢILE SCRUTINULUI PENTRU ALEGEREA PREŞEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA

Roman DONOS,

student anul 3, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative

CZU: 342.828:342.511(478) roman.donos.rd@gmail.com

The main objective of this research is to conduct an in-depth analysis of the nature and particularities of the presidential election in the Republic of Moldova, emphasizing the evolution of the regulatory framework, administrative practices, and judicial jurisprudence. Key goals include: the conceptual and typological delineation of electoral scrutinies; the evaluation of the legal and institutional architecture of presidential elections.

Scrutinul electoral reliefează un proces important într-o democrație, prin intermediul căruia cetățenii aleg reprezentanți pentru funcțiile publice de conducere. Acesta se bazează pe norme legale specifice, având scopul de a contura voința populară și de a asigura legitimitatea guvernelor. Așadar, constituționalistul moldovean Ion Guceac, în monografia sa „*Curs elementar de drept constituțional*” remarcă că alegerile „semnifică procedura de formare a unui organ de stat sau învestirea unei persoane cu atribuţii publice realizate prin intermediul votului acordat de persoane autorizate în condiţiile în care pentru obţinerea mandatului respectiv sunt propuse două sau mai multe candidaturi”[3, p.195], prin urmare cu fermitate putem contura că este sintetizată esența alegerilor ca proces democratic, subliniind atât dimensiunea juridică, cât și cea practică. Definiția pune accent pe elementele fundamentale ale scrutinului – participarea persoanelor autorizate, pluralitatea candidaturilor și obținerea unui mandat prin vot – reliefând astfel criteriile de legitimitate și transparență necesare în acest proces.

Reglementarea juridică a scrutinelor electorale constituie fundamentul unui proces democratic transparent și echitabil, având ca scop asigurarea dreptului cetățenilor de a participa la conducerea treburilor publice. Alegerile libere și corecte sunt un element esențial al statelor democratice, iar reglementările juridice, atât internaționale, cât și naționale, stabilesc cadrul legal în care acest proces se desfășoară. Totodată, principiile dreptului electoral constituie pilonii fundamentali care asigură desfășurarea proceselor electorale într-un mod democratic. În literatura de specialitate, aceste principii sunt abordate diferit, reflectând diversitatea opiniilor și a perspectivelor teoretice. Prin urmare, așa teoreticieni precum Victor Popa, în “*A II-a ediție a tratatului de drept constituțional și instituții politice*”[4, p.980], remarcă existența a următoarelor principii electorale precum universalității votului, transparenței, legalității, autonomiei organelor electorale și principiul echitabilității procesului electoral, respectiv, deși aceste principii sunt pertinente, considerăm că o astfel de delimitare riscă să

fie prea restrânsă. Principiile dreptului electoral trebuie să reflecte întregul spectru al valorilor democratice, incluzând nu doar organizarea și desfășurarea procesului electoral, dar și protecția drepturilor electorale ale cetățenilor și promovarea participării active. În Republica Moldova, legislația privind scrutinul electoral cuprinde o serie de acte normative care stabilesc detalii esențiale despre organizarea alegerilor, drepturile alegătorilor și candidaturile, precum și mecanismele de garantare a transparenței și echității în procesul electoral. Aceste reglementări sunt fundamentale pentru punerea în aplicare a standardelor internaționale și pentru protejarea drepturilor politice ale cetățenilor, inclusiv în ceea ce privește dreptul de vot și accesul la funcțiile publice.

Constituția Republicii Moldova instituie cadrul juridic fundamental care reglementează scrutinul electoral, asigurând conformitatea cu valorile și normele internaționale privind drepturile politice ale cetățenilor. Capitolul II, „Drepturile și libertățile fundamentale", stabilește baza legală pentru desfășurarea proceselor electorale democratice. Articolul 5, intitulat „Democrația și pluralismul politic", precizează că „Democrația în Republica Moldova se exercită în condițiile pluralismului politic"[1, art.5] subliniind respingerea dictaturii și promovarea diversității politice. Prin urmare, articolul 38, „Dreptul de vot și dreptul de a fi ales", reglementează explicit scrutinul electoral. Potrivit acestuia, „Voința poporului constituie baza puterii de stat"[1, art.38] iar această voință este exprimată prin alegeri libere, desfășurate periodic în condiții de sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat. Cetățenii Republicii Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani, iar dreptul de a fi ales este garantat tuturor celor cu drept de vot, conform legii. Aceste prevederi consacră principiile fundamentale ale unui scrutin electoral transparent și corect.

Codul Electoral al Republicii Moldova [2] dezvoltă în detaliu principiile esențiale ale scrutinului electoral. Astfel, articolul 2 subliniază că participarea la alegeri se realizează prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, garantând libertatea alegătorilor de a participa fără presiuni. În plus, articolul 3 reglementează votul universal, permițând tuturor cetățenilor să participe la alegeri și să fie aleși, fără discriminare. Articolul 4 consacră votul egal, unde fiecare cetățean dispune de un singur vot cu putere juridică egală. De asemenea, articolul 5 reglementează caracterul direct al votului, impunând obligația ca fiecare cetățean să voteze personal. Articolul 6 subliniază confidențialitatea votului, excluzând orice influență externă asupra alegerilor pe când articolul 7, privind votul liber exprimat, întărește protecția procesului electoral împotriva oricărei forme de constrângere.

Organizarea scrutinului electoral reprezintă o etapă esențială într-un stat democratic, asigurând legitimitatea conducătorilor aleși și reflectând voința cetățenilor. În Republica Moldova, alegerile prezidențiale joacă un rol central în consolidarea democrației și a statului de drept. Procesul de organizare a alegerilor pentru funcția de Președinte este reglementat de un cadru legislativ bine definit, cu Codul Electoral ca act principal, alături de alte reglementări conexe. Acesta presupune un efort coordonat între diverse instituții, cu Comisia Electorală Centrală (CEC) având un rol fundamental în supervizarea și gestionarea întregului proces electoral. În ciuda acestei reglementări, organizarea

scrutinului prezidențial adesea se confruntă cu provocări logistice și tehnice, inclusiv asigurarea accesibilității votului pentru toți cetățenii, mai ales pentru cei din diaspora. Conform Articolului 17 din Codul Electoral al Republicii Moldova, organizarea și desfășurarea alegerilor prezidențiale implică o structură ierarhică de organe electorale, fiecare având atribuții clare și bine definite. În același timp, în Republica Moldova, scrutinul prezidențial are loc într-o circumscripție electorală unică, la nivel national, iar în vederea organizării și desfășurării alegerilor prezidențiale, Comisia Electorală Centrală (CEC) joacă un rol esențial, având responsabilitatea de a constitui circumscripțiile electorale și consiliile electorale de circumscripție, conform reglementărilor din Codul Electoral. Ca rezultat, articolul 133 din Codul Electoral prevede că CEC stabilește circumscripțiile electorale și consiliile electorale de circumscripție în scopul realizării alegerilor prezidențiale. Pe lângă toate, data alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova se stabilește de Parlament cu cel puțin 60 de zile înainte de ziua alegerilor, ceea ce garantează un interval de timp suficient pentru organizarea logistică și administrativă a scrutinului. Totodată, este prevăzut ca alegerile să se organizeze cu maximum 90 de zile înainte de expirarea mandatului Președintelui în funcție, ceea ce asigură o continuitate instituțională și evită vacanțele prelungite în funcția de Președinte. În cazul vacanței funcției prezidențiale, alegerile trebuie organizate într-un termen de două luni, un termen care protejează stabilitatea politică și constituțională a țării. Aceste reglementări legale stabilesc un cadru coerent și logic pentru stabilirea datei alegerilor, contribuind la asigurarea transparenței și la evitarea manipulării procesului electoral. [2, art.135]. Cu toate acestea, în conformitate cu prevederile legale [2, art.136] orice cetățean al Republicii Moldova, care are drept de vot, poate candida pentru funcția de Președinte, cu condiția să aibă cel puțin 40 de ani împliniți la data alegerilor, să fi locuit în țară cel puțin 10 ani, să cunoască limba română și să dețină studii superioare.

În final, în baza celor expuse, organizarea scrutinului electoral pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova este un element esențial al procesului democratic, care garantează legitimitatea liderilor aleși și exprimă voința electoratului. În Republica Moldova, acest proces este reglementat de un cadru normativ bine stabilit, având la bază Codul Electoral, ce definește structura ierarhică și atribuțiile organelor electorale, de la Comisia Electorală Centrală până la birourile electorale locale

Referințe:

1. Constituția Republicii Moldova: nr.1 din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Nr.78 din 29.03.2016
2. Codul Electoral nr. 325 din 08.12.2022. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Nr. 426-427 din 23.12.2022
3. Guceac Ion. Curs elementar de drept constituţional. Chișinău: Tipografia Centrală, 2007.
4. Popa Victor. Tratat de drept constituțional și instituții politice. Ediția a doua revăzută și adăugată. Chișinău: Notograf Prim SRL, 2021.

Recomandat
***Livia ZAPOROJAN**,, dr.,lector.*

RECRUTAREA ŞI SELECŢIA RESURSELOR UMANE ÎN ADMINISTRAŢIA PUBLICĂ

Cătălina MODVALA,

studentă, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, USM,

CZU: 35.082:005.322:351(478) E-mail: catalinamodvala10@gmail.com

This thesis focuses on the recruitment and selection of human resources in public administration, a crucial issue for enhancing governance in the Republic of Moldova. The research examines the current recruitment system's effectiveness, transparency, and alignment with meritocratic principles. It aims to identify weaknesses in the existing processes and propose practical solutions tailored to Moldova's specific context, with an emphasis on the legal framework, international practices, and the role of central institutions in implementation.

Lucrarea de licență „Recrutarea și selecția resurselor umane în administrația publică" abordează una dintre cele mai relevante teme pentru consolidarea bunei guvernări în Republica Moldova – dezvoltarea unui sistem eficient, transparent și meritocratic de atragere a resurselor umane în sectorul public. Actualitatea temei este dictată de nevoia de profesionalizare a funcției publice, în contextul reformelor europene și al provocărilor demografice și instituționale [1, p. 5].

Scopul cercetării constă în analiza teoretică și aplicativă a mecanismelor de recrutare și selecție a funcționarilor publici, în vederea identificării punctelor slabe ale sistemului actual și formulării unor soluții moderne, adaptate contextului național. Obiectivele vizează analiza cadrului normativ, compararea cu practicile internaționale și identificarea rolului instituțiilor centrale în procesul decizional și de implementare [2, p. 12].

Primul capitol fundamentează conceptele cheie: resurse umane, funcție publică, meritocrație, etică administrativă. Sunt abordate modelele clasice de recrutare și evoluția de la administrația birocratică spre una orientată pe performanță, cu trimitere la teoriile lui Max Weber, F.W. Taylor și Elton Mayo [3, p. 26], precum și la conceptele contemporane dezvoltate de G. Dessler și C. Pollitt [4, p. 38].

Al doilea capitol examinează cadrul normativ național, axat pe Legea nr. 158/2008 privind funcția publică și HG nr. 201/2009 privind ocuparea funcției publice prin concurs [5, p. 2]. Sunt evidențiate disfuncționalități precum: durata îndelungată a proceselor, aplicarea superficială a principiului meritocrației, lipsa unui sistem clar de evaluare a competențelor și accesibilitate limitată în platforma www.cariere.gov.md [6, p. 3].

Capitolul al treilea prezintă o analiză aplicativă asupra Cancelariei de Stat, instituția responsabilă pentru politicile de resurse umane în administrația publică

centrală. Studiul evidenţiază un grad relativ scăzut de adaptabilitate instituţională, în ciuda eforturilor de digitalizare şi simplificare a procedurilor [7, p. 15]. Este analizată introducerea posibilităţii de angajare directă a stagiari-lor performanţi (conform HG nr. 121/2023), ca o măsură de atragere a tinerilor în serviciul public [8, p. 4].

Recomandările lucrării includ:

- modernizarea platformei www.cariere.gov.md prin introducerea unui sistem automatizat de prefiltrare a candidaţilor;
- instruirea periodică a comisiilor de concurs privind evaluarea competenţelor;
- introducerea unei faze de feedback pentru candidaţii respinşi;
- digitalizarea completă a întregului proces de selecţie;
- stabilirea unor criterii clare de performanţă pentru funcţionarii nou-angajaţi [9, p. 6].

Lucrarea evidenţiază totodată importanţa corelării sistemului naţional de recrutare cu tendinţele internaţionale în domeniul administraţiei publice. Astfel, se subliniază necesitatea alinierii la bunele practici promovate de Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OECD) şi de Uniunea Europeană, în special în ceea ce priveşte utilizarea standardelor de competenţă, a interviurilor comportamentale şi a evaluărilor pe bază de profil profesional [9, p. 22].

Un alt element de valoare al cercetării este relevarea decalajelor dintre teorie şi practică, dintre principiile stipulate în legislaţie şi realităţile instituţionale. De exemplu, deşi principiul egalităţii de şanse este garantat de lege, accesul la funcţiile publice este uneori limitat de factori precum lipsa transparenţei în evaluare, lipsa formării continue a evaluatorilor sau influenţa politicului în procesul de selecţie [6, p. 5].

Lucrarea formulează propuneri clare privind crearea unui cadru naţional de competenţe pentru funcţia publică, care să stea la baza tuturor concursurilor, şi elaborarea unei metodologii unitare de evaluare a candidaţilor. De asemenea, se recomandă întărirea rolului Cancelariei de Stat ca instituţie de coordonare şi supervizare, precum şi instituirea unui mecanism independent de monitorizare a proceselor de recrutare [7, p. 18].

În plan teoretic, lucrarea contribuie la dezvoltarea cunoştinţelor privind interacţiunea dintre politicile de resurse umane şi eficienţa administraţiei publice, integrând viziuni din domenii precum sociologia organizaţională, dreptul administrativ şi managementul public. În plan practic, propunerile formulate pot fundamenta iniţiative legislative şi strategii instituţionale care vizează construirea unui serviciu public profesionist, loial interesului public şi capabil să răspundă nevoilor societăţii [10, p. 14].

Referinţe:

• *Cărţi şi publicaţii monografice*

1. Zelenschi, A. Cultura organizaţională şi leadershipul public. Chişinău: Tipografia Centrală, 2022.
2. Weber, M. Economy and Society. Berkeley: University of California Press, 1978.
3. Dessler, G. Human Resource Management. New York: Pearson Education, 2020.

4. Pollitt, C., Bouckaert, G. Public Management Reform: A Comparative Analysis. Oxford: Oxford University Press, 2017.

• *Documente de arhivă*

5. Cancelaria de Stat. Raport privind funcția publică și statutul funcționarului public pentru anul 2023. Chișinău: 2024.

• *Site-uri*

6. Portalul funcțiilor publice din Republica Moldova – https://cariere.gov.md
7. OECD. Public Sector Integrity. Paris: OECD Publishing, 2020. Disponibil: https://www.oecd.org [accesat: 25.06.2025].

• *Legislație și acte normative*

8. Legea nr. 158/2008 privind funcția publică și statutul funcționarului public. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 230–232 din 21.11.2008.
9. Hotărârea Guvernului nr. 201/2009 privind ocuparea funcției publice prin concurs. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 87–88 din 16.06.2009.
10. Hotărârea Guvernului nr. 121/2023 pentru modificarea Regulamentului cu privire la ocuparea funcției publice. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 73 din 21.03.2023.
11. Guvernul Republicii Moldova. Strategia de reformă a administrației publice pentru anii 2023–2030. HG nr. 1164/2022.

Recomandat
***Vladimir BORȘ**, dr. conf., univ.*

POLITICA FISCALĂ PRIVIND TAXELE LOCALE. CAZUL MUN. CHIŞINĂU.

Alexandrina STAROV,

studentă, anul III, Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 351.713:336.22:352(478) E-mail: alexandrinastarov@gmail.com

The respective article presents approaches to fiscal matters with reference to: the conceptual evolution of tax policy and the principles of fiscal policy, the regulatory framework governing taxation at the local level, the procedural and decision – making aspects of local tax establishment, as well as specific tangential aspects concerning the municipality of Chişinău in relation to certain categories of taxes and their applicability within the administrative-territorial unit. It aims to clarify key aspects of the influence and contribution of local taxes in strengthening the local budget and in ensuring a more equitable distribution of expenditures for public services provided to residents/consumers of services offered by local public authorities.

Amalgamul vieţii economice şi fiscale presupune elaborarea de noi politici care ar facilita şi ar oferi un suflu progresiv bugetelor locale, dar şi economiei naţionale per general. În acest sens, intervine politica fiscală, care, *de facto* este cel mai important instrument prin intermediul căruia se colectează resursele financiare necesare acoperirii cheltuielilor publice. La nivel local, politica fiscală contribuie direct la asigurarea unui grad de autonomie financiară, la stimularea dezvoltării economice locale. Una din politicile fiscale la nivel local le constituie – taxele locale, care sunt plăţi obligatorii în bugetul local, fiind venituri care sunt redistribuite pentru acoperirea cheltuielilor în vederea distribuirii serviciilor publice pentru contribuabilii din unitatea administrativ – teritorială respectivă şi care sunt instituite prin deciziile consiliilor locale. Republica Moldova fiind un stat tânăr, are şi chestiuni fiscale tinere, care, necesită a fi ajustate de la an la an. Municipiul Chişinău, fiind o unitate administrativ – teritorială cu o populaţie de aproximativ 720.000 în 2024 şi cu un volum considerabil de servicii publice locale prestate locuitorilor, oferă un spaţiu liber pentru analiza modalităţilor de implementare a taxelor locale. Populaţia municipiului a crescut de la 620.000 în 2014 la 720.000 în 2024, o creştere spectaculoasă de 100.000 de locuitori, adică aproape 17% [6].

Politica fiscală reprezintă unul dintre cele mai importante instrumente utilizate de stat pentru a influenţa economia naţională, având ca scop principal asigurarea stabilităţii economice şi promovarea unei creşteri economice sustenabile. Prin ajustarea veniturilor şi cheltuielilor publice, aceasta determină modul în care resursele sunt alocate, veniturile sunt distribuite şi economia este reglată. Însă, până a ajunge

la accepțiunea actuală de politică fiscală, aceasta a cunoscut o imensă evoluție. În lucrarea „Bazele constituționale ale impozitării de stat”, autorul menționează că „În sec. XIV – XV în Țara Moldovei organizarea fiscală era dirijată de domnitor. Dările se percepeau în natură, în muncă și în bani” [3, p.96]. Aici putem adăuga și succesele domnitorului Constantin Mavrocordat, care a introdus reforma fiscală din Țara Moldovei și Țara Românească. Domnitorul a introdus o serie de mecanisme, respectiv , toţi boierii care ocupau în aparatul de stat dregătorii, începând cu marele logofăt, erau scutiţi de impozitul pe cap de locuitor [5, p.82].

Cetăţeanul care are o avere mai mare trebuie să contribuie într-o măsură superioară la formarea bugetului de stat, decât cetăţeanul care are o capacitate contributivă inferioară [4, p.2]. În acest sens, putem cataloga principiile politicii fiscale, după opinia noastră, în două categorii distincte: *principii doctrinare și principii legale*. Doctrina fiscală oferă un set generic de principii, conform opiniilor cercetătorilor Dan Drosu Șaguna, Armeanic Alexandru, Vlaicu Vlad, Volcinschi Victor, etc., în rândul ***principiilor doctrinare*** ale politicii fiscale se disting următoarele categorii: principiul impunerii echitabile; principiul politicii financiare; principiul politicii economice; principiul politicii sociale.

Legislația națională de asemenea prevede un set de principii aferente politicii fiscale. În acest sens, Codul fiscal al Republicii Moldova, conform prevederilor art. 6, intitulat „ Impozite și taxe și tipurile lor”, la alin. (8), evidențiază următoarele principii, pe care le catalogăm la categoria de ***principii legale***, [2] și anume: principiul neutralității impunerii; certitudinii impunerii; echității fiscale; stabilității fiscale; randamentului impozitelor. Concluzionând, putem prezenta principiile politicii fiscale în felul următor:

Principiile doctrinare ale politicii fiscale	***Principiile legale ale politicii fiscale***
• Principiul impunerii echitabile • Principiul politicii financiare • Principiul politicii economice • Principiul politicii sociale	• Principiul neutralității impunerii. • Principiul certitudinii impunerii • Principiul echității fiscale. • Principiul stabilității fiscale. • Principiul randamentului impozitelor • Principiul previzibilității • Principiul transparenței decizionale • Principiul echitabilității (proporționalității) în raporturile dintre interesele UAT și ale contribuabilului. • Principiul previzibilității activității de întreprinzător • Principiul echitabilității (proporționalității) în raporturile dintre UAT și întreprinzător

Figura 1. Clasificarea principiilor fiscale.

Sursa: Elaborat de autor.

Statul de drept, pe lângă toate caracteristicile sale distincte, dispune de un instrument precum fiscalitatea, care, asigură suplinirea bugetului cu venituri necesare pentru acoperirea cheltuielilor publice, în special, ceea ce vizează taxele locale, pentru furnizarea serviciilor publice și acoperirea cheltuielilor de furnizare a acestora. În vederea instituirii taxelor locale, Codul fiscal al Republicii Moldova vine cu diverse reglementări ce vizează activitatea fiscală, cuantumul taxelor atribuite, modul de calculare a taxelor locale, administrarea fiscală, norme speciale, înlesniri, etc. Complementar Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, Codul fiscal reglementează nemijlocit aspectele fiscale cu referire la atribuițiile funcționarilor fiscali, autorităților deliberative, cât și celor reprezentative de nivel local, în colaborare cu autoritățile centrale. În acest sens, Codul fiscal stipulează că în activitatea de administrare a taxelor locale sunt împuternicite autoritățile administrației publice locale. Conform prevederilor art. 297, cu atribuții sunt abilitate atât autoritățile deliberative, cât și cele executive [2, art.297].

Responsabilitatea contribuabililor survine din prevederile art. 58 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, care stipulează că „Cetăţenii au obligaţia să contribuie, prin impozite şi prin taxe, la cheltuielile publice”[1], iar responsabilitatea autorităților reprezentative locale de administrare fiscală este reglementată de art. 132 alin. (1), care prevede că „Impozitele, taxele şi orice venituri ale BS şi ale BASS, ale bugetelor raioanelor, oraşelor şi satelor se stabilesc, conform legii, de organele reprezentative respective”. Rolul și competența de stabilire a acestor taxe revine autorităților deliberative ale APL conform specificului local, care sunt împuternicite în acest sens. Însă, conform prevederilor Constituției și Cartei Europene a Autonomiei Locale există necesitatea asigurării autonomiei locale, iar stabilirea unor limite de către autoritățile centrale poate împiedica gestionarea resurselor de către APL în funcție de necesitățile specifice ale unității.

Procesul de instituire a taxelor locale presupune o serie de provocări care pot fi atât de ordin juridic, administrativ, economic, social, cât și fiscal. Deși, taxele locale constituie o parte considerabilă de venituri în bugetele locale, totuși se stabilesc unele dificultăți în instituirea lor, precum: lipsa personalului administrativ; cadrul legislativ limitat; lipsa consultărilor publice; instaurarea unor inechități fiscale și a poverilor nepotrivite. Cu toate acestea, în municipiul Chișinău, ca și în alte UAT – uri din Republica Moldova, există o serie de probleme sistemice care stopează procesul, începând de la viziuni și perceperi diferențiate, până la iresponsabilitatea contribuabililor. De fapt, subiecții impunerii ar trebui să contribuie la sprijinul serviciilor publice prestate acestora, cât mai mult posibil, conform abilităților lor, să nu se impună treburilor publice care tot activează în interesul acestora.

Referințe:

• *Acte normative:*

1. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 466 art. 635 din 13.11.2024.

2. Codul Fiscal al Republicii Moldova nr. 1163/1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Ediție Specială, 8 februarie 2007.

• *Cărți și publicații monografice:*

3. Corj Mihai. Bazele constituționale ale impozitării de stat. Institutul de Filozofie, Sociologie și Drept al Academiei de Științe a Moldovei. Tipografia Centrală, 2003
4. Dan Drosu Şaguna, Dan Şova, Drept fiscal, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2006.
5. Dragnev Demir. Țara Moldovei în epoca luminilor. Chişinău, 1999.

• *Site-uri:*

6. Analiza Veaceslav Ioniță: Recensământ 2024: Chișinău – cea mai dinamică capitală europeană din ultimii 10 ani!. [accesat: 20 martie 2025]. Disponibil: https://ionita.md/2025/02/03/003-recensamant-2024-chisinau-cea-mai-dinamica-capitala-europeana-din-ultimii-10-ani/

Recomandat

***Mariana BORDIAN**, dr. în drept, lector univ.*

ACTIVITATEA ACTORILOR POLITICI DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL ADERĂRII LA UNIUNEA EUROPEANĂ

Luca-Darius VACARCIUC,

student, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 351.08(478):327:061.1UE E-mail: lucavacarciuc@tutanota.com

This thesis addresses various aspects of the concept of political actor and its connection to the process of European integration. The research is based on the conclusions of various authors who have studied the concept of European integration, as well as those who have explored the notion of political actor. The thesis offers a unification of these two areas of study in the context of the Republic of Moldova's accession to the European Union.

Lucrarea abordează mai multe aspecte ale conceptului de actor politic și legătura sa cu procesul de integrare europeană și se bazează pe concluziile diverșilor autori ce au cercetat conceptul de integrare europeană și ale autorilor ce au cercetat conceptul de actor politic, drept urmare lucrarea oferă o unificare ale acestor două teme de cercetare, în contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană, cazul Republicii Moldova.

Conceptul de actor politic este esențial în studiile politice și desemnează indivizi, grupuri, organizații sau instituții care participă activ la procesul decizional și influențează relațiile politice. Acești actori pot exercita o influență directă sau indirectă asupra politicilor publice, având un rol important în orice tip de regim politic – democratic, autoritar sau în tranziție.

Actorii politici contribuie la definirea agendei politice prin metode diverse, precum negocieri, mobilizări sociale sau campanii publice. Definirea și clasificarea lor diferă în funcție de teoria politică aplicată și de contextul social-politic. Conform lui Victor Saca [1], actorii politici sunt forțe centrale în organizarea vieții sociale și a relațiilor politice, reprezentând interese specifice, inclusiv naționale. Gadi Wolfsfeld [2] îi descrie ca indivizi cu autoritate sau influență, implicați în activități cu impact semnificativ asupra deciziilor politice și asupra felului în care acestea sunt reflectate în media. O trăsătură esențială a acestora este implicarea directă în procesul decizional politic, proces descris de Valentin Beniuc [3, p 4-8] ca un ansamblu de etape: identificarea problemelor, analizarea informațiilor, elaborarea alternativelor, luarea și implementarea deciziei, monitorizarea și evaluarea acesteia, urmată de feedback.

În Republica Moldova actorii politici raportați la procesul de integrare europeană sunt cei statali (exemplu: Parlament, Guvern, ș.a.m.d.) ce sunt responsabili de adopta-

rea și implementarea legislației conforme cu normele UE, dar și cei non-statali (exemplu: ONG-uri, partide politice, mass-media) ce promovează agenda pro-europeană prin informare și monitorizarea procesului politic.

Procesul de integrare europeană a Republicii Moldova a fost influențat semnificativ de actorii politici interni – partide politice, lideri guvernamentali și instituții ale statului – care au definit și implementat strategii în acest sens. În perioada post-sovietică, Moldova a parcurs mai multe etape în relația cu UE: semnarea Acordului de Parteneriat și Cooperare în 1994 a oferit cadrul juridic pentru colaborarea bilaterală, iar Acordul de Asociere din 2014, incluzând ZLSAC, a intensificat integrarea economică și alinierea la standardele UE [4, p 7-17]. Guvernele pro-europene au promovat reforme menite să alinieze Moldova cu normele UE, dar instabilitatea politică a afectat ritmul acestora. Implementarea ZLSAC a dus la creșterea exporturilor și a sprijinit economia, însă probleme precum corupția și slăbiciunile instituționale au limitat beneficiile procesului de integrare și au influențat percepția publică.

Procesul de integrare europeană a fost deraiat de-a lungul anilor de mai mulți factori cum ar fi instabilitatea clasei politice[5], cazuri de corupție ce au scăzut încrederea partenerilor europeni sau ingerințe din partea Federației Ruse prin embargouri [6] și mai nou, prezența și consecințele războiului hibrid.

Integrarea europeană a Republicii Moldova se află într-o etapă critică, iar succesul acestui proces depinde de factori interni și externi (geopolitică și opinia statelor UE în raport cu Republica Moldova). O lecție esențială oferită de extinderile anterioare ale Uniunii Europene este că reformele structurale profunde sunt necesare, în special în domeniile justiției, administrației publice și economiei. Experiențele țărilor din Europa Centrală și de Est [7, p 145-162] au demonstrat că voința politică și angajamentul față de valorile democratice sunt factori decisivi în reușita integrării.

Acordarea statutului de țară candidată în iunie 2022 marchează un progres semnificativ în relația Moldovei cu UE. Un scenariu optimist prevede începerea negocierilor de aderare în viitorul apropiat, dar procesul va fi complex, variind în funcție de capacitatea Moldovei de a implementa reforme și de contextul geopolitic regional. Un consens politic intern și sprijinul societății sunt condiții indispensabile. Țările care au obținut susținerea cetățenilor și a clasei politice au avut un parcurs mai coerent și rapid. Prin urmare, autoritățile moldovene trebuie să comunice transparent beneficiile aderării și să coopereze activ cu societatea civilă în procesul decizional.

Conform concluziilor generale, facem următoarele recomandări pentru actorii politici: continuarea reformelor în justiție pentru asigurarea independenței sistemului și eliminarea influențelor politice; consolidarea securității naționale prin diversificarea energetică, apărare cibernetică și combaterea dezinformării, precum și promovarea coeziunii sociale; menținerea unui dialog constant cu Uniunea Europeană; implementarea eficientă a Planului Național de Acțiune pentru Aderare; implicarea activă în platformele europene pentru a consolida relațiile bilaterale și încrederea partenerilor europeni.

Referinţe:

1. SACA, V. Curriculum la disciplina „Actorii Relaţiilor Politice: Program de studii superioare de licenţă, ciclul I Politologie”. Chişinău, 2024; SACA, V. Actorii şi agenţii interesului naţional. În: Teoria şi practica interesului naţional. Suport de curs. Chişinău, USM, 2024.
2. WOLFSFELD, G. INFOCORE Definitions: “Political Actors”. Herzliya, Interdisciplinary Center. [Accesat 24.10.2024]. Disponibil: http://www.infocore.eu/results/definitions/
3. BENIUC, V. Procesul politic decizional: Abordare teoretico-practică . În: Anuar Ştiinţific al Institutului de Relaţii Internaţionale, 2012, nr. 11, pp. 4-8. ISSN 1857-1840.
4. CHISTRUGA, B., BRAGOI, D. Impactul zonei de liber schimb aprofundat şi cuprinzător asupra dezvoltării economice a Republicii Moldova = Impact of the Deep and Comprehensive Free Trade Zone on the Economic Development of the Republic of Moldova. In: Economica. 2023, nr. 4(126), pp. 7-17. ISSN 1810-9136.
5. MUSTEAŢĂ, S. 1991: A chronology of Moldova’s independance. Disponibil: https://gce.unisg.ch/fileadmin/user_upload/HSG_ROOT/Institut_GCE/Euxeinos/15-16/Musteata_Euxeinos_15_16_2014.pdf
6. Expert-Grup. Moldova şi Rusia: între relaţii comerciale şi dependenţa economică. [Accesat 09.02.2025]. Disponibil: https://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/download/1358_f44830d91a8c6b815d08a162ff78ff12
7. IAŢCO, M., PUTINĂ, N. Process of accession of the Republic of Moldova to the European Union – content and implications. In: Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, TOM XII, pag 145-162.

Recomandat

Victor SACA, *dr.hab., prof.univ.*

ANALIZA POLITICII COMERCIALE A UNIUNII EUROPENE ÎN CONTEXTUL TENSIUNILOR INTERNAȚIONALE

Tatiana CHIRIAC-SAUTRON,

masterandă, anul II, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 327:061.1UE:339.5 E-mail: tatiana.kiriak@gmail.com

În ultimul deceniu (2014-2024) asistăm la o schimbare profundă a paradigmei comerțului internațional, în care mijloacele clasice ale politicii comerciale, menite să regleze schimburile economice dintre state, se transformă în „arme" de coerciție geopolitică. În prezent instrumentele comerciale sunt folosite pentru exercitarea presiunii politice în vederea modificării comportamentului unui stat prin embargouri și sancțiuni sectoriale. În scopul de a încetini dezvoltarea strategică a rivalului, se aplică blocarea accesului la tehnologii și resurse de materii prime, iar pentru a spori securitatea economică proprie, statele își reconfigurează lanțurile de aprovizionare.

Uniunea Europeană, ca promotor tradițional al multilateralismului și al liberalizării, se află în prezent la intersecția a trei presiuni convergente. *În primul rând*, războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei (2022-prezent) a determinat Bruxelles-ului să aplice un regim de sancțiuni fără precedent, testând simultan dependența energetică și reziliența economică internă. *În al doilea rând*, rivalitatea strategică sino-americană a fragmentat ordinea comercială globală, forțând UE să-și reevalueze poziția între Parteneriatul Transatlantic și necesitatea de a gestiona „riscurile" relațiilor cu China. *În al treilea rând*, proliferarea instrumentelor unilaterale (subvenții industriale, controale la export, screening al investițiilor) solicită un răspuns rapid și coordonat, pentru a preveni erodarea competitivității europene.

Contextul descris transformă politica comercială comună dintr-un instrument tehnic de integrare europeană într-un pilon esențial al securității economice. Comunicatul Comisiei Europene din februarie 2021, întitulat „*O politică comercială deschisă, durabilă și fermă*", prefigurează deja această mutație prin conceptul de „*autonomie strategică deschisă"*, iar adoptarea Instrumentului Anti-Coerciție (2023) confirmă tendința de „geopolitizare" a politicii comerciale comune. Regulamentul Parlamentului European și Consiliului UE privind industria „*zero net*" (13 iunie 2024) și Regulamentul privind materiile prime critice (11 aprilie 2024) demonstrează ambiția UE de a reduce dependențele critice și de a consolida lanțuri reziliente de aprovizionare. În acest climat, analiza dinamicii instrumentelor comerciale – de la acordurile de liberschimb la măsurile de apărare comercială – devine indispensabilă, pentru a înțelege cum poate UE să rămână competitivă, sustenabilă și credibilă în același timp.

Pentru a fundamenta teoretic şi empiric analiza politicii comerciale a UE în contextul tensiunilor internaţionale au fost consultate lucrările lui Richard Baldwin şi Charles Wyplosz [1], care oferă o viziune macroeconomică asupra integrării europene Kalypso Nicolaïdis şi Sophie Meunier [2], care explorează raporturile dintre diplomaţia economică şi guvernanţa globală. Dimensiunea coercitivă a noilor instrumente comerciale (sancţiuni, CBAM, apărare comercială) a fost cercetată de Régis Bismuth [3], Damien Broussolle [4] şi Clémence Déhut [5]. Autorii din Republica Moldova contribuie la clarificarea aspectelor locale şi regionale ale politicii comerciale europene, în special în ceea ce priveşte implementarea Acordului de Asociere şi a zonei DCFTA. Cercetătorii Dionis Cenuşa [6], Adrian Lupuşor [7] , Octavian Calmîc [8], Iulian Rusu [9], oferă evaluări calitative şi cantitative privind integrarea comercială a Republicii Moldova, restructurarea exporturilor, atragerea ISD şi gradul de convergenţă normativă cu UE.

Importanţa temei se reflectă şi la nivelul Vecinătăţii Estice, în special pentru Republica Moldova, a cărei integrare economică se bazează pe Zona de Liber-Schimb Aprofundată şi Cuprinzătoare (DCFTA). Pe fondul tensiunilor regionale, DCFTA nu mai este doar un motor comercial, ci un instrument strategic de ancorare politică şi reglare a standardelor europene. Evaluarea efectelor sale asupra diversificării exporturilor, fluxurilor de investiţii directe europene şi alinierii reglementărilor devine crucială atât pentru Chişinău, cât şi pentru Bruxelles, întrucât succesul sau eşecul implementării influenţează credibilitatea politicii de extindere a UE.

În contextul avansului tehnologic rapid, produsele cu dublă utilizare, cele care pot servi atât scopurilor civile, cât şi militare, au devenit tot mai răspândite. UE a recunoscut necesitatea actualizării şi consolidării cadrului său legislativ, pentru a preveni utilizarea necorespunzătoare a acestor produse, care ar putea ameninţa securitatea internaţională şi respectarea drepturilor omului. *Regulamentul (UE) 2021/821* [10] stabileşte un regim unitar la nivelul Uniunii pentru controlul exporturilor, serviciilor de intermediere, asistenţei tehnice, tranzitului şi transferului de produse cu dublă utilizare. Obiectivele principale sunt armonizarea procedurilor de control în toate statele membre, asigurând o aplicare uniformă şi eficientă a măsurilor de supraveghere. Îmbunătăţirea cooperării şi a schimbului de informaţii între autorităţile naţionale şi instituţiile europene, pentru a identifica şi a preveni riscurile asociate exporturilor sensibile.

Actualizarea listei produselor cu dublă utilizare supuse controlului reflectă evoluţiile tehnologice şi noile provocări de securitate. Implementarea acestui Regulament are un impact semnificativ asupra securităţii şi economiei UE prin consolidarea securităţii internaţionale, prevenirea proliferării armelor de distrugere în masă şi a utilizării abuzive a tehnologiilor avansate. De asemenea, protejarea drepturilor omului, prin controlul exporturilor de tehnologii, care ar putea fi folosite pentru supravegherea şi reprimarea populaţiilor civile. Cu exclusivitate, se planifică crearea unui mediu de afaceri predictibil şi transparent pentru exportatori, prin clarificarea obligaţiilor şi simplificarea procedurilor de autorizare. Astfel, Regulamentul (UE) 2021/821 repre-

zintă un pilon esențial în strategia UE de a controla fluxul de produse cu dublă utilizare, asigurând un echilibru între securitatea globală și competitivitatea economică.

Suportul bibliografic al politicii comerciale a UE ne demonstrează că interesele și valorile Uniunii au evoluat dintr-un mecanism de liberalizare economică într-un instrument strategic de influență geopolitică. UE folosește comerțul pentru a-și proiecta valorile și standardele la nivel global, răspunzând la provocările internaționale prin măsuri precum sancțiunile economice și reglementările de protecție comercială. Aceste inițiative au fost susținute de acorduri bilaterale și de parteneriate strategice, precum Acordul de Asociere dintre UE-Republica Moldova din 2014, care a consolidat cadrul legislativ necesar, pentru modernizarea și internaționalizarea comerțului.

În concluzie, considerăm că tranziția către o „*autonomie strategică deschisă*", care reflectă dorința UE de a-și proteja interesele economice fără a se izola comercial, poate fi considerată drept un exemplu de echilibru între interesele naționale și cooperarea internațională, util pentru elaborarea propriilor strategii de adaptare la contextul global volatil. În același timp, războiul comercial dintre SUA, China și UE reflectă o competiție globală complexă, în care interesele economice se întrepătrund cu obiectivele geopolitice. SUA urmăresc să-și protejeze industriile strategice și să reducă dependența de importurile chineze, în timp ce China caută să-și mențină poziția de lider industrial global, adaptându-se la noile realități prin diversificarea parteneriatelor. Drept urmare, UE, fiind prinsă între cele două superputeri, încearcă să-și păstreze autonomia strategică, consolidându-și poziția prin noi acorduri comerciale și investiții în tehnologii verzi și infrastructuri critice. Pe termen lung, soluționarea acestor tensiuni necesită un echilibru între protecționism și cooperare internațională. Reformarea mecanismelor multilaterale, cum ar fi Organizația Mondială a Comerțului și intensificarea dialogului diplomatic pot preveni escaladarea conflictului și facilita o tranziție către un nou model de globalizare, bazat pe competiție echitabilă și respect reciproc. În acest context, adaptabilitatea și inovarea vor fi esențiale pentru ca fiecare dintre aceste puteri economice să-și mențină influența pe scena globală.

Referințe:

1. BALDWIN R., WYPLOSZ C. The Economics of European Integration (7th edition). London: McGraw-Hill Education, 2023. 560 p.
2. MEUNIER, S. & NICOLAIDIS, K. The European Union and World Trade. Oxford University Press, 2005.
3. BISMUTH Régis. Noile frontiere ale sancțiunilor europene și zonele gri ale dreptului internațional. In: Grupul de Studii Geopolitice, 2023, nr. 5, pp. 8-14.
4. BROUSSOLLE Damien. Relațiile comerciale UE-China în noul context internațional: de la statutul de economie de piață la reforma instrumentelor de apărare comercială. In: Buletinul Monitorului politicii economice europene. 2019, nr. 41, pp. 47-54.
5. DÉHUT Clémence. Pentru o altă Organizație Mondială a Comerțului. In: Țărani și societate. 2022, nr. 393, pp. 14-20.
6. CENUŞĂ D. EU's External Trade Policy: Challenges and Opportunities for Moldova. În: Eastern Journal of European Studies, Vol. 12(2), 2021, pp. 175-196.

7. LUPUȘOR, Adrian, DCFTA după 5 ani de implementare: impactul estimat și concluzii pentru următorii 5 ani, 2019. [accesat: 28.02.2025]. Disponibil: https://dcfta.md/uploads/0/images/large/studiul-dcfta-5-ani.pdf
8. CALMÎC Octavian și Aurelia TOMȘA. Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană: realizări și perspective. In: Culegere de articole selective ale Conferinţei Ştiinţifice Internaţionale „*Competitivitatea şi Inovarea în Economia Cunoaș*teri*i*”, 28-29 septembrie 2018, Chişinău, Vol. I. pp. 9-12.
9. RUSU Iulian. Impactul Economic al Acordului de Liber Schimb UE Moldova. În: Journal of Economic Integration, 2021.
10. Regulamentul (UE) 2021/821 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 mai 2021 de instituire a unui regim al Uniunii pentru controlul exporturilor, serviciilor de intermediere, asistenței tehnice, tranzitului și transferului de produse cu dublă utilizare (reformare). [accesat: 10.04.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:32021R0821

Recomandat
***Liliana BENIUC**, dr., conf. univ.*

DEZVOLTAREA SERVICIILOR DE PEDIATRIE PRIMARĂ ÎN SISTEMUL DE SĂNĂTATE AL REPUBLICII MOLDOVA

Natalia DICUSARĂ,

masterandă, anul II, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 616-053.2:364.444(478) nataliatabarcea@mail.ru

This paper analyzes the current state of primary pediatric care services in the Republic of Moldova, highlighting their essential role in disease prevention and child health promotion. It explores the broader context of healthcare reforms and outlines both best practices and ongoing challenges. A case study focused on AMT Botanica illustrates the local implementation of the National Program for the Prevention and Control of Noncommunicable Diseases. The paper proposes strategic measures to improve the efficiency, accessibility, and sustainability of pediatric healthcare services.

Serviciul de pediatrie primară este esențial pentru asigurarea unei îngrijiri medicale de calitate pentru copii în Republica Moldova. Acesta contribuie la prevenirea bolilor, îmbunătățirea accesului la îngrijire medicală, reducerea poverii asupra spitalelor și îmbunătățirea sănătății publice în ansamblu. Dezvoltarea serviciilor de pediatrie primară în sistemul de sănătate al Republicii Moldova reprezintă o temă de actualitate, având în vedere provocările cu care se confruntă sistemul de sănătate, dar și necesitatea de a răspunde nevoilor specifice ale copiilor în ceea ce privește prevenirea, diagnosticul și tratamentul afecțiunilor. În ultimii ani, sectorul sănătății din Republica Moldova a fost supus unui proces complex de reforme, cu scopul de a îmbunătăți accesibilitatea, calitatea și eficiența serviciilor de sănătate pentru întreaga populație, inclusiv pentru copii.

Lucrarea urmărește analiza stării actuale a serviciilor de pediatrie primară în Republica Moldova și identificarea unor soluții viabile pentru dezvoltarea și optimizarea acestora. Accentul este pus pe creșterea accesibilității, calității și eficienței îngrijirii medicale acordate copiilor la nivelul asistenței medicale primare, cu un studiu de caz axat pe implementarea Programului Național de Combatere și Prevenire a Bolilor Netransmisibile (PNBN) în cadrul AMT Botanica.

Evoluția pediatriei primare în Republica Moldova a trecut prin mai multe etape, reflectând schimbările din întregul sistem de sănătate. În perioada sovietică, exista o rețea bine organizată de îngrijire pediatrică, susținută de Facultatea de Pediatrie din cadrul USMF. După anii ’90, în contextul reformelor și al trecerii la medicina de familie, pediatria a fost integrată în formarea generală a medicilor, iar rolul său în asistența primară a început să scadă. În anii 2000, modelul integrat de medicină de familie a de-

venit predominant, iar pediatria a pierdut din specificitate în cadrul asistenţei primare. Totuşi, din anii 2010 au fost relansate iniţiative pentru îmbunătăţirea serviciilor pediatrice, inclusiv prin adoptarea Programului CIMC. Un moment cheie a fost în 2023, când Ordinul nr. 86 al Ministerului Sănătăţii a consolidat oficial pediatria primară în structurile AMT, recunoscând necesitatea îngrijirii specializate pentru copii.Serviciile de pediatrie primară constituie o componentă vitală a sistemului de sănătate publică, având un rol major în asigurarea continuităţii îngrijirii, prevenirea bolilor şi monitorizarea dezvoltării copiilor. În Republica Moldova, aceste servicii sunt reglementate de Ministerul Sănătăţii, fiind oferite prin reţele teritoriale de asistenţă medicală, spitale şi cabinete de pediatrie.

Cu toate acestea, sistemul se confruntă cu o serie de dificultăţi:

- Disparităţi regionale în accesul la servicii;
- Migrarea cadrelor medicale din cauza condiţiilor de muncă şi salarizării necorespunzătoare;
- Deficienţe în formarea profesională continuă şi în dotarea tehnică a instituţiilor;
- Lipsa unui sistem digital eficient de monitorizare şi coordonare a serviciilor.

Analiza comparativă a demonstrat că multe dintre aceste provocări sunt comune şi altor state din regiune, însă modelele internaţionale pun accent tot mai mare pe prevenţie, integrarea serviciilor şi participarea comunităţii. În cadrul Asistenţei Medicale Teritoriale (AMT), serviciile de pediatrie sunt organizate pe principiile medicinei de familie, în colaborare cu specialişti ambulatori şi încep să beneficieze tot mai mult de implementarea Tehnologiilor Informaţionale şi de Comunicare (TIC).

În Republica Moldova, sănătatea reprezintă o prioritate naţională, care este atât un scop în sine, cât şi o condiţie primordială pentru atingerea obiectivelor naţionale de dezvoltare. Actualmente, ţara se confruntă cu dificultăţi economice şi sociale, iar povara bolilor netransmisibile pune o presiune considerabilă atât asupra sistemului de sănătate, cât şi asupra bunăstării populaţiei, şi a situaţiei socio-economice.

Principalele boli netransmisibile, precum cele cardiovasculare, cancerul, diabetul, bolile digestive şi respiratorii cronice, tulburările de sănătate mintală, determină peste 86% din toate decesele înregistrate şi domină profilul îmbolnăvirilor în Republica Moldova. În acest context, prin Hotărârea Guvernului 129/2023, a fost aprobat Programul Naţional de prevenire şi control al bolilor netransmisibile prioritare în Republica Moldova pentru anii 2023-2027, o politică naţională în domeniul BNT, care abordează bolile netransmisibile ca o problemă de prioritate majoră şi stabileşte liniile directoare pentru reducerea poverii acestor boli prin abordarea holistică şi transsectorială a determinanţilor sănătăţii.

IMSP AMT Botanica joacă un rol esenţial în implementarea acestui program la nivel local, responsabilitatea acestei instituţii creşte prin numărul total al populaţiei de 185790 care este înregistrată pe listele medicilor de familei, o pondere de 20.6 % revine copiilor cu vârste cuprinse între 0-18 ani. Analiza implementării Programului Naţional de Combatere şi Prevenire a Bolilor Netransmisibile în cadrul AMT Botanica a evidenţiat o serie de bune practici:

- Creșterea activităților de prevenție (screening, consiliere, educație medicală);
- Îmbunătățirea colaborării interdisciplinare între pediatri, medici de familie și specialiști;
- Impulsionarea implicării părinților în supravegherea sănătății copiilor;
- Crearea unui cadru organizațional favorabil inovației în practica pediatrică.

Totodată, au fost identificate unele provocări persistente:

– Lipsa unui sistem informatic integrat pentru urmărirea cazurilor pediatrice;
– Resurse umane și materiale insuficiente;
– Disparități în pregătirea profesională continuă a personalului medical.

Modernizarea şi perfecţionarea sistemului de sănătate din Republica Moldova este în pas cu cerinţele şi imperativele de reformare continuă a sistemelor ocrotirii sănătăţii din întreaga lume. Asigurarea unui start sănătos pentru dezvoltarea copilului și fortificarea sănătății materne este una dintre sarcinile prioritare ale sistenului de sănătate. Identificarea timpurie a problemelor de creștere și dezvoltare a copilului reprezintă o oportunitate primară și universală pentru intervenție în timp util și cu rezultate optimale. Este foarte importantă îngrijirea preventivă continuă, începând cu vârsta copilăriei timpurii de către serviciile de pediatrie primară.

Monitorizarea creșterii și promovarea nutriției optime încă din primele zile de viață a copilului sunt componente esențiale ale prevenției BNT. Monitorizarea creșterii copilului contribuie la fortificarea unei dezvoltări normale, dar și la identificarea precoce a unor potențiale probleme nutriționale sau de sănătate. Dezvoltarea insuficientă în primii ani de viață este asociată cu efecte pe termen lung: scăderea imunității, probleme în dezvoltarea cognitivă, precum și creștere staturală compromisă. Supraalimentația poate dispune la afecțiuni asociate cu obezitatea, diabetul și sindrom metabolic, stări care ulterior, în viața de adult pot duce la dezvoltarea BNT.

În concluzie serviciile de pediatrie primară din Republica Moldova se află într-o perioadă de tranziție, în care reforma sănătății trebuie să fie orientată tot mai mult spre prevenție, acces echitabil și abordări integrate. Studiul de caz de la AMT Botanica confirmă faptul că intervențiile bine planificate și susținute de politici coerente pot aduce rezultate notabile în sănătatea copilului, dar este necesară extinderea acestor practici la nivel național.

Recomandările vizează îmbunătățirea serviciilor pediatrice prin armonizarea legislației și modernizarea infrastructurii, aliniate la standardele internaționale. Se propune extinderea programelor naționale și digitalizarea monitorizării sănătății copilului, alături de formarea continuă a personalului medical. La nivel local, este esențială consolidarea echipelor multidisciplinare, intensificarea educației pentru sănătate și adaptarea serviciilor pentru copiii vulnerabili. Colaborarea intersectorială și evaluarea continuă a practicilor sunt cruciale pentru eficiența și sustenabilitatea intervențiilor.

Recomandat
Igor BUCĂTARU, *dr., conf. univ.*

PROVOCĂRI ŞI PERSPECTIVE DE IMPLEMENTARE A POLITICII DE TINERET ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Larisa MACARENCO,

masterandă, Programul de master – Politici și servicii publice, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 351.84:316.346.3-053.6(478) E-mail: larisa.macarenco@gmail.com

Youth policy represents a core dimension of sustainable development, with young people seen as active drivers of innovation and social transformation. In the Republic of Moldova, a state navigating socio-economic transition and European integration, youth policy gains heightened strategic importance. Although supported by a formal legislative and strategic framework, the practical implementation of youth policies often reveals a disconnect between normative objectives and actual impact. This gap reflects deeper structural and institutional challenges that hinder policy effectiveness. This article examines these challenges through a critical and pragmatic lens, aiming to identify key barriers and propose actionable recommendations. The findings contribute to advancing more coherent, responsive, and participatory youth policies that better reflect the real needs and potential of young people.

Politica de tineret din Republica Moldova se află într-o fază dinamică de tranziție și consolidare, reflectând o serie de demersuri substanțiale la nivel legislativ, strategic și instituțional. Obiectivul fundamental al acestor eforturi este edificarea unui sistem coerent și cuprinzător de sprijin pentru tineri. Un moment crucial în acest proces a fost adoptarea Legii nr. 215/2016 cu privire la tineret, care a reprezentat un jalon semnificativ, instituind un cadru normativ esențial pentru dezvoltarea și implementarea politicilor de tineret. Legea a fost completată de o serie de documente strategice subsecvente, care detaliază viziunea, obiectivele și direcțiile de acțiune pentru diverse domenii relevante pentru tineri [1].

Complementar eforturilor legislative și strategice menționate anterior, este esențial de subliniat rolul *Strategiei de Dezvoltare a Sectorului de Tineret „Tineret 2030”,* aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.168/2023 [2]. Documentul strategic reprezintă cel de-al patrulea document de politici publice în domeniu, care abordează bunăstarea tinerilor prin prisma necesității dezvoltării unui ecosistem complex de instituții și actori responsabili, a căror activitate este coordonată și bazată pe necesitățile reale ale tinerilor.

Documentul, de asemenea, accentuează rolul tinerilor și al organizațiilor de tineret în construcția democrației participative și a unei societăți moderne, aliniindu-se totodată la Strategia de Tineret a UE 2019-2027 [3, p. 1–22] și la Obiectivele de Dezvoltare Durabilă ale Agendei 2030 [4].

Cu toate acestea, implementarea efectivă a acestor prevederi este obstrucționată de o serie de constrângeri sistemice. În acest context, identificăm patru categorii majore de disfuncționalități care limitează eficacitatea politicilor de tineret. Acestea includ: *discontinuitatea instituțională*, care afectează coerența programelor pentru tineri*; absența unui sistem eficient de monitorizare și evaluare*, împiedicând o analiză riguroasă a impactului politicilor în domeniu; *capacitatea administrativă insuficientă la nivel local*, care îngreunează transpunerea deciziilor centrale în plan teritorial și *subfinanțarea cronică a sectorului*, limitând, astfel, dezvoltarea programelor dedicate tinerilor. În plus, deși participarea tinerilor este consacrată juridic ca principiu esențial, în practică aceasta se manifestă, de cele mai multe ori, într-o formă simbolică, fără o influență reală asupra proceselor decizionale.

Drept urmare, aceste impedimente generează un decalaj semnificativ între viziunea strategică formulată și realitatea aplicării măsurilor, diminuând astfel impactul politicilor asupra dezvoltării holistice a tinerilor.

Pe lângă provocările de implementare menționate anterior, domeniul de tineret se distinge prin caracterul său intrinsec transversal, intersectând sectoare esențiale precum *educația, sănătatea, ocuparea forței de muncă, participarea civică și incluziunea socială*.

Prin urmare, *o abordare intersectorială* devine indispensabilă pentru asigurarea coerenței și eficienței politicilor. Mai mult, lipsa unui parteneriat funcțional și strategic între autoritățile publice, societatea civilă, mediul economic și tineri contribuie la fragmentarea eforturilor și la ineficiență.

Un alt aspect critic, strâns legat de acesta, este nevoia stringentă de *profesionalizare a domeniului* care implică nu doar dezvoltarea competențelor lucrătorilor de tineret și a funcționarilor publici implicați, ci și *instituirea unor mecanisme de sprijin* pentru atragerea și menținerea personalului calificat. De altfel, *consolidarea capitalului uman* reprezintă o premisă fundamentală pentru o implementare eficientă și sustenabilă a politicilor.

În concluzie, având în vedere aspectele prezentate, lucrarea subliniază necesitatea unei asumări ferme a principiilor unei politici de tineret moderne și a unui efort concertat de consolidare a capacităților instituționale. Transformarea sectorului de tineret într-un vector al dezvoltării naționale este esențială De asemenea, o politică de tineret ancorată în realitățile actuale și orientată spre viitor poate contribui substanțial la procesul de integrare europeană a Republicii Moldova, prin alinierea la valorile democratice, respectarea drepturilor omului și stimularea participării civice a noii generații [5].

În ultimă instanță, este imperativ ca tinerii să fie percepuți și tratați nu doar ca beneficiari pasivi, ci ca parteneri strategici în co-proiectarea și co-implementarea transformărilor societale.

Referințe:

1. Parlamentul Republicii Moldova. *Legea nr. 215/2016 cu privire la tineret*. Monitorul Oficial al RM, nr. 441-451 din 16.12.2016

2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 168 din 29 martie 2023 pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a sectorului de tineret „Tineret 2030” și a Programului privind implementarea acesteia pentru anii 2023-2026. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 186-189/434, 08.06.2023. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137226&lang=ro
3. Consiliul Uniunii Europene. Rezoluția privind Strategia Uniunii Europene pentru tineret 2019–2027. *JO C 456*, 18.12.2018, p. 1–22. Disponibil la: https://eur-lex.europa.eu/legal
4. United Nations. *World Youth Report: Youth and the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: UN, 2018. Disponibil la: https://www.un.org/development/desa/youth/world-youth-report.html
5. Comisia Europeană. *Raport al Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, CES și CoR privind evaluarea la jumătatea perioadei a Strategiei UE pentru tineret 2019–2027 COM(2024) 162 final, SWD(2024) 90 final*. 2024

Recomandat

Igor BUCĂTARU, *Dr., conf. univ.*

PARTICIPAREA FEMEILOR MILITARE DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN MISIUNI INTERNAȚIONALE DE PACE ŞI ZONE DE CONFLICT ŞI POST-CONFLICT

Tatiana SCUTARI,

masterandă, anul II, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 327.57:355-055.2(478) E-mail: tatiana.scutari@army.md

În ultimul deceniu, contextul internațional de securitate a fost marcat de o intensificare a conflictelor regionale, a crizelor umanitare și a transformărilor doctrinare privind egalitatea de gen în operațiunile de menținere a păcii. Noile tipuri de amenințări, inclusiv terorismul, migrația forțată și violența bazată pe gen în conflicte armate, au determinat o reevaluare a strategiilor de apărare și a componenței contingentelor internaționale. În acest cadru, participarea femeilor militare în misiunile internaționale de pacificare a devenit un subiect central în analiza securității globale, reflectând atât angajamentele internaționale asumate de state, cât și necesitatea adaptării instituțiilor naționale la noile realități operaționale [1]. Se conturează astfel o tranziție conceptuală, de la o abordare exclusiv masculinizată a securității, la una incluzivă, centrată pe diversitatea de gen. Implicarea femeilor în structurile de comandă, în operațiunile de teren și în activitățile de reconstrucție post-conflict a devenit un indicator al modernizării instituționale și al respectării drepturilor omului în sectorul apărării [2].

Lucrarea analizează fundamentele teoretico-conceptuale care susțin participarea femeilor în sectorul militar și în misiunile internaționale. Se evidențiază evoluția teoriilor securității umane, precum și integrarea dimensiunii de gen în studiile de relații internaționale și științe politice. În plan teoretic, sunt examinate principalele curente explicative privind securitatea umană, feminismul în relațiile internaționale și teoriile leadershipului incluziv [3]. Lucrarea pune accent pe contribuțiile cercetătorilor care au argumentat că diversitatea de gen în forțele armate crește eficiența operațională, îmbunătățește capacitatea de prevenire a conflictelor și facilitează stabilizarea post-conflict [4]. De asemenea, este analizată relația dintre reprezentarea femeilor în operațiunile de menținere a păcii și percepția pozitivă a populațiilor locale față de forțele de intervenție internațională [5]. Din punct de vedere metodologic, cercetarea integrează analiza documentară, studiile de caz și interviurile cu femeile militare din Republica Moldova, participante în misiuni ONU, NATO și UE [6]. O atenție deosebită este acordată studiilor comparative, care au permis identificarea bunelor practici internaționale aplicabile în contextul Republicii Moldova.

Cadrul normativ internațional este descris detaliat, cu accent pe Rezoluția 1325 a Consiliului de Securitate ONU și rezoluțiile ulterioare, care au consacrat integrarea dimensiunii de gen în operațiunile de menținere a păcii [7]. Se analizează rolul instituțiilor internaționale precum NATO, Uniunea Europeană și OSCE în promovarea standardelor de participare egală în forțele armate [8].

În plan național, Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative în consolidarea cadrului legislativ și instituțional privind participarea femeilor în structurile de apărare. Legea nr. 219/2015 privind participarea în misiuni internaționale și Hotărârea Guvernului nr. 129/2023 pentru implementarea Planului Național 1325 constituie repere esențiale în această direcție [9]. Totodată, documentele interne ale Ministerului Apărării și rapoartele UN Women Moldova relevă o creștere treptată a numărului de femei implicate în misiuni externe [10].

Studiul empiric evidențiază experiențele reale ale femeilor militare moldovene în teatre de operații precum Kosovo (KFOR), Sudanul de Sud (UNMISS), Republica Centrafricană (MINUSCA) și Liban (UNIFIL) [11]. Datele analizate subliniază faptul că prezența femeilor în aceste misiuni a contribuit la îmbunătățirea relațiilor cu comunitățile locale, la protecția grupurilor vulnerabile și la prevenirea violenței de gen în zonele de conflict [12]. În plus, participarea lor a consolidat imaginea pozitivă a contingentului Republicii Moldova, facilitând accesul echipelor de patrulare în zone anterior inaccesibile din cauza reticenței populației locale. De asemenea, femeile militare au avut un rol esențial în activitățile de consiliere și sensibilizare a civililor asupra drepturilor omului și a protecției civice. Nu în ultimul rând, prin implicarea în echipele de evaluare și mediere, acestea au contribuit direct la prevenirea escaladării tensiunilor intercomunitare.

Printre provocările întâmpinate de femeile militare se numără lipsa unor mecanisme adecvate de mentorat, insuficiența pregătirii operaționale cu specific de gen și dificultățile de reintegrare profesională după încheierea misiunilor [13]. În plus, persistă bariere instituționale și culturale care afectează accesul femeilor la poziții de comandă în cadrul contingentelor militare internaționale [9].

Analiza politicilor instituționale scoate în evidență eforturile recente ale Ministerului Apărării și ale Academiei Militare „Alexandru cel Bun” de a integra module de instruire în domeniul egalității de gen și de a încuraja participarea feminină la cursurile de leadership operațional [10]. Programele de cooperare cu partenerii internaționali, inclusiv cu DCAF și UN Women, au sprijinit dezvoltarea de instrumente și proceduri pentru evaluarea impactului de gen în sectorul de securitate [7].

Concluziile lucrării reflectă o abordare integrată, în care participarea femeilor în misiunile internaționale de menținere a păcii este văzută ca un factor multiplicator al eficienței operaționale și al legitimității internaționale a Republicii Moldova. Rezultatele cercetării demonstrează că implicarea activă a femeilor în teatrele de operații nu doar sporește capacitatea de răspuns la provocările de securitate, dar contribuie și la construirea unei păci durabile și incluzive. Prezența feminină în forțele de menținere a păcii îmbunătățește comunicarea cu populațiile civile, facilitează implementarea pro-

gramelor de protecție umanitară și întărește percepția de legitimitate a contingentelor militare moldovene. De asemenea, diversitatea de gen în echipele multinaționale crește adaptabilitatea operațională și promovează un climat de colaborare interinstituțională, favorabil îndeplinirii mandatelor internaționale asumate de Republica Moldova [10].

Pe termen lung, implementarea unor politici coerente de recrutare, instruire și sprijin instituțional pentru femeile militare va contribui nu doar la creșterea nivelului de participare feminină în misiuni internaționale, ci și la consolidarea imaginii Republicii Moldova ca partener responsabil și dedicat valorilor securității umane și egalității de gen. Prin dezvoltarea unui mecanism național de mentorat, extinderea programelor de formare profesională și îmbunătățirea condițiilor logistice pentru personalul feminin, Republica Moldova își poate îndeplini angajamentele internaționale asumate în cadrul agendei „Femeile, Pacea și Securitatea" [12]. Mai mult decât atât, experiența femeilor moldovene în misiuni ONU, NATO și UE poate deveni un exemplu regional de bune practici în domeniul securității cu dimensiune de gen. Eforturile constante de promovare a egalității de gen în sectorul apărării vor contribui la profesionalizarea forțelor armate și la creșterea rezilienței instituționale în fața noilor provocări de securitate internațională [13].

Referințe:

1. ENLOE Cynthia. Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics, University of California Press, 2014.
2. HUDSON Valerie M. Sex and World Peace, Columbia University Press, 2012.
3. Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF). Gender and Security Sector Reform Toolkit, Geneva, 2019.
4. SIPRI. Women in Peacekeeping Operations, Stockholm, 2022.
5. UN Women Moldova. Femeile în misiuni internaționale: experiențe și provocări, Chișinău, 2023.
6. Ministerul Apărării al Republicii Moldova. Raport anual privind participarea Armatei Naționale în operațiuni internaționale – 2024.
7. United Nations Security Council. Resolution 1325 (2000) on Women, Peace and Security, New York, 2000.
8. NATO. Women, Peace and Security Policy and Action Plan, Brussels, 2018.
9. Guvernul Republicii Moldova. Legea nr. 219/2015 privind participarea Republicii Moldova la misiuni și operații internaționale, Chișinău, 2015.
10. ALBU Natalia. Dimensiunea de gen în sectorul de securitate și apărare, Chișinău, 2021.
11. UN Women. Gender Equality in Peacekeeping Operations, New York, 2023.
12. VADIM Vieru. Participarea femeilor în sectorul de securitate din Republica Moldova, Chișinău: Promo-LEX, 2021.
13. Guvernul Republicii Moldova. Programul Național de implementare a Rezoluției 1325 pentru anii 2023–2027, Chișinău, 2023.

Recomandat
***Silvia DULSCHI**, dr., conf. univ.*

REZILIENȚA AUTORITĂȚILOR ADMINISTRAȚIEI PUBLICE ÎN CADRUL STĂRILOR DE URGENȚĂ ÎN SĂNĂTATE

Tudor TITOROG,

masterand, Anul II Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 351.77.07:616-083.98 E-mail: tudortitorog08@gmail.com

Contemporary public administrations face increasing health-related risks requiring resilient, adaptive governance. This thesis analyzes the multidimensional resilience of Moldova's public authorities during the COVID-19 crisis, highlighting institutional strengths and systemic vulnerabilities. It proposes an integrated resilience model and offers recommendations for legal, institutional, and technological reforms to enhance crisis preparedness and response capacity.

Societățile contemporane se confruntă cu un spectru tot mai larg de riscuri sanitare, generate de factori biologici, globalizare, mobilitate crescută și schimbări climatice. În acest context, administrațiile publice sunt provocate să dezvolte mecanisme eficiente de răspuns, adaptare și continuitate în fața stărilor de urgență în sănătate. Pandemia de COVID-19 a oferit un test real pentru guvernele din întreaga lume, relevând atât punctele forte ale sistemelor administrative, cât și vulnerabilitățile lor sistemice. În Republica Moldova, aceste provocări au scos la iveală nevoia stringentă de consolidare a rezilienței administrației publice – un concept relativ nou, dar esențial pentru o guvernare eficientă în situații de criză. Reziliența, în accepțiunea sa instituțională, desemnează capacitatea autorităților de a anticipa, gestiona și depăși crizele, păstrând coerența decizională și furnizarea serviciilor publice esențiale [5, p. 194].

În teza s-a făcut o analiză multidimensională a rezilienței autorităților administrației publice în fața stărilor de urgență în sănătate, cu evidențierea cadrului normativ, a practicilor instituționale și a lecțiilor învățate din gestionarea pandemiei COVID-19 în Republica Moldova [6, p. 88]. Studiul a urmărit, de asemenea, formularea unor recomandări privind consolidarea capacităților instituționale și inclusiv, propunerea unui cadru integrat de reziliență administrativă.

Obiectivele lucrării au fost următoarele: analiza conceptuală a noțiunii de reziliență în administrația publică; studierea cadrului juridic național și internațional aplicabil în stările de urgență; evaluarea măsurilor întreprinse de autoritățile publice în timpul pandemiei; analiza comparativă a practicilor internaționale relevante; formularea unor propuneri pentru fortificarea rezilienței instituționale în Republica Moldova.

Pentru atingerea obiectivelor propuse au fost aplicate o combinație de metode calitative și cantitative, cu accent pe *analiza documentară*, utilizată pentru examinarea legislației, rapoartelor guvernamentale și documentelor internaționale (OMS, UE) ; *metoda istorică*, aplicată în studiul evoluției instituționale a răspunsului sanitar; *studiul de caz*, centrat pe acțiunile Ministerului Sănătății din Republica Moldova în timpul pandemiei COVID-19; *metoda comparativă,* prin raportarea situației din Moldova la exemple din România, Germania și Marea Britanie [8, p.76] *analiza SWOT*. Suportul empiric al lucrării este oferit de acte normative, date statistice, rapoarte publice și surse bibliografice academice relevante.

În lucrare au fost formulate mai multe concluzii, inclusiv:

– Reziliența în administrația publică implică nu doar capacitatea de reacție la crize, ci și o guvernare adaptivă, transparentă și participativă . Modelul de reziliență propus în lucrare include patru dimensiuni: anticipare, absorbție, adaptare și transformare. În contextul pandemic, aceste dimensiuni au fost testate, iar capacitatea de adaptare s-a dovedit esențială pentru menținerea funcțiilor statului.
– Republica Moldova dispune de un cadru juridic de bază privind gestionarea stărilor de urgență: Legea nr. 212/2004, Legea nr. 69/2020, completate de hotărâri de guvern și decizii ale Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică. Cu toate acestea, fragmentarea normativă și ambiguitatea în distribuirea competențelor au afectat coerența măsurilor.
– Ministerul Sănătății a fost instituția-cheie în gestionarea crizei, elaborând protocoale, coordonând achizițiile, campaniile de vaccinare și comunicarea publică. Totuși, deficiențele în interoperabilitatea bazelor de date, lipsa stocurilor medicale și insuficiența personalului calificat au diminuat eficiența intervențiilor [7, p.31].
– Gestionarea eficientă a unei crize sanitare presupune coordonare între nivelurile de guvernare, claritate decizională și cooperare intersectorială. Studiul a constatat disfuncționalități în cooperarea între nivelul central și administrația locală, în special în fazele inițiale ale pandemiei.
– În comparație cu România (sistem de alertă RO-ALERT, centre de vaccinare digitale), Germania (structuri descentralizate eficiente) și Marea Britanie (consilii științifice consultative,), Republica Moldova a demonstrat o capacitate de reacție limitată, dar a valorificat sprijinul internațional (OMS, UE, COVAX).
– Lucrarea identifică o serie de oportunități pentru fortificarea rezilienței, inclusiv digitalizarea administrației, formarea continuă a funcționarilor, standardizarea protocoalelor de răspuns și instituirea unui cadru de guvernanță anticipativă în domeniul sănătății publice.

Pornind de la rezultatele obținute în cadrul cercetării, s-a venit cu următoarele recomandări:

• Revizuirea și modernizarea cadrului normativ privind starea de urgență în sănătate publică, cu accent pe claritate, aplicabilitate și respectarea drepturilor fundamentale.

- Consolidarea capacităților instituționale și logistice ale autorităților administrației publice locale și centrale, inclusiv prin dotarea cu echipamente, resurse și personal calificat.
- Îmbunătățirea sistemelor de comunicare și coordonare interinstituțională, inclusiv prin utilizarea tehnologiilor digitale, platformelor comune de lucru și a canalelor oficiale de informare a publicului.
- Dezvoltarea unui sistem integrat de evaluare și învățare instituțională post-criză, care să permită corectarea rapidă a deficiențelor și consolidarea continuă a rezilienței administrative.

Lucrarea a demonstrat că reziliența administrației publice în stările de urgență este condiționată de capacitatea statului de a integra resursele disponibile într-un cadru coerent de acțiune. Pandemia COVID-19 a reprezentat un catalizator pentru reforme administrative, evidențiind urgența investiției în sisteme flexibile, transparente și capabile să funcționeze în regim de criză.

Referințe:

• *Acte normative*

1. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 1 din 12.08.1994.
2. Legea nr. 212 din 24 iunie 2004 cu privire la regimul stării de urgență, de asediu și de război. În: *Monitorul Oficial*, nr. 132-137, art. 696, din 06.08.2004.
3. Legea nr. 436 din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală. În: *Monitorul Oficial*, nr. 32-35, art. 116, din 09.03.2007.
4. Legea nr. 69 din 21 mai 2020 cu privire la instituirea unor măsuri pe perioada stării de urgență în sănătate publică. În: *Monitorul Oficial,* nr. 124-125, art. 222, din 26.05.2020.

• *Cărți și publicații monografice:*

5. BOIN, A., T HART, P., KUIPERS, S. The crisis approach: a critical assessment. In: *Handbook of Disaster Research,* 2020, pp. 192–199.

• *Articole din reviste:*

6. ANSELL, C., SØRENSEN, E., TORFING, J. The COVID-19 pandemic as a game changer for public administration. În: *Public Administration Review*, 2021, pp. 82–91.
7. Brown, Tim, and Jocelyn Wyatt. Design Thinking for Social Innovation. In: Development Outreach 12(1), 2010. pp. 29–43.

• *Site-uri:*

8. Regulamentele Internaționale de Sănătate (2005). Disponibil: https://www.who.int. (vizitat: 04.03.2025).
9. Site-ul oficial al Ministerului Sănătății din Republica Moldova. Disponibil: www.ms.gov.md (vizitat: 03.02.2025)

Recomandat
***Andrei GROZA**, dr., conf.univ.*

IMPACTUL SOCIAL MEDIA ASUPRA SECURITĂŢII NAŢIONALE. CAZUL REPUBLICA MOLDOVA

Maria COJOCARU,

masterandă, anul II, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 351.86:316.774(478) E-mail: cojocaruGM001@gmail.com

In the 21st century, social media has become a central element of social, economic and political life, exerting a deep influence on collective perceptions and national security. The Republic of Moldova, located on the border of geopolitical interests of two poles of influence, is exposed to significant risks of information manipulation and disinformation through digital platforms. All of the above has led to the essential analysis of the impact that social media has on national security.

În secolul XXI, social media a devenit un element central al vieții sociale, economice și politice, exercitând o influență profundă asupra percepțiilor colective și asupra securității naționale. Republica Moldova, situată la granița intereselor geopolitice a doi poli de influență, este expusă unor riscuri semnificative de manipulare informațională și dezinformare prin intermediul platformelor digitale – acest context dovedește analiza, absolut necesară, a impactului pe care îl are social media asupra securității naționale.

Conceptul de *securitate națională* este definit, potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române*, ca „faptul de a fi la adăpost de orice pericol" [8] și, la nivelul percepției individuale, ca „sentiment de încredere și de liniște" [8] ce derivă din lipsa amenințărilor. Urmând această perspectivă înțelegem, că securitatea națională cuprinde ansamblul de măsuri și acțiuni prin care o națiune își protejează existența, identitatea și interesele fundamentale. Ruxandra Stoicescu subliniază același lucru, menționând că „o privire mai atentă la ce a însenat securitatea sau supraviețuirea pentru diferite state în diferite momente ale istoriei lor arată că securitatea sau supraviețuirea nu a avut și nu are un înțeles comun pentru toată lumea" [1, 79 p.]. În aceeași ordine de idei, Anton Grizold afirmă că securitatea reprezintă „o activitate a statelor-națiune, prin care acestea, în limitele capacităților lor sociale actuale și viitoare, își protejează identitatea, existența și interesele" [2, 37-53 p.].

Conceptul de *securitate națională* a evoluat semnificativ, depășindu-și condiția limitată de asociere exclusivă cu domeniul militar, înglobând, treptat, și alți factori: economici, politici, sociali și, mai recent, cibernetici și informaţinali. Acest lucru este evidențiat și de către Stephen Walt, care menționează că până în anii '60 „studiul asupra securității era monopolizat de ministerele de apărare", iar ulterior, „perspectivele

istorice și sociale au penetrat mai mult analiza securității” [3, 220 p.]. Contextul global actual aduce în prim plan dimensiunea informatică și digitală ca fiind piloni critici în discursul privind securitatea națională, dat fiind că libera circulație a informației oferită de internet poate fi utilizată pentru propagandă, dezinformare și manipulare a opiniei publice.

În paralel, *social media* s-a transformat într-un instrument de influență a spațiului informațional. Cambridge Dictionary cataloghează social media drept „site-uri web și programe de calculator care permit oamenilor să comunice și să împărtășească informații” [6], fiind percepute un „mediu dinamic, mereu în schimbare” [11]. Spre deosebire de mass-media tradițională, social media se remarcă prin participare activă, interacțiune bidirecțională și capacitatea de a forma comunități virtuale.

Dezvoltarea accelerată a platformelor de social media precum Facebook, YouTube, Instagram, TikTok și Telegram a modificat radical modalitatea de diseminare a informației. Prin algoritmi de recomandare și prin dinamica viralizării, aceste instrumente pot favoriza nu doar informarea rapidă, ci și amplificarea conținutului manipulator.

Uniunea Europeană a recunoscut aceste riscuri și a dezvoltat politici și mecanisme pentru reglementarea spațiului digital a blocului comunitar. În aceași ordine de idei, putem aduce în discuție exemplele a două state europene – Franța și Germania – care, pe lângă ainierea legislațiilor naționale la regulamentele propuse de UE, au introdus și dezvoltat măsuri proprii de protejare a spațiului digital. Instrumente precum *Legea NetzDG* (Netzwerkdurchsetzungsgesetz, cunoscută și ca Legea Facebook; Germania), *Legea SREN* (Loi visant à sécuriser et à réguler l'espace numérique; Franța) [5], *Directiva AVMSD (*Directiva privind serviciile mass-media audiovizuale; UE), alături de instituții „reponsabile de incidente cibernetice” precum *CSIRT* (Computer Security Incident Response Teams)[7], *EU-CyCLONE* [9] și servicii de monitorizare și protecție împotriva interferințelor exterce, precum *VIGINUM* (Franța) [12], constituie exemple de inițiative legislative și instituționale menite să combată dezinformarea și să protejeze spațiul informațional din online.

Experiențele europene oferă modele de bune practici Republicii Moldova, aflată într-un proces de ajustare la standardele comunitare. Cazul campaniei de dezinformare anti-referendum, desfășurată de Ilan Șor înaintea plebiscitului din 20 octombrie 2024, demonstrează cât de expus este mediul informațional autohton. Principalele platforme utilizate au fost Facebook, TikTok și Telegram. Acestea au servit drept canale principale pentru răspândirea mesajelor menite să submineze încrederea în instituțiile democratice și să influențeze rezultatul electoral [8]. Mesajele difuzate au combinat informații false, apeluri la boicot și manipulări emoționale, cu scopul de a submina încrederea cetățenilor în organizarea scrutinului și în corectitudinea procesului democratic [10].

Campania de dezinformare anti-referendum a inclus rețele de pagini și canale anonime, conturi false, influenceri plătiți și distribuirea masivă a materialelor video virale în grupuri pe platformele de social medie. Această strategie a evidențiat atât

gradul ridicat de vulnerabilitate a spațiului online, cât și dificultatea autorităților de a reacționa coerent și coordonat [8]. Măsurile instituționale, deși prezente prin reglementări legislative și blocarea conturilor/paginilor care distribuiau mesaje de dezinformare, nu au reușit să contracareze rapid efectele campaniei, ceea ce confirmă necesitatea consolidării unui mecanism eficient de monitorizare și reacție.

Un element esențial al cercetării îl reprezintă analiza percepției cetățenilor, documentată printr-un sondaj aplicat online pe un eșantion de 101 persoane. Rezultatele arată că publicul manifestă o conștientizare sporită a riscurilor legate de manipulare, dar percepe măsurile statului ca fiind încă insuficiente. De asemenea, polarizarea politică alimentată de rețelele sociale este considerată o vulnerabilitate directă pentru coeziunea socială și încrederea în instituțiile publice.

În ansamblu, analiza demonstrează că protejarea securității naționale într-un stat mic, vulnerabil și plasat într-o regiune de fricțiuni geopolitice presupune o abordare integrată care să combine reglementarea fermă, bune practici europene și consolidarea educației digitale. Republica Moldova poate beneficia de experiențele Uniunii Europene, sau a statelor precum Germania și Framnța, dar este esențial să dezvolte un cadru instituțional și juridic coerent, capabil să reacționeze prompt la manipulările prezente în mediul online.

Lucrarea științifică subliniază că securitatea națională, în era digitală, depășește cu mult sfera militară clasică, incluzând protecția spațiului informațional și reziliența societală. Social media devine un instrument cu dublă față: pe de o parte, susține democratizarea informației și mobilizarea civică; pe de altă parte, în lipsa unui control adecvat, facilitează campanii de dezinformare și polarizare. Pornind de la exemplul Republicii Moldova, lucrarea oferă o bază solidă pentru viitoare politici publice și recomandă adaptarea unor mecanisme inspirate din bunele practici europene.

Referințe:

• *Cărți și publicații monografice:*

1. Stoicescu R., *Conceptul de securitate*, publicat în volumul coordonat de Ghica L. Al. și Zulean M. „Politica de securitate națională: Concepte, instituții, procese”, Iași: Polirom, 2007, 79 p.

• *Articole de specialitate:*

2. Grizold A., *The Concept of National Security in the Contemporary World*, în International Journal on World Peace, vol. 11, no. 3, Septembrie 1994, 37-53 p.
3. Walt St., The Renaissance of Security Studies, în: International Studies Quarterly, vol. XXXV, nr. 2, 211-239 p.
4. Șor și Platon, principalii finanțatori ai campaniilor de dezinformare pe Facebook, Raport al comunității WhatchDog.MD, PFD, disponibil: https://watchdog.md/wp-content/uploads/2024/06/Raport-WD_-Sor-si-Platon-principalii-finanttatori-ai-dezinformarii-pe-FB_compressed.pdf

• *Acte normative:*

5. LOI n° 2024-449 du 21 mai 2024 visant à sécuriser et à réguler l’espace numérique, disponibil online: https://www.legifrance.gouv.fr/dossierlegislatif/JORFDOLE000047533100/

• *Site-uri:*

6. Cambridge English Dictionary, disponibil: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/social-media
7. CSIRTs Network, European Union Agency for Cybercecurity website, disponibil: https://www.enisa.europa.eu/topics/eu-incident-response-and-cyber-crisis-management/csirts-network
8. Dicționarul explicativ al limbii române, disponibil www.dexonline.ro
9. EU CyCLONE, European Union Agency for Cybercecurity website, disponibil: https://www.enisa.europa.eu/topics/eu-incident-response-and-cyber-crisis-management/eu-cyclone
10. TOP 10 falsuri distribuite în Republica Moldova, StopFals.md, disponibil: https://stopfals.md/ro/article/video-top-10-falsuri-distribuite-in-republica-moldova-180928
11. US National Library of Medicine – National Center for Biotechnology Information, *Social Media and Its Impact on Public Health: Anarrative Review*, 2023, disponibil: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9925030/
12. Viginum, un service pour détecter les tentatives d’ingérence sur les réseaux sociaux, disponibil: https://www.radiofrance.fr/franceculture/podcasts/les-enjeux-des-reseaux-sociaux/viginum-un-service-pour-detecter-les-tentatives-d-ingerence-sur-les-reseaux-sociaux-6482123

Recomandat
Victoria BEVZIUC, *dr., conf. univ.*

ROLUL MISIUNILOR DIPLOMATICE ÎN ATRAGEREA PROIECTELOR INVESTIŢIONALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Călin GHEORGHIȚĂ,

masterand, anul 2025, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 341.74:339.727.22(478) E-mail: c.gheorghita@gmail.com

Teza de master intitulată ”Rolul misiunilor diplomatice în atragerea proiectelor investiționale în Republica Moldova” examinează contribuția misiunilor diplomatice moldovenești la promovarea investițiilor străine directe (ISD), în contextul globalizării și al statutului de țară candidată la aderarea la Uniunea Europeană (UE), obținut în iunie 2022. Într-un mediu global marcat de competiție acerbă pentru capital și tehnologie, diplomația economică devine un instrument esențial pentru statele mici, precum Republica Moldova, care se confruntă cu provocări structurale, precum resurse financiare limitate, percepții externe negative și instabilitate regională. Lucrarea analizează mecanismele prin care misiunile diplomatice facilitează ISD, evaluează impactul acestora și propune soluții inovatoare pentru optimizarea strategiilor, inspirate de practicile altor state mici din regiune. Structurată în trei capitole, teza combină abordări teoretice, analize practice și comparații regionale, contribuind la știința politică și la practica diplomatică moldovenească.

Scopul tezei este analiza și evaluarea rolului misiunilor diplomatice în atragerea ISD în Republica Moldova, identificarea factorilor care influențează eficiența lor și formularea de recomandări pentru optimizarea strategiilor de diplomație economică. Obiectivele includ: examinarea cadrului teoretic al diplomației economice, analiza organizării și activității misiunilor moldovenești, evaluarea impactului asupra proiectelor investiționale, compararea practicilor cu alte state mici (Estonia, Lituania, Armenia, Georgia, Letonia) și propunerea de soluții practice pentru Ministerul Afacerilor (MAE), Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării (MDED), Agenția de Investiții din Moldova (AIM). Problema de cercetare vizează modul în care misiunile contribuie la atragerea ISD și ce factori limitează eficiența lor, în contextul constrângerilor financiare și geopolitice.

Metodologia combină abordări calitative și cantitative, utilizând analiza documentelor oficiale (rapoarte MAE, AIM, BNM), studii de caz (proiecte precum Endava, Draexlmaier, Siemens Energy), analiza comparativă regională, sinteza datelor statistice (fluxuri ISD, exporturi, locuri de muncă) și analiza literaturii academice. Aceste metode asigură o evaluare cuprinzătoare a contribuției misiunilor și identificarea soluțiilor aplicabile.

Primul capitol stabileşte fundamentul teoretic, explorând istoriografia, dimensiunile conceptuale şi importanţa ISD pentru statele mici. Subcapitolul 1.1 analizează evoluţia istorică a diplomaţiei economice, de la schimburile comerciale mesopotamiene la strategiile moderne ale secolului XXI. Diplomaţia a evoluat de la funcţii politice şi militare la promovarea intereselor economice, reflectând interdependenţa globală. Subcapitolul 1.2 defineşte misiunile diplomatice conform Convenţiei de la Viena (1961), subliniind rolul lor polifuncţional în reprezentare, negociere şi promovarea economică. Subcapitolul 1.3 evidenţiază importanţa ISD pentru transferul de tehnologie şi crearea de locuri de muncă, esenţiale pentru economii mici precum Republica Moldova. Ca noutate, teza propune paradigma „diplomaţiei hibride”, integrând funcţiile politice, economice şi culturale ale misiunilor, oferind un cadru teoretic inovator pentru analiza contribuţiei lor la prosperitatea economică.

Capitolul 2 analizează sistemul diplomatic moldovenesc, concentrându-se pe cadrul normativ şi strategic. Subcapitolul 2.1 examinează organizarea MAE, reglementată de Legea nr. 761/2001 şi Hotărârea nr. 697/2017, şi rolul celor 15 birouri comercial-economice (BCE) în promovarea ISD. Subcapitolul 2.2 explorează concepţia naţională privind relaţiile economice, bazată pe Acordul de Asociere UE-Moldova şi Strategia naţională de atragere a investiţiilor, care prioritizează TIC, agricultura procesată, energia regenerabilă şi turismul. Subcapitolul 2.3 detaliază contribuţia misiunilor în negocierea acordurilor bilaterale şi promovarea oportunităţilor investiţionale, evidenţiind proiecte precum Endava şi Draexlmaier, facilitate de ambasadele din Washington, Paris şi Berlin. Concluziile subliniază că, deşi misiunile contribuie semnificativ, eficienţa lor este limitată de bugete reduse şi fragmentare interinstituţională.

Capitolul 3 analizează practica diplomaţiei economice moldoveneşti prin colaborarea tripartită, impactul asupra ISD şi comparaţii regionale. Subcapitolul 3.1 evidenţiază sinergia dintre MAE, MDED şi AIM, formalizată prin grupul de lucru interministerial, care a facilitat proiecte precum ”Moldova Business Week”, generând contacte cu investitori din UE. Subcapitolul 3.2 evaluează impactul misiunilor: ISD au crescut de la 410 milioane USD în 2021 la 587 milioane USD în 2022, cu o proiecţie de 620 milioane USD în 2023. Proiectele Endava, Draexlmaier şi Siemens Energy au creat peste 8500 de locuri de muncă între 2016 şi 2023, iar exporturile TIC şi vitivinicole au crescut semnificativ. Totuşi, provocări precum corupţia şi instabilitatea regională limitează impactul.

Subcapitolul 3.3 compară practicile Moldovei cu cele ale Estoniei, Lituaniei, Armeniei, Georgiei şi Letoniei. Estonia a atras ISD de 1,5 miliarde USD prin digitalizare şi utilizarea IA. Lituania a generat 1,8 miliarde USD prin branding naţional şi parteneriate public-private. Armenia a valorificat diaspora pentru ISD de 1,2 miliarde USD. Georgia a atras 2 miliarde USD prin diplomaţie, iar Letonia 1,3 miliarde USD prin promovarea logisticii. Aceste state beneficiază de bugete mai mari şi reforme anticorupţie avansate, oferind lecţii pentru Moldova: digitalizarea BCE-urilor, brandingul naţional, valorificarea diasporei şi promovarea portului Giurgiuleşti ca hub logistic.

Teza demonstrează că misiunile diplomatice moldovenești contribuie semnificativ la atragerea ISD, generând locuri de muncă și diversificând economia, dar sunt constrânse de resurse limitate, fragmentare interinstituțională și percepții negative. Comparațiile regionale oferă soluții inovatoare, precum digitalizarea, brandingul național și valorificarea diasporei. Din perspectiva teoretică, lucrarea contribuie la știința politică prin analiza diplomației hibride, integrând funcțiile politice, economice și culturale, și prin aplicarea conceptelor la contextul moldovenesc. Aplicativ, teza propune soluții practice pentru MAE, MDED și AIM, aliniate la obiectivele de integrare europeană.

Recomandări

- Platforma digitală „Invest in Moldova": Inspirată de Estonia, platforma ar promova oportunități investiționale, integrând IA pentru țintirea investitorilor;
- Campania „Discover Moldova": Inspirată de Lituania, campania ar promova turismul vitivinicol prin festivaluri internaționale;
- Rețea economică a diasporei: Inspirată de Armenia, ar conecta diaspora (1 milion persoane) cu investitori;
- Colaborări academice internaționale: Parteneriate prin Erasmus+ cu universități precum MIT sau Politehnica București pentru transfer de know-how în TIC și energie verde;
- Promovarea portului Giurgiulești: Inspirată de Letonia, ar atrage ISD în logistică.

Teza aduce o noutate științifică prin paradigma „diplomației hibride" și analiza comparativă regională, adresând lacunele literaturii moldovenești. Aplicativ, oferă recomandări practice, aliniate la Strategia națională, pentru optimizarea diplomației economice. Cercetările viitoare pot explora digitalizarea, rolul diasporei și diplomația culturală pentru a consolida poziția Republicii Moldova ca actor economic regional.

Recomandat

***Ion DULSCHI**, dr., conf. univ.*

RELAŢIILE DINTRE TURCIA ŞI UNIUNEA EUROPEANĂ: PROVOCĂRILE INTEGRĂRII EUROPENE ŞI OPORTUNITĂŢILE COOPERĂRII

Mihaela NANI,

masterandă, anul II, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 327(560:1-4/-6):341.217(4):339.94

E-mail:nani.mihaela.mihai@gmail.com

Relațiile dintre Turcia și Uniunea Europeană reprezintă un subiect de actualitate majoră, reieșind din poziția strategică a Turciei, situată între Europa, Orientul Mijlociu și Asia Centrală, precum și influența turcă asupra stabilității regionale și a politicilor europene de securitate. Importanța cercetării este accentuată inclusiv de contextul geopolitic actual, marcat de războiul din Ucraina, de reconfigurările strategice din cadrul NATO și de provocările multiple la adresa ordinii internaționale bazate pe reguli. În acest cadru, Turcia își revendică un rol de mediere și echilibru între Est și Vest, între valorile euro-atlantice și interesele proprii naționale.

Relația Turciei cu UE constituie o arenă în care se intersectează interese strategice, economice și ideologice. Pe de o parte, UE are interesul de a menține Turcia într-un cadru de cooperare stabilă și predictibilă, iar pe de altă parte, pe de altă parte, Turcia aspiră la recunoașterea statutului său de putere emergentă și partener de egalitate, chiar dacă fără perspectiva clară a aderării. Mai mult, studierea relației dintre Turcia și UE oferă lecții valoroase pentru Republica Moldova, aflată în procesul de integrare europeană. Experiența Turciei reflectă atât potențialele beneficii ale apropierii de UE, cât și dificultățile care pot apărea în acest proces. Identificarea modelelor de succes, precum și a factorilor care au contribuit la stagnarea negocierilor, poate sprijini Republica Moldova în evitarea unor obstacole similare și în valorificarea oportunităților oferite de apropierea de UE.

Problematica parcursului euro-integrationist a Turciei a preocupat în mod deosebit oamenii de știință occidentali. Cercetătorii Hauge H., Eralp A. ș.a. [1], Gulmez S. B., Topal A. E. și Rumelili B. [2] au explorat istoria și evoluția relațiilor dintre UE și Turcia. Un accent deosebit pe analiza cauzelor, care au impactat degradarea discursului pro-UE în Turcia, a fost reflectat de lucrările unor autori, precum Turhan E. și Reiners W. [3] și Akşemsettinoğlu G. [4]. În spațiul post-sovietic observăm un interes vădit pentru cercetarea problematicii dinamicii relațiilor dintre Turcia și UE al autorilor polonezi, precum Szymanski A. [5] și Michalski A. [6], care accentuează disputele existente și domeniile posibile de cooperare. Totodată, cercetătorul azer Gadjiev A. [7] analizează dinamica relațiilor Turcia-UE din perspectiva modificării

centrului de decizie european. Cercetătorii români Iftode F [8], Buhai R.D. [9], Vișan G. [10] cercetează relațiile dintre UE și Turcia prin prisma securității regionale, dar și comunitare, iar cercetătorii Mureșan B. [11] și Mateescu D. [12] reflectă perspectivele relațiilor Turcia-UE în contextul actual și având drept reper puterea transformatoare a Turciei. În Republica Moldova cercetarea relațiilor dintre Turcia și UE a fost efectuată din perspectiva securității europene de către Beniuc V. [13] și reflectării unor aspecte ale parcursului european de către cercetătorul Tărîță O. [14].

Considerăm că cercetarea evoluției relațiilor dintre Turcia și statele europene poate fi analizată prin prisma a trei perioade: 1) *perioada istorică și imperială*, 2) *perioada republicană și a relațiilor cu Europa occidentală*, 3) *perioada post-Război Rece și procesul de integrare europeană*. Această periodizare reflectă tranzițiile majore ale relațiilor Turciei cu Europa, de la confruntare și rivalitate, la parteneriate strategice și încercări de integrare europeană. În cadrul perioadei istorice și imperiale **Imperiul Otoman** era perceput ca un stat despotic, în care suveranul exercita puteri nelimitate. Perioada republicană și a relațiilor cu Europa Occidentală a demarat în 1923, odată cu fondarea **Republicii Turcia** de către Mustafa Kemal Atatürk, care a însemnat trecerea de la un imperiu despotic la un stat modern și secular. Perioada post-Război Rece și procesul de integrare europeană s-a lansat după 1990, când Turcia a reintrat pe arena internațională prin prisma statutului de țară candidat la UE. În opinia noastră, procesul de integrare europeană a Turciei a fost paralizat de obstacole economice și politice agravate de divergențe geopolitice.

Analiza relațiilor dintre Turcia și UE presupune utilizarea unui cadru teoretic, care să permită interpretarea multiplelor dimensiuni ale acestei interacțiuni: geopolitică, economică, instituțională și identitară. În literatura de specialitate, principalele teorii ale relațiilor internaționale – realismul, liberalismul, constructivismul și teoria dependenței – oferă explicații distincte asupra modului în care aceste relații evoluează, iar stagnarea procesului de aderare a Turciei este înțeleasă diferit în funcție de paradigma teoretică adoptată. **Realismul** atenționează asupra riscului unui actor regional puternic, care ar putea destabiliza coeziunea europeană; **liberalismul** consideră că integrarea economică poate genera stabilitate politică; *constructivismul* permite înțelegerea rolului identității, care transformă Turcia într-un outsider cultural față de standardele europene; iar **teoria dependenței** ne arată că dependența economică a Turciei față de UE reduce semnificativ autonomia sa strategică.

Considerăm că Republica Moldova poate învăța multe din parcursul european al Turciei, în special în domeniile consolidării statului de drept, implementării reformelor economice și politice, inclusiv în gestionarea relațiilor externe. Dacă Republica Moldova reușește să evite dificultățile pe care Turcia le-a avut de-a lungul drumului său, cum ar fi derapajele autoritare, instabilitatea politică și compromisurile asupra valorilor fundamentale ale UE, aceasta va putea să progreseze mult mai rapid în procesul integrării europene.

În concluzie, Turcia a obținut progrese incipiente în negocierile de aderare la UE, dar procesul integrării europene a fost blocat de factori geopolitici, opoziția unor sta-

te membre, nesoluționarea problemei Ciprului și regrese democratice interne. Acest blocaj a diminuat încrederea în integrarea europeană a Turciei, dar cooperarea sectorială a continuat, evidențiind reziliența relației UE–Turcia. În contextul războiului din Ucraina, Turcia s-a afirmat ca un actor esențial pentru stabilitatea regională, devenind un mediator credibil prin inițiative diplomatice, precum Acordul cerealelor și facilitarea negocierilor ruso-ucrainene. Drept urmare, conchidem că ipoteza cercetării este confirmată prin faptul că impasul procesului de aderare a Turciei la UE nu reprezintă o ruptură ireversibilă, ci, dimpotrivă, constituie un catalizator important pentru redefinirea dialogului și cooperării bilaterale. Pornind de la analiza provocărilor semnificative cu care s-a confruntat Turcia în relația sa cu UE, se conturează o serie de ***recomandări*** relevante pentru Republica Moldova:

1. Introducerea unui mecanism extern, transparent și durabil de evaluare (vetting) pentru judecători și procurori, însoțit de un cadru legislativ, care să asigure independența justiției față de influențe politice. Acest pilon este indispensabil pentru consolidarea credibilității în procesul de aderare europeană, având în vedere experiența Turciei în domeniu.
2. 2. Elaborarea unei Strategii Naționale de Politică Externă, clar orientate către UE, NATO și regiunea estică, cu un discurs predictibil și consecvent. Diplomația proactivă în Parteneriatul Estic este esențială pentru a construi încredere similară agendei europene și a evita inconsistența vizibilă în cazul Turciei.
3. Stimularea producției locale cu valoare adăugată, diversificarea exporturilor și modernizarea infrastructurii Republicii Moldova, pentru o integrare economică eficientă prin DCFTA. Modelul turc demonstrează că integrarea economică trebuie corelată cu reforme politice, pentru a genera impact real în procesul de aderare.
4. Consolidarea cooperării interinstituționale în domeniul migrației, suplimentată de parteneriate operaționale și umanitare cu FRONTEX și EUROPOL. În contextul frontierelor estice și al fluxurilor generate de războiul din Ucraina, Republica Moldova trebuie să demonstreze capacitatea de a gestiona eficient și uman migrația, învățând din exemplul Acordului UE–Turcia.

Referințe:

1. Hauge H., Eralp A și alții. Mapping Milestones And Periods Of Past Eu-Turkey Relations. Feuture, September 2016, 24 p. [accesat: 23.02.2025]. Disponibil: https://www.iai.it/sites/default/files/feuture_2.pdf
2. Gulmez S. B., Topal A. E., Rumelili B. Europe and Turkey: identities in evolution. An analytical literature review. In: *Open Research Europe*. 2023. 56 p. [accesat: 25.02.2025]. Disponibil: https://open-research-europe.ec.europa.eu/articles/3-120/v1
3. Turhan E., Reiners W. Eu-Turkey relations. theories, institutions and policies. Palgrave Macmillan, 2021. 449 p. [accesat: 04.04.2025]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/352083716_eu-turkey_relations_theories_institutions_and_policies_theories_institutions_and_policies

4. Akşemsettinoğlu G. Turkey's Troubled Quest For Eu Membership. In: *Bilig*. 2021. Winter, Nr. 96 pp. 207-227. [accesat: 20.04.2025]. Disponibil: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1540623
5. Szymanski A. Differentiated Integration And Eu-Turkey Relations: A Chance For Cooperation In Foreign And Security Policies? In: *Sprawy Międzynarodowe*. 2020. 23 p. [accesat: 04.03.2025]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/338895870_differentiated_integration_and_eu-turkey_relations_a_chance_for_cooperation_in_foreign_and_security_policies
6. Michalski A. Turkey and the European Union: in a maze of disputes. Center for Estern Studies. In: *Osw Commentary*. 2024. Nr. 586. [accesat: 19.04.2025]. Disponibil: https://policycommons.net/artifacts/12121427/osw-commentary-turkey-and-the-european-union/13015180/
7. Гаджиев А. Г. Отношения между Турцией и ЕС после смены руководства Европейского Союза. 1 Декабря 2019 г. 2020, 23 p. [accesat: 04.03.2025]. Disponibil: https://cyberleninka.ru/article/n/otnosheniya-mezhdu-turtsiey-i-es-posle-smeny-rukovodstva-evropeyskogo-soyuza-1-dekabrya-2019-g
8. Iftode F. Amenințări şi vulnerabilități la adresa securității în zona extinsă a Mării Negre. Galați, Universitatea Danubius, 9 p. [accesat: 26.02.2025]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/amenintari%20si%20vulnerabilitati%20la%20adresa%20securitatii_0.pdf
9. Buhai R.D. Actori Relevanți Și Interdependențe În Securitatea Regională: Relația UE-Turcia. În: Impact Strategic. 2021. Nr. 2. pp. 23-41. [accesat: 26.02.2025]. Disponibil: https://revista.unap.ro/index.php/impact_ro/article/view/1842-810x-21-02
10. Vişan G. Studii de politică externă şi relații internaționale. În: *Monitorul Oficial*. Bucureşti, 2022. 138 p. [accesat: 26.02.2025]. Disponibil: https://www.idr.ro/publicatii/studii%20de%20politica%20externa%20si%20relatii%20internationale.pdf
11. Mureşan B. Dinamica relațiilor dintre Turcia şi UE. Perspective Actuale. In: Eir Working Papers Series. 2016. No. 33. 49 p. [accesat: 04.03.2025]. Disponibil: https://www.econstor.eu/handle/10419/197799
12. Mateescu D. Studii de politică externă și relații internaționale. În: *Monitorul Oficial*, Bucureşti, 2022. 138 p. [accesat: 04.03.2025]. Disponibil: https://www.idr.ro/publicatii/studii%20de%20politica%20externa%20si%20relatii%20internationale.pdf
13. Beniuc V. Bazele teoretice ale integrării europene. Chişinău: USEM, 2024. 260 p.
14. TĂRÎȚĂ, Orest. Republica Turcia şi drumul său spre Uniunea Europeană. În: *Teoria şi practica administrării publice*, 23 mai 2014, Chişinău. Chisinau, Moldova: 2014, pp. 84-88.

Recomandat
***Liliana BENIUC**, dr., conf. univ.*

CRIZA ENERGETICĂ DIN PERSPECTIVA ADERĂRII REPUBLICII MOLDOVA LA UNIUNEA EUROPEANĂ: PROVOCĂRI ŞI SOLUŢII

Ruslan GRAUR,

masterand, anul II, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 327:620.9(478):339.923:061.1UE E-mail: ruslangraur26@gmail.com

The research analyses the history of the Republic of Moldova's energy crises in the context of the global energy problem, demonstrating how the historical dependence on Russia was geopolitically instrumentalized. The 2021-2025 shock acted as a catalyst, contributing to a paradigm shift. With the essential support of the European Union, Moldova responded proactively by diversifying its energy sources and gradually synchronizing with European networks, transforming a major vulnerability into an opportunity for consolidating its independence and accelerating European integration.

Prezenta cercetare analizează criza energetică din Republica Moldova ca un fenomen multidimensional, cu rădăcini adânci în istoria post-sovietică și cu implicații profunde pentru securitatea națională, dezvoltarea economică și, în mod crucial, pentru parcursul de aderare la Uniunea Europeană. Deși vulnerabilitatea energetică structurală a reprezentat un obstacol major și un instrument de presiune geopolitică externă, criza energetică din perioada 2021-2025 a funcționat ca un catalizator, contribuind la o schimbare de paradigmă și accelerând în mod decisiv decuplarea de dependențele istorice și cuplarea strategică în spațiul energetic european.

Analiza istorică din cadrul tezei relevă faptul că securitatea energetică a Republicii Moldova a fost constant subminată de o dependență totală de surse externe, în special de gazele naturale din Federația Rusă. Această realitate nu a fost doar o constrângere economică, ci a fost sistematic exploatată de Moscova ca armă politică pentru a-și promova interesele în regiune și a limita exercițiul suveranității Chișinăului.

De la obținerea independenței, un șir de crize energetice au punctat această vulnerabilitate:

Criza anilor '90. În contextul destrămării URSS, al hiperinflației și al războiului din 1992, Chișinăul a pierdut controlul asupra infrastructurii cheie de transport al gazelor naturale, localizată preponderent în regiunea transnistreană. Această perioadă a fost marcată de deficite severe, deconectări de energie electrică și a pus bazele problemei datoriilor la gazele naturale, care va fi ulterior exploatată constant [1].

Criza din 1998. Pe fondul crizei financiare din Rusia, livrările de gaze naturale au fost din nou stopate, generând întreruperi de electricitate de până la 14 ore pe zi.

Această criză a consolidat influența Gazprom, care și-a majorat participația în SA „Moldovagaz" sub pretextul stingerii datoriilor, un proces marcat de critici privind subevaluarea activelor energetice moldovenești [2].

Crizele din 2006 și 2009. Aceste evenimente au demonstrat utilizarea deschisă a *„diplomației gazului"*. În 2006, ca răspuns la orientarea pro-europeană a Chișinăului, Gazprom a dublat brusc prețul la gazele naturale și a suspendat livrările. [3] În 2009, disputa ruso-ucraineană privind tranzitul a lăsat Republica Moldova, alături de alte țări din Balcani, fără gaze naturale în plină iarnă.

Experiența anilor anteriori demonstrează cum dependența energetică a fost transformată într-un instrument de șantaj, un avertisment constant care, din păcate, nu a fost urmat de măsuri decisive pentru consolidarea securității energetice de către guvernările anterioare.

Criza energetică declanșată în 2021 și intensificată de invazia pe scară largă a Rusiei în Ucraina a reprezentat cea mai severă provocare energetică din istoria Republicii Moldova. Aceasta a culminat cu acțiuni deliberate din partea Gazprom, precum reducerea volumelor de gaze naturale livrate în 2022. [4] Punctul culminant a fost atins la 1 ianuarie 2025, odată cu expirarea contractului de tranzit al gazelor naturale prin Ucraina, eveniment care a dus la sistarea livrărilor de gaze naturale (gratuite) în regiunea transnistreană.

În mod paradoxal, acest eveniment a acționat ca un catalizator pentru o schimbare în abordarea Chișinăului. Spre deosebire de răspunsurile pasive din trecut, perioada recentă a fost marcată de o serie de acțiuni proactive și strategice:

1. Pentru prima dată în istoria sa, malul drept al Nistrului a început să se aprovizioneze cu volume semnificative de gaze naturale din surse alternative europene, utilizând conducta Iași-Ungheni-Chișinău și fluxul revers pe conducta Trans-Balcanică. Compania de stat Energocom a devenit un actor activ pe piața europeană;
2. O măsură istorică a fost sincronizarea de urgență a sistemului electroenergetic al Republicii Moldova, alături de cel al Ucrainei, cu rețeaua europeană ENTSO-E (Rețeaua Europeană a Operatorilor de Sisteme de Transport pentru Electricitate) în martie 2022. Acest pas a oferit o alternativă dependenței de energie electrică produsă în regiunea transnistreană și a permis importuri stabile din România și alte țări UE.
3. Guvernul a adoptat un cadru de reglementare pentru situații excepționale (HG 728/2024, HG 820/2024), pentru prima dată, a creat rezerve strategice de gaze naturale înainte de sezonul de încălzire, precum și alte acțiuni importante care se regăsesc în *Planul de măsuri pentru pregătirea de sezonul de încălzire*, care este aprobat anual începând cu 2022 [4].

Aceste acțiuni, deși au implicat costuri economice și sociale semnificative pe termen scurt, au marcat începutul unei decuplări reale de dependența istorică și au pus bazele unei noi arhitecturi de securitate energetică.

Procesul de transformare a sectorului energetic moldovenesc a fost susținut în mod decisiv de Uniunea Europeană, care a acționat ca un partener strategic esențial.

Începând din octombrie 2021, UE a mobilizat un sprijin de peste 1,09 miliarde de euro sub formă de granturi și împrumuturi, inclusiv sprijin bugetar direct pentru atenuarea impactului prețurilor și pachete de urgență pentru gestionarea crizei din regiunea transnistreană [5]. În plus, a fost lansată o Strategie cuprinzătoare UE-Moldova pentru independență energetică, cu un sprijin total de 250 de milioane de euro pentru anul 2025, alături de asistență tehnică și includerea Moldovei în platformele comune de achiziții.

În pofida acestor progrese remarcabile, persistă și unele provocări. Consolidarea pe termen lung a securității energetice și succesul parcursului de aderare la UE depind de gradul de realizare a următoarele acțiuni:

Finalizarea Infrastructurii Strategice. Proiectele cheie de interconectare electrică cu România – Linia Electrică Aeriană (LEA) 400 kV Vulcănești-Chișinău, LEA 400 kV Suceava-Bălți și LEA 400 kV Strășeni-Gutinaș – sunt vitale și trebuie implementate fără întârzieri pentru a asigura independența operațională a sistemului electroenergetic [6]. De asemenea, acestea vin la pachet cu modernizarea sistemului de transport al gazelor naturale.

Accelerarea Tranziției Verzi. Atingerea țintelor ambițioase din Planul național integrat privind energia și clima (PNIEC) privind energia regenerabilă (30% din consumul final până în 2030) și eficiența energetică este crucială nu doar pentru decarbonizare, ci și pentru reducerea dependenței de importuri. Progresele din ultimii ani sunt încurajatoare, capacitatea SER (Surse Energetice Regenerabile) atingând peste 600 MW în 2025 [7], dar necesită investiții continue în producție și în soluții de stocare (BESS).

Gestionarea Chestiunii Transnistrene. Situația energetică din regiunea transnistreană rămâne o dilemă majoră. Deși Chișinăul are unele instrumente la dispoziție, influența Rusiei continuă să fie menținută prin finanțări indirecte. Este nevoie de o abordare clară și hotărâtă, care să lege tranzitul energetic de respectarea drepturilor omului și de progresele în procesul de reintegrare.

Combaterea Războiului Hibrid. Vulnerabilitățile energetice continuă să fie exploatate prin campanii intense de dezinformare și propagandă, menite să submineze încrederea în parcursul european și să destabilizeze societatea. Consolidarea capacităților de comunicare strategică și creșterea rezilienței societale sunt esențiale, mai ales în contextul alegerilor parlamentare din 28 septembrie.

În concluzie, criza energetică din ultimii ani a reprezentat un test de reziliență, dar și un punct de cotitură istoric. A dus la abandonarea unei paradigme a pasivității și a dependenței și a impulsionat acțiuni concrete, decisive, spre independența energetică, cuplată de spațiul valoric și funcțional al Uniunii Europene. Progresele înregistrate în diversificarea surselor, dezvoltarea infrastructurii și alinierea legislativă sunt importante și oferă o direcție clară pentru viitor. Această experiență, nu doar că redefinește viitorul energetic al Republicii Moldova, ci oferă și un studiu de caz relevant despre modul în care o criză profundă poate deveni catalizatorul consolidării suveranității și al unei realinieri geopolitice ireversibile.

Succesul pe termen lung al acestei transformări va depinde, însă, de capacitatea de a menține ritmul reformelor, de a asigura o guvernanță transparentă și eficientă în sectorul energetic, de a atrage investițiile necesare în infrastructură și tehnologii noi, și fortificarea rezilienței naționale pentru a face față șocurilor externe. Transformarea crizei într-o oportunitate de modernizare și de consolidare a suveranității și securității naționale este obiectivul fundamental, iar direcția, deși anevoioasă, este clar conturată.

Referințe:

1. Preaşcă D. Cum au trecut moldovenii crizele anilor '90. Moldova.org, https://www.moldova.org/cum-au-trecutmoldovenii-crizele-anilor-90/ (vizitat 14.04.2025).
2. Basiul V. 1998: Prăbușirea leului provocată de dependența de Rusia. Radio Europa Liberă Moldova, 8 august 2016. https://moldova.europalibera.org/a/27902654.html (vizitat 24.04.2025).
3. Nigai B. Explicăm: Cum a folosit Rusia energia pentru a șantaja Republica Moldova. Radio Moldova, 21 ianuarie 2025. https://radiomoldova.md/p/46311/explicam--cum-a-folosit-rusia-energia-pentru-a-santaja-republica-moldova (vizitat 14.04.2025).
4. Zaharov I., Bogatiuc C. From Crisis to Catalyst: The Impact of Russia's War on Moldova's Domestic and Foreign Policies. PONARS Eurasia, May 29, 2024. https://www.ponarseurasia.org/from-crisis-to-catalyst-the-impact-ofrussias-war-on-moldovas-domestic-and-foreign-policies/ (vizitat 13.04.2025).
5. European Commission. EU Comprehensive Strategy for Energy. Press Release IP/25/403, February 3, 2025. European Commission Press Corner. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_403 (vizitat 14.04.2025).
6. Ministry of Energy of the Republic of Moldova. Republic of Moldova to Receive European Grant for Power Grid Interconnection with Romania. energie.gov.md, April 29, 2025. https://www.energie.gov.md/en/content/republicmoldova-receive-european-grant-power-grid-interconnection-romania (vizitat 05.05.2025).
7. Ministerul Energiei al Republicii Moldova. Republica Moldova a triplat capacitatea de generare a energiei din surse fotovoltaice în acest an. energie.gov.md, 16 decembrie 2024. https://www.energie.gov.md/ro/node/44786 (vizitat 08.05.2025).
8. Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova. Rezultatele unei operațiuni complexe desfășurate de către SIS, în contextul războiului hibrid. SIS.md, 3 noiembrie 2023. https://sis.md/ro/content/rezultatele-uneiopera%C8%9Biuni-complexe-desf%C4%83%C8%99 urate-de-c%C4%83tre-sis-%C3%AEn-contextulr %C4%83zboiului-hibrid (vizitat 10.05.2025).

Recomandat

Grigore VASILESCU, *dr. hab., prof. univ.*

ROLUL FACTORULUI CULTURAL ÎN CREAREA IMAGINII FAVORABILE A REPUBLICII MOLDOVA

Aliona DELINSCHI,

masterandă, anul II, Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 327:008:659.126(478) E-mail: delinschi.aliona@gmail.com

În ultimii ani, diplomaţia culturală şi brandingul naţional au dobândit o importanţă sporită în cadrul relaţiilor internaţionale, fiind considerate instrumente esenţiale pentru consolidarea imaginii externe a statelor şi promovarea intereselor naţionale. Cultura este valorificată tot mai mult ca un vector strategic capabil să proiecteze o imagine pozitivă şi coerentă la nivel internaţional, contribuind atât la consolidarea identităţii naţionale, cât şi la formarea percepţiilor favorabile în rândul publicului extern. Diplomaţia culturală presupune organizarea şi participarea la evenimente, festivaluri, expoziţii şi alte activităţi care reflectă specificul cultural al fiecărui stat, iar strategiile de branding naţional integrează cultura drept pilon central pentru a crea o imagine atractivă, autentică şi sustenabilă. În acest sens, cultura poate fi transformată dintr-un simplu element identitar într-un instrument puternic de afirmare şi promovare a imaginii unei ţări în spaţiul internaţional.

Fundamentarea teoretică a cercetării se bazează pe contribuţiile unor autori care au analizat cultura şi identitatea naţională din diverse perspective. Benedict Anderson, în *Imagined Communities* [1, p.6], susţine că naţiunile sunt construcţii sociale modelate de cultură şi istorie. Stuart Hall, în *Cultural Identity and Diaspora* [8, p. 225], evidenţiază rolul culturii în definirea identităţii naţionale în contextul globalizării. John Fiske, în *Introducere în ştiinţele comunicării* [6, p.121], consideră cultura un parametru anti-entropic, esenţial pentru structurarea valorilor sociale. Clifford Geertz [7], propune o perspectivă interpretativă, definind cultura drept un „ţesut de semnificaţii” prin care oamenii îşi structurează experienţele. Pierre Bourdieu, în *Distincţia*: *O critică socială a judecăţii de gust* [4], analizează gusturile estetice ca forme de distincţie socială şi reproducere a inegalităţilor.

În literatura românească, Lucian Boia, în *Două secole de mitologie naţională* [2, pp. 104-109], subliniază rolul miturilor în construirea identităţii colective şi imaginii externe. Aurelian Bondrea, în *Sociologia culturii* [3, p. 95], defineşte cultura ca ansamblul valorilor materiale şi spirituale acumulate de omenire. Alexandru Tănase, în *Cultură şi civilizaţie* [9, p.13], corelează cultura cu natura, societatea, conştiinţa individuală şi socială, precum şi cu personalitatea umană. Ovidiu Drâmba, în *Istoria culturii şi civilizaţiei* [5, p. 6], afirmă că sfera culturii include atitudini şi acţiuni ale spiritului şi intelectului, precum datini, credinţe, creaţii ştiinţifice şi artistice.

Majoritatea studiilor analizează teoretic imaginea națională și influența culturii asupra percepției externe, aspectele aplicative fiind rar abordate. În cazul Republicii Moldova, literatura de specialitate este limitată, iar relația dintre cultura națională și percepțiile internaționale rămâne insuficient explorată, deși interesul pentru diplomația culturală și brandingul național este în creștere, necesitând analize mai aprofundate și adaptate contextului specific al țării.

În acest sens, promovarea imaginii Republicii Moldova prin cultură întâmpină o serie de provocări semnificative, care afectează atât dimensiunile structurale, cât și funcționale ale procesului. Printre principalele obstacole se numără subfinanțarea persistentă a sectorului cultural, ce limitează capacitatea instituțiilor de a realiza proiecte ample și de a participa activ la evenimente culturale internaționale. Lipsa unui brand cultural clar și coerent împiedică crearea unei imagini unitare și atractive pe plan extern, în timp ce insuficiența platformelor și mecanismelor dedicate promovării externe reduce vizibilitatea țării pe scena culturală globală. Fragmentarea și colaborarea limitată între actorii naționali și internaționali implicați în promovarea imaginii culturale generează incoerență în politici și eforturi dispersate, diminuând potențialul cultural al Republicii Moldova de a-și consolida poziția pe harta internațională. Aceste provocări subliniază necesitatea unor intervenții strategice, integrate și coordonate pentru optimizarea utilizării resurselor și creșterea eficienței diplomației culturale.

Pentru a valorifica strategic potențialul cultural, este esențială elaborarea unei strategii naționale coerente de promovare culturală externă, care să cuprindă obiective clare, piețe-țintă bine definite și mecanisme eficiente de monitorizare și evaluare. Aceasta trebuie susținută de un cadru instituțional robust, care să faciliteze cooperarea între Ministerul Culturii, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, autorități locale, diaspora și societatea civilă. În plan operațional, se recomandă sporirea investițiilor publice și private în sectorul cultural și industriile creative, precum și dezvoltarea unor parteneriate internaționale durabile care să asigure expertiză, vizibilitate și finanțare complementară. Crearea unei platforme digitale integrate de promovare culturală ar facilita accesul global la informații despre patrimoniu, artiști contemporani și proiecte culturale, sporind vizibilitatea externă și educația culturală internă. Mass-media reprezintă un vector strategic în amplificarea imaginii culturale, motiv pentru care este necesară dezvoltarea unui program coerent de comunicare culturală, realizat în parteneriat cu instituțiile media naționale și internaționale. Acesta ar trebui să includă producerea și difuzarea de documentare, interviuri, reportaje și campanii digitale multilingve adaptate publicului global.

Diplomația culturală trebuie consolidată prin formarea de reprezentanți culturali în cadrul ambasadelor și integrarea culturii în agenda diplomatică, susținând totodată organizarea de expoziții, festivaluri, turnee și proiecte de restaurare și promovare a patrimoniului cultural. De asemenea, educația culturală trebuie întărită încă din școală, prin programe și proiecte educaționale care să formeze o generație conștientă și responsabilă față de valorile culturale naționale. Prin implementarea acestor direcții strategice și operaționale, cultura poate deveni un pilon fundamental al afirmării

internaționale a Republicii Moldova, contribuind la construirea unei imagini pozitive, credibile și autentice, ancorate în valorile europene și în diversitatea culturală.

Totodată, promovarea culturii trebuie să reflecte atât identitatea națională, cât și deschiderea către dialogul intercultural și inovație, elemente care sporesc atractivitatea țării pe plan extern. În acest fel, cultura devine un instrument dinamic și versatil, capabil să susțină afirmarea Republicii Moldova în spațiul internațional.

Referințe:

1. ANDERSON B., Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism, Verso, London – New York, 1983, p. 6.
2. BOIA L., Două secole de mitologie națională, Humanitas, București, 1999, 2011, pp. 104-109.
3. BONDREA A., Sociologia culturii. Bucureşti: Editura Fundaţiei „România de mâine”, 1993, p. 95.
4. BOURDIEU P., Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste, translated by Richard Nice, Harvard University Press, 1984.
5. DRÎMBA O., Istoria culturii şi civilizaţiei. Bucureşti: Editura Saeculum, 1998, p. 6.
6. FISKE J., Introducere în ştiinţele comunicării. Iaşi: Ed. Polirom, 2003, p. 121.
7. GEERTZ C., The Interpretation of Cultures, Basic Books, INC., Publishers New York, 1973.
8. HALL S., Cultural Identity and Diaspora, https://warwick.ac.uk/fac/arts/english/currentstudents/postgraduate/masters/modules/asiandiaspora/hallculturalidentityanddiaspora.pdf. (vizitat 17.03.2025), p. 225.
9. TĂNASE A., Cultură şi civilizaţie. Bucureşti: Editura Politică, 1977, p. 13.

Recomandat

Silvia DULSCHI, *dr., conf. univ.*

CUPRINS

ISTORIE ŞI FILOSOFIE

Andreea GORGAN
EXPERIMENT AGRICOL. CULTIVAREA BUMBACULUI ÎN RSSM 4

Natalia GRIGORJEVSCHI
ORIZONTUL CELTIC DIN BAZINUL CARPATIC (SECOLELE IV–II A. CHR.) 7

Adelina MARIAN
ETICĂ PROFESIONALĂ ŞI INTEGRITATE ACADEMICĂ ÎN ACTIVITATEA ISTORICULUI.....10

Daniela NEAGA
FASCINAŢIA CERAMICII CULTURII SAHARNA. CU PRIVIRE SPECIALĂ ASUPRA CEŞTILOR ŞI CUPELOR DIN SITUL SAHARNA „ŢIGLĂU” 13

Marina SCALEŢCHI
SUNETUL ŞI ASCULTAREA. DIMENSIUNEA AUDITIVĂ A EXPERIENŢEI 16

Maxim TUCHILUŞ
ANULAREA GRADUALĂ A VIITORULUI. FENOMENUL HAUNTOLOGIEI 19

Piotr MINACUL
BASARABIA ÎN CADRUL RĂZBOIULUI RUSO-TURC DIN 1877–1878 22

Sergiu CEPRAGA
STATUL ŞI SOCIETATEA ROMANĂ ÎN ANTICHITATEA TÂRZIE 25

Veronica CHEPTENE
DREPTUL LA MEMORIE ŞI IDENTITATEA ROMÂNEASCĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA 28

Nadejda CHIRONDA
MODELAREA SUBIECTULUI MODERN PRIN INTERMEDIUL DISCURSULUI PSIHOLOGIC 32

Olesea DOBROVOLSCHI

CONFERINŢA DE PACE DE LA PARIS ŞI PROBLEMELE SECURITĂŢII EUROPENE....36

Cristina DARII (DUMITRAŞCO)

STEPAN BANDERA – VICTIMA REGIMURILOR TOTALITARE....38

Victoria GORENCU

ÎNTRE SACRU ŞI PROFAN: ÎNSEMNELE CREŞTINE ÎN ARTA TRADIŢIONALĂ ROMÂNEASCĂ....41

Anastasia GUŢU

BASARABIA ÎN CONTEXTUL RELAŢIILOR COMERCIALE ALE RUSIEI CU IMPERIUL AUSTRIAC (1812-1867)....44

Iacob MÂNDRESCU

PATRIMONIUL ARHEOLOGIC ÎN CODRII BÂCULUI DIN SECOLELE X – XIV....47

Diana ROŞCA

ARTA CĂMĂŞII CU ALTIŢĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: DE LA IDENTITATE CULTURALĂ LA SEMANTICĂ ORNAMENTALĂ (STUDIU DE CAZ: ASOCIAŢIA OBŞTEASCĂ „ŞEZĂTOAREA CIOCÂRLIA”)....50

Ana Maria RUSNAC

PATRIMONIUL LITERAR AL REPUBLICII MOLDOVA VALORIFICAT PRIN OPERA LUI PETRU CĂRARE....53

Roman ŢABUR

COMERŢULUI BASARABIEI PRIN PORTURILE ISMAIL ŞI RENI (1812-1853)....56

Dina VOLOC

PARTICULARITĂŢILE COSTUMULUI TRADIŢIONAL ROMÂNESC DIN ZONA DE CENTRU A BASARABIEI....59

LITERE

Victoria BELEA

RĂZBOIUL DIN TRANSNISTRIA: ÎNTRE FICŢIUNE ŞI MEMORIALISTICĂ....62

Daniela CECOI

DEPORTAREA – COMPONENTA IDEOLOGIEI COMUNISTE REFLECTATĂ ÎN GENUL EPIC 66

Viorica CIOBANU

DOCUMENT ŞI FICŢIUNE ÎN ROMANUL ISTORIC „*CUMPLITE VREMI*” DE VLADIMIR BEŞLEAGĂ.....70

Rodica UNGUREANU

ABORDĂRI INTER- ŞI TRANSDISCIPLINARE ALE TEXTULUI LITERAR.....74

Nadejda STRATENCO

LA TERMINOLOGIE DE L’ARCHITECTURE DANS LE ROMAN «NOTRE-DAME DE PARIS» DE VICTOR HUGO ET LES STRATÉGIES DE SA TRADUCTION 77

Tatiana CHITIC

EFFECTIVE COMMUNICATION STRATEGIES TO MANAGE CONFLICTS IN CULTURALLY DIVERSE TEAMS 81

Anastasia CARAULAN

LA PÉDAGOGIE DU PROJET : CONCEPTION ET MISE EN ŒUVRE DANS L’ENSEIGNEMENT DU FRANÇAIS LANGUE ÉTRANGÈRE (FLE).....84

Anghelina ABABII

RUSSIAN EQUIRHYTHMIC TRANSLATION OF MUSICAL COMEDY 87

Sofia LOMACHINA

TRANSLATING PALACIO’S *WONDER*: FRIENDSHIP ACROSS CULTURES 90

Arina TCACIUC

TRANSLATION ERRORS IN *TWILIGHT* BY STEPHENIE MEYER.....93

Arina SLIUSARENCO

REPRESENTATION OF SPEECH DISORDERS IN FILMS (BASED ON THE ENGLISH AND RUSSIAN MATERIALS).....97

Andrei BRAESCU

DOMESTIC VIOLENCE IN ROMANIAN LITERATURE TRANSLATED INTO ENGLISH.....101

Oxana BALANIUC

PORTRAYAL OF WOMEN'S ROLES IN ENGLISH AND RUSSIAN FAIRY TALES 105

Vitalia CERNOV

BARRIERS TO EFFECTIVE TRANSLATION OF PUNS FROM ENGLISH INTO RUSSIAN 108

Svetlana DOMUSCIU

TACTICS AND STRATEGIES FOR IMPLEMENTING THE POLITICAL DISCOURSE 111

Liudmila POPAZ

CHALLENGES OF PHRASAL VERBS TRANSLATION 114

Valeria GALUPA

DUBBING AS A TYPE OF TRANSLATION IN THE FIELD OF CINEMA 117

Anastasia ZATICA

CHALLENGES OF TRANSLATING HUMOUR (PUNS) FROM ENGLISH INTO RUSSIAN (BASED ON THE TV SERIES "THE SIMPSONS") 120

Olga ȘVACICO

TRANSLATION TECHNIQUES AND TRANSLATOR'S CHOICES USED FOR CONVEYING THE HUMOROUS EFFECT IN THE ADAPTATION OF THE "DESPERATE HOUSEWIVES" SERIES FROM ENGLISH INTO RUSSIAN 124

JURNALISM ŞI ŞTIINŢE ALE COMUNICĂRII

Nicoleta BOTNARU

MASS-MEDIA ŞI EDUCAŢIA PENTRU SOCIETATE: INFORMARE, OPORTUNITĂŢI ŞI PRACTICI POZITIVE 128

Cristina SÎRBU

PRINCIPII ŞI TEHNICI DE ADAPTARE A CONŢINUTURILOR INFORMATIVE: ŞTIRI EXPLICATE PE ÎNŢELESUL COPIILOR 131

Cristina PLATAŞ

DIMENSIUNI ALE PRESEI ONLINE PENTRU TINERI: CONŢINUTURI ŞI FORME CULTURALE 134

Patricia CAINAREANU

INTEGRAREA INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN STRATEGIILE DE PUBLICITATE ŞI PROMOVARE 138

Maria CEROPITA

INTEGRAREA INSTRUMENTELOR NEW MEDIA INTERACTIVE ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL 142

Felicia BEŞLIU

COPYWRITING-UL CA INSTRUMENT DE MARKETING: TEHNICI ŞI STRATEGII 145

Daniela BALAUR

FILM DE SCURT METRAJ: CONCEPT ŞI ETAPE DE REALIZARE 148

Andreea (MUNTEANU) ARTENE

STORYTELLING-UL CA INSTRUMENT DE COMUNICARE EFICIENTĂ ÎN RELAȚIILE PUBLICE. STUDIU DE CAZ 151

Aliona KOROTKOVA

DEZVOLTAREA ŞI PRODUCȚIA UNUI FILM DE SCURTMETRAJ 154

Luminița CUCU

INSTITUȚIA EDUCAȚIONALĂ – CONSTRUCȚIA IMAGINII PRIN COMUNICARE 157

Dan BUMBU

IMPACTUL SOCIAL MEDIA ASUPRA PREFERINȚELOR CONSUMATORULUI DE PRODUSE MEDIATICE 160

Ana MĂRGINEANU

CULTURA ORGANIZAȚIONALĂ ÎN INSTITUȚIILE MASS-MEDIA: STILURI DE CONDUCERE *VS* PERFORMANȚA ANGAJAȚILOR 163

Nicoleta BRAGHIŞ

CONSTRUCȚIA IMAGINII CANDIDATULUI: O ABORDARE STRATEGICĂ ÎN CONTEXTUL ALEGERILOR PREZIDENȚIALE. STUDIU DE CAZ (ALEGERILE PREZIDENȚIALE DIN REPUBLICA MOLDOVA, 2024) 166

Vasili MOISEENCO

COMUNICARE ŞI MARKETING CULTURAL STRATEGII DE STORYTELLING VIZUAL ÎN CONSOLIDAREA IMAGINII UNEI

INSTITUŢII DE CULTURĂ. STUDIU DE CAZ: TEATRUL DRAMATIC DE STAT PENTRU TINERET „DIN STRADA TRANDAFIRILOR IURIE HARMELIN”.....169

Gabriela STRATU

INFLUENŢA COMUNICĂRII PRIN SOCIAL MEDIA ASUPRA CONSTRUIRII IDENTITĂŢII ŞI LOIALITĂŢII DE BRAND.....171

Alisa TANAS

PROMOVAREA PRODUSELOR MEDIA PRIN INTERMEDIUL PLATFORMELOR ONLINE: CONSUM ŞI LOIALITATE.....173

Andrei VÎRLAN

EDITAREA PRODUSULUI VIDEO: DE LA METODA CLASICĂ LA UTILIZAREA INSTRUMENTELOR AI 177

PSIHOLOGIE ŞI ŞTIINŢE ALE EDUCAŢIEI

Maria DURLESCU

IMPACTUL SERVICIULUI DE ASISTENŢĂ PERSONALĂ ASUPRA CALITĂŢII VIEŢII PERSOANELOR CU NEVOI SPECIALE (CAZUL RAIONULUI CIMIŞLIA).....180

Артём ИВАННИКОВ

ОСОБЕННОСТИ САМООТНОШЕНИЯ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО БЛАГОПОЛУЧИЯ У НАРКОЗАВИСИМЫХ С РАЗНОЙ СТЕПЕНЬЮ САМОСТИГМАТИЗАЦИИ 183

Mariana JURAT

MANIFESTĂRI ALE SUPORTULUI ORGANIZAŢIONAL, ANGAJAMENTULUI DE ROL ŞI ANGAJAMENTULUI ORGANIZAŢIONAL LA ANGAJAŢII DIN INSTITUŢIILE MEDICALE.....186

Alexandra GRUIA

INTERVENŢIA ASISTENTULUI SOCIAL ÎN DIMINUAREA ABANDONULUI ŞCOLAR ÎN RÂNDUL COPIILOR DIN MEDIILE DEFAVORIZATE.....189

Daniela BADAREU

FENOMENUL ŞOMAJULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA: AMPLOARE ŞI SERVICII DE MEDIERE (STUDIU REALIZAT ÎN SATUL FILIPENI R-NUL LEOVA) 192

Диана ПАНТЕЛЕЕВА

ВЗАИМОСВЯЗЬ ПРИЗНАКОВ ПОСТТРАВМАТИЧЕСКОГО СТРЕССОВОГО РАССТРОЙСТВА, ЧУВСТВА ВИНЫ И КОПИНГ-СТРАТЕГЙИ У ВЕТЕРАНОВ АФГАНИСТАНА 195

Ilinca ȚÎGANAȘ

STRATEGII DE CONSILIERE PENTRU CREȘTEREA SATISFACȚIEI MARITALE LA FEMEI 198

Maria ANDREI

MANAGEMENTUL PROIECTELOR CULTURALE LOCALE: PERSPECTIVE ŞI PROVOCĂRI.....201

Mariana BADIA

PERSOANELE VÂRSTNICE ÎN SISTEMUL PROTECȚIEI SOCIALE: PROVOCĂRI PENTRU O VIAȚĂ MAI BUNĂ ŞI ÎNDELUNGATĂ (Cazul mun. Străşeni).....204

Cornelia DOROGAN

DEZVOLTAREA SERVICIULUI ALTERNATIV DE ÎNGRIJIRE DE TIP FAMILIAL PENTRU COPII ÎN MUN. CHIŞINĂU: REALIZĂRI ŞI PROVOCĂRI.....207

Valeria ANTON

COMUNICAREA ÎN MANAGEMENTUL EDUCAȚIEI TIMPURII 210

Ana MIRON

STRATEGII DE DEZVOLTARE A COMUNICĂRII ASERTIVE LA CADRELE DIDACTICE DIN INSTITUȚIILE DE EDUCAȚIE TIMPURIE: DE LA FUNDAMENT TEORETIC LA VALIDARE EXPERIMENTALĂ 213

Alexandra CARMANSCHI

PARTICULARITĂȚILE INTERVENȚIEI PSIHOLOGICE ÎN DIMINUAREA EPUIZĂRII EMOȚIONALE LA ANGAJAȚII DIN SISTEMUL PENITENCIAR.....216

Carolina CIUREL

MANIFESTAREA STĂRILOR EMOȚIONALE NEGATIVE LA DEȚINUȚI.....219

Bianca MANOLII

MANIFESTĂRI ALE DEPENDENȚEI EMOȚIONALE ÎN FUNCȚIE DE TIPUL DE ATAŞAMENT LA TINERII IMPLICAȚI ÎN RELAȚIE DE CUPLU 222

Adela CERCHEZ

REPARTIZAREA SARCINILOR CASNICE ÎN FAMILIILE DIN REPUBLICA MOLDOVA: ATITUDINI ŞI PRACTICI.....225

Svetlana RACOVIŢ

MIGRAŢIA INTERNAŢIONALĂ ŞI TRANSFORMĂRILE ÎN STRUCTURA, FUNCŢIONALITATEA ŞI COEZIUNEA FAMILIEI DIN REPUBLICA MOLDOVA.....228

Violeta SICORSCHI

RELAŢIA DINTRE STILUL DE ATAŞAMENT ŞI STILUL DE COMUNICARE LA ELEVI.....231

Evelina GNATIUC

CONSUMUL DE DROGURI ÎN RÂNDUL TINERILOR: CAUZE ŞI CONSECINŢE.....234

Corina JOVMIR

DEZVOLTAREA ANTREPRENORIATULUI SOCIAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA: OPORTUNITĂŢI ŞI PROVOCĂRI.....237

Ana LUPAN

CUNOŞTINŢE, PRACTICI ŞI ATITUDINI CU PRIVIRE LA EDUCAŢIA TIMPURIE A COPILULUI (CAZUL RAIONULUI REZINA) 240

Anna LIVIŢCAIA

PROMOVAREA PROGRAMELOR DE STUDII ALE UNIVERSITĂŢII DE STAT DIN MOLDOVA: PRACTICI, BARIERE, OPORTUNITĂŢI 244

Elena CRUDU

STRATEGII DE DEZVOLTARE SOCIO-EMOŢIONALĂ LA COPIII CU COMPORTAMENT DELINCVENT.....247

Cristina ISACOV

MANIFESTĂRI ALE ANXIETĂŢII SOCIALE LA ELEVI.....249

Andrei CHIORESCU

PRESTAREA SERVICIULUI SOCIAL „ASISTENŢĂ PERSONALĂ” ÎN RAIONUL UNGHENI: REALITĂŢI ŞI PERSPECTIVE 252

Ina VAŞCIUC

IMPACTUL SERVICIULUI DE ASISTENTĂ PARENTALĂ PROFESIONISTĂ ASUPRA SIUATIEI COPIILOR (cazul raionului Ungheni).....255

Дарья РЕЗНИЧЕНКО

СОЦИАЛЬНО – ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПОДРОСТКОВ В СИТУАЦИИ БУЛЛИНГА.....258

Ina COCIERU

INFLUENŢA STIMEI DE SINE ASUPRA MANIFESTĂRILOR COMPORTAMENTALE LA PREADOLESCENŢI.....261

Gheorghina VÎRTOSU

INTEGRAREA PE PIAŢA MUNCII A PERSOANELOR CU DIZABILITĂŢI PRIN MĂSURI DE OCUPARE PRESTATE DE AGENŢIA NAŢIONALĂ PENTRU OCUPAREA FORŢEI DE MUNCĂ (studiu realizat în or. UNGHENI).....264

Viorica HARABARA

PREVENIREA ŞI COMBATEREA AGEISMULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA: REALITĂŢI ŞI PROVOCĂRI.....267

Lucia ŢURCAN

PARTICULARITĂŢI PSIHOEMOŢIONALE ÎN FUNCŢIONAREA STUDENŢILOR-DOCTORANZI.....270

Cristina LUNGU

ROLUL PĂRINŢILOR ÎN INTERVENŢIA TIMPURIELA COPII CU DIZABILITĂŢI 273

Oxana MALU

DELICVENŢA JUVENILĂ: MĂSURI DE RESOCIALIZARE A TINERILOR ÎN CONFLICT CU LEGEA.....276

RELAŢII INTERNAŢIONALE, ŞTIINŢE POLITICE ŞI ADMINISTRATIVE

Otilia BOTNARU

EVOLUŢIA TRADIŢIILOR NAŢIONALE ÎN CONTEXTUL PRACTICII PROTOCOLARE ŞI COMUNICĂRII DIPLOMATICE DINTRE SUA ŞI CHINA.....280

Laura Ionela CATARAGA

TENDINŢELE GEOPOLITICE ALE TURCIEI CA ACTOR REGIONAL.....284

Sabina CEBAN

THE ROLE OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN SHAPING MOLDOVA'S INTERNATIONAL RELATIONS: A FOCUS ON DEMOCRACY PROMOTION 287

Flavius DIACONU

IMPACTUL PUTERII SOFT A SUA ASUPRA STABILITĂȚII ORIENTULUI MIJLOCIU 291

Aleksandra PUSTOVOIT

ВОЗМОЖНОСТИ ПУБЛИЧНОЙ ДИПЛОМАТИИ В ПРОДВИЖЕНИИ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА 293

Andreea RABOVILĂ

EU-RUSSIA RELATIONSHIP AT THE CURRENT STAGE: IMPLICATIONS FOR THE REPUBLIC OF MOLDOVA.....297

Ana RAEȚCHI

CONSTRUIREA IMAGINII INTERNAȚIONALE A BULGARIEI ȘI ROMÂNIEI ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE: LECȚII PENTRU REPUBLICA MOLDOVA 301

Andrea, RUSNAC

CORELAȚIA „RĂZBOI -GEOPOLITICĂ" 304

Cristiana SPATARI

POLITICI ȘI PRACTICI DE APLICARE A SANCȚIUNILOR DE CĂTRE ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE ÎN CONTEXTUL PROMOVĂRII PĂCII ȘI SECURITĂȚII GLOBALE: CAZUL FEDERAȚIEI RUSE 309

Ariana CIBOTARI

EVOLUȚIA DEMOCRAȚIEI DIGITALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL PROCESULUI DE INTEGRARE EUROPEANĂ 313

Roman DONOS

PARTICULARITĂȚILE SCRUTINULUI PENTRU ALEGEREA PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA.....316

Cătălina MODVALA

RECRUTAREA ȘI SELECȚIA RESURSELOR UMANE ÎN ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ.....319

Alexandrina STAROV

POLITICA FISCALĂ PRIVIND TAXELE LOCALE. CAZUL MUN. CHIŞINĂU. 322

Luca-Darius VACARCIUC

ACTIVITATEA ACTORILOR POLITICI DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL ADERĂRII LA UNIUNEA EUROPEANĂ 326

Tatiana CHIRIAC-SAUTRON

ANALIZA POLITICII COMERCIALE A UNIUNII EUROPENE ÎN CONTEXTUL TENSIUNILOR INTERNAŢIONALE 329

Natalia DICUSARĂ

DEZVOLTAREA SERVICIILOR DE PEDIATRIE PRIMARĂ ÎN SISTEMUL DE SĂNĂTATE AL REPUBLICII MOLDOVA 333

Larisa MACARENCO

PROVOCĂRI ŞI PERSPECTIVE DE IMPLEMENTARE A POLITICII DE TINERET ÎN REPUBLICA MOLDOVA 336

Tatiana SCUTARI

PARTICIPAREA FEMEILOR MILITARE DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN MISIUNI INTERNAŢIONALE DE PACE ŞI ZONE DE CONFLICT ŞI POST-CONFLICT 339

Tudor TITOROG

REZILIENŢA AUTORITĂŢILOR ADMINISTRAŢIEI PUBLICE ÎN CADRUL STĂRILOR DE URGENŢĂ ÎN SĂNĂTATE 342

Maria COJOCARU

IMPACTUL SOCIAL MEDIA ASUPRA SECURITĂŢII NAŢIONALE. CAZUL REPUBLICA MOLDOVA 345

Călin GHEORGHIŢĂ

ROLUL MISIUNILOR DIPLOMATICE ÎN ATRAGEREA PROIECTELOR INVESTIŢIONALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA 349

Mihaela NANI

RELAŢIILE DINTRE TURCIA ŞI UNIUNEA EUROPEANĂ: PROVOCĂRILE INTEGRĂRII EUROPENE ŞI OPORTUNITĂŢILE COOPERĂRII 352

Ruslan GRAUR

CRIZA ENERGETICĂ DIN PERSPECTIVA ADERĂRII REPUBLICII MOLDOVA LA UNIUNEA EUROPEANĂ: PROVOCĂRI ŞI SOLUŢII 356

Aliona DELINSCHI

ROLUL FACTORULUI CULTURAL ÎN CREAREA IMAGINII FAVORABILE A REPUBLICII MOLDOVA.....360

Analele ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova
Seria „Lucrări studenţeşti”, ediţia 2025
Ştiinţe umanistice
Ştiinţe sociale

Bun de tipar *15.09.2026*. Formatul $70\times100\,^{1}/_{12}$.
Coli de tipar *31,1*. Comanda *41sp*.

Editura USM
str. Al. Mateevici, 60, Chişinău, MD 2009
e-mail: editurausm@gmail.com